

Tarama ve Düzenleme: AYHAN

matrinx2030@hotmail.com

Aldatma

Slid, eğer "passado"ların ve "montante"lerin bunlarsa, istemiyorum, eksik olsunlar.
NEDKNOWLES.

Baron Ritzner Von Jung soylu bir Macar ailesinden gelmeydi ve bu ailenin her üyesinin (en azından belirli kayıtların uzandıgı kadar eski bir çağa dek) az çok yetenekli olduğu bir saha vardı. Ailenin çocuklarından biri olan Tiecek çoğu tuhaf olan bu yeteneklerin en parlak olmasa bile çarpıcı örneklerinden birine sahipti. Ritzner'le olan tanışıklığım kamuya anlatamayacağım bir dizi tuhaf maceranın beni 18- yazında o muhteşem Chateau Jung'a sürüklemesiyle başladı. Burada bana saygı duymaya başladı ve yine burada biraz daha güç de olsa onun kafa yapısını kısmen tanıdım. Günlere geçtikçe ve birbirimize yakın laştıkça hakkındaki bilgi derinleşti; ve üç yıllık bir ayrılıktan sonra G ----'n'de bulduğumuzda artık Baron Ritzner Von Jung'un karakterine ilişkin bilimselisi gereken her şeyi biliyordum.

Yirmi beş Haziran gecesi gelişinin üniversite çevrelerinde uyandırdığı merakın heyecanını anmsıyorum. Herkesin daha ilk görüşte onun hakkında "dünyanın en kayda değer insanı" olduğunu söylemesine karşın kimsenin bu konuda ayrıntılara girmedigini daha da iyi anmsıyorum. *Eşsiz* olduğu öyle bariz bir gerçek gibi görünüyordu ki, bu eşsizliğin nereden kaynaklandığını sorgulamak saygısızlık gibi geliyordu. Ama şimdilik bu konuyu kapatıyor ve üniversite sınırlarından içeri adımını atmasından itibaren çevresini saran toplulukta kilerin alışkanlıklar, tavırları, kişilikleri, cüdanları ve eğilimleri üstünde son derece yoğun ve despotça, ama bir yandan da son derece belirsiz ve tamamen açıklanamaz bir etki uyandırdığını söylemekle yetiniyorum. Böylece ün-

Bütün Hikayeleri

versitede kaldığı kısa süre, üniversitenin tarihine, o dönem ya da bağılıklarını yaşayan insanların tanımıyla "Baron Ritzner Von Jung'un egemenliğindeki o tuhaf dönem" olarak geçmiştir.

G ---'n'e geldikten sonra beni daireme buldu. O zamanlar belirgin bir yaşı yoktu; -yani demek istediğim, verdiği kişisel bilgilerden yaşı konusunda bir tahminde bulunmak olanaksızdı. On altı ya da altmış yaşında olabilir. Aslım da yirmi ikinci yaşından yedi ay *almıştı*. Kesinlikle yakışıklı bir erkek değildi -belki tam tersiydi. Yüzü köşeli ve sertti. Alını geniş ve çok açık tenliydi. Bur nu kısaydı, ucu kalktı. Gözleri iri, hüzünlü, berrak ve anlamsızdı. Ağzında gözlemenecek daha çok şey vardı. Dudakları hafifçe öne çıkıktı ve biri öyle bir tarzda derinlerin üstünde duruyordu ki, en karmaşık insan yüz hatları kombinasyonu bile böylesine yoğun bir ağırbaşlılık, vakar ve sükun duygusunu hayal etmek olanaksızdı.

Şimdiye kadar anlattıklarından Baron'un *aldatma* bilimini hayatlarının amacı haline getirmiş o eşine ender rastlanı anormal insanlardan biri olduğu anlaşılmuştur şüphesiz. Tuhaf zihni ona bu bilim için gerekli olan ipuçlarını içgüdü olarak verirken, fiziksel görüntüsü ona projelerini hayata geçirmek için gerekli sıradışı nitelikleri sağlıyordu. Son derece tuhaf bir şekilde Baron Ritzner Von Jung'un egemenliği olarak adlandırılan o ünlü dönem içinde G ----'n'deki hiçbir öğrencinin onun kişiliğini gözeleyen gizemin içine girebildiğini sanmıyorum. Üniversitede, benim dışımda kimsenin onun sözlü ya da pratik bir saka yapabileceğine inandığını sanmıyorum: - Bahçe kapısındaki yaşlı buldoğu, - Heraclitus'un hayaletini, - ya da Emekli Teoloji Profesörü'nün peruğunu suçlamayı yeğlerlerdi. Düşünülebilecek en korkunç ve bağışlanmaz oyunların, tuhafıkların ve soytarlıkların hep, doğrudan kendisi tarafından değışle bile, en azından açıkça onun aracılığıyla ya da suç ortaklığıyla yapıldığının apaçık olmasına karşın durum böyledi. *Aldatma sanatının*, eğer ona bu ismi verebilirsem, güzelliği gerçekleştirmekle meşgul olduğu tuhafıkları kısmen garazdan, kısmen de onları engellemek ve Alma Mater'in düzenini ve itibarını korumak için sarf ettiği övgüye değer çabalarla yapıyormuş gibi görünmesini her zaman sağlayan mükemmel bir yetenekten kaynaklanıyordu (ki bu da insan doğasını neredeyse sezgisel olarak tanımamın ve kendi üstündeki olağanüstü bir hakimiyetin sonucuydu). Taktire değer çabalarının sonucunda yüzünün her hattına yayılan o derin, keskin, sarımsı mahcubiyet ifadesi en kuşkuca arkadaşlarının bile onun samimiyetine ilişkin tüm şüphelerini ortadan kaldırıyordu.

Tuhaflik hissinin yaratıcıdan yaratana —kendî şahsından yol açtığı abstrüdüklere- geçirmekteki ustalığı da aynı ölçüde görülmeye değerdi. Daha önce hiçbir hilecinin çevirdiği dolapların doğal sonuçlarından kurtulduğuna gömmemişim — yani kendi karakterinin ve şahsının komik bir havaya bürünmesini. Sürekli kaprisli bir havada olan dostum sanki yalnızca toplumun katlıkları için yaşıyor, ve kendi evindekiler bile Baron Ritzer Von Jung'ta sadece katı, yüce ve saygın biri olarak anımsarlar.

G ---- n'de kaldığı süre içinde *dolce far niente* şeytanının üniversitenin üstüne bir karabasan gibi çöktüğü belli olmuştu. En azından yiyecek içmek ve eğlenmek dışında hiçbir şey yapılmıyordu. Öğrencilerin daireleri meyhanelere dönmüştü ve bunların en meşhur ve işlek olanı Baron'ununki idi. Buradaki içki alemlerimiz çok sayıda, gürültülü, uzun ve mutlakla olaylıydı.

Bir keresinde neredeyse tan vakatine dek oturmıştık ve her zamankinden fazla şarap içilmişti. Dairede Barona benden başka yedi sekiz kişi daha vardı. Bunların çoğu zengin, yüksek mevkilerdekilerle bağlantılan olan, soylu ailelerden gelme ve aşırı gururlu gençlerdi. *Diuello* konusunda en aşırı Alman fikirlerini benimsemişlerdi. Bu Don Kışot-vari fikirler o vakitler Paris'de yayımlanan bir takım kitaplar ve G ---- n'de yapılan üç dört çılgınca ve ölümcül düelloyla yeni bir canlılık kazanmıştı. Ve böylece gecenin çoğunda o zamanların en çok bahsedilen konusu konuşulmuştu. Akşamın erken saatlerinde alışılmadık biçimde sessiz ve dalgın olan Baron en sonunda kayıtsızlığında sınırlı gibi göründü ve konuşmanın dizginlerini eline alıp sert sözler teatisindeki yerleşik adap kurallarının faydalarından, özellikle de güzelliplerinden, dinleyicilerinde son derece sıcak bir yakınlık duygusu uyandıran ve onun ileri sürdüğü savlarla aslında dalga geçen ve özellikle de düellodaki adap kurallarının tamamına karşı, hak etikleri mutlak küçümsemeyi sergileyen biri olduğunu bilmeme karşın beni bile sarsan bir çöküş, zerafet ve etkileyicilikle bahsetti.

Baron'un konuşmasındaki bir duraksama esasında etrafına bakınıncın (Coleridge'in ateşli, melodili, monoton, ama müziksel, vaiz tarzını andırıldığı söylersem okurlarım bu konuşma hakkında bir fikir sahibi olabilir) odadaki-lerden birinin yüzünde genelinden daha yoğun bir ılgın belirtilerini fark ettim. Hermann olarak adlandıracağım bu bay her çağın orijinal biriydi - belki çok büyük bir aptal olması dışında. Ancak üniversitenin belli bir çevresinde derin bir metafizik düşündür ve sanırım, mantıksal yeteneğe sahip biri olarak tanınıyordu. Bir düellocu olarak büyük ün yapmıştı, G ---- n'de bile. Öldür-

düğü kurbanların sayısını unuttum; ama epey fazlaydı. Yürekli bir adamdı şüphesiz. Ama özellikle *diuello* adabını ayrıntılarıyla bilmekle ve *şeref* konusundaki hassasiyetiyle övünürdü. Bunlar, uğrunda ölüme göze aldığı birer hobiydi. Tuhaflikları, hep acayipliklerin peşinde olan Ritzer'in aldatmacaları için uzun süredir materyal teşkil etmekteydi. Ancak ben bunun farkında değildim. Yine de bu olayda, arkadaşımın davranışlarındaki tuhaflığı ve bunun hedefinin Hermann olduğunu açıkça görüyordum.

Ritzer konuşmasına, daha doğrusu monologuna devam ederken diğerinin heyecanının giderek arttığını fark ettim. En sonunda konuştu. R.'nin ısrar ettiği bir konuya karşı öyle ve sebeplerini ayrıntılarıyla belirtti. Baron buna (hâlâ o abartılı duygusallığı koruyarak) bir ayır karşılık verdi ve yanıtlı oldukça zevksizce olduğunu düşündüğüm bir uzay ve küçümseyici dudak büküşüyle bitirdi. Hermann hemen zokayı yuttu. Bunu verdiği hesaplı, karmakarışık, saçma cevaptan anlayabiliyordum. Son sözlerini net olarak anımsıyorum, "Baron Von Jung, fikirlerinizin, temelde doğru olsalar da, pek çok ince noktada kendiniz ve üyesi olduğunuz üniversite için utandırıcı olduğunu söylememe izin verin. Hatta bazı açılardan ciddiye alınmaya bile değmez. Daha fazlasını da söylerdim, bayım, size hakaret etmiş olmaktan korkmasam (burada konuşmacı hafifçe gülmüşü), fikirlerinizin bir centilimden beklenecek fikirler olmadığını söyledim."

Hermann bu çift anlamlı cümleyi bitirirken bütün gözler Baron'a çevrildi. Önce beti benzi attı, sonra kıpkırmızı oldu, sonra mendilini düşürdü ve almak için eğilirken yüzünde masadaki diğer hiç kimsenin görmediği bir ifade yakaladım. Yüzü doğal karakteri olan alaycı ve keyifli ifadeyle ışıltılı, ama bu ifadeyi ancak baş başa olduğumuz ve kendini rahat bıraktığı zamanlarda görmüştüm. Ardından dimdik durup Hermann'la yüz yüze geldi. Daha önce hiçbir yüz ifadesinin bu kadar çabuk değiştiğine tank olmamıştım. Bir an onu yanlış anladığımı, aslında çok ciddi olduğunu bile düşündüm. İçi alev alev yanıyordu gibiydi ve suratı bir cesedinki gibi bembeyazdı. Kısa bir süre konuşmadan, güya duygularını kontrol altına almaya çalışarak sustu. En sonunda başarılı olmuş gibi görüncüne, yanmda duran bir sürahiye uzandı ve onu sımksık elinde tutarken konuştu. "Benimle konuşurken kullandığınız uygun görüldüğü dil, Mynher Hermann, öyle çok açından münasibetsiz ki, ayrıntılarına girecek ne sabrım, ne de zamanım var. Ancak fikirlerimin bir centilimden beklenecek fikirler olmadığı konusundaki gözlemim, siz de kabul edersiniz ki, bana tek

bir davranış yolu bırakacak kadar düpedüz aşağılayıcı türden. Yine de bu topluluğun huzurunda bulunmamız ve konuğum olmanızı biraz nezaketi gerektiriyor. Bu yüzden centilmenler arasındaki benzer kişisel hakaretlerde genelde izlenen yoldan biraz sapsarım beni başlaştayın. Hayal gücünüzü biraz zorlamayı ve şuradaki, aynada görülen yansımanızı bir an için canlı Mynheer Hermann olarak hayal etmemizi istememi başlaştayın. Siz bunu yaptıktan sonra bütün güçlükler ortadan kalkacak. Elimdeki şarap dolu sürahiyi aynadaki görüntünüze fırlatacağım ve böylece hakaretinize karşı duyduğum içerlemenin gereğini harfiyen olmasa da sembolik olarak yerine getireceğim ve gerçek şahsınıza karşı fiziksel şiddet uygulamaya gerekliliği de ortadan kalkacak."

Bu sözlerden sonra şarap dolu sürahiyi Hermann'ın tam karşısında asılı duran aynaya fırlattı. Sürahi Hermann'ın yansımasına çarptı ve elbette aynayı tuzla buz etti. Herkes ayağa fırladı ve, benimle Ritzner'in dışındakiler, çıkıp gitti. Hermann giderken Baron kulağıma onu takip etmemi ve hizmetlerimi sunmayı teklif etmemi fısıldadı. Bunu kabul ettim. Böylecene gülcünç bir meseleyi nasilsiz değerlendireceğimi tam olarak bilemiyorum.

Düellocu yardımcımı soğuk ve *ultra recherché* bir havayla kabul etti ve koluma girip beni dairesine götürdü. O, kendisine yapılan hakareti "tuhaf ve hassas doğasından" büyük bir ciddiyetle bahsederken, ben yüzüne karşı gülmek için kendimi zor tutuyordum. Alışıldık tarzıyla uzun ve tımtırlı bir konuşma yaptıktan sonra, kütüphanesinin raflarından düello üstüne yazılmış küf kokulu kitaplar indirdi ve beni içerikleri hakkında uzun uzun bilgilendirdi. Yüksek sesle okuyor ve bir yandan da samimi fikirlerini belirtiyordu. Eserlerden sadece bazıların isimlerini anımsayabiliyordum. Philip le Bel'in "Teke Tek Savaş Kuralları" vardı; Favyn'in "Onur Tiyatrosu" ve D'Audignier'in risalesi "Düello İzni Üstüne". Büyük bir kuruma, Cologne'de, 1666'da, Elzevir tarafından basılmış olan Brantôme'nin "Düello Anıları"na da gösterdi - Deröme tarafından citlenmiş, tirşe kağıtlı, değerli ve eşsiz bir kitaptı bu. Ama Hédelin adlı bir Fransız tarafından barbar Latinceyle yazılmış olan ve "Duelli *Lex scripta, et non; alterque*" gibi tuhaf bir başlık taşıyan kalın bir cilde özellikle ilgi göstermemi, gizemli bir bilgelik havasıyla rica etti. Bana dünyadaki en tuhaf bölümlerden birini, "*Injuriae per applicationem, per constructionem, et per se*"ye ilişkin bir kısmı okudu ve her ne kadar bunun yarısını kesinlikle kendi "çok özel" durumuna uydüğünü iddia ettiyse de, ben okuduklarından tek kelime bile anlamamıştım. Bölümü bitirdikten sonra kitabı kapadı ve bana ne yapılması ge-

rektiğini düşündüğümü sordu. Ben onun üstün hassasiyetine güvenimin tam olduğu ve önerdiği her şeyi yapacağımı karşılığımı verdim. Bu yanıtın koltukları kabarmış gibiydi. Oturup Baron'a bir not yazmaya başladı. Not şöyleydi:

Bayım, -Arkadaşım M. P.—, size bu notu iletcektir. Bana bu gece dairesinde olanların açıklamasını mümkün olan en kısa zamanda yapmanızı talep etmeyi görev biliyorum. Bu talabımı geri çevirmeniz halinde, Bay P., sizin seçeceğinizi bir arkadaşınızla beraber, bir buluşmamız on hazırlıklarını yapmaktan memnuluk duyacaktır.

En derin saygılarımla,
En aciz kulunuz,
JOHAN HERMANN.

Baron Ritzner Von Jung'a,

18 Ağustos, 18—.

Aklıma yapacak daha iyi bir şey gelmediğinden Ritzner'e gidip bu mektubu gösterdim. Mektubu alırken eğilip selam verdim; sonra da, ağırbaşlı bir ifadeyle oturmama işaret etti. Teklifi dikkatli okuduktan sonra, bana aşağıdaki yanıtı verdi ve ben de onu Hermann'a götürdüm.

Bayım,

Ortak arkadaşımız Bay P. aracılığıyla bu aşamki notunuzu aldım. Biraz düşününce gerçekten de yapılmasını önerdiğiniz açıklamanın gerekli olduğunu gördüm. Bunu kabul etmeye karşın, yine de özürlilerimi nasil durumun gerektirdiği şekilde, ayrıntılı olarak dile getireceğimi bulmakta büyük zorluk çekiyorum (anlaşmazlığımızın çok özel doğasından ve yapmış olduğum hakareten dolayı). Ancak yerleşik adap kuralları konusunda uzun süredir seçkin bir uzman olduğumuz bilindiğinden, bu konuya ilişkin tüm meselelerden sizin üstün hassasiyetinize güveniyorum. Bu yüzden, anlaşıldığımdan kesinlikle emin olarak sizden duygularımı ifade etmek yerine Sieur Hédelin'in "Duelli *Lex scripta, et non; alterque*" adlı eserinin "Injuriae per applicationem, per constructionem, et per se" adını taşıyan bölümünün dokuzuncu paragrafındaki fikirlere bir bakmanızı rica etmek için izninizi istiyorum. Orada bahsedilen tüm konulara hakim olduğunuz sebebiyle, sizden *yalnızca o takdire değer paragrafı okumanızı* istemiyorum *bile*, onurlu bir adam olarak benden talep ettiğiniz açıklamayı almış olduğunuz konusunda sizi tatmin edeceğinden eminim.

En derin saygılarımla,
Sadık hizmetçiniz,
VON JUNG.

E. A. Poe

Herr Johan Hermann'a.

18 Ağustos 18—

Hermann bu mektubu dikkatle okurken kaşlarını çatı, ama sonra *Injuriae per applicationem, per constructionem, et per se'den* bahsedilen saçma sapan kısma gelince yüzünde en gülünç cinsten, kendini beğenmişçe bir gülümseme yayıldı. Okumayı bitirdikten sonra, benden olabilecek en ırsal gülümsemeyle, kendisi bahsedilen kitabı getirirken oturmamı istedi. Bahsedilen kısmı aşıttan sonra kendi kendine dikkatle okudu. Sonra kitabı kapatıp benden güvenilir bir arkadaşı olarak Baron Von Jung'a üstün nezaketi için teşekkür etmemi ve açıklamasının son derece tatminkar, onurlu ve kesinlikle net olduğu konusunda onu temin etmemi istedi.

Bütün bu olanlara biraz şaşırmış halde Baron'un yanına gittim. Hermann'ın dostça mektubunu bekler gibiydi ve biraz havadan sudan konuşuktan sonra, içteki odalardan birine geçip bana "*Duelli Lex scripta, et non; aliterque*" adlı ölümsüz eseri getirdi. Kitabı bana verdi ve biraz karıştırmamı istedi. Bunu yaptım, ama okuduklarımdan hiçbir şey anlamadım. Sonra kitabı elimden alıp bir bölümünü yüksek sesle okudu. Büyük bir şaşkınlıkla, okuduğunun iki habeş maymunu arasındaki bir düelloyu anlatan son derece absürd bir yazı olduğunu anladım. Sonra bana durumu açıkladı. Kitabın, *prima facie'de* görüldüğü üzere, Du Barta'sın saçma dizelerinin tarzında yazılmış olduğunu söyledi; yani dil öyle bir şekilde yapılandırılmıştı ki, kulağa son derece mantıklı, hattâ derin gelirken aslında hiçbir anlam taşımıyordu, işin sırrı sırayla her ikinci, üçüncü sözcüğü atmaktaydı ve o zaman ortaya modern zamanlarda yapılmış bir düello üstüne komik sorular çıkıyordu.

Baron daha sonra bana kitabı maceradan iki üç hafta önce bilerek Hermann'ın öntüne çıkarmış ve konuşmalarının genel havasından onu son derece derin bir ilgiyle okuyup çok değerli bir eser olduğuna karar vermiş olduğunu anladığımı söyledi. Bu ipucu üstünde hareket etmişti. Hermann *duello* üzerine yazılmış evrendeki herhangi bir şeyi ve hiçbir şeyi anlamadığını itiraf etmekten bin kez ölmeyi yeğlerdi.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN

matrixx2030@hotmail.com

Berenice

Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicae visitarem, curas meas aliquantu-
lum fore levatas. - IBNİ ZEYYAT

İzdirap türlü türlüdür. Yeryüzü zilleti çeşit çeşittir. Engin ufka gökkuşağı gibi uzanırken, renkleri o kemerinki kadar çeşitlidir, -onun kadar uzak, ama onun kadar da iç içedir. Engin ufka gökkuşağı gibi uzanırken! Güzellikten bir tür sevimsizlik türetmeyi nasıl başardım -barış anlaşmasında bir keder benzetmesi çıkarmayı? Ama nasıl etikte kötü iyyin bir sonucuya, yine aynı şekilde sevinçten keder doğar. Ya geçmişte kalmış mutlulukların anısı bugünlün acıdır, ya da var olan izdiraplar kökenlerini *var olmuş olabilecek* esrikliklerden alırlar.

Vaftiz adım Egeaüs; ailemininki söylemeyeceğim. Yine de bu topraklarda bana atalarından kalan kasvetli, gri malikanelerden daha eski ve görkemli kuleler yoktur. Soyumuza önzemiziler soyu denmiştir, ve pek çok dikkat çekici ayrıntıda - aile konağın yapısında - ana salonun fresklerinde - yatak odalarının goblenderinde - silah deposundaki bazı payandaların oymalarında - ama özellikle de antika tablolarla - kütüphanelerin inşa tarzında - ve son olarak da, kütüphane-
nedeki tuhaf kitaplarda bu inancı haklı kılaacak gereğinden fazla kanıt var.

İlk yıllarıma ilişkin anılarımla hep o kütüphaneye ve içindeki kitaplara ilişkin. Bu kitaplardan daha fazla bahsedeceğim. Annem burada öldü. Ben burada doğdum. Ama daha önce yaşamadığımı, ruhun daha önce var olmadığını söylemek boş konuşmaktan başka bir şey olmaz. Bunu red mi ediyorsunuz? Bu meseleyi tartışmayalım. Ben ikna olduğumdan, ikna etmek gibi bir arzum yok. Ancak semavi formları anımsıyorum - ruhani ve anlamlı gözleri - ahenkli, ama **hızlınlı** sesleri. Gözardı edilemeyecek bir anımsama bu; gölgeyi andıran bir

Bütün Hikayeleri

anı, bulanık, değişken, belirsiz, sabitlikten uzak; ve aklımla güneşi var oldukça ondan kurtulmamın mümkün olmayışıyla da bir gölgeyi andırıyor.

O odada doğdum. Böylece yokluk gibi görünen, ama yokluk olmayan o uzun geceden uyanıp kendimi bir anda bir perler ülkesinde - bir imgelem sarayında - keşişçe düşüncelerin ve alimliğin vahşi topraklarında bulduğumda - etrafıma şaşkın ve hevesli gözlerle bakmam - çocukluğumu kitaplarla geçirmem, gençliğimi hayallerle çarçur etmem tuhaf değil; ama yıllar geçtikçe ve erkekleğin ögle vakti beni atalarımın konağında durağan halde bulduğunda yaşamımın pınarlarına çöken durgunluk tuhafatır -şaşırtıcıdır-, en sıradan düşüncem bile tamamen tersine dönüvermesi şaşırtıcıdır. Dünyanın gerçekleri bana hayaller, sadece hayaller gibi geliyordu. Düşler ülkesinin çılğınca fikirleriyse gündelik varoluşumun malzemesine değil, tamamen ve yalnızca o varoluşun kendisine dönmüştü.

Berenice'le ben kuzendik ve atalarımın malikanesinde birlikte büyüdük. Ama yetişme tarzımız farklıydı - ben sağlıklı, kederliydim - o çevik, zarif ve enerji doluydu; o tepelerde gezinirdi - ben revaklı avluda kitaplarına gömülürdüm - ben kendi kalbimin içinde yaşadım ve bedensel - ruhsal açıdan en yoğun, acı verici, derin düşüncelerin bağımlıydım - o yaşamda yolundaki gölgeleri ya da kuzgun kanatlı saatlerin sessiz uçuşunu hiç düşünmeden gezinirdi. Berenice! - Adını çağırıyorum - Berenice! Ve hafızamın kasvetli harabelerindeki binbir fırtınalı anı bu ses karşısında irkiliyor! Ah! Görüntüsü ölümden capcanlı duruyor, tıpkı gamsızlığımın ve neşeliğim ilk günlerindeki gibi! Ah! Parlıtlı, akıl almaz güzelliği! Ah! Amheim'in çalıklıkla arasındaki hava perisi! - Ah! Onun pınarlarındaki ırmak perisi! - Ve sonra - sonra her şey gizeme ve dehşete dönüşüyor, ve de anlatılmaması gereken bir öyküye. Hastalık - ölümlü bir hastalık- bedeni üstüne sameli gibi çıktı ve değişim ruhu gözlerimin ölümlü onu pençesine aldı, zihnine, alışkanlıklarına nüfuz etti, son derece girift ve korkunç bir şekilde, bedenimin şeklini bile çarpıttı! Ne yazık! Yok edici gelip gitti. Ya kurban - neredeydi? Onu tanıyıordum - ya da en azından Berenice olarak tanıyıordum.

O ölümlü ve şiddetli hastalığın getirdiği - kuzenimin ahlaki ve fiziksel varlığını öylesine korkunç ve temel bir şekilde değiştiren yan hastalıkların en rahatsız edici ve inatçı olanı sık sık *bir transla* son bulan bir tür saraydı - tam çözümleneyi çok andıran ve çoğunlukla iyileşme biçimi ürktüçü şekilde ani olan

bir transla. Bu arada benim kendi hastalığım -çünkü ona başka bir ad vermem gerektiği söylendi- benim hastalığım hızla kötüleşti ve sonunda oldukça yeni ve sıradışı, monomanik bir niteliğe büründü. - Her an, her dakika şiddetleniyordu - ve sonunda üstümden anlaşılabilir bir hakimiyet kurtuldu. Bu monomani, eğer onu böyle adlandırmam gerekirse, zihnin metafizik biliminde ilgili diye adlandırılan niteliklerinin tuhaf bir huzursuzluğundan ibaretti. Anlaşılmıyor olmam büyük bir olasılık; ama korkarım ki hiçbir okurun zihninde benim durumumda düşünce güçlerimi (teknik açıdan konuşmuyorum) evrendeki en sıradan nesnelere üzerine bile kendilerini yorup gömüldükleri odaklanmaya teşvik eden o sınırlı ilgi yoğunluğu hakkında yeterli bir fikir oluşturamam olamazsınız.

Sayfa kenarındaki önemsiz bir desen ya da bir kitabın tipografisi üstünde satırlar, yorulmadan yoğunlaşmak; bir yaz gününün çoğunu goblenin ya da kapının üstüne yan düşen tuhaf bir gölgeye odaklanarak geçirmek; bütün gece bir lambanın düzgün alevini ya da bir ateşin korlarını seyretmek; günlerin tamamını bir çiçeğin tatlı kokusu üstüne hülyalara dalarak geçirmek; sıradan bir sözcüğü, o ses nihayet sürekli yinelenme sonucunda zihne hiçbir anlam ifade etmez hale gelene dek tekrarlamak; bedeni uzun süre ve ısrarla hareketsiz bırakarak her türlü hareket ve fiziksel varoluş duyumunu kaybetmek; -zihinsel yetilerimin durumunun yol açtığı en sık rastlanan ve en az tehlikeli garip davranışlardan birkaçı bunlardır işte. Benzeri görülmemiş olmasa da analiz ya da açıklama gibi şeylere meydan okuyordular.

Yine de yanlış anlaşılmalıyım. -Doğası gereği önemsiz nesnelere uyanırdığı bu aşırı, yoğun ve hastalıklı dikkat, insanlarda, özellikle de çok faal bir hayal gücüne sahip olanlarda - çok sık rastlanan o derin düşüncelere dalma haliyle karıştırılmamalı. Hatta ilk başta sanılabileceği gibi, bu yoğunluğun uç bir noktası ya da aşın bir hali bile değildir; özde ve temelde apayrı ve farklıydı. Birincisinde genelde önemsiz *olmayan* bir nesneye ilgi duyan düşüçü ya da hevesli kişi, bu nesneyi giderek, belli belirsiz bir çıkarımlar ve çağrışımlar bozkırında yitirir, ta ki en sonunda genellikle zevk dolu bir gündüz düşüştün bitiminde derin düşüncelerine ilk yol açan şeyin tamamen ortadan kaybolup unutulduğunu fark edene dek. Benim durumumda o ilk nesne her zaman önemsizdi, huzursuz görüşüm aracılığıyla çarpık ve gerçekdışı bir önem kazandı. Çok az çıkarım yapıyor, çoğunlukla hiç yapıyordum; ve o az sayıdaki çıkarım da orijinal nesneye ısrarla, bir merkez olarak geri dönüyordu. Bu derin düşünceler as-

la haz vermiyordu; ve hayaller bittiğinde, o ilk neden, gözden kaybolmak şöyle dursun, hastalığım başlıca özelliği olan, doğüstü denebilecek kadar yoğunlaşmış o ilgi üzerine çekmiş oluyordu. Tek kelimeyle, zihnin bende faaliyet gösteren güçleri ilgili sınıfdandı, gündüz düşüncelerimininkine *speklatif* sınıftandı.

Bu dönemde kitaplarım, hastalığım şiddetlenmediyseler bile, görülecektir ki, büyük ölçüde hayal gücüne seslenen ve mantıksız doğalan yüzünden, hastalığım karakteristik niteliklerine hüründüler. Pek çok kitap arasında soylu italyan Coelius Secundus Curio'nun bilimsel incelemesi "*de Amplitudine Beati Regni Dei*"'yi; Aziz Augustinus'un yüce eseri "Tanrı'nın Şehr'i; ve Tertullian'ın, içinde hafırlarca zahmetli ve verimsiz araştırmalarla aralıksız vakitini alan şu paradoksal cümleden, "*Mortus est Dei filius; credibile est quia ineptum est: Et sepultus resurrexit; certum est quia impossibile est*"'ın yer aldığı "*de Carne* Christisini oldukça iyi anmıyorum.

Böylece görüntüye göre dengesi yalnızca ufak tefek şeyler tarafından sarılsan aklım Ptolemy Hephestion'un bahsettiği, insanların sıldırımlarına ve denizle rüzgarın daha da şiddetli öfkesine ısrarla karşı koyan ve yalnızca Asphodel adlı çiçeğin dokunuşuyla titreyen o sarıp oyanan kavalıya benziyordu. Ve dikkatsiz bir düşünürte, Berenice'nin talihsiz hastalığının kişilik yapısında yol açtığı değişiklik mutlaka bana doğasını açıklamakta güçlük çektiğim o yoğun, anormal, derin düşüncelerin odağı olabilecek birçok konu teşkil etmiş gibi gelebilir de, durum hiçbir surette böyle değildi. Dermansızlığım verdiği akıl sağlığıyla dolu aralarda gerçekten de onun başına gelen felaket bana acı veriyordu ve onun o güzel, zarif yaşamının tamamen mahvolması karşısında büyük bir üzüntü duyarak sık sık ve acı acı, böyle tuhaf ve köklü bir değişikliğim nasıl ansızın meydana gelmiş olabileceği üstüne düşünüyordum. Ama bu düşünceler hastalığımın mızıcandan pay almıyordu ve benzer durumlarda insanlığın sıradan çoğunluğunun genelde aklına gelecek şeylerdi. Hastalığım kendi karakterine sadık kalarak Berenice'nin fizizindeki, daha az önemli, ama daha ırkilicte değişimlerden zevk alıyordu - kişisel kimliğinin en iğrenç ve affaltıcı bir şekilde çarpıtılmış olmasından.

Essiz güzelliğinin en parlak günlerinde onun sevmemiş olduğum kesindi. Varoluşunun tuhaf anomalisi içinde hisler benim için asla kalpten olmamıştı ve tutkularım hep zihne aitti. Sabahın erken saatlerinin loşluğunda - öğle vaktinde ormanın bitki kafesi gölgelerinin arasında - ve geceleynin kütüphanemin sessizliğinde gözlerimin öntänden hızla geçiverirdi ve onun yaşayan, soluk alıp

veren Berenice olarak değil, bir düşün Berenice'i olarak gördüm - dünyaya ait, dünyevi bir varlık değil, bu varlığın soyut hali olarak - hayran kalınacak değil, analiz edilecek bir şey olarak - bir sevgi odağı olarak değil, en kavranması güç, ama amaçsız spekülasyonların konusu olarak. *Şimdiyse* - şimdiyse onun yaranda titriyordum, o yaklaşınca betim benzim atıyordu; yine de o düşün ve çöktüğü halinden aci acı esef duyarak onun beni uzun süre sevmiş olduğumu aklıma getiriyordum ve, bir şeytanlık anında, ona evlilikten bahsettim.

Ve sonunda, düşün günümüz yaklaşırken, bir kış öğle sonrasında -güzle Halcyon'un¹⁰ dadısı olan o mevsimsiz soak, dingin ve sisli günlerden birinde—kütüphanemin iç odasında otuyordum (tek başıma olduğumu düşünerek). Ama gözlerimi kaldırıncı Berenice'in ölümlüde durmakta olduğunu gördüm.

Görüntüsüne böylesine bir belirsizliğin hakim olmasının sebebi benim kendi heyecanlanmış hayal gücüm müydü - atmosferin sisli etkisi mi - odanın belirsiz alacakaranlığı mı - yoksa arkasındaki perdeler mi? Bilemiyordum. Hiç konuşmuyordu, - ben de - dünyaları verseler tek kelime edemezdim. Buz gibi bir ürperti bütün bedenimde gezindi; dayanılmaz bir kaygıyla bunaldım; mahvedici bir merak ruhuna hakim oldu; ve koltuğumda geriye yaslanarak bir süre nefessiz ve hareketsiz kalıp gözlerim ona mihlanmışçasına baktım. Yavaş! Bir deri bir kemik kalmıştı ve vücut hatlarının tek bir çizgisinde bile önceki varlığından eser kalmamıştı. Yaktıcı bakışların em sonunda yüzüne çevrildi.

Alını açık ve çok solğundu - hiç kırmışmamıştı; ve eskiden simsiyah olan saçları kısmen alını örtüyor ve çöktüğü yanaklarını şimdi parlak san olan çok sayıda lüleyle kapatıyordu. Fantastik nitelikleri, dış görünüşüne hakim olan melankolyeyle tezat teşkil ediyordu. Gözleri cansız ve sönüktü, gözbebekleri görünüyor ve o cansız bakışları karşısında elimde olmadan koltuğumda bütünlü, incecik olmuş dudaklarını incelemeye başladım. Ayrıldılar; ve tuhaf bir anlam taşıyan bir gülümsemeyle, değişmiş Berenice'in *dişleri* kendilerini yavaşça bana sergiledi. Tanrım, keşke onları hiç görmeseydim, ya da gördükten sonra ölseydim!

Bir kapının kapanması benim dikkatimi dağıttı ve başımı kaldırıp baktığımda kuzenimin odadan ayrıldığına gördüm. Ama ne yazık ki beynimin dağınık odasından ayrılmamıştı ve o bezay, korkunç dış tayı bir türlü aklımdan çıkmıyordu. Üzerlerindeki tek bir leke - minelelerindeki tek bir karaltı - kenarlarındaki tek bir kırık bile, gülümsemesi sırasında hafızama kazınmaktan

geri durmamıştı. Onları *şimdi*, o *zamankinden* bile daha net bir şekilde görüyordum. Dişler! - Dişler! - Orada, burada, her yerdediler; gözle görülür, elle tutulur şekilde ölümlüde duruyorlardı; zankı dar ve aşın beyazdırlar. Solgun dudaklar etraflarında kıvrınıyordu; sanki onların çıktığı o korkunç an tuhaf yaşıyordu. Sonra *monomanim* gücünün doruğuna ulaşı ve ben onun tuhar ve karşı konulmaz etkisine karşı direnmek için boşuna çabaladım. Dış dünyanın çoğaltılmış nesnelere arasıdayken dişlerden başına şey düşümlüyordum. Onları delice arzulyordum. İlgim diğer bütün meseleleri ve- ilgi alanlarını gözardı edip dişler üstünde yoğunlaştı. Zihnimde sadece, sadece onları görüyordum ve özgün bireysellikleri içinde zihinsel yaşamımın özüne dönüştüler. Onlara her açıdan bakıyordum. Onlara her şekilde yaklaşıyordum. Özelliklerini inceleyordum. Tuhaflıkları üstünde duruyordum. Bakışımı biçimlenişlerine kafa yoruyordum. Doğalarındaki değişiklik üzerine uzun uzun düşünüyordum. Onlara hayal gücümde duyurılı ve canlı bir güç ve, dudakların yardım olman bile, törel bir ifade yetisi atfederken ütiyordum. Mad'selle Salle hakkında ne güzel söylemişler "*que tous ses pas etaient des sentiments*" diye. Ben de Berenice hakkında daha ciddi bir şekilde *que toutes ses dents etaient des idées*'e inanıyordum. Des ideas! - Ah, işte beni mahveden budalaca düşünce! Des ideas! - Ah, onları işte *bu yüzden* öylesine çılğınca arzulyordum! Huzuru, akılcı ancak onlara sahip olmakla geri kazanabileceğimi hissediyordum.

Akşam böyle çöktü üzerime - sonra da karanlık geldi, oyalamp gitti - sonra gün yeniden doğdu - ve şimdi ikinci bir gecenin sisleri toplanıyordu - ve ben hâlâ o tenha odada tek başıma otuyordum; ve hâlâ oturmuş düşünüyordum ve dişlerin *hayali* odanın değişen ışıkları ve gölgeleri arasında en canlı ve iğrenç şekilde yüzerken hâlâ korkunç nüfuzunu koruyordu. Sonunda düşlerimde korku ve dehşetle atılmışa benzeyen bir çığlık yankılandı; ve bir duraksamadan sonra tedirgin insan sesleri ve bunlara kansan alçak sesli keder ya da acı miltilleri geldi. Koltuğumdan kalktım ve kütüphanenin kapılarında birini açınca karşına çıkan bir hizmetçi kadın bana gözbeğlen içinde Berenice'in - öldüğünü söyledi. Sabahın erken saatlerinde gara nöbetine tutulmuştu ve şimdi, gece çökerken, mezarı kiracıları için hazırdı ve bütün defin hazırlıkları tamamlanmıştı.

Kendimi kütüphanede yine tek başıma oturur halde buldum. Sanki karmaşık ve heyecan verici bir düşün yeni uyanmıştım. Vaktin şimdi gece yarısı olduğunu biliyordum ve Berenice'in güneşin batışından beri toprağın altında ol-

duğunun pekala farkındaydım. Ama aradaki o kasvetli süre hakkında kesin - en azından belirgin -bir fikrim yoktu. Yine de anısı korkuyla doluydu - belirsizliği yüzünden daha da korkunç olan korkuyla ve bulanıklığı yüzünden daha da dehşetli olan dehşetle. Bu varoluşumun kayıt defterinde korkunç bir sayfaydı. Baştan sona bulanık, iğrenç ve anlaşılmasız hatıralarla doluydu. Onları çözmeye boşuna çabaladım. Bu arada ölmüş birinin ruhu tarafından atılıyor muşa benzeyen tiz ve keskin bir çığlık sık sık kulaklarımda çınlıyordu. Bir şey yapmıştım -neydi bu? Soruyu kendime yüzyük sesle sordum ve odadaki fısıltılı yankılar bana karşılık verdi, "neydi bu?"

Yanımdaki masada bir lamba yanıyordu ve onun yanında küçük bir kutu duruyordu. Dikkat çekici bir özelliği yoktu ve onu daha önce defalarca görmüştüm, çünkü aile doktorumuza aitti; ama *oraya*, masamın üstüne nasıl gelmişti ve ona bakınca neden titriyordum? Bunların açıklaması yoktu ve en sonunda gözlerim bir kitabın açık bir sayfasına indi ve oradaki altı çizili bir cümleyi okudu. Şair İbni Zeyyat'ın muhteşem, ama basit bir cümlesiydi bu, "*Dicebant mihi sodales si sepulchrum amicae visitarem, curas meas aliquantum fore levatas.*" Peki niye onu dikkatle okurken ensemdeki tüyler diken diken oluyor ve damarlarımdaki kan çekiliyordu?

Kütüphanenin kapısına hafifçe vuruldu ve bir mezar sakini kadar suluk yüzlü bir uşak parmak uçlarına basarak girdi. Adamın dehşete kapılmış olduğu belliydi ve benimle titrete, boğuk, çok alçak bir sesle konuştu. Ne dedi? -Kopuk kopuk cümleler duydum. Gecenin sessizliğim bozan vahşi bir çığlıktan bahsediyordu - ev halkının bir araya toplanmasından - sesin geldiği yönde yapılan bir aramadan; - ve sonra bana açılmış bir mezardan fısıltıyla bahsederken ses tonu ürktüğü bir netlik kazandı - bir kefene sarılı, kanlar içindeki, ama hâlâ nefes alan, kalbi hâlâ atan, hâlâ *yaşayan* birinden bahsederken!

Giysilerime işaret etti — çamur ve pıhtılaşmış kanla kaplıydılar. Konuşmadım ve usulca elimden tuttu; - elim turnak izleriyle kaplıydı. Dikkatimi duvara dayalı bir nesneye yöneltti; - dakikalarca onu aradım; - bir kürekti bu. Bir çığlıkla masaya atılıp üstündeki kutuyu kaptım. Ama onu açamıyordum bir türlü; titreyen ellerimin arasından kayıp yere düşerek büyük bir gürültüyle paramparça oldu ve içinden çıkan bazı dişçilik aletleri takırdayarak yerde yuvarlandı. Bunların arasında dösemeye saçılan otuz iki küçük, beyaz ve kemiğe benzeyen nesne de vardı.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN

matrixx2030@hotmail.com

Bütün Hikayeleri

Bir Aslanın Hayatından Pasajlar (Aslanlaşma)

-Herkes dikildi,

On ayak parmağının ucunda, çılgınca bir hayrette.

PİSKOPOS HALLİ, HİCİTLER

Ben büyük bir adamım -daha doğrusu öyleydim-; ancak ne Junius'un yazarıyım, ne de maskeli adamım; çünkü benim adım, öyle inanıyorum ki, Robert Jones'tur ve Fum-Fudge şehrinde bir yerlerde doğdum.

Yaşamımın ilk eylemi iki elimle birden burnumu kavrayışimdi. Annem bunu gördü ve bir dahi olduğumu söyledi: -babam sevinç gözyaşları döktü ve bana Burunoloji üzerine bir risale armağan etti. Kitabı daha pantolon giymeye başlamadan yalayıp yuttum.

Şimdi, bu bilimde ilerlemeye başlamıştım; ve kısa süre sonra burnu yeterince göze batan bir adamım, yalnızca burnunun dikine giderek bir aslan olmaya hak kazanabileceğini anladım. Ancak ilgilim yalnızca teorilerle sınırlı değildi. Her sabah burnumu birkaç kez çekiştiyori ve yarım düzine kadar yutkunuyordum.

Ergenliğe ulaştığımda babam, günün birinde çalışma odasına gelmemi rica etti.

"Oğlum," dedi, ikimiz de oturduktan sonra, "varoluşunun temel amacı nedir?"

"Baba," diye yanıtladım, "Burunoloji üzerine çalışmaktır."

"Peki öyleyse Robert," diye sordu, "nedir Burunoloji?"

"Efendim," dedim, "burnuların bilimidir."

"Peki bir burnun anlamının ne olduğunu," diye devam etti, "söyleyebilir misin bana?"

"Burun, babacığım," diye yanıtladım, epey yumuşamış olarak, "bin farklı yazar tarafından çeşitli biçimlerde tanımlanmıştır." (Burada saatimi çıkardım.) "Şimdi öğle vakti ya da o sıralar - gece yansıdan önce hepsini tek tek ele almış oluruz. Başlayalım o halde: - Burun, Bartholimus'a göre o çıkıntılıdır - o yumrudur - o fazlalıktır - o -"

- "Yeterli, Robert," diye sözümü kesti iyi yürekli yaşlı centilmen. "Bilgilerin fazlalığı karşısında yıldırım çarpmışa döndüm - gerçekten - ruhum üstüne yemin ederim." (Bu esnada gözlerini kapadı ve elini kalbinin üstüne koydu.) "Buraya gel!" (Bu esnada beni kolundan tuttu.) "Artık eğitiminin sonuna gelmiş olduğun söylenebilir - başının çaresine bakmanın vakti geldi de geçiyor - ve yalnızca burnunun dikine gitmekten daha iyi bir şey yapamazsın - yani - yani - yani -" (burada beni tekmeleyerek merdivenlerden indirdi ve kapı dışarı etti.) - "yani evimden defol git, Tanrı seni korusun!"

İçimde tanrısal ilhamın o fısıltısını hissedince bu beklenmedik bahtsızlığın aslında epey hayırma olduğunu karar verdim. Babamın öğüdünü tutmayı aklıma koymuştum. Burnumun dikine gitmekte kararlıydım. Burnumu hemen oracıkta bir iki kez çekiştiirdim ve ardından Burunoloji üzerine bir kitapçık yazdım.

Tüm Fum-Fudge ayaklanmıştır.

"Şaşırtıcı deha," dedi Quarterly.

"Kusursuz fizyolog!" dedi Westminster.

Zeki adam!" dedi Foreign.

"iyi yazar!" dedi Edinburgh.

"Derin düşündür!" dedi Dublin.

"Büyük adam!" dedi Bentley.

"Yüce ruh," dedi Fraser.

"Bizden biri!" dedi Blackwood.

"Kim olabilir?" dedi Mrs. Bas-Blew.

"Ne olabilir?" dedi büyük Miss Bas-Blew.

"Nerede olabilir?" dedi küçük Miss Bas-Blew. - Ama bu insanları hiç önemsemedim - tek yaptığım bir ressamın dükkanına girmekti.

Tanrı-Beni-Korusun Düşesi oturmuş portresi için poz veriyordu. Falan-Fılan Markisi Düşes'in kanışını tutuyordu; Şu-Bu Kontu kadını nüktelerle eğlen-diriyordu; ve Ekselansları Dokumna-Bana sandalyenin arkasına eğilmişti.

Ressama yaklaştım ve burnumu kaldırdım.

"Ah, ne güzel," diye iç geçirdi Soylu Bayan.
"Olur şey değil!" diye peltek peltek konuştu Marki.
"Ah, çok edici!" diye inledi Kont.
"Ah, tiksineç!" diye hırladı Ekselans.
"Onun için ne kadar istiyorsunuz?" diye sordu ressam.
"Burnu için!" diye haykırdı Soylu Bayan.
"Bin paund," dedim oturarak.
"Bin paund mu?" diye sordu ressam düşünceci düşünceci.
"Bin paund," dedim.
"Güzel!" dedi kendinden geçmişesine.
"Bin paund," dedim.
"Garantisi var mı?" diye sordu, burmu ışığa doğru çevirerek.
"Var," dedim, şiddetle sümkürerek.
"Epey orijinal bir şey mi?" diye sordu, burmuna derin bir saygıyla dokunarak.
"Pöh!" dedim, burmumu bir yana kıvrarak.
"Hiç kopyası almıdın mı?" diye sordu, bir mikroskopla incelerken.
"Hiç almıdım," dedim, burmumu yukarı kaldırarak.
"*Takdire şayan!*" deyiverdi, hareketin güzelliği karşısında kendini tutamayarak.
"Bin paund," dedim.
"Bin paund mu?!" dedi.
"Kesinlikle," dedim.
"Bin paund mu" dedi.
"Tam olarak," dedim.
"İstedğini alacaksın," dedi. "Ne virtü bir parçat!" - Böylece bana hemen oracıkta bir çek yazdı ve burmumun bir eskizim çizdi. Jermyn Sokağ'ında bir yer tuttum ve Kraliçe Hazretlerine "Burunoloji"nin doksana dokuzuncu basımını, burmumun bir portresiyi birlikte gönderdim. Galler Prensi, o zavallı küçük hovarda, beni akşam yemeğine davet etti.
Hepimiz aslanlardık ve recherches idik.
Modern bir Platoncu vardı. Porphyry'den, lamblicus'tan, Plotinus'tan, Proclus'tan, Hierocles'ten, Maximus Tyrius'tan ve Syrianus'tan alıntılar yaptı.
Bir insani-yetkinlikçi vardı. Turgot'dan, Pric'e'tan, Priestley'den, Condorcet'ten, De Staef'den ve "Sağlığı Bozuk Hırslı Öğrenci"den alıntılar yaptı.

Sör Pozitif Paradoks vardı. Tüm budalaların felsefeci olduğunu ve tüm felsefecilerin budala olduğunu gözlemlemişti.

Sonra Aestheticus Ethix vardı. Ateşten, birlikten ve atomlardan; ikiye bölünmüş ve önce-var olan ruhtan; benzeşme ve uyumsuzluktan; ilkel zekadan ve *homooömeria*'dan söz etti.

Theologus Theology vardı. Eusebius'tan ve Arianus'tan; sapkınlıktan ve Nice Dini Meclisi'nden; puseycilikten ve birözcülükten; Homooösius'tan ve Homooösius'tan bahsetti.

Rocher de Cancal'e'den Fricassee vardı. Kızıl dilli Muriton; veioute sauce'lu karnabahar; Aziz Menecoul'tan dana eti; salamura *d la Aziz* Florentin; ve *en mosaïques* portakal jöleleri üstüne konuştu.

Bibilus O'Bumper vardı. Latour'a ve Markbrünen'e; Mousseux ve Chamberlin'e; Richebourg ve Aziz George'a; Haubron, Leonville ve Medoc'a; Barac ve Preignaça; Grave ve Aziz Peray'a değindi. Clos de Vougeot'ya kafasını salladı ve Seri ile Amontilado arasındaki farkı gözi kapalı anlattı.

Floransah Senyör Tintonintino vardı. Cimabue'den, Arpino'dan, Carpaccio'dan ve Argostino'dan - Caravaggio'nun katilinden, Albano'nun hoşluğundan, Titian'ın renklerinden, Rubens'in kadınlarından ve Jan Steen'in nüktelerinden dem vurdu.

Fum-Fudge Üniversitesi Rektörü vardı. Ayn Trakya'da Bendis, Mısır'da Bubastis, Roma'da Dian ve Yunanistan'da Artemis olarak adlandırıldığı görüldüğüdeydi.

İstanbul'dan gelen bir padişah vardı. Meleklerin atlar, horozlar ve boğalar olduklarını; göğün altınca katındaki birinin yetmiş bin kafası olduğunu; ve dünyanın sayısız yeşil boyunuza olan, gök mavisi bir inek tarafından taşındığını düşünmeden edemiyordu.

Delphinus Polyglott vardı. Bizimle Aeschylus'un yitik seksen üç tragedyasına; Iseus'un elli dört söylevine; Lysias'ın üç yüz doksan bir konuşmasına; Theophrastus'un yüz seksen risalesine; Apollonius'un Konik Arakestileri'nin sekizinci kitabına; Pindar'ın ilahilerine ve ditiramplarına; ve Homer Jermyn'in kırk beş tragedyasına ne olduğu üstüne konuştu.

Ferdinand Fitz-Fossilus Feltspar vardı. Bize dünyanın içindeki ateşler ve üçüncü zamana ait oluşumlar; gaz, sıvı ve katı haldeki maddeler; kuvar; marmar; şist ve siyah turalin; jips ve trep; talk ve kalk; blent ve hornblent; mika arduvazi ve konglomera; siyanit ve lepidolit; hematit ve tremolit; antimon

ve kalseduan; manganез ve daha bir sürü şey üstüne her şeyi anlattı.

Ben vardım. Ben kendimden bahsettim - kendimden, kendimden, kendimden - Burunoloji'den, kitapçığımdan ve kendimden. Burnumu havaya kaldırdım ve kendimden bahsettim.

"Olağanüstü akıllı adam!" dedi Prensi.

"Kusursuz!" dedi konuklan ve ertesi sabah Soylu Bayan Tann-Beni-Korusun beni ziyarete geldi.

"Almack'ın yerine gelecek misin, tatlı şey?" dedi çenemin altına hafifçe dokunarak.

"Şerefim üstüne," dedim.

"Burnunla birlikte mi?" diye sordu.

"Yaşadıkça," diye yanıtladım.

"Oyleyse işte sana bir davetiye, şekerim, orada olacağını söyleyeyim mi?"

"Sevgili Düşes, tüm kalbimle geleceğim."

"Pöh, hayır! -Tüm burnunla gelecek misin?"

"Her zerresiyle aşkım," dedim; böylece burnumu bir iki kez çekıştirdim ve kendimi Almack'ın yerinde buldum.

İçerisi nefes alınmayacak kadar kalabalıktı.

"Geliyor!" dedi biri merdivenden.

"Geliyor!" dedi biri daha yukardan.

"Geliyor!" dedi biri daha da yukarıdan.

"Geldi!" diye haykırdı Düşes. "Minik aşkım geldi!" -Ve beni iki eliyle sıkıca kavrayarak burnumdan üç kez öptü.

Belirgin bir heyecan dalgası bir anda ortalka yayıldı.

"Diavolo!" diye bağırdu Kont Capricomutti.

"Dios gitarda! diye mırıldandı Don Stiletto.

"Mille tonnerres!" dedi Grenouille Prensi.

"Tausend teufel!" diye homurdandı Bluddennuff Seçmenler Kurulu Üyesi.

Bu yenir yutulur şey değildi. Kızdım. Bluddennuffün üstüne yürütdüm.

"Bayım!" dedim ona, "siz bir Habeş maymunusunuz."

"Bayım!" diye karşılık verdi, bir duraksamadan sonra, *"Donner und Blitzen!"*

Ben de bunu istiyordum zaten. Birbirimize kartvizitlerimizi verdik. Ertesi sabah Kireçtaşı Çiftliği'nde tabancayla burnumu uçurdum - sonra da arkadaşlarımı buldum.

"Bête!" dedi birincisi.

"Salak!" dedi ikincisi.

"Ahmak!" dedi üçüncüsü.

"Eşek!" dedi dördüncüsü.

"Avanak!" dedi beşincisi.

"Serseri!" dedi altıncısı.

"Defol!" dedi yedincisi.

Bütün bu olanlar karşısında yerin dibine geçmişim, bu yüzden babama gitim.

"Baba," diye sordum, "varoluşumun temel amacı nedir?"

"Oğlum," diye yanıtladı, "hâlâ Burunoloji üstüne çalışmaktır; ama Seçmenler Kurulu Üyesi'ni burnundan vurmakla hedefini şaşırdın. Zarif bir burnun var, orası öyle; ama ona bakarsan Bluddennuffün hiç burnu yok. Sen knandın, o ise güntün kahramanı oldu. Kabul ediyorum, Fum-Fudge'da bir aslanın büyüklüğü burnunun boyutlarıyla doğru orantılıdır - ama, Tanrı aşkına! Burnu olmayan bir aslanla kimse boy ölçüşemez."

Tarama ve Düzenleme: AYHAN

matrixx2030@hotmail.com

Bir Blackwood Makalesi Nasıl Yazılır?

"Peygamber aşkına -incir!" TÜRK SEYYAR SATICININ BAĞIRIŞI.

Sanırım herkes ismini duymuştur. Adım Senyora Psyche Zenobia. Bunun doğru olduğunu biliyorum. Bana sadece düşmanlarım Suky Snobbs der. Bana Suky'nin saygın Yunancada "ruh" (ben buyum işte, *tepeden tırnağa* ruhum), bazen de "kelebek" anlamına gelen, ki kelebek derken gök mavisi Arap *harmaniye*li, yeşil *agraffas* süslemeli ve portakal rengi yedi *auriculantı*lı fırfırlı yeni kızıl saten elbiseme göndermede bulunuyorlar şüphesiz. Psyche'nin bozulmuş, kaba bir şekli olduğu söylendi. Snobbs'a gelince - bana bakan herkes isminin Snobbs olmadığını hemen anlar. Bayan Tabitha Turnip bu söylentiyi sırf kıskançlığından yaydı. Tabitha Turnip'miş, pöh! Ah zavallıcık! Bir şalgamdan ne beklenir ki zaten! "Şalgamı sıkıp suyunu çıkarmak, vs." ile ilgili o atasözünü anımsıyor mu acaba? [Not: Bunu ona ilk fırsatta hatırlat.] [Yine not - burnundan tutup çek.] Nerede kalmıştım? Ah! Bana Snobbs'un Zenobia'dan bozma olduğu söylendi, ki Zenobia bir krallıcyedi (-Ben de öyleyim. Dr. Moneypenny beni hep iskambil kağıtlarındaki kupa kızına benzetir- ve Zenobiada, Psyche gibi saygın Yunancadır, babam da "bir Yunanlı" olduğuna göre benim Snobbsu değil, soyadımız olan Zenobiayı kullanmaya kesinlikle hakkım var. Tabitha Turnip'den başkası Suky Snobbs demez bana. Ben Senyora Psyche Zenobia'yım.

Dediğim gibi, herkes ismini duymuştur. İnsanlığı Medenileştirecek *Philadelphialı Genç Edebiyatçı Dilberlerin Çay Partileri* Düzenlediği Evrensel Deneyisel *Bibliyografya* Derneği'nde muhabir-aza sekreter olarak haklı bir üne kavuştum.

Bütün Hikaveleri

Derneğimizin ismini Dr. Moneypenny buldu ve kulağa boş bir rom fıçısı kadar büyük geldiği için bu ismi seçtiğini söyledi. (Bazen kaba bir adam olabiliyor - ama derin biri.) Hepimiz imza atarken isimlerimizden sonra derneğimizin baş harflerini yazıyoruz, tupki K.S.D., Kraliyet Sanat Derneği - F.B.Y.D., Faydalı Bilgileri Yayma Derneği, vs. vs. gibi. Dr. Moneypenny derneğin İsminin Bayat Ordek'in kısaltılması olduğunu ve aslında Lord Broughman'ın derneğini tanımladığını söylüyor - ama Dr. Moneypenny öyle tuhaf bir adam ki, bana ne zaman doğruyu söylediğinden emin olamıyorum. Her neyse, isimlerimizin başına hep H.O.Ş.Ü.Z.G.Ü.N.G.R.U.P. baş harflerini koyuyoruz - ve bu İnsanlığı Medenileştirecek Philadelphialı Genç Edebiyatçı Dilberlerin Çay Partileri Düzenlediği Evrensel Deneyisel Bibliyografya Derneği anlamına geliyor - her sözcüğe bir harf düşüyor, ki bu konuda Lord Broughman'ın derneğinden üstün olduğumuz bir gerçek. Dr. Moneypenny baş harflerimizin bizim gerçek karakterimizi sergilediğini söylüyor, ama ne demek istediğini anlıyorsam Arap olayım.

Dernek fark edilme yolundaki tüm çabalarına ve doktorun elinden geleni yapmasına karşın, ben katılana dek pek başarılı olmadı. Aslında üyeler tartışırken fazla küstaşça bir dil kullanıyordu. Her cumartesi akşamı okunan yazılar derinlikten çok maskaralık içeriyordu. Hepsini de tırışkadan nağmelerdi. İlk nedenleri, ilk ilkeleri araştırmıyorlardı. Aslında hiçbir şeyi araştırmıyorlardı. O yüce "uygunluk" hususunda hiç dikkat edilmiyordu. Kısacası hiçbirini bu yazı gibi iyi değildi. Hepsini değersizdi - tamamen! Derinlik yoktu, birikim yoktu, metafizik yoktu - kültürülerin maneviyatı dediği, kültürsüzlerince riyakarlık [Dr M. "riyakarlık"ın baş harfinin büyük K olması gerektiğini söylüyor -ama böyle olmaması gerektiğine eminim] olarak adlandırdığı şeyden eser yoktu.

Derneğe katıldığımda daha iyi bir düşünme ve yazma tarzını benimsetmeye çabaladım ve bütün dünya bunda ne kadar başarılı olduğunu biliyor. Şimdi H.O.Ş.Ü.Z.G.Ü.N.G.R.U.P.ta Blackwood'da yayımlananlar kadar iyi yazılar yazılıyor. Blackwood diyorum çünkü bana her konudaki en iyi yazıların o haklı üne sahip derginin sayfalarında bulunabildiği söylendi. Şimdi her konuda onu örnek alıyor ve bu yüzden hızla tanınıyoruz. Hem sonuçta hakiki Blackwood damgasını taşıyan bir makale yazmak o kadar da zor değil, eğer insan bu işe doğru şekilde yaklaşırsa. Siyasi yazılardan bahsetmiyorum elbette. *Onların* nasıl kotarıldığını herkes biliyor, ne de olsa Dr. Moneypenny bunu açıkladı. Bay Blackwood'un bir terzi makası ve yanında durup emirlerini bekleyen üç

çömezi var. Biri ona "Times"ı, diğeri "Examiner"ı, üçüncüsü de "Gulley'nin Yeni Argo-Küfür Derlemesi"ni uzatıyor. Bay. B. sadece kesip bir araya getiriyor, o kadar. Yazısı kısa sürede bitmiş oluyor - sadece Examiner, Argo-Küfür ve Times - sonra Times, Argo-Küfür ve Examiner - ve sonra Times, Examiner ve Argo-Küfür.

Ama derginin en iyi tarafı çok yönlü makaleleri; ve bunların en iyileri Dr. Moneypeny'nin *tuhaflıklar* (na demek istiyorsa), başka herkeşin ise *yoğunluklar* olarak adlandırdığı yazılar. Bu yazı türünün nasıl okunacağını uzun süredir biliyorum, her ne kadar onları yazma yöntemini ancak Bay Blackwood'u son ziyaretimde (derneği temsilen) öğrendiysem de. Siyasi makaleleri yazma yöntemi kadar basit olmasa da bu yöntem çok basit. Bay B.'yi ziyaret edip kendisine derneğin dileklerini iletmek istediğimi söylediğimde son derece kibar davranıp beni çalışma odasına aldı ve bana bütün süreci açıkça anlattı.

"Sevgili bayan," dedi, görkemli görünüşümden açıkça etkilenmiş bir şekilde, çünkü üstüme gök mavisi Arap harmaniyeli, yeşil *agrafla* süslemeli ve portakal rengi *auriculas* fırırlı kızıl saten elbisem vardı. "Sevgili bayan," dedi, "oturun. Olay şu. Her şeyden önce, yoğunluklar yazarı olarak simsiyah mürkekebe ve ucu epey körelmiş kocaman bir kaleme sahip olmanız gerekiyor. Ve beni dinleyin, Bayan Psyche Zenobia!" diye devam etti, bir duraklamadan sonra, son derece etkileyici bir enerji ve vakarla. "Beni dinleyin! - *O kalemler - asla - onarılmamalı* Bayan, yoğunluğun sırrı, ruhu burada yatar. İnanın bana, hiç kimse, ne kadar büyük bir dahî olursa olsun, güzel bir kalemler -anlıyor musunuz beni- iyi bir makale yazmamıştır. Elyazısı bir taslak okunabilirse kesinlikle okunmaya değer. Bu bizim inandığımız önde gelen ilkerlerden biridir ve eğer bunu hemen benimsemiyorsanız görüşmemiz sona ermiştir."

Durdu. Ama görüşmemizin sona ermesini elbette ki istemediğinden böyle-sine aşikar ve zaten başından beri yeterince farkında olduğum gerçeği onayladım. Memnun olmuş göründü ve talimatlarına devam etti.

"Bayan Psyche Zenobia, örnek alınmaz ya da icletmemiz için bir ya da bir dizi makale önermem size kırıcı gelebilir; yine de dikkatinizi birkaçına çekebilirim. Bir bakalım. *Yaşayan Ölü*' mükemmeldir! - Canı bedeninden çıkmadan mezara gömülen bir adamın hislerini anlatıyordu - zevk, dehşet, duygu, metafizik ve bilgi doluydu. Yazarın bir mezarda doğup büyüdüğüne inanası geliyordu insanın. Sonra *'Bir Afyonkeşin İtirafı'* vardı, *güzel*di, çok *güzel*di! -

Görkemli bir hayal gücü - derin felsefe - zekice spekülasyonlar - ateşli ve öfkeliydi, üstüne tadmik bir anlaşılmaçlık da serpiştirilmişti. Palavralarla dolu iyi bir çalışmadı ve millet zevkle yalayıp yuttu. Coleridge'in yazdığını sanıyorlar - ama aslında bu doğru değil. Onu evcil Habes maymunum Juniper, koca bir bardak dolusu Hollanda ciniyle çalkıştırdım, şekerli suyu' mideye indirikten sonra yazdı." [Bunu söyleyen, benim temin eden Bay Blackwood'dan başkası olsa inamazdım.] "Sonra 'Gönüllüz Deneyci' vardı, bir fırında pısrıldandı sonra dışarı sapasağlam, gerçi biraz yanmış bir halde, çıkan bir adamın öyküsüyü. Ve sonra *Ölmüş Bir Doktorun Gönüllüğü*' vardı, ki bunun değeri yazarın uygun şekilde yüksekten atıp tutmasından ve önemsiz, anlaşılmaç laflar etmesinden geliyordu - halk bu ikisine de bayılır. Ve sonra 'Çanın içindeki Adam' vardı, ki bunu, Bayan Zenobia, size ne kadar tavsiye etsem azdır. Bir kilise çanının tokmağının altında uykuya dalan ve sonra çanın bir cenaze için çalmasıyla uyanan bir gencin öyküsü. Ses onu belirir ve böylece hislerini kaydeder. Sonuçta hisler yüce şeylerdir. Günün derinlere doğulacak ya da asılacak olursanız hislerini kaydetmeyi unutmayın -sayfasına on İngiliz altını alırsınız. Eğer kaleminizin kuvvetli olması istiyorsanız Bayan Zenobia, hisleri büyük bir dikkatle gözlemleyin."

"Bunu kesinlikle yapacağım, Bay Blackwood," dedi.

"Güzel!" diye yanıtladı. "Sizin tam aradığım öğrenci olduğunuzu görüyorum. Ama *arı* fait hakiki Blackwood duygu damgası taşıyan bir makale yazmak için gerekli ayrıntılara geçmelisin -her açıdan en iyi olduğun düşünüşün türden bir makale. Ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur.

"İlk yapmanız gereken eşine benzerine rastlanmamış bir belaya çatmak. Mesela fırın -iyi bir fikirdir. Ama hazırda bir fırınınız yoksa ya da bir balondan düşmekte, ya da bir deprem yağışının içine yuvarlanmakta, ya da bir bacada sıkışıp kalmakta zorlanıyorsanız, benzer bir talihsizliği hayal etmekle yetinmek zorunda kalacaksınız. Gerçi yazınızın şayanmış olaylara dayanmasını tercih ederim. Hiçbir şey hayal gücünü konuyla ilgili deneysel bilgi kadar destekleyemez. 'Gerçek tuhaftır,' bilirsiniz, 'kurgudan daha tuhaftır' - hem amacımızda da daha uygundur."

Burada onu mükemmel bir jartiyerimin olduğu ve gidip onunla kendimi asacağım konusunda temin ettim.

"Güzel," diye karşılık verdi. "Bunu yapın; -gerçi asılmak da biraz bayatladı.

Belki daha iyisini yapabilirsiniz. Brandreth'in haplarından birkaçını yutun, sonra da bize hislerinizi anlatın. Ama verdiğim talimatlar herhangi bir türden talihsizliğe uygulanabildiğinden, evinize giderken rahatça kafanızı bir darbeyle yitirir, bir omnibüsün altında kalabilir, kuzud bir hakekat tarafından sırtlanabilir ya da su dolu, bir çukurda boğulabilirsiniz. Ama devam edelim.

"Konunuzu belirledikten sonra anlatmanız tonuna ya da tarzına karar vermelisiniz. Didaktik ton var, hararetili ton var, tonal ton var -hepsi de oldukça yaygın. Ama vezir veya kısa ton da son zamanlarda epey gözde oldu. Kısa cümlelerden oluşuyor. Yani böyle. Kısalklık aşırıya kaçmazsınız. Terslemekte aşırıya kaçmazsınız. Ve hep bir nokta. Asla bir paragraf değil.

"Sonra konu dışına çıkılarak meselemin uzunu uzadıya anlatıldığı çokkulu ton var. En iyi romancılarımızdan bazıları bu tonu benimsemiştir. Sözcükler vınlayan topaç gibi dönmeli ve anlamın yerine oldukça iyi biçimde yanıt veren, benzer bir ses çıkarmalıdır. Bu yazarmın durum düşünecek vaktinin olmadığı zamanlarda benimsenebilecek en iyi tondur.

"Metafizik ton da iyidir. Eğer şatafatlı sözler biliyorsanız burada kullanabilirsiniz, Ionik ve Eleatik ekollerden bahsedin -Archytas'tan, Gorgias'tan ve Alcaemon'dan. Özellikle ve nesnellik üzerine bir şeyler söyleyin. Kendinize güvenin ve Locke diye birine saldırmayı unutmayın. Genelde her şeye burun kıvrın ve: fazla abstrüf bir şey söyleyecek olursanız hiç kafanızı yormayın, bir dipnot ekleyip yukarıdaki derin gözlemi *'Kritik der reinen Vernunft'* ya da *'Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft'*'a borçlu olduğunuzu söyleyin. Bu sizi çok bilgili ve - ve - açık sözlü gösterecektir.

"Aynı ölçüde tanınmış daha pek çok ton var, ama ben sadece iki tanesinden daha bahsedeceğim -aşkın ve heterojen tondan. İlkinde bütün mesele olguların doğasını herkesten çok daha derin bir şekilde görmeektir. Bu ikinci bakış doğru şekilde kullanılırsa çok etkili olur. 'Kadran'ı biraz okumak size çok şey kazandıracaktır. Bunda şatafatlı sözlerden kaçının; olabildiğince basit olsunlar ve onları ters yazın. Channing'in şiirlerine bakıp 'hela taşıyla aldatıcı bir gösterme yapan küçük şişman bir adam' hakkında yazdıklarından alıntı yapın. Yüce Birliğe Dair bir şeyler ekleyin. Kesinlikle Cehennemi İkilik'ten bahsetmeyin. En önemlisi de, kinayeler üstüne çalışın. Her şeyi ima edin -hiçbir şey öne sürmeyin. Eğer cinizden 'yağlı ekmekek' demek geliyorsa sakın bunu doğrudan söylemeyin. 'Yağlı ekmeği' *çağırıştırın* her şeyden bahsedebilirsiniz. 'Karabuğdaylı

kek'i ima edebilirsiniz mesela, hattâ üstü kapalı şekilde yulaf ezmesi lapasından bahsedecek kadar ileri gidebilirsiniz, ama gerçekten söylemek istediğiniz şey yağlı ekmekek, dikkatli sevgili Bayan Psyche, kesinlikle 'yağlı ekmekek' demeyin."

Ona bunu bir daha ömrüm boyunca asla söylemeyeceğim konusunda teminat verdim. Beni öpüp devam etti.

"Heterojen tona gelince, dünyadaki diğer tüm tonların en üst ölçütüdür, zekiye yapılmış bir karşındır o kadar; bu yüzden de içinde her şey vardır: Derinlik, şatafat, tuhafılık, heyecanlandırıcılık, yerindelik ve sevimlilik.

"Diyelim ki olaylarınızda ve tonunuzda karar kıldınız. En önemli kısma -aslında meselemin ruhuna daha gelmedik - dolgu kısmından bahsediyorum. Bir kadının ya da erkeğin yaşamını bir kitap kurdu gibi geçirmesi beklenemez. Ama yine de makalenizde çok okuması, en azından genel bir okuma yapmış olduğunuzun kanıtlarının bulunması her şeyden önemlidir. Şimdi sizi bunu başarma konusunda eğiteceğim. Buraya bakın!" (raflardan üç dört sıradan görünüşlü kitap indirip rasgele açtı). "Dünyadaki herhangi bir kitabın herhangi bir sayfasına bakmakla bir anda ya küçük bilgi parçacıkları ya da *bel-esprit-ism*-ler görebileceksiniz, ki bunlar bir Blackwood makalesinin tuzu biberidir. Ben size okurken birkaçını not da edebilirsiniz. İki bölüme ayıracağım: Bir, Teşbihlerin Üretimi için İlginc Gerçekler, ve iki, Gereken Durumlarda Kullanılacak İlginc İfadeler. Şimdi yazın!-" ve o okudukça ben yazdım.

"TEŞBİHLERDE KULLANILACAK İLGİNÇ GERÇEKLER. 'Üç ilham perisi vardı - Melete, Mneme, Aoede - düşünce, hafıza ve şarkı.' Bu küçük gerçeği uygun şekilde kullanırsanız büyük şeyler elde edebilirsiniz. Anlıyorsunuz ya, genelde bilinmez ve *recherche* görünüyor. Dikkatli olmalı ve buna doğaçlama havası vermelsiniz.

"Bir tane daha. 'Alpheus Nehri denizin altından geçip sularının safliğına halle gelmeden yüzeye çıkardı.' Bunun oldukça bayat bir bilgi olduğu bir gerçek, ama aлайып pullarsanız taptaze görünecektir.

"İşte daha iyisi. 'İran Süseni kimilerine göre çok hoş ve güçlü bir koku yayarken, kimilerine göre ise kesinlikle kokusuzdur.' Çok hoş, çok zarif! Biraz evirip çevirin, harikalar yaratacağıdır. Botanik konusunda bir örneğimiz daha var. Hiçbir şey botanik kadar iyi duramaz, özellikle de biraz Latince'nin yardımıyla. Yazın!

"Cava'daki *Epidendrum Flos Aëris*'in çok güzel bir çiçeği vardır ve kökle-

riyle sökülürse yaşamayı sürdürür. Yerliler onu tavandan bir iple asıp hoş kokusundan senelerce faydalanır.' İşte bu harika! Teşbihler için bu kadarı yeter. Şimdi ilginç ifadelerle geçelim.

"İLGİNÇ İFADELER. 'Büyük Çin romanı Ji-Kiao-Li.' Güzel! Bu birkaç sözcüğü hünerle ortaya atıyarak Çin dilini ve edebiyatını iyi bildiğinizi göstermiş olacaksınız. Bunun yardımıyla Arapça, Sanskritçe ya da Chickasawca bilmeden durumu idare edebilirsiniz. Ama ispanyolca, italyanca, Almanca, Latince ve Yunanca olmazsa olmaz. Size her birinden küçük birer örnek vermeliyim. Küçük herhangi bir parça yeterli olur, çünkü onu makalenizde uygun bir yere yerleştirmek için kendi yaratıclığınıza güvenmelisiniz. Şimdi yazın!

'*Aussi tendre que Zaire*' - Zaire kadar şefkatli - Fransızca. Aynı ismi taşıyan Fransız tragedyasındaki *la tendre Zaire* ibaresinin sık sık tekrarlanmasına gönderme yapıyor. Uygun şekilde kullanırsanız sadece o dili ne kadar iyi bildiğinizi değil, genel kültürünüzü ve nüktedanlığınızı da sergiler. Mesela yediğiniz tavuğun (bir tavuk kemiği tarafından boğulup ölmek üzerine bir makale yazın) tamamen aussi *tendre que Zaire* olmadığını söyleyebilirsiniz. Yazın!

*'Ven muerte tan escondida,
Que no te sienta venir,
Porque el placer del morir
No me tome á dar la vida.'*

"Bu İspanyolca -Miguel Cervantes'ten. 'Çabuk gel, ey ölüm! Ama gelişini görmeycim ki, seni görmekten alacağım haz beni tekrar hayata döndürmesin.' Bunu tavuk kemiğiyle boğuşurken, son nefeslerinizi virerken araya sıkıştırabilirsiniz. Yazın!

*'Il pover' huomo che non sen'era accorto,
Andava combattendo, ed era morto.'*

"Bu İtalyanca, anlayacağınız gibi, -Ariosto'dan. Büyük bir kahramanın ken dinin savaşta kapırmışken öldürüldüğünün farkına varmadan ölü bir halde yiğitçe çarpışmaya devam ettiğini anlatıyor. Bunun sizin durumunuza nasıl uygulanacağı açık -öünkü Bayan Psyche, o tavuk kemiği boğazınızda kaldıktan sonra en az bir buçuk saat tekmele savurmayı ihmal etmeyeceğinize güveniyorum. Lütfen yazalım!

*'Und sterb'ich doch, so sterb'ich denn
Durch sie -durch sie!'*

"Bu Almanca -Schiller'den. 'Ve ölürsem, en azından ölürüm - senin için -senin için!' Burada yaşadığımız felaketin sebebine seslendiğiniz açık. Ne de olsa hangi erkek (ya da kadın) gebreotu ve mantarla doldurulmuş ve bir salata tabağı içinde portakal jölesiyile birlikte en *mossaique* servis edilmiş semiz, hadim bir Molucca horozu için ölmez ki? Yazın! (Bunları Tortoni'nin dükkanından temin edebilirsiniz) -Yazın lütfen!

"İşte hoş bir Latince tabir, nedir de (Latinede insan artık çok *rednerché* veya özlü olamyor, öyle yaygınlaşıyor ki,) - *ignoratio elenchi*. O bir *ignoratio elenchi* yaptı - yani, önermenizdeki fikirleri değil, sözcükleri anladı. Adam *salaktı* yani. O tavuk kemiği yüzünden boğazınız tikandığında konuştüğünüz ve bu yüzden neden bahsettiğinizi tam olarak anlamayan zavallının tekiydi. Üstüne *ignoratio elenchi*'yi atverin ve onu bir anda yok edin. Eğer karşılık vermeye cüret ederse ona Lucan'dan bir alıntıyla, konuşmaların sadece *anemona verborum*, numan çiçeği sözcükler olduğunu söyleyebilirsiniz. Numan çiçeği çok gösterişlidir, ama kokusu yoktur. Veya, böbürlenmeye başlarsa *insomnia jovis'i*, Jüpiter'in hayallerini, beynine indirebilirsiniz - Silius Italicus'un (bakın, işte burada!) kurumlu ve şişirme cümleleri için kullandığı bir tabirdir bu. Bu kesinlikle işini bitirir. Tek yapabileceği düşünölmektir. Lütfen yazar mısınız?

"Yunanca'dan hoş bir şeylerimiz de olmalı -Demosthenesden mesela. (Avnp o φευγον και pálin μαχησται) [Aner o pheugon kai palin maketai] Hudediras'in oldukça iyi bir çevirisi vardır-

Çünkü kaçan tekrar dövülebilir,
Öldürülse bunu asla yapamaz.

"Bir Blackwood makalesinde hiçbir şey Yunancanızla hava atmanız kadar iyi duramaz. Harflerin kendilerinin bile derinlik katan bir havası vardır. Şu Epsilon'un akıllıca görünüşüne bir bakın bayan! Şu Phi kesinlikle bir piskopos olmaydı! Şu Omicron'dan daha zekisi olabilir mi? Şu Tau'ya bir bakın hele! Kısacası, gerçek bir duygu yazısı için Yunanca gibisi yoktur. Yapacağınız şey duymanın en açık gerçeği. Tavuk kemiğine ilişkin, sade İngilizceyle yaptığımız göndermeyi anlayamayan o işe yaramaz, kalın kafalı, hain herife o cümleyi okkallı bir küfür eşliğinde bir ültimatoma gibi söyleyin. İmayı anlayıp ortadan kaybolacaktır, bundan

emin olabilirsiniz."

Bay B.'nin bu konuda bana verdiği tüm talimatlar bu kadardı, ama yeterli olduklarını sezdim. Sonunda gerçek bir Blackwood makalesi yazabilecek durumda'yım ve bunu hemen yapmakta kararlı'ydım. Ben ayrılırken Bay B. yazdığım zaman makalemi satın alma teklifinde bulundu: Ama sayfasına sadece elli ingiliz altını ödeyebileceğinden, onu bu kadar cüzi bir meblağ'a feda etmektense derneğimize vermeyi tercih ettim. Ama bu cimrilliğini bir kenara bırakırsak, bana her açıdan çok iyi, gerçekten büyük bir nezakette davrandı. Ayrılırken söylediğı sözler bana çok dokundu ve onları hep minnettarlıkla anımsayacağım.

"Sevgili Bayan Zenobia," dedi yaşlı gözlerle, "özülesi girişiminizin başarıya ulaşması için yapabileceğim başka bir şey var mı? Bir düşünüyüm! Belki - belki boğulmak - sizin için o kadar uygun olmayabilir - ya da boğazımıza bir tavuk kemiğı takılmasını sağlamak - ya da - ya da asılmak - ya da ısırılmak - ama bekleyin! Şimdi düşünüyorum da, bahçede bir çift mükemmel buldog var - çok iyi çocuklardır, sizi temin ederim - acayip vahşiler - aslında tam size göre - sizi auricularularınızla birlikte beş dakikada mideye indiririrler (işte saatim!) - ve yaşayacağınız hisleri bir düşünün! İşte! Çağırıyorum - Tom! - Peter! - Dick, seni ha-in şey! - Salverin şu" - ama gerçekten çok acelem olduğundan ve kaybedecek bir saniye bile bulunmadığından ayrılışımı gönülsüzce hızlandırmak zorunda kaldım ve *hemen* çıkıp gittim - bunun biraz nezaketsizlik olduğunu itiraf ediyorum.

Bay Blackwood'dan ayrıldıktan sonra temel hedefim tavsiyesine uyarak hemen başımı belaya sokmaktı ve bu amaçla günün çoğunu Edinburgh'ta gezinip çilginca maceralar arayarak geçirdim - hislerimin yoğunluğuna ve yazmaya niyetlendiğim makalenin derinliğine uygun maceralar. Bu gezintide zenci uşığım Pompey ve Philadelphia'dan yanımda getirmiş olduğum - hep kucakımda taşıdığım minik köpeğim Diana bana eşlik etti. Ama üstesinden gelmeye kalkıştığım bu güç girişimi ancak akşama doğru başarabildim. Başıma önemli bir olay geldi ve aşağıdaki heterojen tonla yazılmış Blackwood makalesi bu olayı anlatmaktadır ve onun ürünüdür.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Bir Kudüs Öyküsü

Intonsos rigidam in frontem ascendere canos
Passus erat ----
LUCAN
----kıllı bir yük.
ÇEVİRİ

"Hemen surlara gidelim," dedi Abel-Phittim, Buzi-Ben-Levi'yle Ferisi Simeon'a, Temmuz ayının onuncu gününde, dünyanın üç bin dokuz yüz kırk bir senesinde. "Hemen Benyamın kapısının yanındaki, Davud şehrindeki, sünnetsizlerin kampının karşısındaki surlara gidelim. Çünkü şimdi gün doğduğundan, bu dördüncü nöbetçinin son saati; ve putperestler Pompey'in vaadini yerine getirmek üzere bizi kurbanlık kuzularla bekliyorlardır."

Simeon, Abel-Phittim ve Buzi-Ben-Levi kutsal Kudüs şehrindeki, ayınler sırasında cemaatten bağış toplanan adamlar, Gizbarimlerdi.

"Evet," diye yanıtladı Ferisi, "çabuk olalım; kafirlerin bu cömertliği alışıldık bir şey değil; ve Baa'a tapanlar hep dönecek olmuştur."

"Dönek ve hain oldukları Tevrat'ın ilk beş kitabı kadar doğru," dedi Buzi-Ben-Levi, "ama yalnız Adonaililere karşı böyleler. Ammonitlerin kendi çarlarını gözetmediği nerede görülmüş? Bence bize Tanrı'nın sunağı için kuzu vermeleri büyük bir cömertlik değil. Ne de olsa kuzu başına otuz gümtüş şekel alıyorlar!"

"Ama Ben-Levi, unutuyorsun," diye karşılık verdi Abel-Phittim, "şimdi En Yüce'nin şehri ni kâfirce kuşatmakta olan Roma Pompeyi sunak için satın aldı-gümtüş kuzularını değil bedeni beslemekte kullanmayacağımdan emin olamaz."

Bütün Hikayeleri

"Şimdi, sakalının beş köşesi adına," diye haykırdı, Vuranlar mezhebinden olan (ayaklarını kaldırma vurma suretiyle yaralararak yürümeleri daha az ateşli zahitler için bir rahatsızlık kaynağı, bir kunama nedeni -yeteneksiz yürütücüler için tökezleten bir engel- olan küçük bir mezhep) Ferisi - "bir rahip olarak tıraş etmemin yasaklandığı sakalının beş köşesi adına! - demek Romalı kafir ve putperest zipçıktımın birinin bizi en kutsal, adanmış şeyleri bedenini arzularına tahsis etmekle suçlayacağı günleri de görecektik! O günler!"

"O barbarın güdülerini sorgulamayalım," diye araya girdi Abel-Phittim, "çünkü bugün onun para hırsından ya da cömertliğinden ilk kez faydalanıyoruz. En iyisi bir an önce surlara gidelim ki, ateşini cennetin yağmurlarının söndüremeyeceği ve dumandan sütunlarını hiçbir tapınağın geri çeviremeyeceği o sunak adaksız kalsın."

Şehrin, saygıdeğer Gizbarimlerin aceleyle gittiği ve mimarı Kral Davut'un adını taşıyan kesimi, Kudüs'ün en sağlam surlarla çevrili kısmı olarak kabul ediliyordu. Dik ve yüksek Siyon tepesi üstüne inşa edilmişti. Burada, kayalar-dan yontulmuş geniş, derin bir hendek, iç kenarına dikilmiş son derece sağlam bir sur tarafından korunuyordu. Bu sur düzenli aralıklarla yayılmış beyaz mermerden dörtgen kalelerle bezlenmişti. En alçağının boyu altmış, en yüksekinin-ki yüz yirmi kol boyuydu. Ama Benyamın kapısının etrafında sur kesinlikle hendegün kenarından yükselmüyordu. Tam tersine, hendekle kale duvarının dibi arasında iki yüz elli kol boyunda dik bir uçurum vardı. Bu, sarp Moriah Dağ'ının bir parçasıydı. Böylece Simeon ve arkadaşları Adoni-Bezok adlı kuleye çıktıklarında -Kudüs'teki en yüksek kule ve kuşatan orduyla konuşmaların genelde yapıldığı yer- düşman kampına Cheops Piramidi'ninkinden ve Belus tapınağınıninkinden çok çok ayak daha fazla bir yükseklikten baktılar.

"Doğrusu," diye iç geçirdi Ferisi, uçurumun ötesine baki döner bakarken, "sünnetsizlerin sayısı kumsaldaki kumlar kadar çok - kirlardaki çekirgeler kadar! Kral'ın vadisi Adomim'in vadisi olmuş."

"Ama yine de," diye ekledi Ben-Levi, "Alefen Tau'ya dek - kırdan surlara dek - bana Yod harfinden daha büyük görünen tek bir cahil - bir tane bile - gösteremezsin!"

"Gümtüş şekelleri bir sepete koyup sarkıtın!" diye seslendi Romalı bir asker boğuk, sert, Pluto'nun diyarından geliyormuş gibi çıkan bir sesle. "Soylu bir Romalının çenesinin kırılmasına sebep olan o lanet olası paraların bulunduğu sepeli indirin! Sizin o putperestçe ısrarlarınızı dinlemeye tenezül eden efendi-

miz Pompeius'a olan minnettarlığınızı böyle mi gösteriyorsunuz? Tanrı Phoesus, ki gerçek bir tanrıdır, bir saatir arabasının üstünde - ve siz güneş doğarken surlarda olmayacak mıydınız? Aedepol! Dünya fâtihî olan bizlerin her köpek kulübesinin duvarları öntüde durup köpeklerle konuşmaktan başka işi yok mu sanıyorsunuz? İndirin şunu! -Yalnız değersiz paranız renkçe parlak ve ağırlıkça tam olsun!"

"El Elohim!" dedi Ferisi, Romalı yüzbaşının ahenksiz sesi uçurumun sarp kayalıklarında yankılanıp tapınak yönünde yok olurken - "El Elohim! - Tanrı Phoebus da *kimi*? - Bu kafir *kimi* çağırıyor? Sen, Buzi-Ben-Levi! Sen Musevi olmayanların kanunlarını bilirsin ve Teraphim'le ilgilienelerin arasında yaşadın! - Bu kafir Nergal'den mi bahsediyor? - Yoksa Ashimahtan mı? - Nibhaz'dan mı? - Tartak'tan mı? - Adramalech'ten mi? - Anamalech'ten mi? - Succoth-Benith'ten mi? - Dagon'dan mı? - Belial'dan mı? - Baal-Perith'den mi? - Baal-Peor'dan mı? - Baal-Zebub'dan mı?"

"Doğrusu hiçbirinden bahsetmiyor - ama dikkat et de ip ellerinin arasından fazla hızlı kaymasın - çünkü sepet şuradaki kaya çıkıntısına takılırsa tapınağın kutsal eşyaları feci bir şekilde dökülür."

Ağır, yüklü sepet kabaca yapılmış bir mekanizmanın yardımıyla dikkatle kalabalığın arasına indirildi. Baş döndürücü yükseklikten, Romalıların etrafına doluştuğu görülebiliyordu. Ama büyük yükseklikten ve havanın sisli olmasından dolayı ne yaptıkları net olarak seçilemiyordu.

Yarım saat geçmişti bile.

"Geç kalacağız," diye iç geçirdi Ferisi, bu stürenin bitiminde uçuruma bakarken -"geç kalacağız! Katholin bizi görevden alacak."

"Artık," diye karşılık verdi Abel-Phittim, "artık bir elimiz yağda, bir elimiz balda yaşayamayacağız - artık sakallarımız buhur kokmayacak - belimize Tapınağın keten kumaşlarını saramayacağız."

"Raca!" diye küftetti Ben—Levi. "Raca! Bizi dolandırıp paramız üstüne mi yatacak istiyorlar? Yoksa, Musa adına! Şekellerini mi tartıyorlar?"

"Sonunda işaret verdiler!" diye haykırdı Ferisi. "Sonunda işaret verdiler! - Çek, Abel-Phittim! Ve sen, Buzi-Ben-Levi, çek! Çünkü ya barbarlar hâlâ sepeti tutuyor, ya da Tanrı içine semiz bir hayvan koymaları için kalplerini yumuşattı!" Ve Gizbarimler çektiler, yükleri hâlâ koyulaşan sisin içinde sallanarak olanca ağırlığıyla yukarı çıkarken.

"Booshoh he!" -Bir saat kadar sonra, ipin ucunda bir şey belli belirsiz görününce Ben-Levi'nin dudaklarının arasından çıkan nida buydu -"Booshoh he!"

"Booshoh he! - Ne ayıp! - Ege'din'in sık kalırlıklarından gelme, Jehosaphat vadisi kadar dayanıklı bir koş bul!"

"Sürütün ilk doğan hayvanı bu," dedi Abel-Phittim, "onu melemesinden ve bacalarını masumca kıvrımından tanıdım. Gözleri Pectoral'ın mücevhlerinden daha güzel ve eti Hebron'un balı gibi."

"Bashan meralarından semiz bir buzağı bu," dedi Ferisi, "putpresterler bize çok iyi davrandı! Haydi bir mezmur okuyalım! Teşekkürlerimizi kaval, santur ve arpla iletelim!"

Hafif bir homurtu iri bir *domuzun* varlığını ancak sepet Gizbarimlerin birkaç kadem kadar yakıma geldiğinde ele verdi.

"Şimdi El Emanu!" dedi yüce yaşaşca ve yukarı çevrilmiş gözlerle, ipi baskırlarken ve domuz barbarların arasına düşerken, "El Emanu! - Tanrı bizimiz olsun! - *Adı ağca alınmaz et bu!*"

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Bitmiş Adam

Son Bugaboo ve Kickapoo Seferi'nden Bir Öykü

Pleurez, pleurez, mes yeux, et fondez-vous en eau!
La moitié de ma vie a mis l'autre au tombeau.
CORNEILLE - (*Le Cid*, III, iii.)

O pek yakışıklı, hoş adamlar, Fahri Tuğgeneral John A.B.C. Smith'le nerede tanıştığımı şimdi hatırlamıyorum. Beni onunla *birinin* tanıştırdığından eminim - bir toplantıda tanıştırıldığımızı biliyorum - önemli bir şey hakkında konuşduğumuzdan da şüphe yok - bunu bir yerde yaptığımızı kesinlikle inanıyorum - ama neresiydi, anlaşılabilir bir şekilde unuttum. Aslında tanıştırdıkları heyecanlıydım ve utanıyordum, bu yüzden ne zamana, ne de mekana fazla dikkat edebildim. Heyecanlı bir yapım var. Bu bana ailemden geçen bir kusur. Elimde değil. Özellikle de bir gizem kokusu almışsam - herhangi bir şeyi tam olarak kavrayamamışsam - hemen acınası bir heyecana kapılıyorum.

Bahsettiğim adam her yönüyle dikkate değer biriydi -evet, *dikkate değer*, gerçi bu tanım demek istediğim şeyi karşılayamayacak kadar zayıf kalıyor ama öyleydi. Boyu yaklaşık bir seksen, görünüşü fevkalade buyurgandı. İyi eğitilmiş olduğunu ve soylu bir aileden geldiğini belli eden ayrıcalıklı bir havası vardı. Bu konuda -Smith'in kişisel görünüşü konusunda- ayrıntılara girmekten hüzünlü bir tatmin duygusu alıyorum. Saçlarına Brutus bile hürmet ederdi. Başka hiçbir şey böylesine yoğun bir canlılık ve parlaklıkla dalgalanamazdı. Kapkardı. Favorilerinin de rengi, daha doğrusu renkсіzliği buydu. Bunlardan bahsederken elimde olmadan seve geliyorum görüyorsunuz. Onların yeryüzündeki en güzel favoriler olduklarını söylemek abartmak olmaz. Her halükarda çevreledikleri ve bazen kısmen gölgedikleri ağız tamamen eşsizdi. Bu ağızda düşünülecek en düzgün ve en parlak beyaz dişler vardı. Aralarından her

Butün Hikaveleri

uygun anda öyle net, melodik ve güçlü bir ses çıkıyordu ki, eşi benzeri yoktu. Gözleri de epey dikkatimi çekmişti. Koyu elaydılar. Son derece iri ve parlaktılar. Bu gözlerin etrafında yüzündeki o derin ifadeyi doğuran o ilginç kırışıklıklar beliriyordu sık sık.

Generalin göğsü tartışmasız şimdiye kadar gördüğüm en biçimli göğüstü. Muhteşem uyumunda tek kusur bulamazdım. Bu sıradışılık sayesinde, mermer Apollo'yu bile küçük düşürüp yüzünü kıztartabilecek bir çift omuz kusursuzca taşıyordu. Biçimli omuzlara karşı tutkum vardı ve daha önce hiç kusursuz omuz görmemiş olduğumu söyleyebilirim. Kolları da son derece biçimliydi. Bacakları da kollarının gerisinde kalmıyordu. Bunlar gerçekten olabilecek en iyi bacaklardı. Bu konudaki bütün uzmanlar bacaklarının iyi olduğunu kabul ederdi. Ne fazla kalmı, ne fazla inceydiler - yani ne kaba, ne cılızdılar. O femoris'inin kıvrımından daha zarif bir şey düşünmüyorum. Karnış kemiklerinin arkasındaki, orantılı baldırlarına doğru yükselen çıkıntılarının boyutları tam olması gerektiği gibiydi. Tanırım, keşke genç ve yetenekli heykeltıraş arkadaşım Chiponchipino, Fahri Tuğgeneral John A.B.C. Smith'in bacaklarını görebilseydi.

Böylesine yakışıklı adamların sayısı sebepler ya da böğürtlenir kadar fazla olmasa da, demin bahsettiğim o *dikkate değer* şeyin -bu yeni tanışım yaydığı o tuhaf je ne sais quoi havasının-sadece fiziksel kusursuzluğunda yattığına inanmıyordum bir türlü. Belki de tavırlarıydı. Ama bu hususta da eminmiş gibi yapamazdım. Duruşunda kurallara fazla bağlılık, bir katılık vardı. Her hareketine ölçülü ve, nasıl desem, hoşeli bir kesinlik hakimdi. Bu hakimiyet, daha ufak cüsseli birinde görölse kesinlikle hoş gelmezdi. Yapmacıklık, kendini beğenmişlik ya da kendini baskı altında tutma olarak algılanırdı. Ama onun gibi iri cüsseli bir adama mağırluluk, buyurganlılık havası, kısacası devasa boyutlarının vakarına uygun bir nitelik katıyordu.

Beni General Smith'le tanıştıran nazik arkadaşım kulağıma adamlar ilgili birkaç söz fısıldamıştı. *Dikkate değer* biriydi -son derece dikkate değer biri- aslında çağın en dikkate değer adamlarından biriydi. Kadınların da gözdesiydi. Bunun başlıca sebebi cesaretiyle nam salmış olmasıydı.

"Bu konuda rakipsizdir -gözü hiçbir şeyi görmez- oturup ateş bile yer," dedi arkadaşım, sesini iyice alçaltarak. Sesindeki gizem havası beni heyecanlandırması.

"Oturup ateş bile yer. Bunu Güneyde Bugaboo ve Kickapoo Kızılderilileriyle

da ve sahneye çok yakın olduğu için.

"Smith mi?" dedi Bayan Arabella, sonunda sorularının hedefini anlayınca.

"Smith mi? General John A.B.C. mi?"

"Smith mi?" diye sordu Miranda özünü sel. "Tanrım, hiç daha yakışıklı bir adam gördün mü?"

"Asla ham'fendi, ama *lütfen* söyleyin."

"Veya o kadar eşsiz bir zarafet?"

"Kesinlikle hayır! Ama *lütfen* anlatın."

"Veya sahne etkisini böylesine iyi değerlendirebilen bir başkasını?"

"Ham'fendi!"

"Veya Shakespeare'in güzelliklerini daha derinden anlayan birini? Şu bacağına bakšana!"

"Kahretsin!" deyip tekrar kız kardeşine döndü.

"Smith mi?" dedi. "General John A.B.C. Smith mi? Korkunç bir olaydı, değil mi? Şu Bugaboolar da ne yabani — vahşet sürüsü — ama muhteşem bir icatlar çağında yaşıyoruz! - Smith! - Ah evet! Büyük bir adam - tam bir yiğit - ismi sonsuzda dek anlacak - kahramanlığıyla olağanüstü! *Demek hiç duymadın!*" (Bunu çığlık atarak söyledi.) "Tanrım! O adam."

"-----adam otu

Ya da dünyanın bütün uyku getiren şurupları
Yetmeyecek düne borcun olan O tatlı uykuya
dalmana!"

diye gürlüdi Climax kulağının dibinde. Bir yandan da yumruğunu suratına sallayıp duruyordu. Buna katlanamazdım ve katlanmadım da. Cogsocetilerin yanından hemen ayrılıp sahne arkasına geçtim ve o sefil sersekiye öyle bir dayak attım ki, eminim hayatının sonuna kadar hatırlayacaktır.

Tatlı dul Bayan Kathleen O'Trump'ın partisinde benzer bir hayal kırıklığı yaşamaya başladım. Bu yüzden onun masasında sohbet etmek için o güzel ev sahibesinin karşısına oturur oturmaz, yanları huzurum için son derece gerekli hale gelmiş olan o soruları hemen sormaya giriştim.

"Smith mi?" dedi partimerim, "General John A.B.C. mi? Korkunç bir olaydı, değil mi? Karo mu demiştin? O Kickapoolar ne korkunç yabaniler! Vist oynuyoruz Bay Tattle - ama icatlar çağında yaşıyoruz, kesinlikle - kesinlikle par excellence çağında - Fransızca biliyor musunuz? Oh, gerçek bir kahraman - tam

bir yiğit - kupa yok mu Bay Tattle? İnanmıyorum! İsmi sonsuzda dek anlacak - kahramanlığıyla olağanüstü! Demek hiç duymadın!! O adam--"

"Adam mı? - Yüzbaşı Adam mı?" diye haykırdu ufak tefek, gereksiz bir kadın odanın diğer ucundan. "Yüzbaşı Adam'ın düellosundan mı bahsediyorsunuz? Oh, mutlaka dinlemeliyim - *lütfen* anlatın - devam edin Bayan O'Trump! *Lütfen* hemen devam edin!" Ve Bayan O'Trump devam etti. Ya vurulmuş ya da asılmış olan, veya hem vurulması, hem de asılması gereken Yüzbaşı Adam diye birinden bahsedip durdu. Evet! Bayan O'Trump devam etti, bense - bense çekip gittim. O akşam Fahri Tuğgeneral John A.B.C. Smith'e ilişkin daha fazla bir şey duyma şansım yoktu.

Yine de bu kötü şans dalgasının sonsuzda dek sürmeyeceğini söyleyerek kendimi avutuyordum. Böylece bilgi almak için o büyüleyici küçük meleğe, zarif Bayan Pirouette'ye gittim.

"Smith mi?" dedi Bayan P., birlikte döne döne dans ederken. "Smith mi? General John A.B.C. mi? O Bugabooların yaptığı ne korkunç, değil mi? Şu kızdilleriler ne korkunç yaratıklar! Ayağın basıyorsun! Ne ayıp. - Çok cesur bir adam, zavallı! Ama bu çağın icatları muhteşem - oh Tanrım, nefesim kesildi - tam bir yiğit - kahramanlığıyla olağanüstü - *demek hiç duymadın!!* - İnanamıyorum - oturup seni aydınlatmam gerekecek - Smith! O adam--"

"Adamın zoruna bak!" diye öfkeyle haykırdu Bayan Bas-Bleu, ben Bayan Pirouette'yi bir sandalyeye götürürken. "Duylmuş şey mi? Man-Fred diyor, kesinlikle Man-Friday değil." Bayan Bas-Bleu bana oldukça buyurgan bir tavırla etti ve Lord Byron'ın şiirsel dramalarından birinin adı üstüne onunla tartışmak üzere Bayan P.'nin yanından hemen ayrılmak zorunda kaldım. Şiirin adının Man-Fred değil kesinlikle Man-Friday olduğunu hararetle savunduktan sonra geri döndüğümde Bayan Pirouette'yi bulamadım. Evime Bas-Bleus'un yedi cedinde küfrederek, oldukça sinirli bir halde döndüm.

Şimdi işler oldukça ciddi bir hal almıştı. Hemen yakın dostum Bay Theodoro Sinivate'yle görüşmeye karar verdim. Çünkü hiç değilse ondan net bilgiler alabileceğimi biliyordum.

"Smith mi?" dedi, o çok bilinen heceleri uzatma âdetiyle. "Smith mi? General John A.B.C. mi? O Kickapo-o-olar da amma yabaniymiş değil mi? Değil mi? Tam bir yiğit - yazık oldu vallahi! Mükemmel bir icatlar çağı! Ka-a-ahramanlığıyla olağanüstü! Bu arada Yüzbaşı Ada-a-a-am'dan bahsedildiğini işmiş miydin?"

"Yüzbaşı Adam'ın canı ceheneme!" dedim. "Lütfen hikâyene devam et."

"Hımm! Peki! Kesinlikle la *méne* ch-o-ose, Frans'a dediğimiz gibi, Smith ha? Tuğgeneral John A-B-C mi? Şimdi sen." - (Bay S. burada parmağını burnunun yanına koymayı uygun buldu) - "şimdi sen gerçekten, şahiden Smith'in başına gelenleri bilmediğini mi ima ediyorsun? Smith mi? John A-B-C mi? Ama o adam."

"Bay Sinivate," dedim yalvarıncasına, "o maskeli adam mı?"

"Ha-a-ayır!" dedi çok bilmiş bir bakış fırlatarak. "A-a-aydıklı adam da değil."

Bu yanıtın kesinlikle büyük bir hakaret olduğunu karar verdim ve evi hemen büyük bir küskünlükle terk ettim. Arkadaşım Sinivate'yi çok yakında bu bir centilmene yakışmayan soysuzca tavrından ötürü hesaplaşmaya davet etmeye karar vermişim.

Ancak bu arada kesinlikle peşine düştüğüm bilgiden vazgeçmek niyetinde değildim. Hâlâ bir kaynağım vardı. Kaynağın tam başına gidecektim. Hemen Genera'fe gidecek ve ondan açıkça bu berbat gizemi aydınlatmasını talep edecektim. En azından bu şekilde belirsizliği meydan vermeyecektim. Açık, olumlu, buyurgan bir tavırla konuşacaktım - kısa ama - Tacitus ya da Montesquieu kadar özlü.

Ona gittiğimde vakit erkendi ve General o sırada giyiniyordu. Ben bunun çok acil bir mesele olduğunda direktince yaşlı bir zenci uşak beni hemen yatak odasına götürdü ve ziyaretim sona erene dek de odadan çıkmadı. Odaya girenken etrafıma bakıp Generali aradım tabii, ama önce göremedim. Yerde, ayaklarının dibinde büyük ve oldukça tuhaf görüntüslü bir bohaç vardı. Dünyanın en keyifli ruh halinde olmadığımдан bohaçyı yolundan uzaklaştırmak için bir tekme savurdum.

"Hımm! Öho! Çok nazıkçe bir davranış!" dedi bohaç, dünyanın en alçak, ince ve komik seslerinden biriyle. Bir cırlamayla ıslık karışımını andırıyordu. Hayatımda böyle ses duymamıştım.

"Öho! Çok nazıkçe bir davranış olduğunu söylemeliyim."

Bir dehşet çığlığı atıp odanın diğer ucuna kaçtım.

"Tanrım! Sevgili dostum," diye tekrar ıslık çaldı bohaç, "ne - ne - ne - neyin var? Sanki beni tanıymıyormuş gibisin."

Buna ne diyebilirdim - ne diyebilirdim? Sendeleyerek bir koltağı çıktım ve ardına kadar açılmış gözlerim ve ağzımla bu şaşırıcı olayın çözümünü bekle-dim.

"Ama beni tanımayan çok tuhaf değil mi?" diye tekrar cırladı o belirsiz şey. Şimdi döşemede anlaşılabilir bir değişim geçirmekte olduğunu görebiliyordum. Hareketleri çorap giyen birininkine çok benziyordu. Ancak görüntüde sadece tek bir bacak vardı.

"Ama beni tanımayan çok tuhaf değil mi? Pompey, şu bacağı getiresene!" Pompey ona oldukça iyi ve çoraplı bir bacak uzattı. Yaratık bacağı bir çırpıda taktuktan sonra önmüde dimdik ayakta durdu.

"Kanlı bir savaş," diye devam etti yaratık, kendi kendine konuşurcasına. "Ama Bugaboolarla ve Kickapoolarla savaşan insan bir iki sıyrıkla kurtulmayı bekleyemez tabii. Pompey, şu kolu da uzatır mısın? Thomas," (bana döndü) "kesinlikle takma bacak piyasasında bir numaradır. Ama olur da bir kola ihtiyacı duyarсан sevgili dostum, sana gerçekten Bishop'ı tavsiye ederim." Pompey ona bir kol taktı.

"Üstünde epey çalıştık. Şimdi omuzlarımızla göğsümü tak kara köpek! En iyi omuzları Pettitt yapar, ama bir göğüs için Ducrow'a gitmelisin."

"Göğüsler!" dedim.

"Pompey, şu perüğü *ne zaman* getireceksin? İnsanın kafa derisinin yüzülme - si berbat bir şey tabii, ama saçlar için De L'Orme'ye gidebilirsiniz."

"Saçlar!"

"Şimdi dişlerini ver zenci! İyi dişler istiyorsan hemen Parmly'ye gitmelisin. Fiyatı yüksektir ama işçiliği mükemmeldir. O dev Bugaboo tüfeğinin kabzasını suratıma indirirdiğinde epey iri parçalar yuttum."

"Kabza! İndirmek!! Göz göre göre!!!"

"Ha evet, bu arada gözüm de şurada işte. Pompey, tembel herif, şunu takšana! O Kickapoolar insanın gözüni bir anda oyuveriyor. Ama Dr. Williams tanınmasa da gerçekten işinin ehli. Yaptığı gözlerle ne kadar iyi görüyorum bilemezsin."

Şimdi önmüdeki nesnenin yeni tanışım Fahri Tuğgeneral John A.B.C. Smith olduğunu açıkça görmeye başlıyordum. Pompey'in faaliyetleri itiraf etmeliyim ki adamın görüntüsünde çarpıcı bir değişim yaratmıştı. Ama sesi beni hâlâ şaşırtıyordu. Ancak bu açık gizem bile hemen aydınlandı.

"Pompey, seni kara hergele," diye cırladı General. "Damaksız çıkmama gönlün razı olmaz halde?"

Bunun üzerine zenci bir özur mırıldanarak efendisinin yanına gitti ve bir at binicisinin çok bilmiş edasıyla ağzını açıp içine tuhaf görüntüslü bir makine yerleş-

E. A. Poe

tirdi. Bu işi nasıl öyle hünerle yaptığımı tam olarak anlayamadım. Ancak General'in yüzündeki ifade bir anda, şaşırıcı bir şekilde değişti. Tekrar konuştuğunda tanıştığımızda dikkatimi çeken o yoğun tını ve güç, sesine geri dönmüştü.

"Kahrolası serseriler!" dedi. Bunu öyle net bir sesle söylemişti ki irkildim. "Kahrolası serseriler! Sadece damağımı çökertmekle kalmadılar, dilimin en az sekizde yedisini kesme zahmetine de girdiler. Ama iş böyle şeylere gelince Amerika'da gerçekten Bonfanti gibisi yoktur. Sana onu güvenle tavsiye edebilirim." (Burada General eğilerek selam verdi.) "Ve seni temin ederim ki şu anda bu tavsiyede bulunuyor olmak bana büyük bir haz veriyor."

İnceliğine olabildiğince nazıkçe teşekkür ettikten sonra yanından hemen ayrıldım, işin aslını tamamen anlamıştım. Uzun süredir kafamı meşgul eden gizemi tamamen çözmüştüm. Her şey ortadaydı. Apaçıkta. Fahri Tuğgeneral John A.B.C. Smith, o adam *-bitmiş adamdı*.

Bon-Bon

Tarama ve Dizenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Quand un bon vin meuble mon estomac,
Je suis plus savant que Balzac-
Plus sage que Pibrac;
Mon bras seul faisant l'attaque
De la nation Cossaque,
La mettroit au sac;
De Charon je passerois le lac
En dormant dans son bac;
J'Irois au fier Eac,
Sans que mon coeur fit tic ni tac,
Presenter du tabac.
FRANSIZVODVILJ

Pierre Bon-Bon'un sıradışı niteliklere sahip bir *restaurateur* olduğuna —'nin saltanatı sırasında Rouen'deki Le Febvre çıkamaz sokağında bulunan küçük kafeye sık sık giden kimsenin itiraz edeceğini sanmıyorum. Pierre Bon-Bon'un dönemin felsefesinde aynı derecede yetenekli olduğuyorsa bence daha da tartışılmaz bir meseledir. *Pâtes à la foie*'si kuşkusuz mükemmeldi: Ama hangi kalem *sur la Nature* makalesinin, - sur *l'Ame* düşüncelerinin, - sur *l'Esprit* gözlemlerinin hakkını verebilir ki? *Omleteri - fricandeaux*'ları paha biçilmez idiyse, zamanının hangi *litterateur*'ü geri kalan bütün o savant'ların saçma sapan "İdeé"lerine karşı bir "İdeé de Bon-Bon'a" iki mislini vermezdi? Bon-Bon başka kimsenin altını üstüne getirmedığı kütüphanelerin altını üstüne getirmişti - kimsenin hayal bile edemeyeceği kadar çok kitap okumuştı - başka kimsenin anlamının mümkün olabileceğini bile kavrayamayacağı kadar çok şeyi anlamıştı. Yine de, üni yayılırken, Rouen'de "vezirlerinin ne Akademînin sağlığı-

tu, ne de Edebiyat Derneğinin derinliğini taşıdığı söyleyen yazarlar yok değildi - ama bence doktrinleri kesinlikle yaygın bir şekilde anlaşılmasa da, ancak bu anlaşılmalardan güç olmasa anlamına da gelmiyordu. Bence pek çok insanın onları anlaşılması güç bulmasını sebebi kendi kendilerini kanıtlamasına açık olmalarıydı. Kant temelde metafiziğini Bon-Bon'a -fakat bu işi daha ileriye götürmeyelim- Bon-Bon'a borçludur. Bon-Bon Platoncu değildi, Aristocu -ne de çağdaş Leibnitz gibi, bir fricasse'nin veya facili *gradu*'nun icadına, bir duyum analizine ayrılabilecek o değerli saatleri, etik tartışmanın inatçı yağlarıyla sulanmış uzlaştırmaya yönelik boş çabalarla harcandı. Bon-Bon İyonik'ti - Bon-Bon aynı ölçüde İtaliç'ti de. *A priori* akil yürütürdü. *-A posteriori* de akıl yürütürdü. Fikirleri doğuştandı -veya tam tersi. Trabzonlu George'a inanıyordu - Bossarion'a inanıyordu. Bon-Bon aynı zamanda kesin olarak bir -Bon-Boncuuydu.

Filozofun bir *restaurateur* olarak kapasitesinden bahsettim. Ancak hiçbir dostumun, kahramanımızın bu ailevi görevini yerine getirirken onların saygınlığından ya da oneminden habersiz olduğunu düşünmesini istemem. Tam tersine. Mesleğinin hangi dalından daha fazla gurur duyduğuna anlamak olanaksızdı. Zihin güçlerinin midenin yapabildikleriyle yakından ilişkisi olduğuna inanıyordu. Ruhun karında bulunduğu inanan Çinliler'e bu konuda fazla karşı çıktığını sanmıyorum. Her halükarda zihin ve diyafram için aynı sözcüğü kullanan Yunanlıların hakkı olduğunu düşünüyordum.² Bununla metafizikçi-ye bir obruluk suçlaması ya da daha ciddi bir başka suçlama afetmek istemem. Pierre Bon-Bon'un kusurları vardysa - hangi büyük adamın bin kusuru yoktur ki? - Diyorum ki, Pierre Bon-Bon'un kusurları vardysa bile, bunlar çok önemsiz kusurlardı - hattâ başka mizaçlarda çoğunlukla erdem olarak görülen hatalardı. Bu zaafardan birinden, yalnızca genel karakterinde ön plana çıkan - alto rilievo'dan³ - kayda değer dikkat çekiciliği yüzünden bahsetmek isterim. - Pazarlık yapma fırsatını asla kaçırmazdı.

Para canlısı olduğundan değil - hayır. Pazarlığın kendi lehine sonuçlanması filozofun tatmin olması için kesinlikle şart değildi. Bir ticaret yapılabilmişse - herhangi bir türden, herhangi koşullarda ve herhangi bir durumda- yüzünün daha sonra günlerce zafer dolu bir gülümsemeye ışıl ışıl aydınlandığı ve zekasının kamtı olarak bilgilence göz kırptığı görürüdü.

Bahsettiğim türden bir mizaç hangi çağda dikkat çekse ve yorumlara yol açsa, şaşırtıcı olmazdı. Anlatılmız çağında ise bu özelliği dikkat çekmese asıl bu-

na şaşmak gerekirdi. Kısa sürede bu türden tüm olaylarda Bon-Bon'un gülümsemesinin kendi şakalarına gülerken ya da bir arkadaşını selamlarkenki sırıtışından çok daha farklı olduğu duyumu yayıldı. Heyecan verici bir kişiliğin ipuçları bırakılmıştı; aceleyle yapılan ve sonra uzun uzun pışmanlığı duyulan çok tehlikeli pazarlıkların öyküleri anlatıldı; ve şeytanın, o her kötülüğün yazarının kendi aklınca amaçları için açıklanmasa yetenecek, belirsiz özelemler ve doğal olmayan eğilimler taşıdığına dair örnekler verildi.

Filozofun başka zayıflıkları da vardı - ama bunlar ciddi bir şekilde incelenmeye değmez. Örneğin içkiye eğilim göstermeyen dinden insanların sayısı pek azdır. Bu eğilimin böyle bir derinliğ heyecan verici nedeni mi, yoksa açık kanıtı mı olduğu tartışma konusudur. Bon-Bon, öğrenebildiğini kadarıyla, bu konuyu hassas bir incelemeğe uygun görmemişti; - ben de görmüyorum. Yine de böylelerine gerçekten klasik bir eğilime zaafı olan *restaurateur*ın hem *makalelerini*, hem de *omletlerini* aynı anda karakterize etmiş olan o sezgisel ayırt etme yetisini yitirdiği düşünülmesin. İnzivalarında Vin de Bourgogne'nin ayrı bir zamanı, Cotes du Rhone'un ayrı uygun anları vardı. Ona göre Catullus Homer için neyse Sauterne de Medoc için oydu. St. Peray yudumların bir tasımla eğlenir, ama Clos de Vougeot içerken tartışma çıkarır ve Chambertin'i fazla kaçırmca bir teoriyi çürütürverirdi. Bu çabuk uygunluk anlayışı kendisine daha önce bahsettiğim ticaret eğiliminde de eşlik etse çok iyi olacaktı - ama durum kesinlikle böyle değildi. Aslında, gerçeği söylemek gerekirse, felsefeci Bon-Bon'un zihninin bu özelliği sonunda tuhaf bir yoğunluk ve mistisizm kişiliği kazandı ve kendisinin en gözde Alman incelemelerinin *diabliresi* ona derinden işlemiş gördüdü.

Oyaktümüzün geçtiği çada Le Febvre çikmazındaki küçük Cafe'ye girmek bir dahinin özel odasına girmek demektir. Bon-Bon bir dahiydi. Rouen'de Bon-Bon'un bir dahi olmadığı söyleyecek tuhaf bir *sous-cuisinier* bile bulamazdınız. Bunu kedisini bile biliyor ve dahinin huzurunda kuyruğunu sallamaktan kendisini alkoyuyordu, iri köpeği bu gerçeği biliyor ve sahibine yaklaşıpkin hissettiği aşşğılık duygusunu saygılı tavırlar sergileyerek, kulaklarını indirerek ve bir köpek için uygunsuz denemeyecek bir şekilde alt çenesini sarkıtarak ele veriyordu. Ancak şu da bir gerçek ki, bu mutas saygının çoğu metafiziğinin fiziksel görüntüsüne yorulabilirdi. Şunu söyleyelim ki, belirgin bir dışsal irade bir hayvan üstünde bile etkisini gösterir; ve *restaurateur*'ün dış görünüşündeki pek çok şeyin dörtayaklıkların imgelemeni etkileyecek şekilde hesaplanmış olduğunu

kabul etmeye hazırım. Ufak tefek olan büyük adamların - böyle iki anlamlı bir ifade kullanmama izin verilirse - tuhaf, görkemli bir havası vardır ki bunu salt cüsse tek başına kesinlikle başaramaz. Ancak Bon-Bon yalnızca bir metre boyunda ve minicik bir başa sahip idiyse de, göbeğinin şişkinliği neredeyse yüzüceliğe yaklaşan bir ihtişam duygusuyla izlemek olanağıydı. Boyutlarından hem insanlar, hem de köpekler kazanımların bir örneğini görüyor olmalıydı - göbeği büyüklüğüyle ölümsüz ruhu için uygun bir yuvayı.

Burada -istemem- metafizikçinin giysileri ve dış görünüşüne ilişkin diğer önemsiz ayrıntılar üzerinde durabilirdim. Kahramanımızın saçının kısa olduğunu, taranıp alınının üstüne yapılandırıldığına ve üstünde koni şeklindeki beyaz, püsküllü bir kepin bulunduğuna değinebilirdim - dar ve kısa, bezelye yeşili ceketinin o zamanki sıradan *restaureturler* arasında moda olmadığını - yenilerin zamanın modasına göre fazla büyük olduğunu - kıvrıldığı manşetlerinin o barbar çağda alışıldığı gibi giysiyle aynı kalite ve renkteki kumaştan değil, daha süslü bir şekilde Cenova'nın alaca kadifesinden yapıldığını - terliklerinin parlak mor renkle ve tuhaf biçimde olduğunu ve zarif uçları ve kenarlarıyla nakışlarının açık parlak renkleri olmasa Japon yapımı santabileceğini - pantolonunun *ainable* adı verilen, satene bezeyen san bir kumaştan yapıldığını - bir sabahlığı andıran ve kızıl armalarla bezeli gök mavisi pelerinin omuzlarının üstünde sabah sisi gibi kibirle dalgalandığını - ve genel görünüşünün Benevenutoy'ı, Floransalı kadın doğaçlamacıya, "Pierre Bon-Bon'un bir cennet kuşu mu, yoksa kulsuzun bir cennet mi olduğunu anlamam güç olduğunu"nu söylemeye ittiğini - dediğim gibi, istesem bütün bu noktalar uzun uzadıya açabilirirdim; - ama bunu yapmayacağım: - Salt kişisel ayrıntılar tarışsel romancılarla bırakılabilir; - onlar geçeriğin ahlaki boyutunun altındalar.

"Le Febvre sokakındaki Caf e'ye girmek bir dahinin * zel odasına* girmek demektir," demiştim - ama o sıralar bir özel odanın değeri ancak bir dahi bilebilir. Giriş levha niyetine büyük bir kitap asılmıştı ve sallanmaktaydı. Cildin bir yüzüne bir şişe resmi çizilmişti; diğerinde bir p te vardı. Sirtunda seçilebilir iri harflerle *Oeuvres de Bon-Bon* yazılıydı. Böylece d kk n sahibinin iki ugraşı zarifce sergilenmiş oluyordu.

Şiştin geçince binanın miki tamamen gözler  ntune seriliyordu. Aslında Caf e'nin sunabildiği tüm mekan uzun, basık tavanlı, antik tarzda d nemmiş bir odadan ibaretti. Odanın bir köşesinde metafizikçinin yatağı durmaktaydı. Perdeler ve bir Yunan sayvını ona hem klasik, hem de rahat bir hava veriyordu.

Karşı köşede mutfağ gereçleri ve *biblioth que* durmaktaydı. Rafta bir tabak polenlik sakince duruyordu. Son etiklerle dolu bir fırın - on iki yaprak formalı m langelarla dolu bir tencere vardı. Izgara,  st ndeki Alman etine dair kitaplarla i li d şlydi - Eusebius'un yamında bir  atal görülebilirdi - Platon rahata  tavannı içine kurulmuştı - ve şişlere çağda elyazmaları geçirilmişti.

Cafe de Bon-Bon'un diğer a ırlardan çağın sıradan *restoranlarından* pek farklı olmadığını sylenebilir. Kapım karşımda büyük bir ocak vardı. Ocagın sağında açık bir dolap sıra sıra dizilmiş çok sayıda etiketli şişeyi sergilemekteydi.

Pierre Bon-Bon işte burada,-----'in sert kışında, bir gece yaklaşık on iki ci varında, koşularının kendisinin tuhaf eğilimleri üstüne söylediklerini bir süre dinledikten - onları kapı dışarı ettikten, küfrederek kapıyı üzerlerine kilit ledikten sonra sakinlikten uzak bir ruh halyle deri kaplı bir koltuğa, harlı ha ni yanan bir çalı çırpı ateşinin karşısına oturmuştı.

Yüzyılda bir ya da iki kez yaşanan o korkunç gecelerin biriydi. Yoğun bir kar yağı vardı ve ev, duvarlardaki yarıklardan ve bacadan hızla girip filozofun yatağının perdelerini herbat bir şekilde sallayan ve *pate* tencereleriyle kağıtların düzenini bozan şiddetli rüzgar akınlarıyla temellerinden sarsılmaktaydı. Dışarıda asılı duran büyük kitap tabelası fırtınanın şiddetine maruz kaldığından korkunç bir şekilde gırdırıyor, ağır meşe payandaları iniliyordu.

Dediğim gibi, metafizikçi koltuğunu ocagın yanındaki alışımsı yerine çekerken sakin değildi. Gün boyunca meydana gelmiş pek çok kafa karıştırıcı olay düşüncelerinin dinginliğini bozmuştı. Des *oeufs   la Princesse* yapmaya çalışırken ne yazık ki bir *omelette   la Reine* yapmıştı; bir etik ilkesinin keşfi bir yahni tencesesinin devrilmesiyle engellenmişti; ve son olarak, başarıyla sonu landırmaktan öylesine haz duyduduğu o takdir edilesi pazarlıklardan birinde kazıklanmıştı. Ama zihni bu açıklamaz, beklenmedik olaylar karşısında sınırlanırken, fırtınalı bir gecenin yol açacağı sınırlı kaygı da işin içine girmese olmazdı. Islık  alarak önceden bahsettiğimiz en yakını olan iri siyah kopeği çağırırken ve huzursuzluk içinde koltuğuna otururken elinde olmadan odanın, amansız gölgelerini kızıl ocak iştımın bile ancak kısmen yenebildiği uzak kısımlarına bezgin ve rahatsız gözlerle baktı. Amacını herhalde kendisinin de bildediği bir incelemeyi tamamladıktan sonra, koltuğunun yamına kitaplar ve kağıtlarla dolu bir sehpanyı çekti ve kısa süre sonra ertesini gün basılacak olan kalın bir elyazması taslağın son okumasını yapmaya koyuldu.

Birkaç dakika böyle uğraşırken odada ansızın "Acelemlen yok, Mösyo Bon-Bon," diye fısıldayan tiz bir ses duyuldu.

"Kör şeytan!" dedi kahramanımız, ayağa fırlayıp yanındaki sehpayı devirirken ve etrafına şaşkın şaşkın bakarken.

"Çok doğru," diye sakince yanıtladı ses.

"Çok doğru! - Çok doğru olan ne? - Buraya nasıl girdin?" diye haykırdı metafizikçi, yatağına boylu boyunca uzanmış şeyi fark ederken.

"Diyardum ki," dedi davetsiz konuk, sorulara cevap vermeden, "diyardum ki bol bol vaktim var - acelem yok - kısacası Açılmama'nı bitirmeni bekleyebilirim."

"Açılmama! - Ama! - Nereden biliyorsun? - Bir açılma yazdığımı neden anlamadın? - Ulu Tanırım!"

"Şştt!" diye yanıtladı karaltı tiz bir fısıltıyla; ve yataktan hızla kalkarak kahramanımıza doğru tek bir adım attı. Tavandan sarkan demir bir lamba o yaklaşırken sarsılarak geriye doğru sallandı.

Filozofun şaşkınlığı yabancının gıysilerini ve görüntüsünü dikkatle incelemesini engellemedi. Son derece zayıf, ama ortalamadan çok daha uzun bir figürün ana hatları, üstüne sımsıkı oturan, ama bir önceki yüzümlü modasına göre kesilmiş, siyah bir kumaştan yapılmış, solmuş bir takım tarafından iyice belirginleştirilmişti. Bu gıysilerin şimdiki sahiplerinden çok daha kısa birine göre dikilmiş olduğu açıktı. El ve ayak bileklerinin üç beş santimi açıktaydı. Ancak ayakbakiplarının çok parlak tokaları kıyafetinin diğer kısımlarının uyandırdığı asırı yoksulluk izleniminin bir yalan olduğunu ele veriyordu. Başa açık ve tamamen keldi, uzunca bir *kuyruk* çikan arka tarafı dışında. Yan camlan olan yeşil bir gözlek gözlerini hem ışaktan koruyor, hem de kahramanımız gözlerin renklerini ya da şekillerini seçmekten alkoynuyordu. Üstünde bir gömlekten eser yoktu; ama kirli görüntülü bir kravat boynuna büyük bir özenle bağlanmıştı ve resmi bir şekilde yan yana sarkan uçları (her ne kadar "mantıksız biçimde" diyebilecek olsam da) insanda karşısında bir rahip olduğu izlenimini uyandıırıyordu. Gerçekten de hem görüntüsündeki, hem de tavrındaki pek çok diğer nokta bu izlenimi uyandırabilirdi. Sol kulağının üstünde, modern bir katibin havasıyla eskilerin kağıt delme iğnesini andıran bir alet taşıyordu. Ceketinin göğüs ceplerinde birinde, çelik kopçalarla tutturulmuş küçük, siyah bir kitap göze çarpıyordu. Bu kitap, bilinçli ya da bilinçsiz olarak öyle diklemesine konulmuştu ki, sırtındaki beyaz "*Rituel Catholique*" yazısı okunuyordu. Fizyolojisinin tamamı tu-

haf bir şekilde, somurtkan biri olduğu izlenimini veriyordu - hattâ bir kadavra kadar beyaz olduğu söylenebilirdi. Alnı geniş ve derin düşünmekten ileri gelen kırışıklıklarla kaplıydı. Ağzının kenarları son derece teslimiyetçi bir alçakgönüllülük ifadesiyle aşağı inmişti. Kahramanımıza doğru yürüten ellerini de birleştirmişti - derin bir iç geçirme - ve öyle kutsal bir havaya bürünmüştü ki, kesinlikle etkileyeceydi. Metafizikçinin yüzündeki tüm öfke belirtileri kayboldu ve, ziyaretçisinin incelemeye tamamlanıp yatından olduktan sonra, cana yakın bir havayla elini sıktı ve bir koltuğa oturdu.

Ancak filozoflaktı bu ani his değişimini doğal olarak etkili olabileceği düşünülen nedenlerde aramak kökten yanlış olur. Aslında Pierre Bon-Bon, karakterinden anlayabildiğimiz kadarıyla, dışsal tavrıların yapmacıklığından etkilenecek en son insandı. İnsanlar ve nesnelere böylesine iyi gözlemleyen birinin konukseverliğini kötüye kullanmış olan kişinin gerçek karakterini hemen görmemiş olması olanaksızdı. Hiç yoksa, ziyaretçisinin ayaklarını şekli tuhafı - başında hafifçe, çok uzun bir şapka taşıyordu - pantolonunun arkasında titrek bir kabaklılık vardı - ve ceket kuyruğunun da oynayıp durduğu bir gerçektir. O halde kahramanımızın kendisini o ana kadar en az saygı duyduğu şahsın karşısında bulunca hissettiği tatmin duygusunu hayal edin. Ancak neler olup bittiğine ilişkin şüphelerinin bir belirtisini dışa vurmayaacak kadar diplomattı. Beklenmedik bir şekilde yaşadığı bu büyük onurun bilincinde olduğunu belli etmek onun yapacağı iş değildi. Konuğunu konuşturmak, ondan kitabında yer alırsa hem insanlığı aydınlatabilecek, hem de kendisini ölümsüzlüğe kavuşturacak önemli etik bilgiler almak daha uygundu - ziyaretçisinin ileri yaşının ve etik bilimindeki meşhur yetkinliğinin onun bu fikirlerle sahip bulunduğunu açıkça kanıtladığını da eklemeliyim.

Kahramanımız bu aydınlanmış bakışa karşındaki centilmeni oturttu, sonra ateşe çabucak biraz çalı çırptı atıp sehpayı tekrar doğrultuktan sonra üstüne birkaç şişe Mousseux koydu. Bu işleri çabucak hallettikten sonra koltuğunu yabancının karşısına çekti ve diğerinin sohbetle başlamasını beklemeye koyuldu. Ama en becerikli ve olgun kişilerin planlan bile çoğunlukla uygulanmalarının başlangıcında ters gider ve *restaureur* de ziyaretçisinin konuşmasını başlangıcının kendisini şaşırttığını gördü.

"Beni tanıdığını görüyorum, Bon-Bon," dedi: "HA! HA! HA! - HE! HE! HE! HE! - HI! HI! HI! - HO! HO! HO! - HU! HU! HU! HU!" - Ve şeytan, bir anda tavrının kutsallığına bir kenara bırakarak ağzını kulaklarına kadar açtı ve sivri,

keskin dişlerini gösterdi. Sonra da uzun, yüksek, kötülük dolu bir kahkaha attı. Bu arada arka ayaklan üstünde çömelen siyah köpek de gur sesiyle koroya katıldı ve tekir kedi kaçıp odanın en uzak köşesine giderek sırtını kabarttı ve çığlık attı.

Felsefeci ikisini de yapmadı. Bir köpek gibi gülmeyecek ya da bir kedi gibi çığlık atıp münasebetsiz korkusunu ele vermeyecek kadar gömüğü geçirmiş birtiydi. Ziyaretçisinin cebindeki kitabın sırtındaki "Rituel *Catholique*" yazısını oluşturan beyaz harflerin renk ve mana değişikliğine uğradığını ve birkaç saniye sonra ilk başlığın yerini parlak kırmızı harflerle yazılmış *Regître des Condamnés* yazısının aldığını görünce biraz şaşırıldığı itiraf etmiydim. Bu hayret verici değişim, Bon-Bon'un ziyaretçisine yanıt verirken farklı bir durumda muhtemelen hissedilmeyecek olan bir çekingenlik havası sergilemesine yol açtı.

"Bayım," dedi filozof, "bayım, açık konuşmak gerekirse - sanırım siz - inanm ki - en - yani demek istediğim bençe - inanıyorum ki - bu büyük onura dair - çok - çok küçük bir fikir *sahibiyim* -"

"Oh! - Ah! - Evet! - Çok güzel!" diye sözüni kesti Majesteleri; "Yeter, daha fazla konuşma - her şeyi görüyoruz." Ve sonra yeşil gözlüğünü çıkarttı ve camlarını ceketinin kolyula özenle sildikten sonra cebine koydu.

Bon-Bon kitap olayından hayrete düşmüşse, şimdi karşısındaki görüntü iyice şaşırmasına yol açmıştı. Ziyaretçisinin gözlerinin rengini belirlemek için büyük bir merak duygusuyla bakışlarını kaldırdınca onların beklediği gibi siyah olmadığını gördü - sanılabileceği gibi gri de değillerdi - ela ya da mavi de değillerdi - sarı ya da kırmızı da değillerdi - mor da değillerdi - beyaz da değillerdi - yeşil de değillerdi - yukarıdaki gökte, aşağıdaki yeryüzünde ya da denizlerde bulunan herhangi bir renge de sahip değillerdi. Kısacası Pierre Bon-Bon yalnızca Majestelerinin gözsüz olduğunu apaçık görmekle kalmadı, bir zamanlar gözlere sahip bulunduğuna ilişkin bir belirtide de rastlamaydı, çünkü normalde gözlerin olması gereken yerde yalnızca cansız bir et tabakası var-

Böylesine tuhaf bir fenomenin kökenlerini araştırmamak metafizikçinin doğasına aykırıydı. Majestelerinin yanıtı hızlı, vakarca ve tatmin ediciydi.

"Gözler! Sevgili Bon-Bon! Gözler mi dedin! - Oh! Ah! - Algılıyorum! Ortalıkta gezen güllük kitaplar, ha? Sana kişisel görüşümün hakkında yanlış fikir vermişler. Gözler!!! - Doğru. Gözler, Pierre Bon-Bon, kendilerine uygun yer-deler - *burası* baş mı diyorsun? - Evet - bir solucanın başı. *Senin* için de bu

görseller vazgeçilmez - yine de benim görüşümün seninkinden keskin olduğuna seni ikna edeceğim. Köşede duran bir kedi görüyorum - güzel bir kedi - bak ona! - Onu iyice incele! Şimdi Bon-Bon, beyindeki düşünceleri - düşünceleri, diyorum sana - fikirleri - algılayabiliyor musun? İşte! - Algılayamıyorsun. Kuyruğunun uzunluğuna ve zihnin derinliğine hayran kaldığımızı düşünüyor. Şimdi benim rahiplerin en seçkini, senin de metafizikçilerin en gerekisizi olduğuna karar verdi. Böylece görüyorsun ki, tamamen kör değilim: Ama benim mesleğimden biri için, sözüntü ettiğin gözler, yalnızca her an bir şiş ya da yaba tarafından oyulabilecek engeller olurdu. Bu görselliğin senin için vazgeçilmez olduğunu kabul ediyorum. Onları iyi kullanmaya çalış Bon-Bon; - benim görme gücüm ruhtur."

Ziyaretçi daha sonra masadaki şaraptan bardağına koydu ve Bon-Bon'unkindi ne de ağzına kadar doldurduktan sonra onu gönlül rahatlığıyla içip kendisini evinde gibi hissetmesini söyledi.

"Zekice bir kitap yazmışsın, Bon-Bon," diye devam etti Majesteleri, dostumuzun omzuna, o verilen emri tam anlamıyla yerine getirdikten sonra bardağını bırakırken hafifçe, bilgin bir tavırla vurarak. "Kesinlikle zekice bir kitap. Tam benim sevdiğim türden bir eser. Ancak özdege ilişkin tasarımın geliştirilebilir ve fikirlerinin pek çoğu bana Aristoteles'i anımsatıyor. O filozof en yakın tanıdıklarından biriydi. Onu hem korkucu huysuzluğundan, hem de yaktırmak gibi eğlenceli bir yönünden dolay severdim. Bütün o yazdıkları arasında tek bir somut gerçek var ki, onun ipucunu da kendisinin absürdürlüğünü sevdiğim için ben verdim. Pierre Bon-Bon, hangi yüce ahlaki gerçekten bahsettiğini biliyorsun sanırım, değil mi?"

"Bildiyimi söyleyemem."

"Evet! -Aristoteles'e insanların hapşırırken gereksiz fikirleri burunlarından dışarı attığını söyleyen bendim."

"Bu -hık!- gerçekten de doğru," dedi metafizikçi, kendisine bir bardak daha Mousseux koyarken ve ziyaretçisinin parmaklarına enfieye kutusunu sunarken.

"Platon'a da," diye devam etti Majesteleri, enfieye kutusunu ve içerdiği iltifati alçakgönüllükle geri çevirerek, "Platon'a da bir zamanlar arkadaşça hisler beslemiştin. Platonla tanıştın mı Bon-Bon? -Ah! Hayır, bilince kez ötür dilerim. Benimle bir gün Atina'da, Parthenon'da karşılaştı ve bana bir fikirden bunaldığını söyledi. Ona O NOUS ESTIN ANGOS'yu" yazmasını önerdim. Bunu

yapacağımı söyleyip eve gitti, ben de piramitlere çıktım. Ama vicdanım beni bir arkadaşına bile olsa birine gerçeği söylediğim için knadı ve apar topar Atina'ya geri döntüp Aglos'yu yazarken filozofun sandalyesinin arkasında durdum. Kağıda parmağımla dokunarak ters çevirdim. Böylece cümle şimdi O nus estin aglos olarak okunuyor ve gördüğün gibi, metafiziğinin temel doktrini.

"Hiç Roma'da bulunuz mu?" diye sordu restaurateur, ikinci Mousseux şişesini bitirdikten sonra dolaptan büyük bir şişe Chamberlin alırken.

"Sadece bir kez, sevgili Bon-Bon, sadece bir kez. Bir ara" dedi Şeytan, sanki bir kitaptan okurcasına- "bir ara beş yıllık bir anarşi dönemi olmuştu ve o sırada bütün memurlarından yoksun kalan cumhuriyetin halkın seçtiklerinden başka yargıcı yoktu. Bunlar da yasal idari yetkiye sahip değildi - o zaman, Mösyo Bon-Bon - yalnızca o zaman Roma'daydım ve bu yüzden onun felsefesine ilişkin dünyevi bir tanıdığım yok."

"Epicurus hakkında ne -hık!- ne düşünüyorsunuz?"

"*Kimin* hakkında?" dedi şeytan şaşkınlıkla, "Epicurus'ta kusur bulmak istiyor olamazsın! Epicurus hakkında ne düşünüyor musum! Beni mi kastediyorsunuz bayım? - Epicurus *benim*. Diogenes Laertes tarafından adı anılan üç yüz bilimsel incelemenin her birini yazan filozof benim."

"Bu bir yalan!" dedi metafizikçi, çünkü şarap biraz başına vurmuştu.

"Çok güzel! - Gerçekten çok güzel bayım! - Gerçekten çok çok güzel bayım!" dedi, epey koltukları kabarmış görünen Majesteleri.

"Bu bir yalan!" diye tekrarladı *restaurateur* dogmatik bir şekilde, "bu -hık!- bir yalan!"

"Peki, peki! İstedğim gibi olsun," dedi şeytan uzlaşmacı bir şekilde; ve Majestelerini bir tartışmada yenmiş olan Bon-Bon ikinci bir Chamberlin şişesini bitirmenin görevi olduğunu düşündü.

"Dediğim gibi," diye devam etti ziyareteçi, "az önce belirttiğim gibi, kitabında bir takım çok *outré* fikirler var, Mösyo Bon-Bon. Mesela ruh hakkında bütün o palavraları skarken ne demek istiyorsun? Lütfen söyle bana, ruh nedir?"

"Ruh -hık!-, " diye yanıtladı metafizikçi, "hiç şüphesiz-"

"Hayır efendim!"

"Hiç kuşkusuz!"

"Hayır efendim!"

"Hiç tartışmazsınız!"

"Hiç tereddütsüz!"

"Hayır efendim!"

"Hık!"

"Hayır efendim!"

"Ve şüphe yok ki bir!"

"Hayır efendim! Ruh böyle bir şey değildir." (Bu noktada filozof bir kaçık suda boğacakmış gibi bakarak üçüncü Chamberlin şişesini bitirme fırsatını anında değerlendirdi.)

"Öyleyse -hık!- Lütfen söyleyin bayım - nedir - nedir ruh?"

"Ruh ne buradadır, ne orada, Mösyo Bon-Bon," diye yanıtladı Majesteleri düşünceli düşünceli. "Bazı çok kötü ruhları tattım - yani tanıdım - çok iyilerini de." Burada dudaklarını şapırdattı ve, elini bilingişince cebindeki kitabın üstüne koyduktan sonra, şiddetli bir hapsRik krizine tutuldu.

Devam etti:

"Cratinus'un ruhu - fena değildi; Aristophanes'in ki - canlıydı; Platon'un ki - enfesti - senin Platon değil, komik sair Platon; senin Platon Cerberus'un midisini kaldırdı - ögg! Sonra, bir bakalım! Naeivus vardı, Andronicus, Plautus ve Terentius. Sonra Lucilius vardı, Catullus, Naso ve Quintus Flaccus - sevgili Quinty! Beni eğlendirmek için şarkı söylerken ona böyle hitap ederdim, bir yandan da, sırf keyfim yerinde olduğundan, onu bir çatalın ucunda kızarırdım. Ama bu Romalılar *tatsız*. Tek bir tombul Yunanlı onların ruh düzinesine bedel. Hem besleyiciler de. Bir Quirite içine aynı şey söyleyemez. Senin Sauterne'ni bir tadalım bakalım."

Bon-Bon artık *nil admiraride* karar kılmıştı ve söz konusu şişeleri uzatmaya girişti. Ancak odada kuyruk sallamasına benzeyen tuhaf bir ses vardı. Bu Majestelerine hiç yakımsa da filozof duymazdan geldi: - Köpeği tekmeleyip susmasını söylemekle yetindi. Ziyareteçi devam etti:

"Horace'nin tadımın Aristoteles'in kine çok benzediğini gördüm; - çeşitlilikten hoşlanırım bilirsin. Terentius'un tadını Menander'inkinden ayırt edemiyordum. Naso'nun gizlenmiş Nicander olması şaşırma yola açtı. Virgilius'ta güçlü bir Theocritus tadı vardı. Martial bana Archilochus'u anımsattı - ve Titus Livius kesinlikle Polybius'tu."

"Hık!" diye yanıtladı Bon-Bon, Majesteleri devam etti: "Ama bir düşünülünüm *varsa*. Mösyo Bon-Bon -bir düşünülünüm *varsa*, bu filozoflardır. Evet bayım, kesinlikle her şeytan- yani her centilmen bir filozof

seçmeyi bilmez. Uzun boyluları iyi *değildir*; en iyilerise, kabuklan iyi soyulmazsa, safra yüzünden biraz kokulu olur."

"Kabukları soyulmazsaüü!"

"Cesetten çıkarılmayı kastediyorum."

"Doktorlar -hık!- hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Onlardan bahsetme! - Öğğ! Öğğ!" (Burada Majesteleri şiddetle öğürdü.)

"Sadece bir tanesini tattım - o Hippocrates denen keratayı! - şeytanteri kokuyordu - Öğğ! Öğğ! Öğğ! - Onu Styx'te yıkarken soğuk aldım - bir de bana kolera buluşturdu."

"Vay -hık!- alçak!" diye bağırdu Bon-Bon. "Bir hap kutusunun -hık!- düşüğü!" - Ve filozofun gözünden bir damla yaş süzülürdü.

"Ne de olsa," diye devam etti ziyaretçi, "ne de olsa, eğer bir şeytan- bir centilmen *yaşamak* istiyorsa bir ikiden fazla kabiliyete sahip olmalıdır; ve bizim için şişman bir surat diplomasinin kanıtıdır."

"Nasıl yani?"

"Bazen karnıma doyurmakta çok zorlanırsınız. Benimki gibi sıcak bir iklimde bir ruhu iki üç saatten fazla hayatta tutmak genellikle olanaksızdır; ve ölümden sonra, hemen türşuları kurulmazsa (ki türşusu kurulmuş ruh güzel değildir) - kollarlar - anlıyorsunuz ya? Ruhlar bize normal yoldan teslim edildiğinde kokuşmalarından her zaman korkulur."

"Hık! - Hık! - Ulu Tanrım! - Nasıl katlanıyorsunuzuz!"

Bu noktada demir lamba iki misli şiddetle sallanmaya başladı ve şeytan koltuğundan kalkar gibi oldu; - ancak hafif bir iç keçişe süknunetini geri kazandı ve sadece kahramanımıza alçak bir sesle, "Bak ne diyeceğim, Pierre Bon-Bon, artık bu küfürlere bir son vermeliyiz," dedi.

Ev sahibi ağzına kadar dolu bir kadehi daha boşaltarak anladığını ve boyun eğdiğini belirtti. Ziyaretçi devam etti:

"Aslında katlanmanın pek çok yolu var. Çoğumuz açık keçiyor: Bazılarımız türşuyla idare ediyor: Ben ise ruhlarımı *vivente corpore* satın alıyorum. O zaman tatlan çok güzel oluyor."

"Ama beden! -Hık!- Beden!!!"

"Beden, beden - ne olmuş bedene? - Oh! Ah! anlıyorum. Beden bu işlemlerden hiç etkilenmiyor bayım. Zamanımda sayısız alışverişi yaptım ve bu kişiler kesinlikle bir rahatsızlık hissetmedi. Kabil ve Nemrut, Neron ve Caligula, Dionysius ve Pisistratus ve - ve başka binlercesi vardı ki, yaşamlarının son kısım-

larında ruh sahibi olmanın nasıl bir şey olduğunu bilmediler. Yine de, bayım, bu adamlar toplumu süslediler. En az benim kadar iyi tanıdığım A-----yok mu? O zihinsel ve fiziksel yetilerine hakim değil mi? Kim daha keskin nükteli cümleler yazabilir ki? Kim daha zekice mantık yürütebilir? Kim - ama dur! Cep defterimde onun sözleşmesi var."

Bunu söyledikten sonra kırmızı bir deri cüzdani çıkardı ve içinden birkaç sayfa aldı. Bon-Bon bunlardan bazılarının üstünde Machi - *Maza - Robesp - Caligula, George, Elizabeth* sözcüklerini anlık olarak gördü. Majesteleri dar, uzunca bir kağıt parçasını seçip okumaya başladı:

"Belirtilmesi gerekiz bir takım zihinsel yetilerin karşılığında, ayrıca bin lo uis *d'or* karşılığı olarak, yaşı bir yıl ve bir ay olan ben bu sözleşmeyi elinde bulundurana kişiye ruhum adı verilen gölgenin tüm haklarını, tapusunu ve eklen tilerini devrediyorum." (imza) A..... (Burada Majesteleri daha açık söyleme hakkını kendimde görmediğim bir adı tekrarlardı.)

"Akıllı biriydi," diye devam etti; "ama senin gibi, Mösöy Bon-Bon, o da ruh konusunda yanılmıştı. Ruh bir gölgeymiş ha! Ruh bir gölgeymiş! HA! HA! HA! - HE! HE! HE! - HU! HU! HU! Ama yahnı yapılmış bir gölgeyi düşün!"

"Yahnı yapılmış bir gölgeyi -hık!- bir düşün!" diye haykırdı, yetileri Majestelerinin diskurunun derinliği karşısında epey keskinleşmiş olan kahramanımız.

"Yahnı yapılmış bir gölgeyi bir -hık!- düşün! Şimdi, kahretsin! -hık!- hık! Eğer ben böyle bir -hık!- avanak olsaydım. Benim ruhum, Bay - hık!"

"*Senin* ruhum mu, Mösöy Bon-Bon?"

"Evet, efendim -hık!- *benim* ruhum".

"Ne dedin?"

"Gölge değil, kahretsin!"

"Yani demek istediğim -

"Evet efendim, *benim* ruhum -hık!- Hık! - Evet, efendim."

"Öyle bir iddiam yoktu -

"Benim ruhum -hık!- kesinlikle uygundur -hık!- bir -

"Ne?"

"Yahnıye."

"Ha!"

"Sufleye."

"Hı!"

E. A. Poe

"Salçalı yahniye."

"Gerçekten!"

"Ragout ve *fricandeauya* - bak sevgili dostum! Onu almaya izin vereceğim - hik!- kelepir." Burada filozof Majestelerinin sırtına bir şaplak indirdi.

"Böyle bir şeyi aklımdan bile geçirmem," dedi diğeri istifini bozmadan, kol-tuğundan kalkarken. Metafizikçi bakakaldı.

"Şu anda yeterince tedarikliyim," dedi Majesteleri.

"Hik! - H-a?" dedi filozof.

"Elimde hazır fon yok."

"Ne?"

"Hem bana hiç yakışmaz"-

"Bayım!"

"Şu andaki iğrenç ve centilmenlikten uzak durumundan"-

"Hik!"

"İstifade etmek."

Burada ziyaretçi eğilip selam vererek çekildi -bunu nasıl yaptığı belli değildi- ama metafizikçi o "hain herifin" kafasına bir şişe fırlatmaya çalışırken, tavandan sarkan ince zincir kopup lamba kafasına düşünce yere kapaklandı.

Tarama ve Dzenleme: AYHAN
matrix2030@hotmail.com

Çan Kulesindeki Şeytan

Saat kaç? - ESKİ DEYİŞ

Dünyanın en güzel yerinin Hollanda'daki Vondervotteimittiss kasabası olduğunu -heyhat! *Artık* değil- herkes az çok bilir. Yine de ana yollardan biraz uzakta, ücra bir yerde bulunduğundan okuyucularından oraya gidenlerin pek fazla olmadığını sanıyorum. Gitmemiş olanlar için bu kasabadan biraz bahsetmem yerinde olur. Aslında yakınlarda kasabanın başına gelen felaketi anlatarak kasaba sakinlerine sempati duyulmasını sağlamak niyetinde olduğum için bu daha da büyük bir gerekliliğe dönüşüyor. Beni tanyanlar üstlendiğim bu görevi elimden geldiğince iyi yapacağımdan, katı bir tarafsızlık sergileyeceğimden, verileri ihtiyatla inceleyeceğimden ve otoritelerin yazdıklarını karşılaştıracığımdan kuşku duymayacaktır. Bir tarihçinin görevidir bunları yapmak.

Vondervotteimittiss kasabasının en başından beri şimdiki gibi olduğunu çeşitli kitaplara, elyazmalarına ve yazıtlara dayanarak söyleyebilirim. Ancak ne zaman kurulduğu konusunda ne yazık ki tupki bazen bir takım cebir formülleri karşısında bocalayan matematikçiler gibi belirsiz bir belirginlikle konuşmak zorundayım. Bu yüzden kurulduğu tarih bence, kasabanın köklü geçmişini de göz önüne alırsak, rakamsal olarak söylenebilecek herhangi bir sayıdan daha az olamaz.

Vondervotteimittiss isminin nereden geldiğine gelince, ne yazık ki bu konuda da kesin bir şey söyleyemiyorum. -Bu hassas konu üstünde öne sürülen çeşitli fikirler var. Bunların bazıları zekice, bazıları bilgece, bazıları da tam tersi şekilde yazılmış. Hiçbiri bana tatminkar gelmiyor. Belki Grogswigg'in Kroutap-lenttey'inkine oldukça yakın tezini ihtiyatla tercih etmek yerinde olur. Şöyle diyor: "*Vondervotteimittiss - Vonder, lege Donder - Votteimittiss, quasi und Bleitiz-Bleitiz obsol: Pro Blitzen.*" Bu türetme Kasaba Meclis Binası'nın üstünde-

ki çan kulesinin tepesindeki yazıyla örtüyor. Ancak böylesine önemli bir konuya daha fazla değinmek istemiyorum. Bu konuda bilgilenmek isteyen okuyuculara Dundergutz'un *Oratiunculoe de Rebus Proeter-Veteris'ini* öneririm. Ayrıca Blunderbuzard'ın De Derivationibus'unun kırmızı-siyah karakterli Folyo Gotik baskısının 27. sayfadın 5000. sayfaya kadarki kısmını tavsiye ederim. Ayrıca oradaki, Stuffedpuffin'el yazısıyla yazılı kenar notlarını Gruntduzzzell'in dipnotlarıyla karşılaştırın.

Vondervotteimittiss isimnin nereden ve ne zaman geldiği belirsiz olsa da, daha önce de söylediğim gibi hiçbir değişiklik geçirmemiş olduğundan kuşku duyamayız. Kasabannın en yaşlıları bile bu isim hep aynı olduğunu söylerler. Hatta en küçük bir değişikliğin imasını bile hakaret sayarlar. Kasaba yusyuvurlak bir vadinin içinde bulunmaktadır. Vadinin çevresi yaklaşık yarım kilometredir ve etrafı alçak tepelerle çevrilidir. Kasaba halkı bu tepeleri aşmayı hiç denememiştir. Öte tarafta hiçbir şey olmadığına inanmak gibi sağlam bir gerekçeleri vardır.

Vadinin oldukça düz ve yassı taşlarla kaplı olan eteklerinde altmış küçük ev bir sıra halinde dizilmiştir. Sırtı tepeye dayalı olan bu evler mecburen ortadaki düzlüğe bakmaktadır. Düzlüğün orta noktasından her eve tam elli beş metre vardır. Her evin önünde küçük bir bahçe vardır. Bu bahçelerinin her birinde kavvisli bir yol, bir güneş saati ve yirmi dört lahana bulunur. Binalar birbirine o kadar benzer ki hiçbir şekilde ayırt edilemezler. Çok eskiden inşa edildiklerinden mimari tarzları biraz tuhaftır, ama bu canlılıklarına gölge düşürmez. Küçük, kırmızı, siyah uçlu tuğlalardan yapılmadırlar. Bu yüzden duvarları kocaman birer satranç tahtası gibi görünür. Üçgen biçimindeki damları öne döndüktür. Dam saçaklarının ve giriş kapılarının üstünde evin geri kalanı kadar büyük saçak silmeleri vardır. Çatıda çok sayıda kiremit bulunur. Uçları uzun ve kıvrıktır. Binaların ahsap kısımları koyu renklidir ve etraflarında pek çok oyma vardır. Bunların şekilleri birbirinden pek farklı değildir, çünkü Vondervotteimittiss oymacıları hep sadece iki şeyin oymasını yapabilmıştır — saatlerin ve lahanelerin. Ama bunları kusursuzca oyarlar. Kesiklerini kullanacak bir yer bulur bulmaz eşsiz dehalarnı sergileyemeye başlarlar.

Evlerin içi de dışı gibidir. Eşyalar hep aynıdır. Yerler kare çinilerle kaplıdır. İnce, kavvisli bacakları olan ençik ayaklı sandalyelerle masalar siyah tahtadan yapılmadı. Sömine alınlıkları geniş ve yüksektir. Alınlığın ortasındaki saat ve lahana oymaları yetmezmiş gibi, üstünde tam ortada bir de gerçek saat var-

dır. Muazzam tiktaklar çıkaran bu saate alınmış iki ucundaki lahana saksları eşlik eder. Lahanelarla saatin arasında küçük birer porselen adam heykeliği durur. Heykeliçiklerin iri birer göbeği ve bu göbeklerde büyük, yuvarlak birer delik vardır. Bu delikten bakılınca içerde bir saat olduğu görülür.

Ocaklar büyük ve derindir. İçinde kavvisli kütük demirleri vardır. Ocak hep yanar ve üstünde lahana turşulu domuz eti kaynayın koca bir kazan vardır. Evin hanımı sürekli bu kazanın başındadır. Ufak tefek, şişman, yaşlı bir kadındır. Mavi gözlü ve kırmızı yüzlüdür. Başına mor ve sarı kurdelelerle süslenmiş, sivri tepeli iri bir kepek geçirmiştir. Turuncu renkteki yünlü giysisinin kalça kısmı son derece kabarık, robası çok kısadır. Aslında diğer açılardan da çok kısadır elbise, dizden aşağı inmez. Kadının dizleri ve ayak bilekleri kalındır, ama bu bilekleri bir çift yeşil, hoş çorap örtür. Pembe deri ayakkabıları sarı kurdelelerle bağlanmış, bunlara lahana şeklinde düğüm atılmıştır. Sol elinde küçük, ağır bir Hollanda saati taşır. Sağ elinde ise lahana turşusuyla domuz etini karıştırdığı bir kepece vardır. Yanında tombul bir teker kedi durur. Kuyruğuna yaldızlı bir oyuncak çalar saat bağlanmıştı. Bunu oraya "oğlanlar" bağlamıştır. Üç tane olan oğlanlar bahçede domuzla bakmaktadır. Her biri altmışar santim boyundadır. Üç köşeli amiral şapkalı, kalçalarına kadar inen mor yelekleri, tavşan derisi bol pantolonları, kırmızı yün çorapları, iri sivri tokalı ağır ayakkabıları ve iri sedef düğmeli uzun ceketleri vardır. Ayrıca her birinin ağzında birer pipo, sağ elinde de küçük birer saat bulunmaktadır. Pipolarından bir nefes çekip saate bakar, sonra saate bakıp pipolarından bir nefes çekerler. Son derece şişman ve tembel olan domuz bazen yerdeki tek tük lahana yapraklarını yer, bazen de arkasındaki, o yumurcakların kedi kadar güzel görünüşü diye *kendi* kuyruğuna da bağlanmış olduğu yaldızlı çalar saate bir tekme savurur.

Ön kapının hemen önünde, yüksek arkalı, oturma yeri deriden, tıpkı içerdeki sandalye ve masalar gibi kavvisli bacaklı ve ençik ayaklı bir koltukta evin reisi oturmaktadır. Son derece şişman, kısa boylu, yaşlı bir beydir, iri, yuvarlak gözleri ve devasa bir gerdanı vardır. Giysileri oğlanlarınki gibidir. Tek farkı piposunun onlarınkilerden büyük olması ve daha fazla duman çıkarabilmesidir. Oğlanlar gibi damın da bir saati vardır, ama o saatini cebinde taşır. (Aslına bakılırsa ilgilenmesi gereken, saatın daha önemli bir şey vardır, bunun ne olduğunu az sonra açıklayacağam.) Sağ ayağı sol dizinin üstünde, oyle oturmaktadır; yüzünde ciddi bir ifade vardır ve gözlerinden en azından birini sürekli, kararlılıkla düzlüğün ortasındaki dikkate değer bir nesnenin üstünde tutar.

Baktığı şey Kasaba Meclis Binası'nın çan kulesinin içinde bulunmaktadır. Kasaba Meclisi'nin tüm üyeleri son derece kısa, şişman, yağlı, zeki adamlardır, iri, tabak gibi gözleri ve tombul gerdanları vardır. Vondervotteimittiss'in sıradan sakinlerinkinden çok daha uzun ekteleri ve çok daha büyük ayakkabı tokaları vardır. Kasabadaki geçici ikametinden sonra defalarca toplandı ve şu üç önemli kararı benimsediler:

"Eski köye yeni âdet getirmek gereksizdir."

"Vondervotteimittiss'in dışında katlanılabilecek bir yer yoktur-" ve

"Saatlerimizle lahanalarımız bize yetir."

Meclis'in toplanti salonunun üstünde çan kulesi, çan kulesinin içinde de çan bölmesi bulunur. Bu bölmenin içinde Vondervotteimittiss'lerin kendini bildi bileli gurur ve hayret duyduğu, büyük saat vardır. Deri koltuklarda oturmakta olan yaşlı beylerin gözlerinin çevrili olduğu nesne budur.

Büyük saatin yedi yüzü vardır - her biri çan kulesinin yedi tarafından birindedir - her taraftan görülebilir diye. Yüzleri büyük ve beyaz, kolları ağır ve siyahtır. Görevi sadece onun bakımını yapmak olan bir görevli vardır. Ama bu görev paralı işlerin en kolaydır, çünkü Vondervotteimittiss saatinde şimdiye kadar bir sorun çıktığı görülmemiştir. - Son zamanlara kadar böyle bir şeyi ima etmek bile kafirlik sayılırdı. O büyük çan, arşivlerde kaydı olan en eski zamanlardan beri her saat başı düzenli olarak çalmıştır. Aslında bu, kasabadaki diğer saatler için de geçerliydi. Saatin kaç olduğunu öğrenmek için buradan daha iyi bir yere gidilemezdi. O iri çan "On iki!" demenin vakti geldiğine karar verince bütün itaatkar hayranları ağızlarını aynı anda açar, verdikleri ses sanki büyük saatin yankısı olurdu. Kasacası, kasabalılar lahanalarını seviriyorlardı, ama saatleriyle gurur duyarlardı.

Az zahmetli çok maaşlı bütün işlere öyle böyle bir saygı duyulur. Vondervotteimittiss'in çan kulesi görevlisi az zahmetli çok maaşlı işlerin en mükemmelinde çalıştığından dünyanın en saygı gören insanıdır. Kasabanın en yüksek mevkili adamdır. Domuzlar bile ona başlarını kaldırıp saygıyla bakar. Ceketini kasabanın diğer beylerinkilerden çok daha uzun -piposu, ayakkabı tokaları, gözleri ve midesi çok daha büyüktür. Gerdanına gince: Onda çifte gerdan vardır.

Böylece o mutlu Vondervotteimittiss kasabasının tablosunu çizmiş oldum. Böylesine güzel bir resmin tepetaklak olması ne acı!

En bilge kasabalılar arasında bir deyiş vardır. "Tepelerin ardından hayırlı bir

şey gelmez," derler. Bu sözlerle bir kehanet gizliydi adeta. Ve bu kehanet, gerçekleşmek için iki gün önce, saat tam öğlen on ikiyi beş kala doğu tarafındaki tepenin zirvesinde son derece tuhaf görüntüslü bir nesnenin belirmesini bekliyordu. Böyle bir görüntü tabii ki herkesin ilgisini çekti ve deri bir koltukta oturmakta olan her kısa boylu yaşlı bey gözlerinden birini, diğerini çan kulesindeki saatten ayırmadık, koryukla o tarafa çevirdi.

Saat on ikiyi üç varken söz konusu tuhaf nesnenin oldukça kısa boylu, yabancı görüntüslü genç bir adam olduğu anlaşılmıştı. Tepelerden hızla inmekteydi, bu yüzden kısa süre sonra herkes ona iyice bakma fırsatı buldu. Şimdiye kadar Vondervotteimittiss'te görülmemiş en kısa boylu adamdı. Teni enfie renginin koyu bir tonundaydı. Uzun bir kanca burnu, bezelye gibi gözleri, geniş bir ağız ve mükemmel dişleri vardı. Dişlerini sergilemeye özellikle çaba harcıyormuş gibiydi, çünkü sırtırken ağız neredeyse kulaklarına değecekti. Bıyıkları ve favorileri yüzünün geri kalanını gizliyordu. Başı açıktı ve saç özenle, küçük bukleler halinde yapılmıştı. Üstünde dar, kırlangıç kuyruklu siyah bir ceket (bir cebinden uzupar bir beyaz mendil sarıyordu), siyah ve kısa bir keşmir pantolon, siyah oruparlar ve fiyonk yapılmış enli saten kurdeleli, bombeli rugan iskarpinler vardı. Bir kolunun altında dev bir şapka, diğer kolunun altındaysa kendisinin neredeyse beş misli bir keman taşımaktaydı. Sol elinde altın bir enfie kutusu vardı. Tepeden hoplayıp zıplayarak, tuhaf adamları inerken kutudan sürekli enfie çekiyordu; yüzünde olabilecek en yoğun bir tatmin ifadesiydi. Tanrım! Vondervotteimittiss'in dürtüst sakinleri için nasıl bir görüntüyüdü bu!

Açık konuşmak gerekirse, adam her ne kadar sırtısa da yüzü küstah ve sinliydi; ve saha kalka kalka kasabanın ortasına inerken rugan iskarpinlerinin tuhaf bombeleri epey şüphe uyandırmıştı. Onu o gün gören pek çok kasabalı kırlangıç kuyruklu ceketinin cebinden son derece göze batar bir şekilde sarkan o beyaz patiska mendilin altına bir göz atmak için çok şey verirdi. Ama kasabalıyı asıl kızdıran şey, o alıaç züppenin fandangosı yaparacasına ya da bir fırlıdak gibi döne döne sağa sola giderken attığı adamlarda dünyada ritim diye bir şeyin varlığından, zamanlamasının öneminden hiç haberi yokmuş gibi görünmekteydi.

Ancak kasabalılar gözlerini doğru düzgün açma fırsatını daha yeni bulmuştu ki, o serseri ortalarına sıçarıverdi. Dans adamlarıyla bir oraya bir buraya gitti. Sonra topuklarının üstünde hızla döntüp zıplayarak bir güvercin gibi havalandı

ve Kasaba Meclisi Binası'nın ta tepesindeki çan kulesine kondu. Şaşkınlığa uğrayan çan görevlisi burada tetikte, ancak gene de vakur bir edayla pipo içmekteydi. Ama o ufacık adam görevlinin burnundan tuttu, şöyle bir çevirip çekti. Elindeki koca şapkayı adamın kafasına geçirip ta ağzına kadar indirdi. Sonra o büyük kemaniyla ona öyle uzun ve öyle temiz bir dayak çekti ki, sanki Vondervotteimittiss'in çan kulesinde bir bando alayı şeytana gösteri yapıyordu.

Şimdi on ikiye sadece yarım saniye kalmış olmasa bu ilkesizce saldırı kasabalıları nasıl gözü dönmüşçe bir intikam arayışına yöneltecekti bilemeyiz. Çan çalmak üzereydi ve herkesin saatine iyice bakması mutlak ve öncelik taşıyan bir gereklilikti. Ancak tam bu anda çan kulesindeki adam hiç işi olmadığı halde saati kurcalamaya başladı. Çan artık çalmaya başlamış olduğundan kimse nin onun hareketlerine dikkat edecek vakti yoktu, çünkü çan seslerini hep birden ağızdan saymaları gerekiyordu.

"Bir!" dedi ses.

"Bir!" diye tekrarladı Vondervotteimittiss'teki deri koltukta oturan kısa boylu beylerin hepsi - "Bir!" dedi saatleri de; "Bir!" dedi oğlanların saati de ve ke-diyle domuzun kuyruklarındaki küçük yaldızlı çalar saatler de.

"iki!" diye devam etti büyük çan; ve

"iki!" diye tekrarladı bütün tekrarlayıcılar.

"Üç! Dört! Beş! Altı! Yedi! Sekiz! Dokuz! On!" dedi çan.

"Üç! Dört! Beş! Altı! Yedi! Sekiz! Dokuz! On!" diye yanıtladı diğerleri.

"On bir!" dedi çan.

"On bir!" diye anlaşılmaya vardı diğerleri.

"On iki!" dedi çan.

"On iki!" diye karşılık verdiler ve sustular. Tamamen tatmin olmuşlardı.

"On üç!" dedi çan.

"Lanet şeytan!" diye soludu kısa boylu yaşlı beyler. Sararmışlar, pipolarını ağızlarından düşürmüş, sağ ayaklarını sol dizlerinden indirmişlerdi.

"Lanet şeytan!" diye inlediler. "On üç! On üç! - Aman Allahım, saat - saat On üç!!"

Daha sonraki o korkunç sahneyi tasvirlemek boşuna olur. Bütün Vondervotteimittiss'iler içler açısı bir velvele kopardı.

"Mideme ne giirecek?" diye kükredi oğlanlar. "Bu saatte acıkırmı!"

"Pipoma ne oldu?" diye küffretti bütün kısa boylu yaşlı beyler. "Allah kahretsin! Bu saatte tütmesi lazım pipomun!" Ve pipolarını tekrar, büyük bir hiddet-

le doldurup koltuklarına geri yaslandılar ve öyle hızlı ve şiddetle duman çekmeye başladılar ki vadiyi bir anda dolduran dumandan göz gözü görmez oldu. Bu arada bütün lahanalar kızarmıştı. Sanki şeytan bir saat kılığına bürünüp her şeyi ele geçirmişti. Mobilyaların üstüne ouyulmuş olan saatler büyülenmişçesine dans etmeye başladı. Şömine raflarının üstündekiler de öfkelerini zor zapt ediyordu ve on üçü öyle durmaksızın çalmaktaydılar, sarkaçlarını öyle kıpır kıpır oynatmaktaydılar ki gerçekten korkunç bir görüntüyü. -Ama en kötüsü, artık kediler de, domuzlar da kuyruklarına bağlanmış olan küçük çalar saatlerden bıkmıştı ve öfkelerini oradan oraya koşarak, tırmalayarak ve oyarak, tiz sesler çıkarıp keskin çılgınlıklar atarak, miyavlayarak ve cırlayarak, insanların yüzlerine saldırarak, içetekliklerin altına koşarak, yani sonuçta mantıklı bir insanın hayal edebileceği en korkunç gürlültü patırtıyı koparak çıkarıyorlardı. Bu da yetmezmiş gibi, çan kulesindeki o adı küçük yaramaz elinden geleni ardına koymuyordu. - O alçak arada sırada dumanların arasında görülüyordu. Çan kulesinde, yerde sırt üstü yatmakta olan kule görevlisinin tepesinde oturmaktaydı. O habis herif dişlerinin arasında çanın ipini tutuyordu. İpi başıyla çekip duruyor ve çanı öyle bir çaldırıyordu ki, düşüncesi bile kulaklarını tekrar çınlatıyor. Kucağında büyük kemani vardı. Bunu iki eliyle tutmuş, zamanlamamış ritimmiş aldırmadan (salak herif!) "Judy O'Flanagan'la Paddy O'Rafferty"yi çalıyordu.

İşler böyle kötü bir hal almaya orayı tiksintiyle terk ettim. Şimdi doğru saati ve leziz lahanayı seven herkese yardım çağrısında bulunuyorum. Hep birlikte Vondervotteimittiss'e gidelim ve o kısa boylu herifi çan kulesinden indirerek kasabaya eski düzenini geri getirelim.

Dört Hayvan Bir Arada; İnsan-Zürafa

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Chacun a ses vertus.CREBILLONUN XERXESTİ

Antiochus Epiphanes genellikle Peygamber Ezekiel'in Tanrı'sı olarak görülür. Ancak bu onur Cyrus'un oğlu Cambyses'e daha uygundur. Hem Suriye hükümdarının karakteri ek süslemelere de gerek duymaz. Tahta çıkışı, daha doğrusu hükümdarlığı zorla ele geçişi İsa'nın gelişinden yüz yetmiş bir sene önce gerçekleşmiştir; Efes'teki Diana tapınağını yağmalama girişimi; Yahudilere karşı beslediği amansız düşmanlık; Kudsulakdas'ı kirletmesi; ve on bir senelik çalkantılı bir hükümlanlıktan sonra Taba'da feci bir şekilde ölmesi göze çarpan olaylardır ve bu yüzdən çağının tarihçileri tarafından, kişisel yaşamının ve ününün toplamını teşkil eden kafirce, alçakça, zalimce, aptalca ve tuhaf basarılarından daha çok kaydedilmişlerdir.

Sevgili okur, şimdi üç bin sekiz yüz otuz senesinde olduğumuzu düşünelim ve birkaç dakikalığına, insanların yaşadığı en tuhaf şehir olan Antakya'da bulunduğumuzu hayal edelim. Aslında Suriye'de ve başka ülkelerde bu ismi taşıyan, benim bahsettiğim din dışında on altı şehir daha vardı. Ama bizimki Antakya Epidefne ismiyle tanınyordu, çünkü Defne adlı tanrıyla aynı ismi taşıyan ve ona adanmış bir tapmağın bulunduğu o küçük köyün yakınındaydı. Ülkenin Büyük İskender'den sonraki ilk kralı olan Seleucus Nicanor tarafından (gerçi bu konu üzerinde tartışılmaktadır) babası Antiochus'un anısına inşa edilmiş ve hemen Suriye hükümdarlarının oturduğu yer olmuştu. Roma İmparatorluğu'nun gelişme döneminde doğu eyaletlerinin valisinin genelde yaşadığı

gi yer de burasıydı; ve pek çok imparator (aralarında özellikle Verus ve Valens'ten bahsedilebilir) vakitlerinin çoğunu burada geçirirlerdi. Ama gördüğüm kadarıyla artık şehre vardık. Kalesine inelim ve şehirle civarına bir bakalım.

"Dağlık yabanın içinden ve sonunda da binalar yabanının arasında sayısız çağlayana yolu açan bu geniş ve hızlı ırmağın adı ne?"

Bu Orontes, güney yönünde geniş bir ayna gibi on iki mil kadar uzanıyor ve Akdeniz'in dışında görüntüdeki tek su küttüsü. Akdeniz'i herkes görmüştür, ama Antakya'yı görenlerin pek az olduğunu izinizle söyleyeyim. Pek azdır derken, sizin ve benim gibi, modern bir eğitimin avantajlarına sahip olanları kastediyorum. Bu yüzden o denize bakmayı bırakın ve tüm dikkatinizi altımızda uzanan evlere verin. Şimdi üç bin sekiz yüz otuz senesinde olduğumuzu unutmayın. Daha sonrasında -mesela Efendimizin doğumundan sonraki bin sekiz yüz kırk beş yılında olsaydık bu sıradışı görüntüyle karşılaşmayacaktık. Antakya on dokuzuncu yüzyılda acması, sefil bir hale geldi -yani *gelecek*. Üç deprem tarafından üç farklı dönemde tamamen yıkılmış olacak. Aslında ilk halinden geriye kalanlar öyle harap ve yıkık bir halde olacak ki patrik Şam'a taşınacak. Bu çok iyi. Tavsiyemden faydalandığınızı ve binaları incelediğinizi görüyorsunuz-

-----gözlerinizi tatmin ettiğinizi
Bu şehre en çok şöret kazandıran
O anıtlar ve ünlü yapılar.

Afedersiniz; Shakespeare'nin bin yedi yüz elli sene sonra yaşayacağını unutmşum. Ama Epidefne'nin görüntüsü ona *tuhaf* dememi haklı kılmıyor mu?

"Yapıca sağlam, ve bu açıdan sanata olduğu kadar doğaya da çok sey biçerli."

Çok doğru.

"Pek çok görkemli sarayı var."

Evet.

"Ve o sayısız muazzam, muhteşem tapınak antik çağın en çok övülen tapınaklarla bu ölçüşebilir."

Bütün bunları kabul etmeliyim. Yine de çamurdan yapılmış, öğrenç ve harap kulübeler göz alabilirdiğince uzanıyor. Köpek kulübelerindeki pisliklerin bollu-

ğunu fark etmemek elde değil ve putperestlerin tüstülerinin güçlü kokuları olmasın dayanılmaz, tiksinc bir kokuyu almayıcağımızdan eminim. Hiç bu kadar boğucu bir şekilde dar sokaklar ve bu kadar muzivce bir şekilde yüksek binalar görmüş müydünüz? Gölgeleri nasıl da kasvetli! O sonsuz revaklardaki sallanan lambaların gün boyunca yanması çok iyi; yoksa Mısır'ın terk edildiği zamandaki karanlılığı çökerti düstümüze.

"Burası gerçekten acayip bir yer! Şuradaki tuhaf binanın anlamı ne! Bak! Diğerlerinden çok daha yüksek ve hükümdarlık sarayı olduğunu tahmin ettiğim yapının doğusunda kalıyor."

Orası Suriye'de Elah Gabalah adı verilen Güneş Tanrısı'nın yeni tapınağı. Daha sonra son derece kötü şöretli bir Roma İmparatoru bu inancı Roma'ya taşıyacak ve orada ismi Heliogabalus olacak. Tapınağın tanrısını bir görmek hoşunuza gider sanırım. Göğe bakmanız gerek yok; Güneş Tanrısı orada değil; en azından Suriyelilerin taptığı Güneş Tanrısı. *Bu* tanrı o binanın içinde bulunuyor. Ona üstünde Ateş yazan koni ya da *piramit* şeklindeki büyük bir taş sütunun figürü aracılığıyla tapılıyor.

"Dinle! - Bak! - Karşılarındaki gürüha bağırın, el kol hareketleri yapan, yarı çıplak, yüzleri boyalı şu güllünc yaratıkları kim olabilir?"

Bazıları sarlatan. Diğerleri filozoflar soyuna dahil. Ancak çoğu -özellikle de sopalarla halka saldırırlar- sarayın temel mensupları ve kralın övgüye değer, komik emirlerinden birini uyguluyorlar.

"Ama o da nesî? Tanrım! Şehir vahşi hayvanlarla dolup taşıyor! Ne korkunç bir görüntü -ne tehlikeli bir tuhaflık!"

Evet, korkunç; ama kesinlikle tehlikeli değil. Bir zahmet dikkat ederseniz, her hayvan usulca sahibinin peşinden gidiyor. Evet, bazıları boyunlarından iplerle bağlı, ama bunlar genelde daha küçük ve tırnek türler. -Aslanlar, kaplanlar ve leoparlar serbestçe geziniyor. Şu andaki işlerini yapmak üzere kolayca eğitilmişler ve sahiplerine *valets-de- chambrelak* yapıyorlar. Doğanın hükümdarlığının sınırlarının ihmal edildiğini belli ettiği zamanlar da oluyor; -ama silahlı bir adamın yenmesi ya da kutsal bir boğanın boğularak öldürülmesi Epidefne'de pek fazla bahsedilmeyecek kadar önemsiz bir olay.

"Ama bu duyduğum acayip gürlütlü de neyin nesî? Bu Antakya için bile fazla yüksek sesli olsa gerek! Çok acayip bir kargaşaya işaret ediyor."

Evet - şüphesiz. Kral yeni bir gösteri emretti - Hipodrom'da bir gladyatör gösterisini - veya belki de İstik tutsakların katledilmesini - veya yeni sarayının

yakılmasını - veya güzel bir tapınağın yıkılmasını - ya da birkaç Yahudi'nin bir şenlik ateşinde kızartılmasını. Gürültü artıyor. Kahkaha sesleri göğe yükseliyor. Havada rüzgar çalgılarının sesleri ve bir milyon boğazdan çıkan haykırışların korkunç gürültüsü yankılanıyor. Eğlence aşkına inelim ve neler oluyormuş bir bakalım! Buradan -dikkat edin! işte şimdi Timarchus caddesi denen anacadeddeyiz. İnsan denizi buraya doğru geliyor ve akışını durdurmakta zorlanacağız. Doğrudan saraydan gelen Heraclides sokağından akıyorlar: -Bu yüzden kral da büyük olasılıkla eğlenenlerin arasında. Evet; habercinin hükümdarın gelişini Doğu'nun süslü söyleyişle haber veren bağırmağını işitiyorum. Ashimah tapınağının yanından geçerken onu görebileceğiz. Tapınağın girişine yerleşelim; birazdan burada olur. Bu arada bu görüntüyü inceleyelim. Bu nedir? Ah, bizzat tanı Ashimah. Ama gördüğünüz gibi ne kuzu, ne keçi, ne de satır; Arcadiaların Pan'ıyla da pek benzerliği yok. Yine de bütün bu görüntüler gelecek çağların bilgileri tarafından Suriyeli Ashimah'a verildi -Pardon verilecek. Gözünüzü takıp bana ne olduğunu söyleyin. Nedir o?

"Üstüme iyilik sağlık! Bu bir maymun!"

Doğru - bir Habeş maymunu; ama yine de bir tanrı. - İsmi Yunancadaki Simia'dan geliyor - antikacılar ne aptal! Ama bakın! - Bakın! Şurada küçük, paçavralar içindeki bir afacan koşuyor. Nereye gidiyor? Niye avazı çıktığı kadar bağırıyor? Ne diyor? Ah! Kralın zaferle geldiğini söylüyor; muhteşem giysiler giydiğini; zincire vurulmuş bin İsraili tutsağı kendi elleriyle öldürme işini yeni bitirdiğini! Üstü başı perişan çocuk bu kahramanlığı için onu göklere çıkarıyor! -Dinleyn! İşte benzer kıyafetler giymiş askerler geliyor. Kralın cesaretini anlatan Latince bir marş bestelemişler ve yürürken onu söylüyorlar.

Mille, mille, mille, Mille, mille, mille, Decollavimus,
unus homo! Mille, mille, mille, mille, decollavimus!
Mille, mille, mille! Vivat qui mille mille occidit! Tantum
vini haber nemo Quantum sanguinis effudit!

Şu şekilde çevrilebilir:

Bin, bin, bin,
Bin, bin, bin,
Kişi öldürdük, tek bir savaşçıyla!
Bin, bin, bin,
Tekrar söyleyelim bin diye!
Haydi! - şarkı söyleyelim
Yaşasan bin kişiyi,
Böyle güzelce haklayan kralımız! Haydi! -
Kükreyelim, O bize Suriye'deki Tüm
şaraplardan Daha kırmızı kanlar verdi!

"Borazanların ötüştünü duyuyor musun?"

Evet; kral geliyor! Bakın! İnsanlar gözlerini hayranlık ve huşuyla göğe kalıyor. Geliyor; - yaklaşıyor; - işte orada!

"Kim? - Nerede? Kral mı? Onu göremiyorum; - göremiyorum."

O halde kör olmalısınız.

"Pekala mümkün. Yine de dev bir zürafanın öntüde yere kapaklanmış, tonaklarını öpmeye çalışan çoşkun bir budalalar ve deliler gürühdan başka bir şey görmüyorum. Bak! Hayvan haklı olarak gürühtan birini tekmeledi bile - birini daha - birini daha - birini daha - ve birini daha. Aslında hayvanın ayaklarını kullanma tarzına hayran kalmamak elde değil."

Gürühmuş! - Bunlar Epidemine'nin soylu ve özgür vatandaşları! Hayvan mı dediniz? - Aman sizi kimse duymasın. Bir insan yüzüne sahip olduğunu görmüyor musunuz? Bayım, o zürafası Suriye Kralı Meşhur Antiochus'tan, Doğu'nun en güçlü despotu Antiochus Epiphanes'ten başkası değil! Evet, ona bizen Antiochus Epiphanes dendiği de oluyor - Yani deli Antiochus- ama bunun sebebi insanların onun yeteneklerini takdir edecek yetkinlikte olmayışı. Şu anda bir hayvan derisinin içine girmiş olduğu ve bir zürafası taklidi yapmak için elinden geleni yaptığı da kesin; ama bir kral olarak itibarını korumak için yapıyor bunu. Hem hükümdar dev yapıldığından üstündeki elbise ona bol ya da büyük geliyor. Ama önemli bir durum olmasa bunu giymeyeceğini söyleyebiliriz. Bin Yahudiyi böyle katlettiklerini siz de takdir edersiniz. Hu-

kümdar ne üstün bir vakarla dört ayak üstünde geziniyor. Gördüğünüz gibi kuyruğunu iki en gözde cariyesi, Elline ve Argelaist taşıyor; ve yerinden uğramış olan gözlerinin ışığıyla yüzünün şaraptan dolayı büründüğü tuhaf renk olmasa, görüntüsü son derece çekici olacaktı. Hipodroma gidiyor. Biz de onu takip edelim ve söylemeye başladığı zafer şarkısını dinleyelim:

Epiphanes'ten başka kral var mı
Biliyor musunuz? Epiphanes'ten
başka kral var mı
Bravo! - Bravo!
Epiphanes'ten başkası yok,
Hayır - Yok:
Yükün tapnakları öyleyse, Ve güneşi söndürün!

Ne güzel ve içten söylüyor! Halk ona "Doğu'nun Medarı İftiharı", "Evrenin Gözbebeği" ve "Zürafaların En Güzelini"nin yanı sıra "Şairlerin Prensi" de diyor. Coşkusuna *katılıyorlar* ve -duyuyor musunuz- tekrar söylüyor. Hipodroma vardığında başına şairlerin tacı takılacak, yaklaşan Olimpiyatlardaki zaferinin beklentisiyle.

"Ama, Jüpiter aşkına! Arkamızdaki kalabalığa ne oluyor?"

Arkamızdaki mı dediniz? - Oh! Ah! - Görüyorum. Dostum, vaktinde konuştuğunuz iyi oldu. Hemen güvenli bir yere gidelim. İşte! - Bu su kemerinin altına saklanalım da size karışıklığın sebebi açıklayayım. Tam beklediğim gibi oldu. İnsan kafalı bir zürafanın tuhaf görüntüsü şehirdeki ehlileştirilmiş vahşi hayvanların adap kurallarına ters düştü anlaşılın. Sonuçta insan çektik; ve böyle durum-, larda genellikle olduğu gibi, insan çabaları isyanıncıları basturamayacak. Birçok Suriyeli şimdiden hayvanlara yem oldu bile; ama dörtayaklı yurtseverlerin asıl isteği zürafayı yemek gibi görünüyor. Bu yüzden "Şairlerin Prensi" arka ayaklarının üzerinde canını kurtarmak için kaçıyor. Hizmetçileri ve cariyeleri onu terk etti. "Evrenin Gözbebeği", başın belada! "Doğu'nun Medarı İftiharı", yenilip yutulma tehlikesiyle karşı karşıyasın! Bu yüzden kuyruğuna öyle üzgün gözlerle bakma; hiç şüphesiz çamurda sürünerek kirlenecek ve bundan sakınmanın yolu yok. Arkana bakıp da onun kaçınılmaz kirlenmesini görme; cesaretini topla ve hipodroma doğru tabanları yağla! Unutma, sen Antiochus Epiphanes'in, Meşhur Antioch-

hus'sun! - Ayrıca "Şairler Prensi", "Doğu'nun Medarı İftiharı", "Evrenin Gözbebeği" ve "Zürafaların En Olağanüstüsün!" Vay canına! nasıl da hızlı koşuyorsun! Kaçma kapasiteni nasıl da arttırıyorsun! Koş, Pren! - Bravo, Epiphanes! - Çok iyi, Zürafa! - Yüce Antiochus! Koşuyor! - Sıçırıyor! - Uçuyor! Bir maneviktan fırlamış bir ok gibi hipodroma yaklaşıyor! Sıçırıyor! - Çığlık atıyor! - Oraya vardı! Bu çok iyi; çünkü Amfiteatr'ın kapılarında varmakta bir saniye gecikseydin, sen "Doğu'nun Medarı İftiharı", Epifedne'de leşini kemirmeyen ayı yavrusu kalamayacaktı. Gidelim - uzaklaşalım buradan! - Çünkü hassas modern kulaklarımız kralın kurtuluşu şerefine yapılmaya başlanmak üzere olan kutlamanın gürültülerini kaldıramaz! Dinleyin! Başladı bile. Bakın! - Bütün şehir karmaşa içinde!

"Burası Doğu'nun en kalabalık şehri olsa gerek! Nasıl bir insan yığını bu böyle! Her mevkiden ve yaştan insanların karmaşası! Farklı birçok mezhep ve ulusların bir aradalığı! Giysilerin çeşitliliği! Bir dil Babil'i! Hayvan çığlıkları! Çınlayan müzik aletleri! Filozoflar kalabalığı!"

Haydi gidelim!

"Bir saniye! Hipodromdan gürültüler geliyor; bunun anlamı ne, yalvarırım söyle bana!"

O mu? -Ah, hiçbir şey. Epifedne'nin, söyledikleri gibi kralların inancı, cesareti, bilgeliği ve kutsallığı konusunda tatmin olmuş ve az önceki insanüstü çevikliğine tanıklık etmiş soylu ve özgür vatandaşları, kralın alını koşu yarışının galibine (şairlere verilecek olanın yanı sıra) verilecek çelenkle şimdiden süslemeyi görev biliyorlar -gelecek Olimpiyatların kutlamasında olması gerektiği açık olan ve bu yüzden şimdi, önceden verilecekleri bir çelenkle.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrix2030@hotmail.com

Dük De L'Omelette

/Ve hemen daha serin bir diyara adım attı - COWPER.

Keats bir eleştiriyi yüzünden can verdi. "The Andromache" yüzünden ölen kimdi? Aşâğılık ruhlar! - De L'Omelette bir ortolan yüzünden öldü. *L'histoire en est brève*. Yardım et bana, Apicius'un ruhu!

Küçük kanatlı gezgin Peru'daki evinden *Chausée D'Antin*'e âşık, gevşemiş, üşengeç bir halde, altın bir kafesle taşındı. Sahibi Kraliçe La Bellissima tarafından gönderilen o talihli kuşu Dük De L'Omelette'e imparatorluğun altı baronu götürdü.

Dük o gece yemeğini tek başına yiyecekti. Dairesinin mahremiyeti içinde, uğrunda açık arttırmada kralından fazla para vererek sadakatini feda ettiği o kanepenin -o kötü şöhretli Cadét kanepenin- üstüne yavaşça uzandı.

Yüzünü yastığına gömüyor. Saat çalıyor! Duygularına hakim olmayan Dük bir zeytin tanesi yutuyor. Tam bu anda hafif bir müzik sesiyle birlikte kapı usulca açılıyor ve birden! Kuşların en güzeli erkeklerin en âşğının öntünde duruyor! Ama Dük'ün yüzü şimdi hangi tarifisiz dehşetle allak bullak oldu? - "*Horreur! - Chien! - Baptiste! - L'oiseau! Ah, bon Dieu! Cet oiseau modeste que tu as déshabillé de ses plumes, et que tu as servi sans papier!*" Daha fazlasını söylemek gereksiz: - Dük ani ve şiddetli bir tiksinti kriziyle son nefesini verdi.

"Ha! Ha! Ha!" dedi Dük, ölümden sonraki üçüncü günde.

"He! He! He!" diye yanıtladı Şeytan hafifçe, bir *hauteur* havasıyla doğrularak.

"Ama ciddi olamazsınız," diye karşılık verdi De L'Omelette. "Günah işledim - *c'est vrai* - ama, saygıdeğer bayım, lütfen bir düşünün! - Böylesine - böylesine - barbara tehditleri eyleme geçirmek gibi bir niyetiniz yok herhalde."

"Böylesine neyi?" dedi Majesteleri - "Haydi bayım, soyunun!"

"Soyunun hal - Aman ne güzel! - hayır efendim, soyunmayacağım. Söyler misiniz, siz kim oluyorsunuz da ben, Dük De L'Omelette, Foie-Gras'ın yeni reçet olmuş prensi, 'Mazurkiad'in yazan ve Akademi Üyesi, Bourdon tarafından yapılmış en güzel pantolonu, Rombert'in diktigini en zarif *robe-de-chambre*' emriniz üzerine çıkaracağım - saçlarımı bozacağım - eldivenlerimi çıkarmak için gireceğim zahmet de cabası?"

"Ben kim mi oluyorum? - Ah, evet! Ben Baal-Zebub'um, Sineklerin Prensi. Seni şimdi içi fildişi kaplı, gulağacından bir tabuttan çıkardım. Tuhaf bir kokun vardı ve irsaliye üstüne iliştirilmişti. Seni Belial gönderdi - Mezarlıklar Müfettişim. Bourdon tarafından yapıldığını söylediğin pantolonun mükemmel bir keten don, *robe-de-chambre*'in ise geniş bir kefen."

"Bayım!" diye yanıtladı Dük. "Hakaretinizi karşılıksız bırakamam! - Bayım! bu hakaretin intikamını sizden ilk fırsatta alacağım! - Bayım! Yine görüşeceğiz! Şimdilik au revoir!" - ve Dük eğilerek Şeytan'ın huzurundan çekiliyordu ki, beklemekte olan bir beyefendi tarafından durdurulup geri getirildi. Bunun üzerine Dük Hazretleri gözlerini ovuşturdu, esnedi, omuz silkti, düşündü. Kimliği konusunda tatmin olduktan sonra etrafını kuşbakışı bir incelemeye tabi tuttu.

Daire muhteşemdi. De L'Omelette bile oranın *bien comme il faut* ilan etti. Şaşırtıcı olan uzunluğu ya da genişliği değil - ah, yüksekliğiydi! - Tavan yoktu - onun yerinde - yoğun bir ateş renkli bulutlar girdabı vardı. Yukarı bakınca Dük'ün başı döndü. Tepeden kan renginde, bilinmeyen bir metalden yapılmış bir zincir sarıyordu - üst uc görünmüyordu, tıpkı Boston şehri gibi, *parmi les nues* idi. Alt ucunda büyük bir fener sallanmaktaydı. Dük bunun yakuttan yapılmış olduğunu biliyordu; ama öyle yoğun, öyle dingin, öyle korkunç bir ışık yayıyordu ki, İnan böylesine asla tapmamıştı - Gheber böylesini asla hayal etmemişti - Mussulan afonyun etkisi altındayken, sırtı çökelere, yüzü Tanrı Apollo'ya dönük halde bir haşhaş tarlasında sendeleyerek yürürken böylesini asla düşünmemişti. Dük hafif, kesin olarak tasvipkar bir küfür mırıldandı.

Odanın köşelerinde yuvarlak oyuklar vardı. - Bunların üstünde dev heykeller duruyordu. Güzellikleri Yunan, biçimsizlikleri Mısır, tutt *ensembelileri* Francis tarzındaydı. Dördüncü oyuktaki heykelin üstü örtülüydü; devasa da değildi. Ama ince bir ayak bileği, sandaletli bir ayak görünüyordu. De L'Ome-

lette elini kalbine bastırıp, gözlerini kapadı, yukarı kaldırdı ve Majesteleri Şeytanı görerek - kızardı.

Ama tablolar! - Kupris! Astarte! Astoreth! - Bin bir tane! Ve Rafaelle onları görmüş! Evet, Rafaelle buraya gelmiş; ne de olsa o-----'yi çizmedi mi? Ve bu yüzden de lanetlenemedi mi? Tablolar! - Tablolar! Ah aşk! Ah aşk! - Bu yasak güzellikleri gören kim, sümbül rengi ve somaki duvarlarda yıldızlar gibi parılayan altın çerçevelerinin zerafetine bakar ki?

Ama Dük kendini kaybediyor. Ancak sandığı gibi görkemden başı dönmüş ya da o sayısız tütünün muhteşem kokularıyla sarhoş olmuş değil. *C'est vrai que de toutes ces choses il a pensé beaucoup - mais!* Dük De L'Omelette dehşete kapılmış durumda; çünkü tek bir perdesiz pencerenin sergilediği kurşunî manzarada ateşlerin en korkunç parlıyor!

Le *pauvre Duc* O salonu dolduran yüce, haz verici, bitimsiz melodilerin büyülü pencere camlarının simyasından geçenken süzülen ve dönüşüme uğratılan, umutsuzların ve lanetlilerin inlemeleri ve ulumaları olduğunu düşünmeden edemiyor! Ve oradaki! - Oradaki! - O kanepenin üstündeki! - Kim olabilir? *Petit-mâitre* - hayır, Tanrı - olabilir mi, soluk çehresiyle, si *amérement, et qui sourit*, mermerden yapılmışçasına oturan?

Mais il faut agir, - yani, bir Fransız asla ulu orta bayılmaz. Hem Dük Hazretleri olay çıkarmaktan nefret ederdi. De L'Omelette kendine geldi. Masada kartlar vardı - puan fişleri de. Dük B -----'nin öngencisiydi; *il avait tué ses six hommes*. Oyleyse *il peut s'échapper*. İki fişi eline alıyor ve taklit edilemez bir zerafete Majestelerine seçimi sunuyor. *Horreur!* Majesteleri hamle yapmıyor!

Mais il joue! - Ne mutluklu verici bir düşünce! Ama Dük'ün hep kusursuz bir hafızası olmuştu. Abbe' Guallier'in "Diable'nin gözden geçirmişti. Orada "que le Diable n'ose pas refuser un jeu d'écarté" deniyordu.

Ama ihtimaller - ihtimaller! Evet - umutsuzdu; ama Dük'ün kendisinden daha umutsuz olamazlardı. Hem o işin sırrını bilmiyor muydu? Pere Le Brun'ü üstünlükünü okumamış mıydı? - Vington Kulübü'nün bir üyesi değil miydi? "Si je perds," dedi, "je serai deux fois perdu - iki kez lanetleneceğim - voila tout!" (Burada Dük Hazretleri omuz silkti.) "Si je gagne, je reviendrai à mes ortolans - que les cartes soient préparées!"

Dük dikkat kesilmişti -Majesteleri özgüvenle doluydu. Bir izleyicinin aklına Francis ve Charles gelirdi. Dük Hazretleri oyununu düşündü. Majesteleri düşünmedi; kartları karıştırdı. Dük kesti.

Kartlar dağıtıldı. Koz belli oldu - koz - koz - papaz! Hayır - kızdı. Majesteleri kızın üstündeki erkeksi giysilere küfretti. De L'Omelette elini kalbinin üstüne koydu.

Oynuyorlar. Dük sayıyor. El dağıtılıyor. Majesteleri de ağır ağır sayıyor, gülümüyor, şarap içiyor. Dük bir kart veriyor.

"*C'est à vous à faire,*" dedi Majesteleri keserken. Dük Hazretleri başını eğerek selam verdi, dağıttı ve masadan kalktı, en *présentant le Roi*

Majesteleri hayal kırıklığına uğramış gibi görünüyordu.

İskender İskender olmasa Diyojen olurdu; ve Dük çıkıp giderken hasmını şu konuda temin etti, "*que s'il n'eût pas été De L'Omelette il n'aurait point d'objection d'être le Diable.*"

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Eiros'la Charmion'un Konuşması

Sana ateş getireceğim.
EURIPIDES. *Androm*. [257].

EIROS: Bana niye Eiros diyorsun?

CHARMION: Artık adın bu. *Benim* dünyadaki ismimi de unut ve bana bundan böyle Charmion de.

EIROS: Bu gerçekten rüya değil!

CHARMION: Artık rüya görmeyeceğiz - ama bu gizemlerden bahsetmeyelim. Sağ ve aklı başında görünmen hoşuma gitti. Gözlerindeki gölge zarı şimdiden kalkmış. Yüreğini dinle ve hiçbir şeyden korkma. Sana ayrılan uyusukluk günleri sona erdi. Yarın seni *yeni* varoluşunun tüm hazları ve mucizeleriyle tanıştıracam.

EIROS: Doğru - uyusukluk hissetmiyorum - kesinlikle. O vahşi hastalık ve korkunç karanlık üstünden kalktı. "Pek çok çağlayan"ın sesini andıran o çığlım, korkunç sesi de işitmiyorum. Yine de yenilikleri algılamadığı kesinlik duyularımı serseme çevirdi Charmion.

CHARMION: Bunlar birkaç gün sonra geçecek; ama seni, hislerini çok iyi anlıyorum. Ben senin bu çıktıklarını yaşayalı on dünya senesi oldu. Yine de o zamanı hâlâ hatırlıyorum. Aiden'de çekeceğin tüm acıları çektin, ama bitti.

EIROS: Aiden'de mi?

CHARMION: Aiden'de.

Bütün Hikayeleri

EIROS: Aman Tanrım! Acı bana Charmion! Bütün bunlar - şimdi bilinene dönüşmüş olan bilimmeyen - üstünde tahminler yürüttüğüm geleceğin görkemli ve belirgin bir şimdiki zamana dönüşmüş olması, taşıyamayacağım kadar ağır yükler.

CHARMION: Şimdi böyle düşüncelerle boğuşma. Bunu yarın konuşuruz. Zihnin başboş geziniyor ve huzursuzluğun basit anıları anımsama egzersiziyle geçecek. Etrafına ya da ileriye değil, geriye bak. Seni aramıza getiren o müthiş olayın ayrıntılarını dinlemek için yapıp tutuşuyorum. Bana ondan bahset. Bildik şeylerden söz edelim, şimdi korkunç bir şekilde yok olmuş olanın dünyanını eski, bildik diyiye.

EIROS: Korkunçtu, çok korkunçtu! - Bu sahiden rüya değil.

CHARMION: Artık rüyalar yok. Çok yasımı tuttular mı Eiros?

EIROS: Yasımı mı, Charmion? Oh, hem de çok. Her şeyin yok olduğu saate dek evinde yoğun ve içten bir hüznün, büyük bir keder havası hakimdi.

CHARMION: Her şeyin yok olduğu şu saatten bahsetsene biraz. Unutma, o felaketin olduğu gerçeğinden başka hiçbir şey bilmiyorum. İnsanların arasından ayrıldıktan sonra mezara girip gecenin içine daldım. Anımsadığım kadıyla o sırada bahsettiğin şu felaket hiç de beklenen bir şey değildi. Ama aslına bakarsan o dönemin spekülâtif felsefeleri hakkında da pek bir bilğim yoktu.

EIROS: O felaketin gelişti dediğin gibi tamamen beklenmedikti. Aslında bu tür talihsizlikler astronomlar arasında uzun süredir tartışma konusuydu. Aramızdan ayrıldığında dostum, insanlar en kutsal kitaplardaki, her şeyin alevler içinde yok olacağını söyleyen paragrafların sadece yeriküreye ilişkin olduğu konusunda fikir birliğine varmışlardı; bunu söylememe gerek yok herhalde. Ama felaketin doğrudan failine bakılacak olursa, astronomi bilgisi, kuyruklu yıldızların ateş-alev topu olmadıkları ileri sürüldüğü çağdan beri herkesi yanıltmış. Bu cisimlerin kütlelerinin oldukça düşük olduğunu doğrusu iyi hesaplamışlardı. Jüpiter'in uydularının yakınından geçerken bu ikincil gezegenlerin kütlelerinde ya da yörüngelerinde önemli bir değişime yol açmadıkları da gözlemlenmişti. Bu gezginleri uzun süredir inanılmayacak kadar düşük kütleli buhar kümeleri olarak gö-

riyorduk. Yerküremize çarpsalar bile kesinlikle hasara yol açamayacaklarına inanıyorduk. Çarpmalarından kesinlikle korkmuyorduk; çünkü bütün kuyruklu yıldızların elementleri tam olarak biliyorduk. O alevli yokoluşa *kuyruklu yıldızların* gerçekleştirebileceği yıllarca kabul edilemez bir fikir olarak görüldü. Astronomlar *yeni* bir kuyruklu yıldızın keşfedildiğini ilan edince sadece birkaç cahil endişelendi, ama yine de son zamanlarda insanlar arasında tuhaf ve çığınca fikirler garip bir şekilde yayılmıştı ve bu açıklama genel bir huzursuzluk ve gıvensizlik yarattı.

O tuhaf kürenin elementleri hemen hesaplandı ve gözlemciler dünyanın çok yakınından geçeceğini çabucak hesapladılar. Bir çarpışmanın kaçınılmaz olduğunu öne süren birkaç astronom da çıktı. Bunların söylediklerinin insanlar üzerinde yarattığı etkiyi sana anlatamam. Birkaç kısa gün boyunca, yıllar boyu sadece gündelik işlerle meşgul olan zekalarının hiçbir şekilde kavrayamadığı bir iddiaya inanmayı reddettiler. Ama hayati önem taşıyan bir gerçek, en kayıtsız kimselere bile kısa sürede kavranır. Sonunda herkes bilgilerin yalan söylemediğini anladı ve kuyruklu yıldız beklemeye başladı. İlk başta hızlı yaklaşır gibi görünmüyordu. Görüntüsünde de pek bir sıradışıklık yoktu. Donuk kırmızıydı, kuyruğu pek uzun değildi. Yedi sekiz gün boyunca çapında belirgin bir artış görmedik. Rengi de fazla değişmedi. Derken, gündelik işler üzerine tartışmalar bir kenara bırakıldı ve herkesin ilgisi filozofların başlattığı, kuyruklu yıldızın doğasına ilişkin bir tartışmaya yöneldi. En cahiller bile miskin zihinlerini bu konu üstünde yordu. Bilgilerle *artık* zihinlerini -ruhlarını- korkuları yatıştırmak ya da sevdikleri teoriyi savunmak gibi konularla meşgul etmiyorlardı. Doğru görüşler arıyorlardı. Kusursuz bilgi için yanıp tutuşuyorlardı. *Gerçek*, gücünün salfığıyla ve müthiş görkemliyle ayağa kalktı ve bilgiler ötünde eğilip ona taptı.

Gelişi beklenen o kuyruklu yıldızın gezegenimize ya da sakinlerine zarar vereceği fikri bilgiler arasında hızla değer kaybediyordu. Bilgeler artık halkın mantığının ve hayal gücünün kontrolünü tamamen ellerine geçirmişlerdi. Kuyruklu yıldızın *çekirdeğinin* yoğunluğunun en seyrek gazınznkinden bile daha düşük olduğu söyleniyordu. Benzer bir ziyaretçinin Jüpiter'in uyduları arasında zarar-sızca geçmesi olmasa da üstünde ısrarla durulan ve halkın korkuya kapılmasını engellenmesinde büyük pay sahibi olan bir olguydu. Teologlar İncil'deki kehanetler üstünde korkudan kaynaklanan bir içtenlikle duruyor ve onları halka daha önce eşine benzerine rastlanmamış bir açıklık ve basitlikle yorumluyordu. Dünyanın ateşle yok olacağı fikri her yerde inandırıcı geliyordu; ve kuyruklu yıldızın

dızların alevlerden ibaret olmadığı gerçeği (şimdi herkesin bildiği gibi) insanlar kehanetlerdeki o büyük felaket konusunda epey rahatlatıyordu. Salgın hastalıklara ve savaşlara ilişkin yaygın önyargılara ve basit hatalara -bir kuyruklu yıldız yaklaştığında mutlaka yaygınlaşan hatalara- şimdi kesinlikle rastlanmıyordu. Sanki mantık batıl inancı ani bir hareketle tahtından indirivermişti.

Tartışılan, bir çarpışmanın hangi küçük zararlara yol açacağıydı. Bilgiler ömetsiz coğrafi değişimlerden, muhtemmel iklim değişikliklerinden ve bunun sonucu olarak bitki örtülerinde meydana gelecek farklılaşmalardan; olası manyetik ve elektriksel etkilerden bahsediyordu. Pek çok kişi kesinlikle görülür ya da fark edilir bir değişiklik olmayacağını savunuyordu. Bu tartışmalar sürüp giderken üstünde tartışılan şey giderek yaklaşıyordu. Çapı büyüyor, parlıtsı artıyordu. O yaklaştıkça insanoglinun beti benzi attı. İnsanlar, yaptıkları bütün işleri bir kenara bıraktı.

Kuyruklu yıldızın görüntüsü daha öncekilerin tümünden daha büyük bir hal almış insanlar artık astronomların yaydığı umudu içlerinden tamamen atıp mutlaka kötü bir şey olacağına inanmaya başladı. Korkuları artık somutlaşmıştı. İrkimizden vurdumduymaz örneklerinin kalbi bile göğsünde dedi gibi çarpıyordu. Ancak bu hislerin daha dayanılmaz bir hal alması için birkaç gün yetti. Artık o gök cismini alışılmış düşüncelerimizden herhangi biriyle değerlendirmiyorduk. Yapılabilecek hiçbir tarihsel gönderme kalmamıştı. Bize hiç bilmediğimiz, iğrenç bir iç sıkıntısı veriyordu. Onu gökyüzündeki astronomik bir fenomen değil, içimize çökmüş bir kabus, beyinlerimizde düşmüş bir gölge olarak görüydük. Ufuktan ufuğa uzanan dev bir alev örtüsüne inanılmaz bir cabuklukla dönüştürmüştü.

Amma bir gün daha geçti ve insanlar biraz daha rahat nefes almaya başladı. Artık kuyruklu yıldızın etki sahası içinde olduğumuz açtıktı; ama hâlâ hayattaydık. Hatta tuhaf bir fiziksel esneklik ve zihinsel canlılık hissediyorduk. Kortuğumuz nesnenin kütesinin son derece seyrek olduğu belliydi; çünkü arındaki tüm gök cisimlerini açıkça görebiliyorduk. Bu arada bitki örtüsü belirgin bir şekilde değişmişti; ve bu önceden tahmin edilmiş değişiklik, bilgilerden öngörüsüne inanmamızı sağladı. Her bitkiden eşî benzeri görülmemiş yapıprak çıkıyordu.

Bir gün daha geçti - o felaket hâlâ üstümüzde çökmemişti. Bize önce çekirdeğinin ulaşıcağı şimdi kesinlikle anlaşılmıştı. Herkes çığınca bir şekilde değişmişti; ve ilk hissettiğimiz acı, genel bir yas ve dehşet havasının yayılması için vahşi bir işaret oldu. Bu ilk acı, göğüs ve ciğerlerdeki daralmadan ve tenlerin da-

E. A. Poe

yanılmaz bir şekilde kurumasından geliyordu. Atmosferimizin ciddi bir değişiklik geçirdiği inkar edilemezdi. Şimdiki tartışma konuları, bu yeni atmosferin niteliği ve uğrayabileceği değişimlerdi. Araştırmaların sonuçları, olabilecek en yoğun dehşetin elektrikli korkusunu tüm insanların kalbine saldı.

Bizi saran havanın oksijen ve nitrojen gazlarının bir bileşkesi olduğu uzun süredir bilinmekteydi. Yüzde yirmi biri oksijen, yüzde yetmiş dokuzu nitrojendi. Yanma için gerekli olan ve ısıyı ileten oksijen hayvansal yaşamın sürmesi için kesinlikle gerekiyordu ve doğadaki en güçlü ve enerji yüklü etmendi. Nitrojen ise tam tersine ne hayvansal yaşamı, ne de ateş besleyebiliyordu. Aşırı oksijen yoğunluğunun organik yaşamda biraz önce bahsettiğim haz verici durumu yarattığı belirlenmişti. Bu fikrin geliştirilmesi korku ve merak uyandırmıştı. Nitrojenin tamamı ayrışsarı ne olacaktı? Dayanılmaz, her şeyi yok edecek, mutlak güçte, ani bir patlama; - Kutsal Kitabın kehanetlerindeki o ateşli, dehşetli felaketin aynısı, en küçük ve korkunç ayrıntısına dek.

İnsanlığın o zaman kapıldığı dizginsiz cinneti niye tasvire çalışayım? Kuyruklu yıldızın bizi daha önce umutlandırmış olan yakınlığı şimdi acı bir umutsuzluk kaynağıydı. Seyrek gazlı yapısında Yazgı'nın gerçekleşmesini görüyorduk. Bu arada bir gün daha geçmişti - giderken umudun son gölgesini de yanında götürerek. Havanın hızla değişmesi yüzünden güçlkle nefes alıyorduk. Kanımız dar damarlarda akmakta zorlanıyordu. Herkes şiddetli bir azınlığın pençesindeydi; kollarını tehditkar bir şekilde göğe kaldırıp titreyerek çığlıklar atıyordu. Ama şimdi yokedicinin çekirdeği tepemizdediydi. Bunu anlatırken burada, Aidenn'de bile titiriyorum. Kısa keseyim - yokoluşumuz kadar kısa. Bir an sadece her şeyi kaplayan çok parlak bir ışık görüldü. Ütce Tanrı'nın aşırı görkemi ötünde eğilelim Charmion! Sonra çok güçlü bir ses duyuldu. Sanki TANRI'dan gelmekteydi. İçinde yaşadığımız hava kütesinin tamamı bir anda tutuşup yoğun alevlerle yarıken bunların parlıtı ve sıcaklığı saf bilginin cennetinde yaşayan meleklerin bile eşine benzerine rastlamadığı kadar şiddetliydi. Böylece her şey sona erdi.

Girdaba İniş

Tanrı doğaya da, tıpkı yazgıya olduğu gibi, bizden farklı yaklaşır.
Hangi biçimde olursa olsun, kurduğumuz modeller O'nun eserlerinin
enginliğine, derinliğine ve araştırılmazlığına hiçbir şekilde denk düşemez.
Bu eserler Democritus'un kayıyusundan *daha* derindir.

JOSEPH GLANVILLE

Şimdi en yüksek yalçın kayalığın tepesine çıkmıştık. Yaşlı adam birkaç dakika boyunca konuşmayacak kadar bitkin göründü.

"Çok değil, yakın zamanlara dek," dedi sonunda, "seni bu yoldan en küçük oğlumun dincliğiyle getirebilirdim. Ama üç sen önce başıma öyle bir olay geldi ki, bunu benden başka yaşayan olmamıştır -yaşayan varsa da en azından sağ kurtulup anlatamamıştır-. O altı saat boyunca yaşadığım korkunç dehşet beni bedenen ve ruhen çokertti. Beni *çok* yaşlı bir adam sanıyorsun - ama değilim. Bu saçların simsiyahken bembeyaz kesilmesi ve sinirlerimin mahvolması bir günden az sürdü. Kendimi biraz yorsam titremeye başlıyor, gölgelere bakınca da korkuyorum artık. Bu küçük kayalıktan aşağı başım dönmeden bakamıyorum, biliyor musun?"

Bu "küçük kayalık" -ki kenarına fütursuzca yayılmış bedeninin büyük kısmını aşağı sarkıtmıştı; adamı düşmekten sadece düz ve kaygan yüzeye dayalı dirseği korumaktaydı- bu "küçük kayalık" siyah, parlak kayalardan oluşan sarp bir uçurum halinde, altımızdaki kayalıklar dünyasının üstünde yüz elli-yüz seksen metre kadar yükselmekteydi. Hiçbir şey beni kenarına beş metre-den fazla yaklaşmaya ikna edemedi. Aslında karşımdakinin tehlikeli konumu beni öylesine heyecanlandırmıştı ki sonunda boylu boyunca yere uzandım, etrafındaki çalılara tutundum ve göğe bile bakmaya cesaret edemedim - bir yan-

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

dan da bu dağın temellerinin bile rüzgarların öfkesinin tehdidi altında olduğunu aklıma getirmemeye boşuna cabalıyordum.

"Aklından geçenleri bir yana bırak," dedi, "çünkü seni buraya sana bahsettiğim o olayı mümkün olan en iyi manzarada anlatayım diye getirdim - ve sana öyküyle anlatırken nerede olup bitmiş olduğunu göresin diye."

"Şimdi," diye devam etti onu diğerlerinden ayıran o ayrıntı edayla - "şimdi Norveç sahilinin yakınındayız - altmışsekizinci enlemdeyiz - büyük Nordland eyaletindeyiz - kasvetli Lofoden bölgesindeyiz. Tepesinde oturduğumuz bu dağın adı Bulutlu Helseggen. Şimdi biraz doğrudur - başın dönyorsa otlara tutun - evet - şimdi altımsızdaki sis kuşağının ardına, denize bak."

Başım dönerek baktım ve göz alabildiğine uzanan okyanusu gördüm. Suları öyle karardı ki aklıma hemen Nubialı coğrafyacının, *Mare Tenebrarum*'u anlattığı geldi. İnsanın hayal gücü bundan daha acıklı, daha ıssız bir panorama tahayyül edemez. Sağda solda göz alabildiğine uzanan kara kayalıkların korkunç kasvetliliği, ona çarpıp beyaz ve korkutucu dağlar halinde yükselen, hiç durmadan uluyan ve çığlık atan köpüklü dalgalar tarafından iyice yoğunlaştırılıyordu. Tepesinde bulunduğumuz burnun tam karşısında, denizin sekiz on kilometre açığında küçük, sevimsiz görünümlü bir ada vardı. Aslında adanın kendisi doğru dürüst görülüyor, daha çok onu sarmalamsı olan büyük dalgalı kütmesinin ortasındaki konumu seçilebiliyordu. Daha yakında, karanın üç kilometre kadar açığında daha küçük bir başka ada yükseliyordu. Bu ada korkunç bir şekilde kayalık ve çıplaktı. Etrafı gene siyah kayalar kümesi tarafından düzensiz aralıklarla çevrelenmişti.

Uzaktaki adalarla sahil arasındaki okyanusu görüntüsü son derece sıradıydı. Her ne kadar o sırada şiddetli bir bora esse de (uzak alargadaki bir брик, çift camadanlı iğreti fırtına yelkenini açmış, suların arasında bir belirip bir kayboluyordu), yine de burada düzenli bir dalgalanmadan çok her yana öfkeyle ve hızla atılan dalgalıklar vardı. Kayaların yakın çevresi dışında pek köpük görülüyordu.

"Uzaktaki adanın ismi," diye devam etti yaşlı adam, "Norveç Vurrgh'dur. Ortadaki Moskoe'dir. Bir buçuk kilometre kadar kuzeyde olan Ambaaren'dir. Şu radakilere Iflesen, Hoeyholm, Kieldholm, Suarven ve Buckholm'dur. Daha uzakta -Moskoe'yle Vurrgh arasında- Otterholm, Flimen, Sandflesen ve Skarholm bulunur. Bunlar buraların gerçek isimdir - ama onlara isim veremeyi niye gerekli gömüştüler; bunu ne sen, ne de ben anlayabiliriz. Bir şey duyuyor musun? Su-

da bir değişiklik görüyor musun?"

Helseggen'in tepesine gelene on dakika olmuştu. Buraya Lofoden'in iç bölgesinden çıkmıştık. Bu yüzden deniz manzarası ancak zirveye çıktuktan sonra gözümüzün önünde serilmişti. Yaşlı adam konuşurken yüksek ve giderek şiddetlenen bir sesin farkına vardım. Bir Amerikan bozkırındaki büyük bir bufalo sürüsünün sesini andırıyordu. Aynı anda altımızda denizin, denizcilerin *çalkantılı* tabiri ettiği niteliğinin hızla değiştiğini ve doğu yönünde bir akıntıya döndüğünü gördüm. Bu akıntı gözlerimin önünde korkunç bir ivme kazandı. Hızı, aceleci coşkusu her an artıyordu. Bekle daha sonra Vurrgh'a dek tüm deniz dizginsiz bir öfkeye kapılmıştı; ama asıl karmaşa Moskoe ile sahil arasındaydı. Burada deniz kesişen binlerce kanala ayrılmış gibiydi. Sular bir anda çılginca patlıyor, kabarıyor, kaynıyor, tıslıyor, devasa ve sayısız girdaplarla kendi eksenini etrafında döndürüyor. Bütün bunlar doğuya doğru döne döne öyle bir hızla ilerliyordu ki, su bu hızla ancak yüksek ve dik bir yerden düşerken ulaşır.

Birkaç dakika daha geçtiğinde manzara bir başka büyük değişikliğe daha uğramıştı. Denizin yüzeyi genelde düzleşmiş ve girdaplar teker teker kaybolmuştu. Bu arada muazzam köpük akıntıları belirmişti. Bu akıntılar sonunda epey uzaklara dek yayıldı ve birleşerek şimdi ortadan kaybolmuş o girdaplar gibi eksenleri etrafında dönmeye başladı. Daha büyük bir girdabı oluşturuyor gibiydiler. Birden -çok aniden- bu büyük girdap son derece net bir şekilde belirdi. Çemberinin çapı bir kilometreden biraz küçüktü. Girdabın sınırnın geniş ve parlak bir köpük kuşağı çiziyordu. Ama bu köpükler o korkunç huminin içine kesinlikle sıçramıyordu. Bu huminin içinde görülebildiği kadarıyla pürüzsüz, parlak ve siyah bir su duvarı vardı. Yaklaşık kırk beş derece bir açıyla ufka doğru eğilmiş, baş döndürücü bir hızla dönüyor ve rüzgarlara yarı çığlık, yarı kükreme karşışım korkunç bir ses gönderiyordu. Bu sesi heybetli Niagara Çığlayanı bile çıkarmaz.

Dağ temellerinden sarsılıyor, kayalar titreyordu. Kendimi tekrar yüz üstü yere atıp son derece sınırlı bir huzursuzlukla seyrek otlara tutundum.

"Bu," dedim en sonunda yaşlı adama, "bu büyük Norveç Girdabı'ndan başka bir şey *olamaz*."

"Oyle diyenler de vardır," dedi. "Biz Norveçliler ona Moskoe-ström deriz. Bu ad ortadaki Moskoe Adası'ndan gelir."

Bu girdabın sıradan tasvirleri beni kesinlikle gördüklerime hazırlamamıştı.

Jonas Ramus'un tasvirini, ki belki de bu tasvirler içinde en ayrıntılı olanıdır, bu manzaranın muhteşemliği ya da korkunçluğu - ya da bakını şaşkına çeviren o çığınca, sersemletici *uhaflık* duygusu hakkında kesinlikle en ufak bir fikir veremez. Söz konusu yazarın onu hangi görüş açısından da da hangi zamanda incelediğinden emin değilim, ama Helsegen'in zirvesinden ya da bir fırtına sırasında incelemiş olamaz. Yine tasvirlerinde bazı kısımlar var ki ayrıntılarından dolayı alıntılanabilirler, her ne kadar etkileri o manzara hakkında bir fikir vermeye tam olarak yetmese de.

"Lofoden ile Moskoe arasında," der Ramus, "su derinliği otuz altı ila kırk kulaç arasındadır. Ama diğer tarafta, Ver'e (Vurrgh) doğru bu derinlik azalır, bu yüzden gemiler en sakin havada bile kayalara çarpıp parçalanma tehlikesine atılmadan geçemez buradan. Sular kabardığında akıntı Lofoden ile Moskoe arasındaki kırlarda çağlayarak akar. Ama deniz çekilirken öyle kükrer ki, bunlarla en gürültülü ve korkunç çağlayanlar bile boy ölçümez. Bu ses fersahlarca öteden duyulur. Girdaplar öyle derindir ki bir gemi çekimlerine kapılırsa kaçınılmaz şekilde yutulur ve en dibe çekildikten sonra kayalara çarpıp parçalanır. Sular dinginleştiğindeyse parçaları tekrar yukarı atılır. Ama bu dinginlik araları sadece med ve cezir arasında ve sakin havalarda görülür. Sadece on beş dakika kadar sürer ve şiddeti aşamaları geri gelmeye başlar. Akıntının en yoğun olduğu sırada -hele de fırtına şiddetini arttıyorsa- bir Norveç mili kadar yakınına gitmek tehlikelidir. Teknelerin, yatların ve gemilerin bu akıntının etki sahasına girmeden önce tedbir almadıkları için girdaba kapıldıkları olur. Balinaların bile akıntıyla fazla yaklaştığı ve onun şiddetine yenildiği sık sık görülür. Kurtulmaya boşuna çabalarkenki ulumaları ve böğürtüleri tarife şimaz. Bir keresinde Lofodenden Moskoe'ye yüzmeye çalışan bir ayı da akıntıya yakalanıp aşağı çekilmişti. Öyle korkunç sesler çıkarıyordu ki sahilden duyuluyordu. Akıntı tarafından yutulan büyük kornkнарlar ve çamlar tekrar yukarı çıktıklarında öyle kırılmış ve yıpranmış haldedirler ki sanki üstlerinde sert kollar bitmiştir. Bu deniz dibinin sivri kayalarından oluştuğunu açıkça gösterir. Bunların arasında ıleri geri savrulurlar. Bu akıntıdaki değişiklikler denizciliklere bağlıdır - sular her altı saatte bir yükselip alçalır. 1645 senesinde, Sexagesima Pazarı'nın erken saatlerinde öyle bir gürültü ve şiddetle köpürmüştü ki sahildeki evler yıkılmıştı."

Ramus'un anlattıklarından, girdabın yakın çevresindeki suyun derinliğinin nasıl ölçüldüğünü anlayamadım. O "kırk kulaç" sadece kanalın ya Moskoe'ye,

ya da Lofoden'e yakın kısımlarına ilişkin olmalı. Moskoe-ström'ün merkezindeki derinlik ölçülemeyecek kadar derin olsa gerek. Bunun doğruluğu Helsegen'in en yüksek kayalıktan yan gözle bakmakla bile en iyi şekilde kanıtlanabilir. Bu zirveden aşağı, o uluyan Phlegethon'a bakarken açık sözlü Jonas Ramus'un balinaların ve ayıların başına gelenlerden inanılması zor şeylermişçesine safhıka bahsetmesine gülmüsemden edemedim, çünkü bana göre gülmüzedeki en büyük gemilerin bile o ölümlük çekimin etkisi altına girince fırtınadaki bir tıy gibi, karşı koyamadan bir anda yutulup gözden kaybolacakları apaçık bir gerçektir.

Bu fenomene getirilmeye çalışılan açıklamaları -okuduklarımdan bazılarına bana oldukça inandırıcı geldiğini anımsıyorum- şimdi son derece farklı bir açıdan değerlendiriyordum ve bana tatmin edici olmaktan kesinlikle uzak gibi görünüyordular. Genelde kabul edilen düşünceye göre, bunun ve Feroe adaları civarındaki daha küçük diğer üç girdabın oluşma sebebi "denizin kabarıp alçalmaları sırasında yükselip alçalan dalgalardan kayalara çarpması ve böylece suyun kısıtlı kalıp bir çağlayan gibi yükselmesidir; su yükseldikçe düşeceği mesafeye artmakta, bunun doğal sonucu olarak müthiş güçlü girdap ya da burgaçlar oluşmaktadır." Britannica Ansiklopedisi'nde böyle yazıyor. Kircher ve diğerleri girdabın kanalının ortasında dünyayı delip geçen ve çok uzak bir tarafta ortaya çıkan bir boşluk olduğuna düşünüyor. Bothnia Körfezi'ni bu noktalardan birine örnek olarak veriyorlar. Bu fikir saçma da olsa girdaba bakarken bana oldukça inandırıcı geldi ve rehberime bundan bahsettiğimde Norveçlilerin genelde benimsediği bir fikir olmasına karşın kendisinin böyle düşünmediğini söyleyerek beni epey şaşırttı. İlk fikre gelince, bunu anlayamadığını itiraf etti. Bu konuda ona hak verdim - çünkü her ne kadar kağıt üstünde akla yakın gelse de o boşluğun gürlmeleri ortasında anlaşılmasa, hattâ saçma görünüyor.

"Girdaba iyice baktın," dedi yaşlı adam, "ve eğer bu yağın kayalığın etrafından sürtünüp kuytu yanına, suyun gürlemesinin azaldığı yere gidersen sana bir hikaye anlatacağım. Böylece Moskoe-ström hakkında bir şeyler bildiğimi anlayacaksın."

İstedığı yere gittim ve anlatmaya başladım.

"Ki erkek kardeşimle benim uskuna donanımlı yetmiş tonluk bir balıkçı tek-nemiz vardı. Bununla Moskoe'nin ötesinde, Vurrgh civarındaki adaların arasında balık avladık. Denizdeki bütün şiddetli anafolar, balık avlamak için çok uygun fırsatlardırlar aslında, tabii insanın buna kalkışacak cesareti varsa. Ama Lo-

fodenli balıkçılar arasında adalara düzenli olarak gidene sadece üçtümüzdük. Normal av bölgesi çok daha güneydedir. Fazla riske girmen her vakit balık avlanabildiğinden tercih edilir oralar. Ama buradaki, kayalıkların arasındaki yerlerde sadece en iyileri değil, en bol miktarda balık bulunur. Bu yüzden genellikle bir günde daha irkek diğer balıkçıların bir haftada yakaladıklarından daha fazla balık tutuyorduk. Aslında bu işi tehlikeli bir vurguna dönüştürmüştük - hayatımız attığımız tehlike emeğin, cesaretimiz de sermayenin yerine geçmişti.

"Tekneyi sahilin sekiz kilometre yukarısındaki bir koya bırakıyorduk. Hava iyi olduğunda on beş dakikalık dinginlikten faydalanıp Moskoe-ström'un ana kanalından geçerek Otterholm ya da Sandflesen civarında, anaforların diğerlerine göre daha az şiddetli olduğu yerlerde çapa atıyorduk. Burada denizin teker dinginleşme vakti yaklaşıpna dek kalıyorduk, sonra da eve doğru yola çıkıyorduk. Bu yolculuklara geliş gidişlerimizde bize yardımcı olacak, yarı yoldaiken kesilmeyeceğine emin olduğumuz bir yan rüzgar olmadan asla çıkmıyorduk. Bu noktada hata yaptığımız pek enderdi. Altı yıl boyunca iki kez tüm geceyi rüzgarsızlık yüzünden çapa atmış halde geçirmek zorunda kaldık; ki bu burarlarda çok ender rastlanan bir şeydir. Bir keresinde de gittiğimiz yerde neredeyse bir hafta kalmak zorunda kaldık. Az kalsın açıklardan ölüyorduk. Gittiğimiz yere varduktan hemen sonra esmeye başlayan bir bora kanaldaki sular aşırı çalkantılı hale getirmişti. Böyle bir durumda normalde her şeyi karşın açık denize sürüklenmemiz gerekirdi (çünkü anaforlar bizi öyle şiddetli döndürüyordu ki sonunda çapamızı sürüklenmeye başlardı). Şans eseri o sayısız yan akıntılardan birine kapıldık da -bir belirlir bir kaybolurlar- Flimen'in bizi rüzgardan koruduğu bir yere ulaştık.

"Sana oralarda yaşadığımız güçlüklerin yirmide birini bile anlatamam -hava iyi olduğunda bile çetin yerlerdir- ama Moskoe-ström'ün içinden hep kazasız belasız geçiyorduk. Geçeriz bence dinginlik vaktinin bir dakika kadar öncesinde ya da sonrasında olduğumuzda yüreğim ağzıma geliyordu. Rüzgar bazen yola çıkarken düşündüğümüz kadar güçlü esmiyordu. O zaman istediğimizden daha yavaş gidiyorduk. Akıntı da tekneyi kontrol etmeyi imkansız hale getiriyordu. Ağabeyimin on sekiz yaşında bir oğlu vardı. Benim de iki tane güçlü kuvvetli oğlum var. Bu gençler böyle zamanlarda büyük küreklere kullanmakta ve daha sonra balık avlamakta bize epey yardım edebilerdi; ama kendimiz bu riske giresek de oğullarımızı tehlikeye atmak istemiyorduk. Çünkü ne de olsa teh-

like çok büyüktü, işin gerçeği buydu.

"Birkaç gün sonra, sana anlatacağım olayın üstünden tam üç yıl geçmiş olacaktı. Temmuz'un onuydu. Bu tarihi burallılar asla unutmuyacak. Çünkü o gün gelmiş geçmiş en korkunç kasırga patlak verdi. Oysa bütün sabah boyunca, hattâ akşamüstüne dek güneybatıdan hafif ve düzenli bir rüzgar esmiş, güneş de pırıl pırıl parlamıştı. Bu yüzden aramızdaki en yaşlı balıkçılar bile sonradan olabilecek kestiremedi.

"Üçtümüz -iki erkek kardeşim ve ben- öğleden sonra iki civarında adalara gitmiş ve tekneyi kısa sürede balıklı doldurmuştuk. Daha önce hiç bu kadar verimli bir gün geçirmedikimizde hemfikiridik. Eve doğru yola çıktığımızda saat *benim saatime* göre yediydi. Ström'deki suların sekizde dinginleşeceğini biliyorduk.

"Sancak tarafından gelen taze bir rüzgarla yola çıktık. Bir süre hızla, aklımızla hiçbir tehlikeyi getirmeden ilerledik, çünkü endişelenmek için tek bir sebep bile göremiyorduk. Birden Helseggen'den gelen bir esinti bizi şaşırttı. Bu son derece tuhaftı. İlk kez başımıza geliyordu. Biraz huzursuzlanmaya başladım. Ama sebebini tam olarak bilemiyordum. Rüzgar arkamıza aldı, ama anaforlar yüzünden ilerleyemiyorduk. Tam çapa atmış olduğumuz yere geri dönmeyi teklif edecektim ki kuç tarafına bakınca tam ufukun inanalması bir hızla yüklenen tuhaf, bakır rengi bir bulutla kaplanmış olduğumu gördük.

"Bu arada esinti kesildi ve çeşitli yönlerde sürüklenmeye başladık. Ancak bu durum üstünde düşünmemize yetecek kadar uzun sürmedi. Bir dakikadan kısa bir süre sonra fırtına üstümüze çökmüştü, iki dakika sürmeden de gökyüzü tamamen kararmıştı. Öyle ki teknede birbirimizi göremez olmuştuk.

"O sırada esmeye başlayan kasırgayı tarif kalkışmak budaalalık olur. Norveçteki en yaşlı denizci bile böyle şey görmemiştir. Kasırga başlamadan önce yelkenleri indirmiştik. Ama ilk rüzgarla birlikte iki direğimiz birden sanki kesilmişçesine devriliştiler denize düştü -ana direk kendini güvene almak için ona bağlanmış olan küçük erkek kardeşimi de beraberinde götürdü.

"Teknemiz denizin üstünde fındık kabuğu gibiydi. Güvertesi dümdüzdü ve sadece pruva tarafından küçük bir ambar kapağı vardı. Ström'ün içinden geçerken bu kapağı çalkantılı denize karşı onlem olarak mutlakla kapardık. Bunu yapmamış olsak gemiye su dolacaktı ve hemen batacaaktık -çünkü birkaç saniye boyunca tamamen su altında kaldık. Ağabeyim nasıl ölümden kurtuldu bilmiyorum, çünkü bunu öğrenme fırsatını asla bulamadım. Ben on yelkeni indi-

rir indirmeye güvetime kapaklanmış, ayaklarını pruvanın üst yan kenarına dayamış ve ellerimle ön direğin dibindeki bir demir halkaya tutunmuşum. Bana bunu yaptırın tamamen içgüdüydü -yapılacak en iyi şeydi kuşkusuz- çünkü düşünemeyecektim kadar heyecanlanmıştım.

"Dediğim gibi, birkaç saniye boyunca tamamen sular altında kaldık ve bu süre boyunca nefesimi tutup halkaya yaptım. Artık daha fazla dayanamaz hale gelince halkayı bırakmadım dizlerimin üstünde doğrulup başımı suyun üstüne çıkardım. Sonunda küçük teknemiz sudan çıkan bir köpek gibi silkelenecek kismen denizden kurtuldu. Tam üstüme çökmüş olan serserimlikten sıyrılmaya ve neler yapılabileceğini anlamak için kendime gelmeye çabalıyordum ki birinin kolumu kavradığını hissettim. Ağabeyimdi. İçim sevinçle doldu, çünkü denize düşmüş olduğundan emindim. Ama bir an sonra bütün neşem deşete dönüştü - çünkü ağzım kulağıma dayayıp 'Moskoe-ström!' diye haykırdı.

"O anki hislerimin ne olduğunu kimse asla bilemeyecek. Sanki en şiddetli sıtmaya tutulmuşçasına tepeden tırnağa titriyordum. O tek sözcükle ne demek istediğini çok iyi biliyordum - neyi anlamamı istediğini biliyordum. Şimdi rüzgar bizi ölüme katmış sürüklüyordu. Ström'ün anforuna doğru ilerliyorduk. Bizi hiçbir şey kurtaramazdı!

"Ström kanalından geçerken en sakın havada bile hep anaforum uyağzından geçerdik. Sonra da durup dinginlik periyodunun gelmesini beklerdik. Ama şimdi anaforum tam ortasına doğru sürükleniyorduk, hem de böyle bir kasırgada! 'Aslında,' diye düşündüm, 'oraya tam dinginlik vaktinde varacağız - biraz umut var' - ama bir an sonra umuda kapılmak gibi büyük bir budalalık yaptığım için kendime lanet okudum. Teknemiz bundan on kat daha büyük, doksan topluk bir gemi bile olsa mahvolacaktık.

"Bu arada kasırganın ilk şiddeti azalmıştı ya da belki de ölümlü hızla gittiğimize artık fırtınayı fazla hissetmiyorduk. Ama her halükarda ilk başta rüzgârın sadece köptüklenirdiğinden şimdi dağlar yükselmeye başlamıştı. Gökyüzü de tuhaf bir değişim geçirmişti. Her taraf hâlâ zifiri karanlıktı, ama hemen hemen tam tepemizde birden yuvarlak bir yarık açıldı ve gökyüzü bütün bir netlikle belirdi. Koyu maviydi ve dolunay vardı. Ayı ilk kez bu kadar parlak görüyordum. Çevremizdeki her şeyi büyük bir netlikle aydınlatıyordu. Ama, ah Tanrım, öyle korkunç bir manzaraydı ki bu!

"Sonra ağabeyimle konuşmak için bir iki girişimde bulundum. Ama gürültü anlayamadığımız bir şekilde öyle yükselmişti ki kulağımın dibinde tüm gücümle

bağırma karşın söylediklerimin tek kelimesini işittiremiyordum. Sonunda kafasını salladı. Yüzü ölü gibi bembeyaz kesilmişti. Parmaklarından birini 'Dinle' dercesine havaya kaldırdı.

"Önce ne demek istediğini anlayamadım. Ama sonra aklıma korkunç bir düşünce geldi. Saatimi çıkardım. Çalışmıyordu. Ay ışığı altında baktıktan sonra onu gözyaşları içinde okunması fırlattım. Saat yedile durmuştu! Dinginlik vaktini kaçırmıştık ve Ström'un anforu şu anda tüm gücüyle dönüyordu!

"Bir tekne iyi yapılmışsa, iyi dengelenmişse, fazla yüklenmemişse ve sert bir rüzgarda başboş gidiyorsa dalgalar altından kayıyormuş gibi görünür. Bu kadar adamlarına tuhaf gelir. Denizcilik teriminde buna *dalga sürmek* denir.

"Şimdiye kadar dalgaları çok iyi sürmüştük. Ama sonunda dev bir dalga bizi (önce derinlere batırdı, sonra da yukarı, sanki ta gökyüzüne çıkardı. Bir dalganın bu kadar yükselileceğini söyleseler inanmazdım. Sonra kayarak indik. Bu midemi bulandırıp başımı döndürdü. Sanki bir rüyada yüksek bir dağın zirvesinden düşüyordum. Ama yukarıdayken etrafıma çabucak bakma fırsatım bulmuşum - ve bu tek bakış yeterli oldu. Konumumuz bir anda tüm netliğiyle gördüm. Moskoe-ström anaforu yaklaşık yarım kilometre kadar ilerimizdeydi. Ama şu şimdi karşında gördüğün anafor bir değirmen arkını ne kadar andırıyorsa o da sıradan bir Moskoe-ström'ü o kadar andırıyordu. Nerede olduğumuzu ve neyi beklememiz gerektiğini bilmesem orayı tanıyamayacaktım. Ama tanımıştım ve içgüdüsel olarak deşete gözlerimi kapadım. Gözkapaklarımız spazm geçirircesine sımışı kapanmıştı.

"En fazla iki dakika sonra birden dalgaların hafiflediğini ve etrafımızı köptüklerin sardığını fark ettik. Tekne sola doğru keskin bir dönüş yaptıktan sonra yeni yönünde şimşek hızıyla ilerlemeye başladı. Aynı anda bir tiz çığlık denizin gürlemesini tamamen bastırdı. Sanki binlerce buharlı gemi aynı anda buhar salıyordu. Şimdi girdabi çevreleyen köptük kuşağındaydık. Tabii bir an sonra boşluğun içine düşeceğimizi düşündüm. Mithiş bir hızla sürüklenirdiğimize içine bakınca pek bir şey seçemiyorduk. Tekne batmıyor, dalgaların üstünde bir su kabarcığı gibi kayıyordu. Saneak tarafı girdabın kenarındaydı. İskele tarafında geride bırakmış olduğumuz okyanus yükselmekteydi. Bizimle ufuk arasında dev, kıvranan bir duvar gibi durmaktaydı.

"Tuhaf gelebilir ama şimdi, o uçurumun tam kıyısındanken kendimi ona yaklaştığımız zamana göre daha sakın hissediyordum. Artık ümidi kesmiş olduğumdan ilk başta beni ağlatmış olan o deşetten büyük ölçüde kurtulmuş-

tum. Sınırım sınırlerimi sağlamlaştıran umutsuzluktu.

"Övünmek gibi olmasın ama -gerçeği söylüyorum- bu şekilde ölmenin ne kadar görkemli olduğunu, Tanrı'nın gücünün böylesine muhteşem bir ifıası karşısında kendi varlığını gibi önemsiz bir şeyi düşününmenin ne kadar aptalca olduğunu düşünmeye başladım. Bu düşünce aklımdan geçerken utancaz kıvardığı mı anmıyorum. Kısa süre sonra girdaba karşı büyük bir merak beslemeye başlamıştım. Onun derinliklerini keşfetmeyi kesinlikle *istiyordum*, ödeyeceğim bedele karşın. Tek özütümün gördüklerimi karadaki yaşlı arkadaşlarıma anlatamayacak olmamdı. Aklımdan geçenler, böylesine uç noktadaki bir adamın zihnini oyalayan tuhaf arzulardı şüphesiz. Daha sonra sık sık düşündüğüm gibi, belki de teknenin dönüp durması beni biraz sersemletmişti.

"Beni kendime getiren başka bir şey daha vardı: Rüzgarın kesilmiş olmasıydı bu. Bulduğumuz yerde bize ulaşamıyordu artık. Çünkü senin de gördüğün gibi köpük kuşağı okyanusun genel yüzeyinin epey altındadır. Şimdi okyanus, çevremizde yüksek ve kapkara bir dağ sırası gibi yükselmektedir. Şiddetli bir bora eserken hiç denizde bulunmadıysan rüzgarın ve su serpintilerinin insanı nasıl sersemlettiğini bilemezsin. İnsanı köreltir, sağırlaştırır, boğar, tüm hareket ya da düşünce gücünü elinden alır. Ama şimdi bu rahatsız edici şeylerden büyük ölçüde kurtulmuşuk - tıpkı idam mahkumlarına (hükümleri kesinleşmeden önce onlardan esirgenen) küçük ayrıcalıklar tanınması gibi.

"Kuşağı kaç defa turladık bilmiyorum. Belki bir saat boyunca dönüp durduk. Yüzmekten çok uçar gibiydik. Akıntının merkezine, onun korkunç iç kenarına giderek yaklaşıyorduk. Bu süre boyunca demir halkayı hiç bırakmamıştım. Ağabeyim kış tarafındakı, kıç çıkıntısının altına sıkıca bağlanmış büyük, boş bir su fıçısına tutunuyordum. Bu fıçı ilk boranın etkisini hissettiğimizde denize düşmemiş olan tek şeydi. Biz boşluğun kenarına iyice yaklaşıırken ağabeyim bu fıçıyı bırakıp benim kavradığım demir halkaya tutunmaya çabaladı. Dehşete kapılmış bir halde ellerimi çözmeye çalıştı, çünkü halka ikimizin de sıkıca tutunabileceği kadar geniş değildi. Kardeşimin ellerimi çözmeye çalıştığını görünce hayatımın en derin kederine kapıldım - bunu yaparken aklımdan kaçırılmış, korkudan deliye dönmüş olduğunu bilmeme karşın. Ama bu konuda onunla çekişmeye niyetim yoktu, ikimizin de tutunmasını hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini biliyordum, bu yüzden halkayı ona bırakıp kıç tarafa, fıçıya doğru gittim. Bunu yapmaktaki zorlanmadım, çünkü tekne oldukça sabit bir hızla dönmekteydi. Sadece yalpalıyordu o kadar. Tam fıçıya tutunmuşum ki sancak ta-

rafında şiddetli bir sarsıntı oldu ve boşluğun içine bodoslama daldık. Tanrı'ya çabucak bir dua mırıldandım ve her şeyin bittiğini düşündüm.

"İnişin baş döndürücü hızını hissederken fıçıya içgüdüsel olarak daha sıkı tutunmuş, gözlerimi kapamıştım. Onları açmaya birkaç saniye boyunca cesaret edemedim. Her an yok olmayı bekliyordum, hâlâ suya düşüp son çırpınmalarına başlamamış olmama şaşırıyordum. Ama saniyeler birbirini takip etti. Hâlâ yaşıyordum. Düşme hissi kesilmişti ve teknenin hareketi tıpkı köpük kuşağındaki gibiydi şimdi; biraz daha yan yatmış olmasa dışında. Etrafıma bakarken hissettiğim o huşuyu, korkuyu ve hayranlığı asla unutamam. Tekne, çapı engin ve derinliği muazzam bir huninin ortasına denk gelen bir çizgide sanki büyüyle havada tutulmaktaydı. Huninin kursursuz bir düzlükteki duvarları, baş döndürücü bir hızla dönmeye ve dolunayan daha önce tarif etmiş olduğum, bulutların arasındaki o yuvularak yarıktan gönderdiği ışıkları bu kara duvarlarda ve daha aşağılarda, boşluğun en iç kısımlarında bir altın sarısı seylele görkemli bir şekilde parıldamasa, abanoz sanılabilirdi.

"İlk başta herhangi bir şeyi gözlemlemeyecek kadar şaşkındım. Görebildiğim tek şey o korkunç ihtişamın genel görünüştüydü. Ama kendimi biraz toparlayınca içgüdüsel olarak bakışlarımı aşağı yönelttim. Tekne anaforun duvarlarının eğimli yüzeyinde yanlamasına döndüğünden aşağısını rahatlıkla görebiliyordum. Teknenin güvertesi su yüzeyine paraleldi - ama su yüzeyinin kendisi kırk beş dereceden fazla bir açıyla eğilmiş olduğundan kütpeyeye kadar yan yatmış gibi görünüyordu. Ama bu durumdayken tutunmakta ve ayakta durmakta hiç zorlanmadığımı gördüm. Bunun sebebi dönüş hızımız olsa gerek.

"Ay ışığı o derin uçurumun en dibini araştırıyor gibiydi. Ama hâlâ net bir şey seçemiyordum, çünkü kalın bir sis her şeyi kaplamıştı. Bu sisin üstünde muhteşem bir gökkuşağı vardı. Müslümanların Zamanla Sonsuzluk arasındaki tek yol dedikleri o dar ve sallanan köprüye benziyordu. Bu sisi ya da su serpintisini meydana getiren, huninin duvarlarını oluşturan suların dipte kaynaşmasıydı şüphesiz. Ama bu sisten çıkıp göğe yükselen çığlığı tarif etmeye bile cesaretim yok.

"Yukarıdaki köpük kuşağından boşluğa ilk kayışımız sırasında epey aşağılara inmiştik. Ama daha sonraki inişimiz bundan kesinlikle farklı oldu. Dönüp duruyorduk -eş hareketlerle değil- bizi bazen sadece elli altmış metre, bazen de girdabin neredeyse tepesine dek fırlatan baş döndürücü sallantılar ve sar-

sınıtlarla. Aşağı döne döne inişimiz yavaş, ama kesinlikle belirgindi.

"Etrafımızdaki oengin erimiş abanoz kütesine bakarken, tekemizin, girdabın yutuğu tek nesne olmadığını fark ettim. Hem üstümdede, hem de altımızda gemi kalıntıları vardı - iri kereste ve ağaç gövdesi parçaları ya da çok daha küçük şeyler; mobilya parçaları, kırık sandıklar ve fiçiler gibi. İlk başta hissettiğim dehşetin yerini alışılmadık bir merakın aldığı söylemişim. Korkunç ölüme doğru yaklaşırken merakım iyice arttı. Şimdi etrafımdaki bütün şeyleri tuhaf bir ilgiyle inceliyordum. *Aklıma iyice kaçırılmış* olmalıydım, çünkü aşağıdaki köpüklere doğru iniş hızları arasındaki farklar üstüne bile *kafa yorduğumu* hatırlıyorum. 'Şu köknar,' dediğimi hatırlıyorum bir ara, 'şimdi kesinlikle o korkunç boşluğa düşüp gözden kaybolacak ilk şey olacak.' Sonra bir Hollanda ticaret gemisinin enkazının ondan önce düştüğünü görünce hayal kırıklığına uğradım. Sonunda, böyle pek çok şey baktıktan ve her birinde hayal kırıklığına uğradıktan sonra yaptığım hesaplama hataları beni bir düşünce zincirine itti ve elim ayağım tekrar titreneye, kalbim küt küt atmaya başladı.

"Beni böylesine etkileyen şey yeni bir dehşetin değil, daha heyecan verici bir *umudum* doğmasıydı. Bu umut kısmen hatırladıklarından, kısmen de orada yapmış olduğum gözlemlerden doğuyordu. Moskoe-ström tarafından yutulduktan sonra dışarı atılan ve Lofoden sahiline vuran çeşitli şeyleri düşündüm. Bunların çoğu oldukça sıradışı bir şekilde parçalanmıştı -öyle hırpalanmışlardı ki yüzeyleri kıymık doluydu -ama sonra *bazılarının* hiç hırpalanmamış olduğunu hatırladım. Bu farklılığa getirebileceğim tek açıklama hırpalanmış parçaların *tamamen yutulmuş* olanlar olduğuydu. Diğerleriyle girdaba dinginlik vaktine yakın bir zamanda girdiklerinden ya da başka bir sebepten dolayı içerideyken son derece yavaş döndüklerinden dibine denizin yükselmesinden ya da alçalışından önce ulaşmışlardı. Her iki durumda da daha önce ya da daha büyük bir hızla içeri çekilmiş olan diğer nesnelere kaderini paylaşmayıp tekrar okyanus yüzeyine fırlatılmalarının mümkün olduğunu düşündüm. Ayrıca üç önemli gözlemlerde bulundum. Birincisi genel bir kaide olarak cisimlerin boyutlarının büyüdükçe iniş hızlarının arttığıydı. İkinci olarak, eşit ağırlıktaki iki cisimden biri küresel ve diğeri başka herhangi bir şekildedeyse, küresel olanın iniş hızı daha fazlaydı. Üçüncü olarak, eşit boyutlardaki iki cisimden biri silindirik şeklinde ve diğeri başka herhangi bir şekildedeyse, silindirik şeklindeki olanın iniş hızı daha azdı. Kurtulduktan sonra yöreden eski bir öğretmenle bu konuda epey konuştum. 'Silindirik' ve 'küre' sözcüklerini ondan öğrendim. Gözlemediğim şe-

yin aslında yüzen cisimlerin şekillerinin doğal sonucu olduğunu açıkladı -gerçi açıklaması neydi unuttum- Bana bir girdapta yüzen bir silindirin, girdabın çekimine aynı boyutlardaki ve farklı herhangi bir şekildeki başka bir cisme kıyasla daha fazla karıştı koyduğumu ve içeri daha yavaş çekildiğini gösterdi.

"Bu gözlemleri epey destekleyen ve beni onları değerlendirmeye iten şarttırıcı bir şey daha vardı. Her turda bir fiçiyi ya da bir geminin kırık sereni ya da dibe gibi şeylerin yanından geçiyorduk. Bunların çoğu gözlemleri ilk açıp o girdabın harikalarına bakışımdayken almıştıydik simdi tepemizle, çok yukarılardaydı ve yerlerini pek değiştirmemiş gibi görünüyorlardı.

"Artık harekete geçmekte duraksamadım. Kendimi tutduğumu su fiçisina sıkıca bağlamaya, fiçinin iplerini kesmeye ve kendimi onunla birlikte sulara fırlatmaya karar verdim. Ağabeyime el kol hareketleriyle işaret edip dikkatini yanımdan geçen yüzen fiçilere yönelttim ve ne yapacağımı anlaması için elimden geleni yaptım. Sanıyorum sonunda niyetimi anladı -ama anlasa da anlamasa da, başını umutsuzca salladı ve halkayı bırakmayı reddetti. Ona karşı zor kullanmamı imkansızdı. Kaybedecek bir saniye yoktu. Bu yüzden kendimle yaptığım acı bir mücadelede sonra onu kaderime terk ettim, fiçiyi bağlayan ipleri çözüp bunlarla kendimi ona bağladım, sonra da bir an duraksamadan fiçiyi birlikte denize atladım.

"Sonuç tam umduğum gibiydi. Şimdi sana bu öyküyü anlatan kişi ben olduğuma -görürsün ki *kurtulduğum*- ve hangi yoldan kurtulduğuma da bildiğime göre bundan sonra söyleyeceklerimi zaten tahmin edersin. Bu yüzden öykümü kısa keseceğim. Tekne, ben ayrıldıktan bir saat kadar sonra epey altına inmişti ve orada eksteni etrafında hızla üç dört kez dönüp ardından sevgili ağabeyimle birlikte o köpük karmasına bodasından daldı ve bir anda, sonsuz dek gözden kayboldu. Bağlı olduğum fiçiyi uçurumun dibine teknedan atladığım nokta arasındaki mesafenin yarısına yakın bir noktaya inmişti ki anaforda büyük bir değişim meydana geldi. O dev huninin kenarlarındaki eğimin dikliği giderek azalmaya başladı. Girdabın eksteni etrafındaki dönüşleri giderek hafifledi. Köpükler ve gökkuşağı yavaşça gözden kayboldu. Uçurumun dibi giderek yükseliyordu. Kendimi okyanusun yüzeyinde, Lofoden sahillerinin karşısında, tam Moskoe-ström'tün *biraz önce bulunduğu yerde* bulduğuma gökyüzü acağı, rüzgar dinnişti ve ışıl ışıl parlayan dolunay batıda batıyordu. Dinginlik şartıydı - ama denizde fırtınanın etkisiyle hâlâ devasa dalgalar vardı. Ström kanalına doğru hızla sürüklendim ve birkaç dakika sonra kanalın içinden geçip ba-

E.A. Poe

lıkçıların 'sahasına' fırlatıldım. Bir tekne beni kurtardı. Bitkin haldeydim ve (artık tehlike geçmiş olduğundan) olanları hatırlarken korkudan konuşmıyordum. Beni yukarı çekenler eski arkadaşlarım ve her gün gördüğüm kişilerdi. Ama beni ruhlar diyarından gelen bir gezgini nasıl tanıyamazlarsa öyle tanımadılar. Bir gün önce kuzgun karası olan saçlarım şimdi gördüğün gibi bembeyazdı. Yüz ifadem de tamamen değiştiğini söylüyorlar. Onlara öykümü anlattım - inanmadılar. Şimdi sana anlatıyorum - ve bu öyküye Lofoden'in gülme-yi seven denizcilerinden daha fazla inanmanı bekleyemem."

Gölge: Bir Mesel

Evet! Gölgeler vadisinde yürüsem de: –
-DAVUTUNMEZMURU (XXIII).

Bunu okuyan sizler hâlâ yaşayanların arasındasınız, ama yazan ben uzun süre önce gölgeler diyarına gittim. Çünkü gerçekten tuhaf şeyler olacak, gizemler açığa vurulacak ve pek çok yüzyıl geçecek, bu anıtlar insanlar tarafından görülmeden önce. Ve görülünce de bazıları inanacak, bazıları şüphe edecek, ama birkaç kişi buraya demirden bir iğneyle kazılan yazılarda düşünmeye değer epey şey bulacak.

Korkunç bir yıl geçmişti, yeryüzünde ismi olmayan, dehşetten daha yoğun duyguların yaşandığı bir yıl. Pek çok olağanüstü olay ve işaret gerçekleşmişti; Veba'nın kara kanatları uzaklara, denizin ve karanım üstüne yayılmıştı. Yine de yıldızlardan anlayanlar gökyüzünde uğursuz bir açı bulunduğunu biliyordu; ve ben, Yunan Oinos, ve diğer bazıları, Koç'un gelişiyle birlikte Jüpiter gezegeninin korkunç Satürn'un kızıl halkasıyla birleştiği o yedi yüz doksan dördüncü senenin değişikliklerini açıkça görebiliyorduk. Gökyüzünün tuhaf ruhu, büyük bir yanlışlığı içinde değilsem, kendini yalnızca dünyanın fiziksel küresinde değil, insanlığın ruhlarında, hayal güçlerinde ve derin düşüncelerinde belli ediyordu.

Ptolemis adlı donuk bir şehirdeki malikanenin duvarları arasında, kırmızı Chian şarabıyla dolu fiçilerin yanında yedi kişi oturmuşuk. Odamızın yüksek, pirinç bir kapıdan başka girişi yoktu: Zanaatçı Corinnoş tarafından yapılmış nadide bir parça olan kapı içeriden sürgülenmişti. Kasvetli odadaki siyah perdeler de aynı şekilde ayı, parlak yıldızları ve boş sokakları bizden gizliyordu - ama Kötülük'ün işaretleri ve anıları o kadar kolay dışarıda bırakılmıyordu. Çevremizde hakkında belirgin sözler söyleyemeyeceğim şeyler vardı - cismani

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

ve ruhani şeyler - havada bir ağırlık - bir boğuculuk - kaygı - hepsinden de öte, sinirli insanların duyuları son derece keskin ve canlı, zihinsel güçleriye uyusukken yaşadığı o korkunç varoluş hali. Üstümüzde ölü bir ağırlık çökmüştü. Uzunlarımızın - mobilyaların - içtiğimiz kadehlerin üstüne çökmüştü. Her şey kasvetli ve sıkıntı vericiydi - alemimizi aydınlatan yedi demir lambanın alevleri dışında her şey. Uzun, ince ışık çizgilerinin üstünde dimdik durarak, soluk ve hareketsiz bir şekilde yanıyorlardı; ve aydınlıkların etrafında oturduğumuz abanoz masanın üstünde teşkil ettiği aynda her birimiz kendi solgun benzimizi ve arkadaşlarımızın aşağı çevrilmiş gözlerindeki huzursuz parıltıyı görüyorduk. Yine de kendi usulümüzde gülüyor, eğleniyorduk - yani istedik bir tarzda; Anacreon'un şarkılarını söylüyorduk - delice şarkıları; durmadan içiyorduk - mor şarap bize kani anımsattığı halde. Çünkü odamızda bir kiracı daha vardı; genç Zoilus. Ölüydü ve kefene sarılı halde boylu boyunca uzanmıştı; - sahnenin hem iyi hem de kötü ruhuymdu. Ne yazık! Neşemizi paylaşmıyordu, vebayla çarpılmış çehresinde ve ölümün hastalığının ateşinin yalnızca yarısını söndürebildiği gözlerinde, eğlencemize ölümlerin ölmek üzere olanların eğlencesine karşı talihisizce yöneltebileceği bir ilginin barınması dışında. Ama ben, Oinos, ölünün gözlerini üstümden hissetsem de, kendimi ifadelerindeki acılığı algılamamaya zorlayarak abanoz aynanın derinliklerine bakmayı, Teios'un oğlunun şarkılarını yüksek ve gür bir sesle söylemeyi sürdürdüm. Ama şarkıların gitgide tükendi ve odanın siyah perdeleri arasındaki yankıları zayıflayıp anlaşılmaz oldu, yok oldu. Ve birden! şarkının seslerinin kaybolduğu o siyah perdelerin arasından kara ve şekilsiz bir gölge çıktı - ayın gökyüzünde alçaktayken bir insan figüründen oluşturabileceği bir gölge: Ama bu ne bir insanın, ne Tanrı'nın, ne de bildik bir şeyin gölgesi idi. Ve odanın perdeleri arasında bir süre titreştikten sonra, en sonunda piriç kapıyı tamamen kapladı. Gölge belirsiz, şekilsiz ve bulanıktı. Ne bir insana, ne de Tanrı'ya aitti -ne Yunan Tanrısı'na, ne Chaldae Tanrısı'na, ne de herhangi bir Mısır Tanrısı'na. Ve gölge piriç kapının üstünde ve kapının şaçağığının altında durdu ve kımlıdamadı, bir söz söylemedi, orada durdu ve öylece kaldı. Ve üstünde durduğu kapı, yanlış hatırlıyorsam kefene sarılı genç Zoilus'un ayaklarının ucunda yükseliyordu. Ama biz, orada toplanmış olan yedi kişi, gölgenin perdelerin arasından çıktığını görünce, ona doğrudan bakmaya cesaret edemedik ve gözlerimizi indirip abanoz aynanın derinliklerine bakmayı sürdürdük. Ve en sonunda ben, Oinos, usulca ona nereden geldiğini ve ismini sordum. Ve

gölge yanıtladı: "Ben GÖLGE'yim ve Ptolemis'in katakombaının yakınından, iğrenç Charon kanalının sınırdaki o loş Helusion vadilerinden geldim." Ve o zaman yedimiz de ayağa fırladık ve titreyerek, dehşet içinde donakaldık: Çünkü gölgenin sesinin tonları tek değil, birçok varlığa aitti ve her hecede perde değiştiren kulaklarımızı binlerce ölü arkadaşımızın çok iyi anımsadığımız, tanıdık şiveleriyle ulaşıyordu.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN

matrinx2030@hotmail.com

Hans Pfaall Diye Birinin Benzeri Görülmemiş Serüveni

Ateşli hayallerle dolu bir yürekle,

Ki kumandası bende.

Yanan bir mızrakla ve rüzgardan bir atla,

Gezimzeye gidiyorum, sıssızlığa.

TOM OBEDELAMIN ŞARKISI

Rotterdam'dan gelen son haberlerden anlaşıldığı kadarıyla şehir büyük bir felsefi heyecan içinde. Gerçekten de orada olan olay o kadar beklenmedik - o kadar benzersiz - yerleşik kanılara öylesine ters ki - çok yakında tüm Avrupa'nın ayağa kalkacağından, fizikte, mantıkta ve astronomide kargaşalar yaşanacağından eminim.

Anlaşıldığı kadarıyla----- 'ın-----gününde (tarihten emin değilim) büyük bir insan kalabalığı, belirtilmeyen amaçlar uğruna, güzel Rotterdam şehrinin büyük Ticaret Meydanı'nda toplandı. Sıcak bir gündü - mevsim için fazlasıyla sıcaktı - yaprak bile kılmıdamıyordu; ve kalabalık, mavi gökkubbeye bolca saçılmış geniş, beyaz bulut kümelерinin arada sırada yağdığı ahmak islatanlara aldırılmaz görünüyordu. Yine de ögle civarında kalabalığı hafif, ama dikkat çekici bir heyecan dalgası yayıldı; on bin ağzı hep birden konuşmaya başladı; ve hemen ardından da on bin yüz yukarı, göğe çevrildi, on bin pipo aynı anda on bin ağız kenarından düştü? ve ancak Niagara şelalesinin gülemesiyle karşılaştırılabilir bir haykırış Rotterdam'da ve civarında uzun uzun, gürültüyle, şiddetle yankılandı.

Bu velvelenin sebebi az sonra yeterince anlaşıldı. Az önce bahsedilen o keskin hatlı bulut kümelerinin birinin arkasından yavaşça tuhaf, heterojen, ama görünüşe göre katı bir nesne çıktı. Şekli öyle tuhaftı ki, aşağıdaki ağızları açık,

Bütün Hikayeleri

gürbüz kasabalılar tarafından herhangi bir şekilde anlaşılması ya da yeterince takdir edilmesi olanaksızdı. Ne olabildi? Rotterdam'daki tüm şeytanlar adına, hangi kötü haberin taşıyıcısıydı acaba? Kimse bilmiyordu; kimse hayal edemiyordu; kimse —belediye reisi Mynheer Superbus Von Underduk bile— bu gizemi çözecek en ufak bir ipucuna sahip değildi. Böylece, yapılabilecek daha mantıklı bir şey olmadı, herkes piposunu dikkatle ağzının kenarına geri yerleştirdi ve yukarıdaki fenomene gözünü diktikten sonra piposundan birer nefes çekti, durdu, paytak paytak yürüdü ve dikkat çekici bir şekilde homurdandı - sonra paytak paytak geri döndü, homurdandı, durdu ve son olarak - piposundan birer nefes çekti.

Bu arada bu büyük merakın hedefi ve bunca dumannın sebebi olan nesne o güzel şehrin üstünde alçalmaya başladı. Birkaç dakika sonra net görülebilecek kadar alçalmıştı. Görünüşe bakılırsa -evet! Kesinlikle bir tür balondu; ama Rotterdam'da daha önce hiç böyle bir balon görülmemişti. Sorarım size, şimdiye kadar kim sırf kirlî gazete kağıtlarından bir balon yapıldığını işitmiştir ki? Hollanda'da kimsenin işitmediği kesindi; buna karşın burada, insanların burunlarının dibinde, daha doğrusu biraz üstünde, en güvenilir kaynaklardan öğrendiğim kadarıyla daha önce kimsenin benzer bir amaçta kullanmadığı bir materyalden yapılma, bahsettiğimiz şey dündüktüydü. -Bu, Rotterdamlıların sağduyularına yapılmış korkunç bir hakaretti. Fenomenin şekline gelince, o daha da ayıp bir şeydi. Ters dönmüş, dev bir deli kulahından başka bir şey değildi. Ve kalabalık daha yakından bakıp tepesinden dev bir püskülün sarktığını ve üst kenarın ya da koninin dibinin çevresinde koyun çanlarını andıran, süreklî Berty Martin şarkısına uygun ritim tutan bir küçük aleler çemberini görünce, bu benzerliği daha da güçlü bir şekilde fark etmeye başladı. Ama daha kötüsü de vardı. -Bu fantastik makinenin ucundan, mavi kurdelelere bağlı dev, rengi soluk bir kunduz şapkası sarkıyordu; kenarının genişliği mükemmeldi ve yarımküre şeklinde tepesinde siyah bir kurdeleye gümüş bir toka vardı. Ancak Rotterdamlılar'dan birçoğunun aynı şapkeyi daha önce defalarca görmüş olduklarına yemin etmesi ilginçti; hattâ bütün kalabalık ona tanyan gözlerle bakıyordu gibiydi. Grettel Pfaall ise onu görür görünmez sevinçli bir şaşkınlık nidası attı ve onun konuşmasını şapkasının aynı olduğunu ilan etti. Pfaall beş yıl önce üç arkadaşıyla birlikte aniden ve anlaşılabilir bir şekilde ortadan kaybolmuş olduğundan ve bu anlatıda olanlara kadar onlardan tüm uğraşılara karşın haber alınmadığından, bu olay daha da ilginçlik kazanıyordu. Yakın bir zamanda

şehrin güneyindeki issız bir yerde, tuhaf görünüşlü süprütlerin arasına karışmış, insan kemiği olduğu düşünülen bir takım kemikler bulunmuştu; ve bazıları burada hunharca bir cinayetin işlendiğini ve kurbanların da büyük olasılıkla Hans Pfiafla arkadaşları olduğunu öne sürecek kadar ileri gitmişlerdi. - Ama biz devam edelim.

Balon (çünkü balon olduğu şüphesizdi) şimdi yerin otuz metre kadar yukarısına inmişti ve kalabalık içindeki kişilerin kim oldukları rahatça görülebiliyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse bu oldukça acayip biriydi. Boyu altmış santimden fazla olamazdı, ama bu yükseklik bile, göğsüne kadar çıkan ve balonun iplerine bağlı olan yuvarlak bir kasnak tarafından tutuluyor olmasa *den-gesini* kaybetmesine ve düşmesine yol açacaktı. Küçük adamın gövdesi orantısız biçimde enliydi ve genel görünüşüne son derece abes bir yuvarlaklık veriyordu. Ayakları görünmüyordu tabii. Elleri kocamandı. Kır saçlı arkadaşan *kuyruk* yapmıştı. Kanca burnu şaşılacak kadar uzun ve kıskırtıcıydı; gözleri iri ve parlak, bakışları keskindi; çenesi ve yanakları, yaşlılıkten kırış kırış olsa da, geniş, tombul ve kat kattı; ama başın herhangisi bir yerinde kulağı andıran bir şeye rastlanmıyordu. Bu ufak tefek tuhaf centilmen gök mavisine satenden, bol bir takım giymişti. Dar pantolonu dizlerden gümtüş tokalara sıkıştırılmıştı. Yeleği parlak san bir kumaşlandı. Başının bir kenarına beyaz, tafta bir şapka capkınca kondurulmuştu. Kıyafetini tamamlamak üzere, boynunu kan kırmızısı ipek bir mendil sarıyor ve göğsüne zarif şekilde düşerken düğümlemlenip inanılmaz boyutlardaki garip bir kravatı döndürüyordu.

Az önce söylediğim gibi, yerin otuz metre kadar üstüne alçaldıktan sonra ufak tefek, yaşlı centilmen birden telaşa kapıldı ve *toprağa* daha fazla yaklaşmaya isteksiz göründü. Böylece güçlüğü kaldırdığı branda bezinden bir torbadan bir miktar kum boşaltarak bir anda havada asılı kaldı. Sonra telaşlı ve sinirli hareketlerle ceketinin cebinden büyük, maroken kaplı bir defter çıkardı. Bunu elinde şüphesiz tuttu; sonra büyük bir şaşkınlıkla inceledi ve defterin ağırlığından hayrete düşmüş göründü. Sonunda defteri açtı ve içinden kırmızı balmumuyula mühürlenmiş ve kırmızı şeritle özenle bağlanmış dev bir mektup çıkarıp belediye reisi Superbus Von Underduk'un tam ayaklarının dibine attı. Ekselanslar mektubu almak için eğildi. Ama hâlâ epey rahatsız görünün ve anlaşıldığı kadarıyla kendisini Rotterdam'da tutacak başka işi olmayan baloncu tam bu anda gitme hazırlıklarına başladı; ve tekrar yükselmesi için biraz daha safra atması gerektiğinden, aşağı arka arkaya, içindikileri boşaltma zahmetine

girmeden yarım düzine torba attı ve bunların hepsi de, büyük bir talihsizlik eseri, belediye reisinin sırtına düştü ve onun bütün Rotterdamlıların gözleri önünde en az yarım düzine kez yere yuvarlanmasına yol açtı. Ancak yüce Underduk'un ufak tefek yaşlı adamı bu münasabetsizliği cesazsı bıraktığı düşünülmese. Tam tersine, söylenenlere göre, yerde yarım düzine kez yuvarlanış sırasında piposundan en az yarım düzine belirgin ve ofikeli nefes çektii; bu arada pipoyu da sımsıkı tutmaktaydı ve öleceği güne dek de sımsıkı tutmayı sürdürmeyi düşünmektedir (Tanrı'nın izniyle).

Bu arada balon bir tarlaşku gibi yükseldi ve kentten tepesinde süzülerek, sonunda içinden tuhaf bir şekilde çıktığı bulutun benzeri bir başka bulutun içinde gözden kayboldu; böylece Rotterdam'ın saygıdeğer vatandaşlarının meraklı gözlerine bir daha görünmedi. Şimdi bütün dikkatler, inışı ve daha sonraki sonuçları Ekselans Von Underduk'un hem vücuduna, hem de kişisel itibarına son derece ağır darbeler indiren mektuba yönelmişti. Ancak bu üstüzyey devlet görevlisi yere yuvarlanırken mektubu korumak için önemli bir hususu düşünmeyi, inceleyince mektubun en uygun ellere düştüğünü ve Rotterdam Astronomi Yüksekokulu'nun Dekanı ile Dekan Yardımcısı olarak kendisi ile Profesör Rubadub'a gönderildiğini anlamayı ihmal etmemiştir. Böylece bu iki önemli adam mektubu oracıkta açtılar ve içinde aşağıdaki sıradışı ve gerçekten de çok ciddi yazıyı buldular:-

Rotterdam şehri Astronomi Yüksekokulu Dekanı ve Dekan Yardımcısı Ekselansları Von Underduk ve Rubadub'a.

Ekselansları, beş yıl önce açıklanmış olduğu düşünülen bir şekilde Rotterdam'da ortadan kaybolan, Hans Pfiafl adlı körük tamircisi, mütevazı zanaatkar ve üç arkadaşını belki anımsarsınız. Eğer sizi memnun edecek Ekselansları, bu mektubun yazarı olan ben, Hans Pfiafl'ın ta kendisiyim. Rotterdamlıların çoğu kırk yıl boyunca Sauerkraut adlı dar sokağın girişindeki küçük bir tuğla evde oturduğumu ve kaybolduğumu sırada da orada oturmakta olduğumu bilirler. Atalarım da anımsanmayacak kadar uzun bir süre orada oturmuştu - onlar da benim gibi saygın ve gerçekten kazançlı körük tamircisi mesleğiyle uğraşmıştır. Çünkü, gerçeği söylemek gerekirse, son yıllara dek herkesin kafası politikayla meşgul olduğundan dürüst bir Rotterdamlı benimkinden iyi bir mesleği ne arzulayabilir ne de hak edebilir. İtibarı iyiydi, iş bulma derdi hiç yoktu, pira ya da hayır duası almakta hiç sıkıntı çekmiyordum. Ama söylediğim gibi özgürlüğün, uzun söylevlerin, radikalizmin etkilerini kısa sürede his-

setmeye başladık. Bir zamanlar dünyanın en iyi müstahferleri olan kişiler şimdiki bizi bir an durup düşünmüyorlardı. Devrim hakkında yazılanları okumak, aklım ilerleyişine ve çağı ruhuna ayak uydurmak tüm vakitlerini alıyordu. Eğer bir ateşin canlandırılması gerekiyorsa bunu bir gazeteye yapabiliyorlardı; hükümet zayıfladıkça sanki deri ve demir, aynı oranda dayanıklılık kazandı. Bundan eminim -çünkü kısa sürede Rotterdam'da yaşamaya ya da çekiclenme ihtiyacı duyan tek bir köruk kalmadı. Bu katlanılmaz bir durumdur. Kısa sürede meteliksiz kaldım; ve bakmak zorunda olduğum bir karımla çocuklarım olduğundan sırtımdaki yük giderek dayanılmıyacak biçimde ağırlaştı ve oturup saatlerce yaşamımı en uygun şekilde sona erdirmeye yöntemi üstüne düşünmeye başladım. Bu arada alacaklılar bana düşünmek için pek zaman tanı-mıyordu. Evim sabahdan akşama dek kelimenin tam anlamıyla kuşatma altındaydı. Beni özellikle endişelendiren üç kişi vardı ki, bunlar sürekli kapımın önünde bekleyip bana dava açma tehdidinde bulunuyorlardı. Bu üçünü bir elimle geçirirsem onlardan en acı şekilde intikam almaya yemin ettim; ve inanıyorum ki, beni intihar planlarını hemen eyleme geçirmekten, beynimi bir alaybozanla uçurmaktan alıkoyan da bu beklentinin verdiği hazdı. Ancak öfkemizi gizlemeyi ve onları vaatler ve tali sözlerle oyalamayı uygun buldum, ta ki elim bir intikam fırsatı geçene dek.

Bir gün, onları atlatmışken ve her zamankinden de keyifsizken, en ara sokaklarda uzun süre aylak aylak gezindikten sonra bir kitap standımın köşesinin önüne geldim. Yani başımda bir sandalye görünce hemen ona oturdum ve sebebini bilmeden elimde geçen ilk kitabı okumaya başladım. Bu ya Berlinli Profesör Encke, ya da benzer bir adı olan bir Fransız tarafından Spekülatif Astronomi üstüne yazılmış küçük bir bilimsel inceleme risalesiydi. Bu konuda biraz bilgim vardı ve kısa sürede kendimi kitaba iyice kaplıtımaya başladım -aslında çevremde olup bitenlerin tekrar farkına ancak onu iki kere okuduktan sonra varmaya başladım. Hava kararmaya başlamıştı. Evin yolunu tuttum. Ama inceleme (yakın zamanda Nantzi bir kuzenim tarafından bana önemli bir sır olarak anlatılan, pnömattikteki son keşiflerle birlikte) zihnimde silinmez bir iz bırakmıştı ve alacakararılıklı sokaklarda aylak aylak yürürken, yazarmın çivince, yer yer de anlaşılmasız mantığımla sergilendiği cümlelerini kafamda evirip çeviriyordum. Hayal gücümü özellikle etkileyen bazı pasajlar vardı. Bunlar üstünde düşündükçe hissettiğim heyecan artıyordu. Genel eğitiminin yetersizliği, özellikle de doğa felsefesi konusundaki cehaletim, beni okuduklarımı anlama

yetim konusunda çekingen ya da kafamdaki yeni oluşan pek çok belirsiz düşünceye güvensiz kılmak şöyle dursun, tam tersine hayal gücümü daha da körlükliyordu; ve kötü yönetilen zihinlerin ortaya koyduğu bütün o ham fikirlerin çoğunlukla içgüdüyle sezginin tüm gücüne, gerçekliğine ve diğer ayrılmaz özelliklerine sahip olmadığında şüphelenecek kadar kibirli ya da belki de mantıklıydım.

Evime vardığımda vakit geç olmuştu ve hemen yattım. Ancak zihnim uyu-yamayacağım kadar meşguldi ve bütün gece uzanıp düşündüm. Sabah erkenden kalkıp kitapçımın standına hevesle tekrar gitmek ve sahip olduğum birkaç kurusu Mekanik ve Pratik Astronomi üstüne kitaplara yatırdım. Eve bunlarla sağ salım varduktan sonra her saniyemi bunları dikkatle okumaya adanmış ve kısa sürede bu konudaki çalışmalarda öyle bir yetkinliğe ulaştım ki, ya şeytanım, ya da ona taş çıkaracak kendi dehamın bulunduğu bir tasarımla gerçekleştirecek hale geldim. Bu arada bana o kadar rahatsızlık vermiş olan alacaklılarımı yatıştırmak için her şeyi yaptım. Bunu en sonunda başardım - kısmen evimdeki eşyalardan bir kısmını satıp borçlarımın bir bölümünü ödeyerek, kısmen de onlara kalanını vermek için üstünde çalıştığım küçük bir projenin tamamlanmasını beklemediğim ve bu proje için yardımlarına ihtiyaç duyduğumu söyleyerek. Böylece onları hedefim için kullanmakta güçlük çekmedim (çünkü cahil insanlardı).

İşleri böyle ayarladıktan sonra karımın yardımına başvururdum ve büyük bir gizlilik ve dikkate, geriye kalan malımı mülkümü de sattım ve farklı isimler kullanarak ve (bunu söylemekten utanıyorum) gelecekte ödemelerini nasıl yapacağımı hiç düşünmeden küçük miktarlarda paralar alıp epey büyük bir meblağ topladım. Daha sonra onar metrelük ince beyaz muslin; sicim; bol miktarda lateks verniği; geniş ve derin, ince dallardan örülmüş, ismarlama bir sepet ve sardış boyutlardaki bir balonun inşası ve donanımı için gerekli olan çok sayıda çeşitli diğer şeyi satın aldım. Bunları olabildiğince çabuk işe koyulması için karıma verdim ve onu izlemesi gereken yöntem konusunda da bilgilendirdim. Bu arada ben de sicim üstünde çalıştım, onu gerekli boyutlardaki bir ağı haline getirdim; bir çemberin içinden geçip gerekli iplerle bağladım; ve üst atmosferin yukarı katmanlarında deney yapmak üzere çok sayıda araç gereç satın aldım. Sonra bir gece vakti Rotterdam'ın doğusundaki ıssız bir yere her biri elişer galontluk beş demir çemberli fiçi, bir tane de daha büyük fiçi; çapı onar santimlik, üçer metre boyunda, düzgen şekilli altı kalay tüp; ismini vermeyeceğim bir

tür metal ya da yarı-metal ve bir düzine damacana dolusu *çok sıradan türden asit* getirttim. Bu son malzemelerden elde ettiğim gazı benim dışımda üreten - ya da en azından benzer bir amaçla kullanan kimse yok. Bu konuda en fazla, şimdiye dek indirgenemez kabul edilen *azotun bileşenlerinden* biri olduğunu ve yoğunluğunun *hidrojeninkinden* yaklaşık 37.4 kat *daha az olduğunu* söyleyebilirim. Tatsız, ama kokusuz değil. Saf haldeyken yeşil bir aleve yanıyor ve insanı hemen öldürüyor. Bana kalırsın tamamını açılmaktan çekinmedim, ama patenti (daha önce de ima ettiğim gibi) Nantz'da yaşayan bir Fransız aiti ve bana bu bilgiyi koşullu olarak verdi. Aynı kişi bana, benim niyetimin farkında olmadan, bir havanın zarından, gazın kaçmasını olanaksız kılacak balonlar yapmanın yöntemini de gösterdi. Ancak bunu çok pahalı buldum ve sonuçta reçine verniğiyle kaplı ince muslinin de aynı işi görebileceğini düşündüm. Bundan bahsetmemin sebebi şu ki, söz ettiğim kişinin daha sonra bahsettiğim o gazla ve malzemeye bir balon yapmaya girişebileceğini düşünüyorum ve onu son derece fevkalade bir ecat yapmanın onurundan mahrum bırakmak istemem.

Balonun şişirilmesi sırasında küçük fiçilerin durmasını istediğim yerlere ufak çukurlar kazdım; bu çukurlar çapı sekiz metrekil bir çember teşkil ediyordu. Bu çemberin merkezine büyük fiçi için daha derin bir çukur kazdım. Daha ufak beş çukurdan her birine yemek ve çay, kahve vb. içeren birer teneke kutu, büyük fiçiya da yetmiş beş kiloluk barut içeren bir varil yerleştirdim. Bunların -varille teneke kutularının- arasına özenle barut hatları döşedim; ve kutulardan birine yaklaşık bir buçuk metrekil bir barut fitilinin bir ucunu soktuktan sonra, çukuru örttü ve üstüne varili yerleştirdim. Böylece toprağın üstüne fitilin ucunu üç santim kadar çıkıyıp ve varilinin pek çok fark edilmiyordu. Sonra kalan çukurları da doldurup üstlerine fiçileri koydum.

Sayıdığım gereçlerin dışında bir ardiyeye basıyup oradan atmosferik havanın yoğunlaşması için gerekli, M. Grimm'in geliştirdiği bir makineyi temin ettim. Ancak bu makineyi kullanabilmem için üzerinde yeni değişiklik yapmam gerektiğini fark ettim. Ama çok çalışarak ve hiç ara vermeden sebat göstererek sonunda tüm hazırlıklarımı başarıyla tamamladım. Balonum kısa sürede tamamlanmıştı. Yaklaşık bin iki yüz metreküplük gaz içerecekti; hesaplanma göre beni, aletlerimi ve, doğru yönetilirse, doksan kiloluk safıyayı rahatça kaldırmaya yetecekti bu. Üç kat verniklenmişti ve ince muslinin ipek kadar kalınlamışlı, oldukça dayanıklı ve çok daha ucuz olduğunu gördüm.

Böylece her şeyi hazırladıktan sonra, karıma kitapçıya ilk gittiğim günden itibaren yaptıklarımı sır olarak saklayacağına yemin ettirdim; ve koşullar elverişince çabuk dönceğime söz verdikten sonra ona elimde avucumda kalan son parayı da verip veda ettim. Onun için endişelenmiyordum. İnsanların dikkate değer dedikleri kadınlardan biriydi ve dünya işlerinin üstesinden benim yardım olmadan da gelebilirdi. Doğrusunu isterseniz sanırım beni hep miskinin teki - sırf bir yük, hayal kurmaktan başka işe yaramayan biri olarak görüyordu - ve benden kurtulduğuna epey memnundu. Ona karanlık bir gecede veda ettim ve bana öylesine sıkıntı vermiş olan üç alacaklıyla balonu ve teçhizatları bir arabaya yükleyip dolambaçlı bir yoldan, diğer eşyaların bulunduğu istasyona göttürdük.

Nisan'ın biriydi. Gece, daha önce de söylediğim gibi, karanlıktı; gökyüzünde tek bir yıldız bile yoktu; ve aralıklarla yağın bir ahmak islatan bizi çok rahatsız ediyordu. Ama ben esas balon için endişe ediyordum; vernikle korunmasına karşın nemden epey ağırlaşmaya başlamıştı; barut da hasar görebilirdi. Bu yüzden alacaklıları büyük bir gayretle çalıştırdım. Ortadaki varilin üstündeki buzları temizlediler ve diğerlerinden asidi karıştırdılar. Ancak bütün bu araç gereçle ne yapmayı düşündüğüm konusunda ısrarla sorular sormaktan geri durmadılar ve onları böylesine ağır çalıştırdığım için çok rahatsız olduklarını dile getirdiler. Sırf böyle korkunç büyülerin yapılmasına iştirak etmek için sırlıksız olmanın ne işe yarayacağını anlamadıklarını söylediler. Huzursuz olmaya başladım ve tüm gücümle çalışmaya koyuldum; çünkü sanırım o salaklar benim şeytanla bir anlaşma yaptığını ve kıscacası yaptığım işin hiç de iyi bir şey olmadığını düşünüyordular. Bu yüzden bırakıp gitmelerinden ödüm kopuyordu. Ancak onları, nemden uğraştığım işi hallede halletmez onlara tüm borçlarını ödeyeceğimi söyleyerek yatıştırdım. Bu konuşmaları kendilerine göre yorumladılar tabii; her halükarda eime büyük miktarda nakit para geçeceğine sanmış olmalılar; ve onlara tüm borçlarının yanı sıra hizmetleri için de biraz para ödeyeceğimi. Ruhuma ya da leşime ne olacağımnısa umurlarında bile olmadığını söyleyebilirim.

Dört buçuk saat kadar sonra balonun yeterince şişmiş olduğunu gördüm. Bu yüzden balonun sepetini takıp bütün aletlerimi içine koydum - bir teleskop; bir takım önemli değişikliklerden geçmiş bir barometre; bir termometre; bir elektrometre; bir pusula; manyetik bir iğne; bir kronometre; bir çan; bir megafon, vs. vs. - Ayrıca havası boşaltılmış ve ağız bir tıkaçla özenle kapa-

tolmuş cam bir küre - gaz yoğunlaştırma teçhizatı, biraz tozlanmış halde kireç, bir mühürlük balmumu çubuğu, bol bol su ve epy mekârtarda pastırma gibi çok kor koplamayıp besleyici olan yiyecekler. Sepete bir çift güvercinle bir kedi de koydum.

Artık şafak sökmek üzereydi. Gitme zamanının geldiğine karar verdim. Yanmış bir puroyu kazayla yere düşürmüş gibi yaparık bu fırsatı değerlendirip, eğilirken bir ucu daha önce de soyduğüm gibi daha küçük fiçılardan birinin altından çıkan fitili gizlice ateşledim. Bu manevra uç alacaklı tarafından hiç fark edilmedi; ve sepate atlayıp beni yere bağlayan tek sicimi hemen kestim; inanılmaz bir hızla yükselirken balonun doksan kiloluk kurşun safrayı rahatlıkla taşımakla kalmayıp bir o kadarını daha taşıyabileceğini görmekten memnunluk duydum. Yeryüzünü altımda bırakırken barometre seksen beş santimdede, santigrat termometresiyse 19 derecede durdu.

Ancak daha eli metrelük yüksekliğe yeni çıkmışım ki, altımdan bir alev, cakıl, yanan tahta, parlayan metal ve parçalanmış uzuvlar kasırgası öyle büyük ve korkunç bir gürlümeyle yükseldi ki, yüreğim ağzıma geldi ve korkudan titreyerek sepetin dibine yığıldım. Şimdi bu işi biraz fazla abartmış olduğumu görüyordum ve şokun temel etkilerini daha sonra yaşayacaktım. Bir saniye sonra vücudumdaki bütün kânn şakaklarına hücum ettiğini hissettim ve o anda, asla unutamayacağım şiddetli bir sarsıntıyla sanki gök yarıldı. Sonraları, düşünmeye zamanım olunca, patlamanın benim açımam üç noktadaki şiddetinin nedenini bulmakta gecikmedim - onun tam üstünde ve şiddetinin en yoğun olduğu hattaydım. Ama o sırada tek düşüncem canımı kurtarabilmektir. Balon önce yan yattı, sonra şiddetli sarsıntılarla doğruldu, mide bulandırıcı bir hızla dönmeye başladı ve en sonunda da, sarhoş bir adam gibi öne öne ve sarsılarak beni sepetin kenarından attı ve mütüş bir yükseklikten, rastlantı eseri sepetin kenarına yakın bir yerdeki bir yanğa takılmış ve ben düşerken büyük bir talih sonucunda ayağıma dolanan yaklaşık bir metrelük bir ipin ucundan baş aşağı ve yüzüm dışarı dönük sarmayla başladım. Durumumun korunçluğunu hayal edebilmek olanaksız - kesinlikle olanaksız. Nefes almaya çalışıyordum - sıtmayı andıran bir nöbet gövdemdeki her siniri ve kası titretiyordu - gözlerimin yuvalarından dışarı fırladığını hissettim - korkunç bir şekilde midem bulanmaya başladı - ve en sonunda bayırlarak bilincimi kaybettim.

Bu durumda ne kadar kaldım bilemiyorum. Ancak pek kısa bir süre olmasa

gerek, çünkü kısmen kendime geldiğimde şafağın sökmekte olduğunu, balonun okyanusun üstünde mütüş bir yükseklikte süzülüğünü ve engin ufkun sınırları içinde karadan eser olmadığını gördüm. Ancak bu şekilde kendime gelmem hiç de farzedilebileceği kadar uzdrap verici değildi. Aslında durumumu soğukkanlılıkla gözden geçirişimde epey delice bir şeyler vardı. Ellerimi tek tek gözlerimin önüne getirdim ve defalarımın şüşmesine, tırnaklarımın korkunç sisilâğına meyn yol açmış olabileceğini düşündüm. Daha sonra başımı inceledim, onu defalarca salladım ve parmaklarımın dikkate yokladım, ta ki ilk başta sandığım gibi balonumdan daha büyük olmadığına kanaat getirmeyi başarana dek. Sonra işbilir bir şekilde pantolon ceplerimin ikisini de kontrol ettim ve bir dizi çizelgeyle bir kutu kurdanın kaybolmuş olduğunu fark edince ve kaybolmalarının sebebini açıklayamayınca anlatılmaz bir iç sıkıntısı yaşadım. Sol ayak bileğimin eklemimin epey acıdığını fark etmeye başlıyordum ve durumumu hayal meyal hatırlamaya başladım. Ama ne kadar tuha! Ne şarşırım, ne de dehşete kapıldım. Eğer bir şey hissettiysem, bu yalnızca kendimi bu güç durumdan kurtarmak için sergilemek üzere olduğum dahiyane zekamdan duyduğum kükür kükür, neşeli bir tatmin hissiydi; ve bir an bile güvenliğimden şüphe duymadım. Birkaç dakika boyunca derin derin düşündüm. Dudaklarımı bütüdüğü, işaret parmağımı burnumun yanına koyduğumu ve rahat koltuklarında oturup karmışık ve önemli meseleler üstünde düşünen adamlarda sık görülen diğer jestleri ve yüz ifadelerini sergilediğimi hayal meyal anımsıyorum. Yeterince fikir bulduğuma karar verdiğten sonra, büyük bir dikkat ve kararlılıkla ellerimi arkama götürüp kemerimin iri demir tokasını açtım. Bu tokanın üç dili vardı ve biraz paslı olduklarından eksenlerinin üstünde güç döndürülardı. Ancak biraz uğraştıktan sonra onları kemerle doksan derecelik açı yapacak pozisyona getirdim ve bu konumda sağlam bir şekilde durduklarını görünce sevindim. Böylece elde ettiğim aleti dışlerimin arasında tutarken kravatımın düğümünü çözmeye giriştim. Bu manevrayı tamamlamadan önce defalarca dinlenmem gerekti; ama en sonunda başladım. Sonra kravatın ucunu tokaya, diğer ucunu da, güvenliğimi artırmak için, sıkıca bileğime bağladım. Mütüş bir kas gücüyle kendimi yukarı kaldırırdıktan sonra ilk denemede kemeri sepate fırlatıp tokasını kenarındaki çembere takmayı başardım.

Şimdi gövdem sepate dönüktü ve onunla yapılaşık kırk beş derecelik bir açı yapıyordu; ama bundan dikey bir hatla kırk beş derecelik açı yaptığım anlaşılmalı. Hâlâ neredeyse ufka paralel bir şekilde yatıyordum; çünkü elde ettiğim

konum değişikliği şimdi sepeti benim tarafıma doğru tehlikeli bir şekilde eğmişti ve bu yüzden en yakın tehlikeyi teşkil etmekteydi. Ancak şu da unutulmamalı ki, eğer düşerken yüzüm balona dönlük olsaydı veya uçundan asılı durduğum ip sepetin alt değil üst kenarına yakın bir yere takılsaydı - şunu kesinlikle söyleyebilirim ki, bu her iki durumda da şimdi başardığım şeyi daha yapamazdım ve gelecek nesiller bu anlattıklarımı okuyamazlardı. Bu yüzden halime şükretmek için her sebebe sahiptim. Gerçi belki on beş dakika boyunca daha fazla en küçük bir çaba göstermeden, son derece dingin, budalaca bir neşe içinde asılı dururken sersemlemiş halde olduğumdan başka hiçbir şey hissedecek durumda değildim. Ama bu his bir anda kayboldu ve arkasından dehşet, yığınlık, mutlak bir çaresizlik ve mahvolmuşluk hissi geldi. Aslında beyin ve boğaz damarlarımda çok uzun süredir toplanmış ve daha önce beni bir çingirlik haline sokmuş olan kan, şimdi uygun kanallara geri akmaya başlamıştı ve böylece tehlikeyi daha açık seçik görmeye başlamam onunla yüzleşmeyi sağlayacak kendime hakimiyetimi ve cesaretimi yitirmeme yol açtı yalnızca. Ama şansım varmış ki, bu zayıflık uzun sürmedi. Kısa sürede umutsuzluk ruhu yardımına yetişti; delice çığlıklar ve çabalarla vücudumu yukan çekip en sonunda o can attığım kenara sımsıkı tuttundum, kenarın üstüne çıktım ve sepetin içine titreyerek düştim.

Balonun genel bakımını yapacak kadar kendime gelmem biraz zaman aldı. Ama sonra onu dikkate inceledim ve hasar görmemiş olduğunu anlayarak epey rahatladım. Aletlerimin hepsi sağlamdı ve şans eseri saframa ya da yiyeceklerimi kaybetmemiştim. Aslında onları öyle sıkıca yerleştirmiştim ki, böyle bir kazanın olması söz konusu bile değildi. Saatime bakınca altı olduğunu gördüm. Hâlâ hızla yükseliyordum ve barometre o anki yüksekliğini 3.75 mil olarak gösteriyordu. Okyanusta tam altımda boyu eninden biraz fazla, dikkörtgen, bir domino taşı boyutlarında görülen ve her açından bir oyuncuğu andıran küçük, siyah bir nesne vardı. Teleskobumla bakınca onun B.G.B. yönünde baş kış vura- rak orsa giden doksan dört toplu bir İngiliz gemisi olduğunu gördüm. Gemi dışında okyanustan, gökyüzünden ve uzun süre önce yükselmış güneşten başka bir şey göremiyordum.

Artık siz Ekselanslarına yolculuğumun hedefini açıklamamı vakti geldi. Ekselansları Rotterdam'daki üzücü koşulların beni en sonunda intihar kararını vermeye ittiğini anımsayacaklardı. Aslında hayata karşı büyük bir tiksintim yaktı, ama başıma gelen rastlantısal belalar beni dayanma gücümün ötesinde

yıpratmıştı. Bu ruh hali içindeyken, yaşamak isterken, ama yaşamdan da bezmişken, kitapçımın tezgahtarındaki risale, Nantz'taki kuzenimi keşfetmemle de desteklenince, hayal gücüm için yeni bir kaynak olmuştu. En sonunda kararımı vermiştim. Gitmeye, ama yaşamaya - dünyayı terk etmeye, ama var olmayı sürdürmeye - kısacası, muammaları bir kenara bırakırsak, ne olursa olsun, elimden gelirse *aya gitmeye* karar vermiştim. Şimdi, beni olduğumdan daha deli biri gibi görmeyesiniz diye, hiç süphesiz zor ve tehlikelerle dolu, ama cesur bir ruh için ulaşılmaz olanaksız olmayan böyle bir başarımın mümkünlüğüne beni inanmaya iten sebepleri size ayrıntılıyla anlatacağım.

İlk ele alınması gereken mesele ayın dünyadan uzaklığıydı. Şimdi, iki gezegenin merkezleri arasındaki uzaklık kabaca ya da ortalama olarak dünyanın ekvatorial yarıçapının 59.9643 katı, yani sadece 237 000 mildir. Kabaca ya da ortalama olarak diyorum; -ama ayın yörüngesinin şeklinin, boyutu kendi ana yarıçapının 0.05484 katından daha küçük olmayan tuhaf bir elips olduğu unutulmamalı ve dünyanın merkezi de onun odağında yer aldığından, eğer bir şekilde ayın yerberisine ulaşmanın yolunu bulursam az önce bahsettiğim mesele epey azalacaktır. Ama bu olasılığı hiç ele almasak bile, her halükarda 237 000 milden dünyanın yarıçapını, diyelim 4000'i, ve ayınkini, diyelim 1080'i, yani toplam 5080'i, çıkarmak zorunda olduğum açıktı ve geriye vasati koşullarda kat edilecek 231 920 millik bir mesafe kalıyordu. Şimdi, bunun pek uzun bir mesafe olduğunu düşünmüyordum. Karada seyahat ederken saatte almış millik hızı defalarca ulaşmıştım; aslında çok daha büyük hızlara ulaşmak da beklenebilir. Ama bu hızla bile ayın yüzüne varmam 161 günden fazla sürmeyecekti. Öte yandan beni vasati yolculuk hızının saatte almış milin çok üstüne çıkabileceğine inanmaya yöneltti birçok huzum vardı ve, bu ayrıntılar zihnimde derin bir etki bıraktığından, ileride onlardan uzun uzadıya bahsedeceğim.

Daha sonra ele alınması gereken mesele çok daha önemliydi. Barometre sayesinde, 300 metrelilik bir irtifadayken altımızda atmosferik havanın tamamını otuzdaya birini bırakmış olduğumuzu anlıyoruz; 3200 metreyken neredeyse üçte birini; 5400 metreyken de, ki bu Cotopaxin'in yüksekliğinden çok fazla değil, yerküremize ait havanın, en azından *algılanabilir* havanın yarısını altımızda bırakmış oluyoruz. Hesaplara göre dünyanın çapının yüzde birini -yani seksen mili- geçmeyen bir mesafede seyreklik öyle artıyor ki, bedensel yaşamı kesinlikle olanaksız kılıyor ve dahası, atmosferin varlığını saptamakta

kullandığımız en hassas yöntemler bile burada onun varlığını kantlamamıza yetmiyor. Ama bu son hesaplamaların tamamıyla havanın niteliklerine ilişkin deneysel bilgilerimiz ve onun, göreceli olarak konuşursak, dünyanın *hemen etrafında* genişleşip sıkışmasını düzenleyen mekanik kuralara dayandırıldığını gözardı etmedim; ve aynı zamanda bedensel yaşamda yüzeyden erişilemeyecek bir mesafede, temelde bir değişiklik yapılmayacağı ve yapılamıyorsa olması gerektiği kabul ediliyor. Şimdi, bütün bu çıkarımların ve verilerin elbette ki analojik olması gerek. İnsanoglunun ulaştığı en büyük yükseklik 7500 metreydi ve bu Bay Gay-Lussac'la Bay Bio'nun hava keşif seferi sırasında başarılmıştı. Bu çok fazla olmayan bir yükseklik, söz konusu seksen mille kıyaslandığında bile. Bu meselenin şüpheye ve spekülasyona epey açık olduğunu düşünmeden edemiyordum.

Ama aslına bakılırsa çıkan herhangi bir yükseklikte, *daha da büyük* bir yükseklikteyken aşağıda bırakılan ölçülebilir hava kesinlikle çıkan ek yükseklik miktarıyla doğru değil, *ters* orantılıdır (daha önce ifade ettiklerimden açıkça görülebileceği gibi). Bu yüzden istediğimiz kadar yukarı çıkalım, tam olarak söylüyorum, atmosferin sona erdiği bir sınıra varamayacağımız açıktır. Atmosfer var *olmalıydı*, savım buydu; sonsuz bir seyreleme halinde olsa bile.

Diğer yandan, ötesinde hiç hava bulunmayan gerek ve belirgin bir atmosfer sınırının varlığına ilişkin savların da bulunduğunun farkındaydım. Ama hence böyle bir sınırın varlığını savunanların gözardı ettiği bir nokta, savlarını tamamen çürütme de, çok ciddi bir şekilde incelenmeye değerdi. Encke kuyrukluyıldızının günberisine ardışık varışları arasındaki aralıkların karşılaştırılması üzerine, gezegenlerin çekimlerinin yarattığı sonuçlar tamamen göz önüne alındıktan sonra, periyodların giderek azaldığı anlaşılıyor; yani kuyrukluyıldızın elipsinin ana eksenleri yavaş, ama kusursuzca düzenli bir şekilde küsüyor. Şimdi, eğer kuyrukluyıldız yörüngesine giren son derece *seyrek bir hava ortamının* direnciyle karşılaşsa, olması gereken kesinlikle budur. Çünkü böyle bir ortamın kuyrukluyıldızın hızını yavaşlatmakla merkeze kaç kuvvetini azaltarak merkezcil kuvvetini artırdığı açıktır. Bir başka deyişle, güneşin çekimi sürekli güçlenecek ve kuyrukluyıldız her turda biraz daha çekilecekti. Gerçekten de söz konusu durumu açıklamanın başka yolu yoktur. Ama öte yandan: - aynı kuyrukluyıldızın boyutunun güneşe yaklaştıkça hızla daraldığı ve gün ötesine doğru uzaklaştıkça aynı hızla tekrar genişlediği gözlenmiştir. Bay Vaiz gibi, bu gözle görülür hacim daralmasının kaynağının daha önce bahsettiğim,

yoğunluğu güneşe olan yakınlığıyla orantılı olan hava ortamı olduğunu varsaymakta haklı değil miydiniz? Zodyak ışığı adı verilen merceksi fenomen dikkate değer bir konuydu. Tropikal kuşakta büyük bir netlikle görülen ve herhangi bir meteorik parçıyla karşılanılmayacak olan bu parlaklık ufuktan eğimli bir şekilde yukarı çıkar ve genelde güneşin ekvatorunun yönünü takip eder. Bu bana güneşten dışarı doğru, en azından Venüs'ün yörüngesinin ötesine dek, hattâ hence daha da uzağa ulaşan seyrek bir atmosferin açık kanıtı gibi geldi." Bu ortamın sadece kuyrukluyıldızın yörüngesinin üstünde ya da güneşin yakın çevresinde bulunduğunu varsayamazdık. Tam tersine, güneş sistemimizin her tarafında bulunduğunu, yoğunlaşmış gezegenlerin kendilerinde atmosfer adını verdiğimiz şeye, belki bazılarında tamamen coğrafi koşullardan dolayı dönüş-tüğünü düşünmek daha kolaydı; yani buldukları gezegenlerdeki istikrarsız maddeler tarafından değiştirildiklerini ya da orantılarının (veya mutlak doğalarının) değiştiğini düşünmek. Bu konuda bu görüşü benimsedikten sonra kararsızlığım pek kalınamıştı. Yolculuğum sırasında yeryüzündekiyle *özde* aynı olan bir atmosferle karşılaşacağımı varsayarak, Bay Grimm'in dahice aygıtı sayesinde onu soluyacak kadar yoğunlaştırabileceğimi düşündüm. Bu aya yapılacak bir yolculuğun ötündeki ana engeli kaldırdı. Bu niyetle aldığım aygıt için epey para ve emek harcamıştım. Yolculuğu makul bir sürede tamamlayabilsem onu başarıyla kullanacağıma kesin gözüyle bakıyordum. - Söz açılmışken, hangi *hızda* seyahat etmenin mümkün olduğu konusuna geri döneyim.

Balonların, yerden yükselilerinin ilk safhasında göreceli olarak vasat bir hızla yükseldikleri doğrudur. Şimdi, yükselme hızı tamamen atmosferik havayla balonun içindeki gazın ağırlıklarına bağlıdır; ve ilk bakışta, balon yükseldikçe, bunun sonucunda yoğunluğu hızla azalıyor atmosfer *katmanlardan* geçtikçe - bu yükseliş sırasında ilk hızın artması mantıklı değilmiş gibi görünür. Üte yandan, kayıtlı bütün yükselilerin ilk safhasında mutlak hızında bir *azalma* olduğunu kantlandığını biliyordum; oysa başka hiçbir şeyden olmasa bile, kötü yapılmış ve sıradan vernik verniklenmiş balonlardan kaçan gaz yüzünden bu durumun böyle olması gerekirdi. Bir anlamda böyle bir zıttın sonucu, balonun yerçekimi merkezinden uzaklaşmasıyla kazanılan hız artışı dengelemeye ancak yetiyor gibi görünüyor. Şimdi, eğer yolculuğum sırasında varsaydığım *ortamı* bulursam ve bu ortamın atmosferik hava olarak adlandırılmış şeyle öze aynı olduğu ortaya çıkarsa, onu hangi seyreklik halinde bulacağım önemsiz gibi görünüyor - yani yükselme hızına kıyasla - çünkü balondaki gaz

benzer bir seyrleme geçirmekle kalmayacak (bir patlamayı önlemek için bununla doğru orantılı olarak gaz salabiliriz), *zaten* her halükârda salt nitrojen ve oksijenden oluşma her bileşinden hafif olacaktır. Böylece *yükselişimin hiçbir kısmında devasa balonumun, onun içindeki kanranamayacak kadar seyrek gazın, sepe-tin ve taşıdıklarının ağırlıklarının bileşiminin herhangi bir yerdeki atmosferin ağırlığına eşit olmayacak olması* gibi bir olasılık -hem de güçlü bir olasılık- var-dır; zaten uçuşumu yanda kesebilecek tek durumun bu olduğu da açıkça görü-lecektir. Ama böyle bir noktaya varılsa bile, safaları ve başka şeyleri atarak yak-laşık 136 kiloluk ağırlıktan kurtulabilirim. Bu arada yerçekimi kuvveti uzaklı-ğın karesiyle doğru orantılı olarak azalacağından, hızla artan bir süratle, dünya-nın çekiminin aynı çekiminden daha az olduğu o uzak bölgelere eninde sonun-da varacaktım.

Ancak başka bir güçlük beni epey endişelendirdi. Balonların büyük bir yükseklığe çıkışlarında, solunmanın acı vermesinin yanı sıra başta ve gövdede büyük rahatsızlıklar yaşandığı, bunlara genellikle burun kanamasının ve diğer endişe verici belirtilerin eşlik ettiği, verdikleri rahatsızlığın çokları yükseklikle doğru orantılı olarak arttığı gözlenmiştir." Bu şartırcı bir durum. Bu belir-tilerin ölümler son bulana dek artması olası değil miydi? En sonunda olası ol-madığına karar verdim. Kaynaklarını vücudun yüzeyindeki *alışmış* atmosferik yoğunluğun azalmasında ve bunun sonucunda yüzeysel kan damarlarının şişmesinde aramak gerekiyordu - atmosfer basıncının kanın kalbin bir karın-cığında gerekli şekilde tazelemesi için *kimyasal olarak yeterli* olduğu durum-larda çekilen soluma güçlüğünde olduğu gibi, vücut sistemindeki herhangi bir düzensizlikte değil. Bu yüzden bu tazeleme aksaklığı dışında bir *boşluğun* içinde bile neçin yaşamın sürdürülmeyeceğini anlayamayacağım; ne de olsa göğsün genişleyip daralması, ki genelde soluma olarak biliniyor, tamamen kasal bir eylemdir ve solunmanın *sonucu* değil *sebebidir*. Kısacası, beden atmosfer basıncının eksikliğine alıştıkça bu acı duyulanı giderek azalacaktır - ve bu süre içinde onlara dayanmak konusunda da sarsılmaz iradem güvenimi tamdı.

Böylece beni bir aya yolculuk projesi yapmaya iten sebeplerin ayrıntılarının tamamını olmasa da, bir kısmını açıklamış oldum. Umarım Ekselsanları mem-nun kalmışlardır. Şimdi size boylesine cüreti ve insanlık tarihinde eş benzeri olmayan bir girişimin sonucunu anlatmaya başlayacağım.

Daha önce bahsettiğim yükseklığe -yani 3.75 mile- eriştikten sonra sepet-ten biraz tüy attım ve hâlâ yeterince hızla yükselmekte olduğumu gördüm; bu

yüzden safla atmama gerek yoktu. Buna sevindim, çünkü yanımda taşıyabildi-ğim kadar ağırlık bulundurmak istiyordum, bunun açık sebebiyse aynı çekimi ya da atmosferik yoğunluğu hakkında *kesin bir fikrimin* olmayıştıydı. Henüz fi-ziksel bir rahatsızlık hissetmiyordum. Büyük bir rahatlıkla nefes alıyordum ve başım hiç ağrıyordu. Kedi, çıkarmış olduğum ceketimin üstünde büyük bir ağırbaşlılıkla yatıyor ve güvencilerine kayıtsız bir havayla bakıyordu. Kaçmasın-lar diye ayaklarından bağlanmış olan güvencilerin sepetin içine kendileri için atılmış piring tanelerini yemekle meşguldüler.

Altıyı yirmi geçse barometre 7900 metrelik, yani yaklaşık beş millik bir yük-seklik gösteriyordu. Başaracağı benziyordum. Aslında dünyanın yüzeyinin ne kadarlık bir kısmına baktığımı küresel geometriyle hesaplamak çok kolaydı. Bir kürenin herhangi bir kesitinin dışbükey yüzeyinin kürenin tüm yüzeyine oranı, kesitin sinüsünün kürenin çapına oranına eşittir. Şimdi, benim durumunda sinüs -yani akımdaki kesitin kalınlığı- yükseltme, ya da yüzeyin üstündeki bakış noktasının yükseltisine aşağı yukarı eşitti. Gördüğüm dünya yüzeyinin oranını "beş mile sekiz bin mil" olarak ifade etmek mümkündür. Bir başka de-yişle, yeryüzünün tüm yüzeyinin bin altı yüzüne birine baktığıyordum. Deniz bir ayna gibi dümdüzdü, gerçi teleskopla bakınca şiddetle köpürdüğünü görebili-yordum. Gemi artık görünürde yoktu. Güney yönünde uzaklaşmış olmalıydı. Şimdi ara ara şiddetli baş ağrıları hissetmeye başlamıştım, özellikle de kulakla-rımda - ama yine de nefes almakta fazla güçlük çekmiyordum. Kedi ve güver-cinler de kesinlikle bir rahatsızlık yaşamıyor gibi görünüyordu.

Yediye yirmi kala balon uzun ve yoğun bir dizi bulut kümesinin içine daldı ve epey sıkıntılı anlar yaşadım, çünkü yoğunlaşırma aletim hasar görmüştü ve sırsıklam olmuştu. Bu kesinlikle tuhaf bir durumdu, çünkü boylesine büyük bir yükseklkte bu türden bulutların bulunabileceğini düşünmemiştim. Ancak iki tane iki buçukar kiloluk safrayı atmayı uygun buldum; geride hâlâ yirmiş beş kiloluk safla kalıyordu. Böylece hemen yükselip bulutlardan kur-tuldum ve yükseliş hızıma epey artmış olduğunu fark ettim. Bulutları altımda bırakıştımdan birkaç saniye sonra bir uçlarımdan diğerine bir şimşegin çaktığını ve devasa boyutlarını aydınlatıp onları yanan bir kömür parçasına benzettiğini gördüm. Bunun gün ışığında olduğu unutulmamalı. Benzer bir fenomenin gecenin karanlığında nasıl yüce bir görüntü sergileyeceğini kimse tasavvur edemez. Cehennem o zaman kendisine uygun bir görüntü bulmuş olablirdi. Gün ışığında bile uzaktan o ağzını açmış uçuruma bakarken hayal gücümün

oraya inip tuhaf, kubbeli koridorlarda, derin kanyonlarda, iğrenç ve sonsuz ateşin kızıl, korkunç, dar boğazlarında gezinmesine izin verirken tüylerim diken diken oldu. Gereketken kılıpayı kurtulmuşum. Balonun bulutun içinde biraz daha kalmış olsa -yani islanmam yüzümden safra atmasını- ölebilirdim, büyük olasılıkla ölecektim. Bu tir tehlikeler, pek göz önüne alınmasalar da, belki de balonları bekleyen en büyük tehlikeleri teşkil ediyor. Ancak artık bu konuda endişelenmeye gerek kalmayacak kadar yükselmişim.

Şimdi hızla yükseliyordum ve saat yedi olduğunda barometre on beş buçuk kilometrelik bir yüksekliğe işaret ediyordu. Soluk almakta büyük güçlük çekmeye başladım. Başıma da müthiş bir ağrı saplanmıştı, ve, yanaklarımda bir süre slaklık hissettikten sonra, bunun kulaklarımdan hızla boşalan kan olduğumu fark ettim. Gözlerim de bana büyük rahatsızlık veriyordu. Elimi üstlerimde gezdirince neredeyse yuvalarından fırlayacak hale gelmiş olduklarımı keşfettim; ve sepetteki tüm nesnelere, hattâ balonun kendisi bile, bana çarpık görüntüyordu. Bu belirtiler beklediğimden fazlaydı ve biraz endişelenmeye yol açtı. Bu noktada, son derece tedbirsizce, düşünmeden sepetten üç tane iki buçukar kiloluk safra attım. Bunun yol açtığı hız artışı beni atmosferin son derece seyrek bir *katmanına* fazla hızlı bir şekilde, gerekli aşamalarından geçirmeden çıkardı ve bunun sonucu az kalsın hem keşif seferimin, hem de hayatımın sona ermesi oluyordu. Beş dakikadan fazla süren bir spazm geçirdim ve bu biraz hafiflediğinde bile, ancak uzun aralıklarla ve kesik kesik soluyabiliyordum — bu arada burnumdan ve kulaklarımdan sürekli kan boşanıyordu, hattâ gözlerimden bile sızıyordu. Güvenciler büyük bir kargaşa içinde kaçmak için çırpıyor, kedi perişan halde miyavlıyor ve sepetin içinde dili dışarda, sanki zehirlenmişçesine oradan oraya koşuruyordu. Safra'yı ne kadar erimesi atması olduğumu şimdi farkına varmışım ve büyük bir endişe içindeydim. Birkaç dakika içinde ölmekten başka bir şey beklemiyordum. Hissettiğim fiziksel acı da beni neredeyse canımı kurtarmak için çaba harcamayacak hale getirmişti. Aslında doğru dürtüst düşünemiyordum bile ve basımdaki ağrı hızla şiddetleniyor gibiydi. Böylece kısa sürede kendimden geçeceğimi fark ettim ve bir alçalma girişiminde bulunmak için supap iplerinden birini tutmuşum ki, üç alacaklıya oynadığım oyunu ve geri dönersem başıma geleceklere düşünmem o an için bundan vazgeçmeye yol açtı. Sepetin dibine uzanıp toparlanmaya çalıştım. Bunda öyle başarılı oldum ki, kan kaybı deneyini yapmaya karar verdim. Ancak neşterim olmadığından bu operasyonu elimdeki olanakları kullanarak yap-

maya giriştim ve en sonunda çakımla sol kolumdaki bir damarı açmayı başardım. Daha neredeyse kan akmaya başlamadan büyük bir rahatlık hissettim ve yaklaşık yarım leğen dolusu kan kaybettimden en kötü belirtiler tamamen kaybolmuştu. Yine de hemen ayağa kalkmayı uygun bulmadım. Kolumu elimden geldiğince bağladıktan sonra, on beş dakika kadar kırpırdamadan yattım. Bu sürenin sonunda ayağa kalktığımda son bir saat on beş dakika boyunca hissettiğim tüm *acıların* kaybolmuş olduğumu görür görür. Ancak soluma zorluğum çok az azalmıştı ve kısa süre sonra hava yoğunlaştırıcımı çalıştırmak zorunda kalacağımı anladım. Bu arada tekrar kalkmayı istine uzanmış olan kedime bakınca rahatsızlığımı fırsat bularak üç minik yavru dünyaya getirmiş olduğunu gördüm ve büyük bir şaşkınlık geçirdim. Bu olay sepetimdeki yolcuların sayısında beklenmedik bir artışa yol açmıştı; ama olmasına sevinmişim. Bu bana bu yükselişi yapmaya her şeyden çok etken olan bir tahminin doğruluğunu sinama fırsatı verecekti. Fiziksel varlığın yeryüzünden uzak bir mesafede hissettiği acımın dünya yüzeyindeki atmosferi basınca alışımsı olmasından, en azından büyük ölçüde, kaynaklandığını düşünmüştüm. *Yavruları anneleriyle aynı derecede* acı çekerse teorimin yanlış olduğunu kabul etmek zorundaydım, ama durum böyle olmazsa bunu teorimin doğruluğunun güçlü bir kanıtı olarak görmeliydim.

Sekizde yeryüzünün on yedi mil üstüne çıkmıştım. Böylece yalnızca hızımın arttığı değil, aynı zamanda o safarları atamış olsam bile hız artışının hafifçe fark edileceğini açıkça gördüm. Basımdaki ve kulaklarımdaki şiddetli ağrıları ara ara geri geliyor ve burnumun da kanadığı oluyordu: Ama genelde beklenenden çok daha az acı çekiyordum. Ancak solumam giderek zorlaşıyordu ve aldığım her soluga göğüsümdeki oldukça rahatsız edici bir spazm eşlik ediyordu. Yoğunlaştırıcıyı çıkarp kullanıma hazırladım.

Bulduğum yükseklikte dünyanın görüntüsü gerçekten çok güzeldi. Batıda, kuzeyde ve güneyde göz alabilirdi, sakin görünen ve maviyi giderek koyulaşan bir okyanus uzanıyordu. Doğuda, çok uzakta Büyük Britanya adaları, Fransa ve İspanya'nın tüm Atlantik sahilleri ve Afrika kıtasının kuzeyinin ufak bir kısmı netlikle görülebilirdi. İnsana ait hiçbir şeyden eser yoktu ve insanonğlunun en gururlu şehirleri dünya yüzeyinden tamamen silinmişti.

Akımdaki görüntüde beni en çok şaşırtan şey yerkürenin yüzeyinin içbükey görüntüsü oldu. Düşüncesizlik ederek yükseldikçe gerçek dışbükeyliğim açıkça görülmesini beklemiştim; ama kısacık bir düşüme bu tutarsızlığı açık-

lamaya yetti. Bulduğum noktadan aşağı çizilen, yeryüzüne dik açılı bir çizgi - dik açılı bir üçgenin dikeyini teşkil edecek ve bu üçgenin tabanı ufukla dikeyin yer ile birleştiği nokta arasındaki, hipotenüsüne ufukla benim konum arasındaki çizgi olacaktı. Ama yüksekliğim akımdaki manzaraya oranı çok küçüktü. Bir başka deyişle, varsayalım üçgenin tabanı ve hipotenüsü benim durumunda dikeyine kıyasla öyle uzun olacaktı ki, bu ilk ikisi paralel gibi görünebilirdi. Bu yüzden ufuk bir baloncuya hep sepetiyle aynı düzlemdeymiş gibi görünür. Ama hemen altındaki nokta ona çok uzakta görüldüğü ve gerçekten de çok uzakta olduğu için, elbette ufağın da çok altındaymış gibi görünür. Böylece içbükeylik izlenimi yaşanır; ve bu izlenim tabanla hipotenüs arasındaki görüntüsel paralelliğin ortadan kalkacağı bir yüksekliğe çıkılana dek sürecektir.

Güvercinler bu kez epey acı çekiyormuş gibi görünüyordu. Onları serbest bırakmaya karar verdim. Önce birini, gri benekli güzel güvercini çözdüm ve sepetin kenarına bıraktım. Son derece huzursuz görünüyordu, kaygıyla etrafına bakmıyor, kanatlarını çırpıyor, yüksek sesle kuğuruyor, ama sepette atlamaya bir türlü yanaşmıyordu. En sonunda onu alıp balondan yarım düzine metre kadar öteye fırlattım. Ancak beklediğim tersine, aşağı inmek yolunda hiç çaba sarf etmedi ve telaşla, son derece tiz çığlıklar atarak geri dönmeye çalıştı. En sonunda kenardaki eski yerine konmayı başardı, ama bunu yapar yapmaz da boynu göğsünün üstüne, kendisi de ölü bir halde sepetin içine düştü. Diğeri o kadar talihsiz değildi. Arkadaşı gibi geri dönmelerini önlemek için onu bütün gücümle aşağı fırlattım ve hızla, kanatlarını rahatça ve büyük bir doğallıkla kullanarak inmeyi sürdürdüğünü görünce sevindim. Kısa sürede gözden kayboldu ve yuvasına sağ salım geri döndüğünden eminim. Şimdi epey kendine gelmiş gibi görünen kedi ölü kuşu afixyete yedikten sonra büyük bir keyifle uykuya daldı. Yavruları kıpır kıpırdı; şimdilik herhangi bir rahatsızlık belirtisi sergilemiyorlardı.

Sekizi çeyrek geçe, artık dayanılmaz acılar çekmeden soluk alamaz olduğumdan, sepete hemen yoğunlaştırıcıya ait teçhizatı kurmaya giriştim. Bu aleti biraz açıklamam gerekiyor. Ekselanslar hedefimin kendimi ve sepeti son derece seyreli atmosfere karşı bir bariyerle korumak olduğunu akıldaki tutmaları. Bunu yoğunlaştırıcıyı kullanarak bu atmosferin bir kısmını sulunacak hale gelene kadar sıkıştırarak ve bariyerin içini bu havayla doldurarak yapmayı planlıyordum. Bu amaçla çok dayanıklı, hava geçirirmeyen, esnek bir torba ha-

zırlamıştım. Boyutları yeterince büyük olan bu torbayı sepete tamamen geçirirdim. Yani torba sepetin altını, yan taraflarını vs. tamamen kaplıyordu ve iple rin yanından üst kenara ya da ağıın bulunduğu kasağa kadar çıkıyordu. Torbayı bu şekilde geçirdikten sonra tepesini ya da ağızını, materyalini ağıın kasağının üstünden -bir başka deyişle ağıla kasağın arasından- geçirmek suretiyle kapamam gerekiyordu. Ama eğer ağı bu geçişin izin vermek için kasnaktan ayrılırsa, bu arada sepeti ne taşıyacaktı? Şimdi, ağı kasağa bir dizi ilmikle bağlıydı. Bu yüzden bir seferinde bu ilmiklerin yalnızca birkaç tanesini çözdüm, bu esnada sepeti geri kalanlar taşıyordu. Böylece torbanın üst kısmını teşkil eden kumaşın bir kısmını geçirdikten sonra, ilmikleri tekrar bağladım — kasağa değil, şimdi arada kumaş olduğundan bu olanaksız olurdu - kumaşa takılı, torbanın ağızının yaklaşık bir metre altındaki bir dizi iri düğmeye; düğmeler arasındaki aralıklar ilmikler arasındaki aralıklara uygundu. Bunu yaptıktan sonra ilmiklerin bir kısmını daha çözdüm, kumaşın bir kısmını daha geçirdim ve sonra çözülmüş ilmikleri uygun düğmelere bağladım. Böylece torbanın tüm üst kısmını ağı ile kasnak arasına geçirmek mümkün oldu. Şimdi kasağın sepetin içine ineceği ve sepetin, içindekilerle birlikte tüm ağırlığının yalnızca düğmeler tarafından taşınacağı açıktı. Bu ilk başta yetersiz gibi görünüyordu; ama kesinlikle öyle değildi, çünkü düğmeler yalnızca çok sağlam değildi, aynı zamanda birbirlerine öyle yakındılar ki, her biri tüm ağırlığın yalnızca çok küçük bir kısmını taşıyordu. Aslında sepette içindekiler üç misli daha ağır olsalar, yine de sorun yaşamazdım. Kasağı torbanın içinde tekrar kaldırdım ve bu durum için hazırladığım üç hafif sırtka destekleyip neredeyse eski konumuna getirdim. Bunu elbette torbanın üst kısmının şişmesini engellemek ve ağıın alt kısmını uygun yerde tutmak için yapmıştım. Şimdi geriye kalan tek şey torbanın ağızını kapamaktı; bunu da kumaşın kenarlarını bir araya getirip bir tür sabit *turnike* vastasıyla içten sıkıca bağlayarak gerçekleştirdim.

Sepetin etrafına böylece geçirilen bu örtünün yanlarında üç tane yuvarlak, kalın, ama berrak pencere camı vardı ve bunlardan bakınca etrafımı yatay her doğrultuda kolayca görebiliyordum. Kumaşın altını teşkil eden kısımda da dördüncü bir pencere vardı ve sepetin tabanındaki küçük bir açıklığa denk geliyordu. Bu dikey olarak aşağıyı görmemi sağlıyordu, ama yukarıdaki açıklığı tuhaf bir şekilde kapamış olduğumdan ve kumaşa kırışıklıklar meydana geldiğinden benzer bir çareyi torbanın üst kısmına da uygulamayı olanaksız bulmuşum ve bu yüzden tepedeki nesnelere görmeyi bekleyemedim. Bu

Bütün Hikayeleri

meşgul olmasına izin vermiyor, yolculuğumun gerçek ve aşkar tehlikelerinin kesintisiz dikkatim için yeterli olduğunu düşünüyordum haklı olarak.

Akşam beşte, torbanın içindeki havayı tazelerken fırsatı değerlendirip suda kediye ve yavrularına baktım. Kedi yine epey acı çekiyor gibi görünüyordu ve bu rahatsızlığın hemen temelde soluk alma güçlüğü çekiyor olmasından yordum, ama yavruların üstünde yaptığım deney oldukça tuhaf sonuçlanmıştı. Onların da, anneleri kadar olmasa da, acı belirtileri sergilemelerini beklemiştim tabii; ve bu atmosferik basınca alışkanlıktan doğan dayanıklılığa ilişkin savımı doğrulamaya yeterli olacaktı. Ama yakından bakıp da oldukça sağlıklı olduklarını, rahatça ve kusursuz bir düzenlilikle soluduklarını ve en küçük bir rahatsızlık belirtisi sergilemediklerini görünce şaşırımdı. Bunu ancak teorimi genişleterek ve etrafımdaki seyrekleşen atmosferin belki de farketmiş olduğum gibi kimyasal açıdan yaşama elversiz olmadığını ve böyle bir ortamda doğmuş bir insanın muhtemelen solumakta zorluk çekmeyeceğini, yeryüzüne yakın, daha yoğun katmanlara götürüldüğünde benim kısa süre önce deneyimlediğim işkenceleri çekebileceğini varsaymak zorundaydım. O vakitten beri talihisiz bir kazanın küçük kedi ailemi kaybetmeye yol açmasından ve beni deneyi devam ettirerek bu meseleyi daha derinlemesine incelemekten alıkoymasından derin bir esef duyuyorum. Elimi supabın içinden, yaşlı kedi için bir fincan suyla geçirirken gömleğim yeni kedi sepetini taşıyan ilmiğe takıldı ve onu bir anda düğmeden çıkardı. Kedi sepeti bir anda yok olsa gözümün önünden daha hızlı ve ani bir şekilde kaybolamazdı. Kedi sepetinin ipinin serbest kalmasıyla sepetin içindeki her şeyle birlikte ortadan kaybolması arasında saniyenin onda birinden uzun bir zaman geçmiş olamaz, iyi dileklerim onu yeryüzüne dek izledi, ama elbette ki kedinin ya da yavrularının başlarına gelen talihisizliği anlatacak kadar uzun yaşayacaklarını sanmıyordum.

Saat altıda dünyanın doğu tarafındaki büyük bir kesiminin koyu bir gölgeyle kaplanmış olduğunu ve bu gölgenin hızla ilerlemeyi sürdürdüğünü, yedide beş kala akımdaki tüm manzaraların gecemin karanlığına gömülmüş olduğunu gördüm. Ancak batan güneşin ışınları balonu aydınlatmayı bundan çok sonra kesti; ve bu durum, elbette tamamen beklenir olmasına karşın, bana sonsuz bir haz verdi. Sabahleyin yükselen güneşin en azından Rotterdamlılardan saatler önce göreceğim açıklığı, çok daha doğuda bulunmalarına karşın; ve böylece, yükseldikçe güneşin ışığından giderek daha uzun süre faydalanacaktım. Artık yolculuğumun seyir defterini tutmaya, günleri, karanlık süreleri dikkate alma-

dan, sürekli yirmi dört saatlik periyodlara göre hesaplamaya karar vermiştim.

Saat onda uyku geldi ve uzanıp gecenin geri kalanında uyumaya karar verdim. Ama burada, aşkar görünmesinin karşın o ana dek aklıma gelmemiş olan bir sorun çıktı karşıma. Eğer uyursam, *aradaki zamanda* içindeki hava nasıl tazelenecekti? Onu bir saatten fazla solumak olanaksızdı; veya bu süre bir saat on beş dakikaya dek çıkarılabilese bile, bu çok kötü sonuçlar doğuracaktı. Bu açmaz beni epey uğraştırdı. Yaşadığım bütün tehlikelerden sonra bu meseleyi hedefime ulaşmaktan umudu kesecek ve sonunda yeryüzüne inmeye karar verecek kadar ciddiye almam tuhaf olacaktır. Ama bu duraksama yalnızca bir anlık. İnsanın alışkanlıkların kölesi olduğunu ve varoluşunun rutininde *öze* önem taşıdığı düşünüyordu pek çok noktanın aslında sırf onları alışkanlık haline getirmesi yüzünden böyle görüldüğünü düşündüm. Uykusuz yaşamayacağım açıklığı; ama dinlenme sürem içinde birer saatlik aralarla uyanmayı rahatça başarabilirdim. Havayı tamamen yenilemek en fazla beş dakika sürerdi —ve tek gerçek güçlük kendimi bunu yapmak için uygun vakitte uyandırmak. Ama bu, itiraf etmeliyim ki, çözmeke epey zorlandığım bir problem oldu. Ders çalışırken uykuya dalmasını engellemek için bir elinde bakır bir küre tutan ve uykuya daldığı zamanlarda bu küre sandalyesinin yanında, yerde duran aynı maddeden yapılmış leğene düşünce uyanan öğrencinin öyküsünü işitmişim elbette. Ancak benim durumum oldukça farklıydı ve benzer bir fikri uygulamam olanaksızdı; çünkü uyanık kalmak değil, düzenli aralıklarla uyanmak istiyordum. En sonunda basit görünse de, o sırada bana teleskobun, buhar makinesinin ya da matbaanın icadı kadar dahice gelen bir çareyi uygulamaya koyuldu.

Balonun şimdi eriştiği yükseklikte düzenli bir hızla yükseldiğini ve sepette en küçük bir sarsıntı bile hissedilmediğini kabul etmek gerek. Bu durum uygulamaya karar verdiğim projem konusunda beni epey cesaretlendirdi. Beşer galonluk küçük fiçilerin içinde bulunan su stoğumu sepetin içine oldukça sağlam bir şekilde yerleştirmiştim. Bunlardan birinin iplerini çözdüm ve sepetin iki karşılıklı kenarına iki halatı gergince bağladım. Birbirlerine paraleldiler ve aralarında otuz santimlik bir mesafe vardı, böylece bir tür raf teşkil ediyorlardı. Bunun üstüne fiçiyi yatay bir pozisyonda yerleştirdim. Bu halatların yirmi santim kadar altına ve sepetin zemininden bir metre yirmi santim yukarıya bir raf daha yerleştirdim —ama bu ince ve enli tahtadan yapılmıştı, elimde yalnızca bu türden tahta olduğundan. Bu sonucun rafın üstüne ve fiçinin kenarların-

dan birinin hemen altına küçük bir toprak sürahi koydum. Sonra fiçimin sürahinin üstüne gelen kısmında bir delik açtım ve koni şeklinde, yumuşak tahtadan bir tıpayla tıkladım. Bu tıpayı, delikten sızan ve alttaki sürahiye akan suyun miktarını tahrihiyi tam almış dakikada dolduracak şekilde ayarlayana dek birkaç kez sokup çıkardım. Sürahinin herhangi bir zaman diliminde ne kadarının dolduğunu gözleyerek bu miktarı ayarlamak çok kolay oldu tabii. Bütün bunlardan sonra, plannın en sonunu da almıştık artık açıkça gördüyör. Sepetin tabanındaki yatağını öyle bir şekilde ayarladım ki, uzandığımda başım sürahinin hemen altına geliyordu. Bir saat sonra sürahinin dolup taşacağı ve kenarından daha aşağıda olan ağız kısmından suyun dışarı akacağı açıktı. Yüz yirmi santimden fazla bir yükseklikten akacak olan suyun kesinlikle yüzüme düşeceği ve bunun, beni dünyanın en derin uykusuna dalmış olsam bile, uyandıracığı açık-ı.

Bu ayarlamaları tamamladığımda saat on bir olmuştu ve icadımın işe yarayacağından hiç şüphe duymadan hemen yattım. Bu konuda hayal kırıklığına da uğramadım. Güvenilir kronometrem tarafından tam almış dakikada bir uyandırılıyor ve sürahinin içindeki suyu fiçiyi boşalttıktan ve yoğunlaştırıcıyı kullandıktan sonra tekrar yatırdım. Uykumun böyle düzenli aralıklarla bölünmesi beni beklediğimden de az rahatsız etti; ve en sonunda güne başlamak için kalktığımda saat yediydi. Güneş ufukta epey yükselmişti.

3 *Nisan*. Balonun büyük bir yüksekliğe erişmiş olduğunu gördüm ve dünyanın dışbükeyliği şimdi açıkça belli oluyordu. Altında, okyanusta bir siyah noktalar kümesi vardı; bunlar adaları kuşkusuz. Yukarıdaki gökyüzü kapkara-ıydı ve yıldızlar çok net görülebiliyordu; aslında yolculuğa çıktığım ilk günden beri öylediler. Kuzeyde, uzaklarda, ufukta ince, beyaz ve son derece parlak bir hat ya da çizgi gördüm ve hiç duraksızdan hemen kutup denizinin buzullarının güney diski olduğunu düşündüm. İyiye meraklanmıştım, çünkü çok daha kuzeye gitmeyi umuyordum ve belki tam kutbun üstünden geçebilirdim. Bulduğum yüksekliğin istediğim kadar ayrıntılı bir inceleme yapma-ı engelleyecek olmasından üzüntü duydum. Ancak pek çok şeyi tespit edebilirdim. Yine de çok şey gözlemlenebilirdi. Gün boyunca olağan dışı bir olay olmadı. Aletlerim aksmadan çalıştı ve balon hâlâ hissedilebilir bir sarsıntı olmadan yükseliyordu. Hava çok soğuk olduğundan bir paltoya sarmak zorunda kaldım. Yeryüzüne karantik önce, etrafım saltta boyunca aydınlık kalmayı sürdürdüye de yattım. Su saati işini mükemmel görüyordu ve ertesi

sabaha dek, periyodik kesintilerin dışında deliksizce uyudum.

4 *Nisan*. Kendimizi fiziksel ve ruhsal açıdan zinde hissederek uyandırdığımız denizin görüntüsündeki tuhaf değişiklik karşısında hayrete kapıldım. Daha on ceki koyu mavi rengini büyük ölçüde kaybetmişti ve şimdi rengi gri-beyazdı. Göz kamaştırıcı bir şekilde parlıyordu. Okyanusun dışbükeyliği öyle belirginleşmişti ki, uzaktaki tüm su kütesi sanki ufkun hemen üstündeki uçuruma dö- külyormuş gibi görünüyordu. Öyle ki parmak uçlarımda yükselip o selenin yanıklarını duymaya çalıştığım fark ettim. Adalar artık görünmüyordu. Gü neydoğuda, ufukun ardında mı kalmışlardı, yoksa çok yükseldiğim için mi on- ları göremez olmuşum, anlamak olanaksızdı. Ancak ikinci görüşü benimsemeye de daha meyilliydim. Kuzeydeki buz kütesinin kıyısı giderek belirginleşiyordu. Soğuk çok şiddetli değildi. Önemli bir şey olmadı ve günü yanıma almış oldu- ğum kitapları okuyarak geçirdim.

5 *Nisan*. Dünyanın görünen tüm yüzeyi karantlıkta kalmayı sürdürürken gü neşin yükselişini izlemek çok tuhaftı. Ancak zamanla ışık her tarafa yayıldı ve kuzeydeki buz hattını tekrar gördüm. Şimdi açık seçik görülebiliyordu ve ren- gi okyanusun dalgalarınınkinden daha koyu gibiydi. Ona bütünü bir hızla yak- laşıyordum. Doğuda ve batıda birer kara hattı görür gibi oldum, ama emin ola- madım. Hava ılıman. Gün boyunca önemli bir şey olmadı. Erkenden yattım.

6 *Nisan*. Buz kütesinin kıyısının çok daha yakınlamış olduğunu ve aynı materyalden oluşma uçsuz bucaksız bir alanın kuzey ufkuna doğru göz alabil- diğine uzandığını görünce şaşırıldım. Balonun şimdiki rotasını takip ederse ki sa- stırede Buz Denizi'ne varacağı açıktı ve artık kutbu göreceğimden pek şü- phe kalmamıştı. Bütün gün buz kütesine yaklaştım. Geceye doğru ufkumun sınırları birden, somut bir şekilde genişledi ki, bunun sebebi hiç şüphesiz dün- yanın şeklinin yassı kutuplu bir küremsi olması ve Arktik dairesinin yakını- nı daki yassı bölgelerin üstüne varmış olmamı. Sonunda karantik çokünce bü- yük bir huzursuzluk içinde, böylesine ilginç bir şeyi görme fırsatını bir daha yakalamamacasına kaçırılmaktan korkarak yattım.

7 *Nisan*. Erken kalktım ve Kuzey Kutbu'nu gördüm, ki bu konuda yanılma- ya imkan yoktu, büyük bir sevince kapıldım. Kuşku götürmez bir şekilde ora- daydı, ayaklarımın tam altındaydı; ama ne yazık ki! Şimdi öyle büyük bir yüksek- likteydim ki, doğru dürüst bir şey göremiyordum. Aslında iki *Nisan*'da, sabah saat altı ile sekiz kırk (barometre tam bu saatte bozuldu) arasında farklı peri- yodlardaki yükseltilerimi sırasıyla gösteren rakamlara bakıldığında, balonun

Bütün Hikayeleri

şimdi, yedi Nisan sabahı saat dörtte, deniz yüzeyinin, hiç şüphesiz, *en az* 7254 mil üstüne çıkmış olduğu söylenebilir. Bu yükselti çok büyük gibi görünebilir, ama muhtemelen gerçek rakamın çok altındadır. Her halükarda dünyanın büyük çapının tamamını görmekte olduğum kesindi. Bütün kuzey yarım küre ortografik olarak çizilmiş bir harita gibi uzanıyordu altımda; ve ekvatorun büyük çemberi ufuk çizimini teşkil ediyordu. Ancak Ekselenları Arktik dairesinin içindeki, şimdiye dek keşfedilmemiş bölgelerin, tam altımda bulunmalarına ve bu yüzden de hiçbir görsel kısılamaya etkinsine maruz kalmamalarına karşın, yine de tatminkar bir incelemeyle olanak vermeyecek kadar küçük ve uzakta olduklarını aklımda tutacaklardı. Yine de, görülebilen tuhaf ve heyecan vericiydi. Daha önce bahsettiğim ve insanın bu bölgelerdeki keşif sahasının sınırları teşkil ettiği az çok söylenebilecek devasa kıyımın kuzeyinde tek bir buz tabakası kırılmadan ya da çok az kırılmış bir haldede uzanıyordu. İlerleyişimin ilk birkaç derecesinde yüzeyi son derece anlaşırlı bir şekilde yassılaştırıyor, bir düzleme daha da benziyor ve en sonunda *epey içbükeylere* Kutup'ta, hatları keskin, çapı balonla almış beş saniyelik bir açığı yapan ve koyu renk tonuyla, görülebilen yarım küredeki diğer bütün noktalardan daha karanlık olan ve yer yer mutlak bir siyahlığa bürünen dairesel bir merkez halinde son buluyordu. Bunun dışında görülebilecek pek bir şey yoktu. Saat on ikide dairesel merkezin çapı ufalmıştı, aklam yedide ise onu tamamen gözden kaybettim. Balon buz külesinin batı kolunun üstünden geçiyor, hızla ekvatora doğru sürükleniyordu.

8 Nisan. Dünyanın görünür çapının ufaldığını ve ayrıca genel rengeyle görünüşünün hatırı sayılır ölçüde değiştiğini fark ettim. Görünen bütün alan açık, soluk sarının tonlarına bürünmüş ve bazı yerlerde gözleri bile ağrıatacak bir parlaklığa ulaşmıştı. Görüşüm yeryüzünün yakınındaki yoğun atmosferin bulutlarla kaplı olması yüzünden epey engelleniyordu ve yerküreyi ancak arada sırada onların arasından, anlık şekilde görebiliyordum. Bu doğrudan görme güçlüğü bana aşağı yukarı son kırk sekiz saatir sıkıntı vermekteydi; ama simdiki müthiş yükseklüğimde bulut kümelerini birbirlerine daha çok yaklaştırmıştı ve güçlüğümlerim epey az yükseltimle doğru oranlı bir şekilde artıyordu. Yine de balonun şimdi Kuzey Amerika kıtasındaki büyük göllerin üstünde bulunduğunu ve güneye doğru ilerlediğini, bunun da beni kısa süre sonra dönen celere ulaştıracağını rahatça görebiliyordum. Bu bana sıcak bir tatmin duygusu verdi ve nihai başarımın sevindirici bir alameti olarak göründü. Gerçekten de daha önce gittiğim yön bana huzursuzluk vermişti; çünkü o yönde ilerle-

meyi sürdürsem, yörüngesi tutulumla sadece 5° 8' 48"lik küçük bir açığı yapan aya asla varamayacağımı açıklı. Tuhaf gelebilir ama, yolculuğuma dünyanın *ay elipsi düzleminden* bir noktasından başlamamakla yaptığım büyük hatanın farkına ancak bu vakitte varmaya başlıyordum.

9 Nisan. Bugün dünyanın çapı epey küçüldü ve yüzeyin şansı her geçen saatte azalıyor. Balon güneye doğru ilerlemeyi sürdürdü ve akşam dokuzda Meksika Körfezi'nin kuzey kıyısına vardı.

10 Nisan. Bu sabah beş civarında yüksek, korucu bir çatırtyla, ne olduğunu anlayamadan, sıçrayarak uyanımdım. Çok az sürdü, ama sürdüğü süre zarfında dünyada daha önce deneyimlediğim hiçbir şeyi benzemiyordu. İlk anda balonun patladığını sanarak büyük bir paniğe kapıldığımı söylemem gerek yok. Ancak bütün aletlerimi dikkatle inceledim ve hiçbirinde bir terslik olmadığını gördüm. Günün büyük bölümünü bu tuhaf olay üstüne düşünmekle geçirdim, ama ona kesinlikle bir açıklama getiremedim. Yatağa tatminsiz bir şekilde, büyük bir endişe ve huzursuzlukla girdim.

11 Nisan. Dünyanın görünür çapında şaşırtıcı bir küçülme, aykindeyse, ki dolunuya yalnızca birkaç gün kalmıştı, ilk kez oldukça dikkat çekici bir büyüme olduğunu gördüm. Şimdi torbanın içinde yaşamak için gerekli olan hava yoğunlaştırılmakta bayağı zorlanıyor, epey çaba harcamak zorunda kalıyor dım.

12 Nisan. Balonun seyir yönündeki tuhaf bir değişim, tamamen beklenir ölçüde masına karşın, bana benzersiz bir haz yaşattı. Daha önceki rotasındayken, güneye ilerlemenin yirmine paraleline varınca, birden doğuya doğru keskin bir dönüş yaptım ve bütün gün bu yönde, *ay elipsi düzleminin* tamamı olmasa bile ne dedeyse paraleline ilerledim. Bu rota değişikliğinin bahsetmeye değer bir sonucu da sepetin rahatça algılanabilir bir şiddetle sallanmasıydı - bu sarsıntı saatler boyunca hafifleyip şiddetlenerek devam etti.

13 Nisan. Beni ayın onunda dehşete düşürmüş olan o yüksek çatırty sesi yine nelenince tekrar büyük bir paniğe kapıldım. Bu konuda uzun uzadıya düşünmem gerek karşı tatminkar bir sonucu varamadım. Dünyanın görünür çapı iyice ufalmış, şimdi balonla yirmi beş dereceden biraz daha fazla bir açığı yapıyor. Ay neredeyse tam tepede olduğundan hiç görülmiyordu. Hâlâ elips düzleminde ilerliyordum, ama doğru yönünde fazla yalı almadım.

14 Nisan. Dünyanın çapı büyük bir hızla ufalmıyor. Bugün balonun yerberi hattından çıkmaya başladığı - yani onu doğrudan ayın yörüngesindeki dünya-

E. A. Poe

ya en yakın noktaya götürecek yolu izlediği fikrine güçlü bir şekilde kapıldım. Ayın kendisi tam tepedeydi ve bu yüzden görüş alanım dşındaydı. Havanın yoğunlaştırılması için uzun süreli büyük çabalar harcamam gerekirdi.

15 Nisan. Artık yeryüzünde kılalın ve denizlerin ana hatları bile doğru dü rüst seçilemiyordu. On iki civarında beni daha önce öylesine şaşırtmış olan o korkutucu sesi üçüncü kez işittim. Ancak bu kez birkaç saniye devam etti ve şiddeti giderek arttı. En sonunda, ben nasıl iğrenç bir şekilde öleceğimi bilemeden, serslememiş ve donakalmış halde ayakta dururken sepet büyük bir şiddetle sarsılmaya başladı ve ne olduğunu seçemediğim devasa, alevler saçan bir kütle bin gök gürlmesinin sesiyle, kükreyerek ve gümbürdeyerek balonun yanından geçti. Korkum ve şaşkınlığım biraz geçince, bunun hızla yaklaştığım o dünyadan gelen ve muhtemelen bazen yeryüzünde keşfedilip daha uygun bir terim bulunamadığından meteor taşları olarak adlandırılan o tuhaf madde sı nıfına ait volkanik bir fragman olduğunu farzetmekte zorlanmadım.

16 Nisan. Bugün, sırayla yan pencerelerin her birinden elimden geldiği ka dar yukarı bakınca, ayın diskinin küçük bir kısmının balonun muazzam çev resinin her tarafından çıktığını görerek büyük bir sevince kapıldım. Heyeca nım had safhadaydı; çünkü artık tehlikeli yolculuğumun bitmesine çok az kal dığından şüphem yoktu. Gerçekten de artık yoğunlaştırıcıyı çalıştırmak bir eziyet halini almıştı ve dinlenmeye neredeyse hiç fırsat tanımıyordu. Uykü ne redayse söz" konusu olmaktan çıkmıştı. Hastalandım ve bitkinlikten titremeye başladım, insan doğasının böylesine yoğun acılara fazla uzun süre katlanmas ı mümkün değildi. Şimdi kısalmış olan karanlık periyodu yakınımdan bir me teor taşı daha geçti ve bu olayın sıklığı beni epey kaygılandırmaya başladı.

17 Nisan. Bu sabah yolculuğum için bir dönüm noktası oldu. Ayın on üçüncü dünyanın yirmi beş derecelik bir açı yaptığını anmsayacaksınız. Ayın on dördünde bu iyice azalmıştı, on beşinde azalma hızı daha da artmıştı; ve on alt ının gecesinde yatakm üzereyken açının yedi derece on beş dakika olduğunu görmüştüm. Bu yüzden bugünün, ayın on yedisinin sabahında kalkıp akımdaki yüzeyin ansızın, inanılmaz bir şekilde hacime *büyümüş* olduğunu, görüntüdeki açısız çapının otuz dokuz dereceden az olmadığını fark edince büyük bir şaşkınlığa kapıldım! Beni ele geçiren üç noktadaki mutlak dehşeti ve hayreti kelimelere sığdırmak mümkün değil. Dizlerim titriyordu - dişlerim takardıydu - tüylerim diken diken olmuştu. "Demek balon patlamış!" Zihnimden hızla geçen ilk fırtınalı düşünceler bunlardı: "Balon kesinlikle patlamış! - Düşü-

yorum - müthiş, benzersiz bir hızla düşünüyorum! Şimdiden çabucak aşılması olan büyük mesafeden anlaşılıyor ki dünya yüzeyine düşüp olmam en fazla on dakika alacak!" Ama en sonunda doğru dürist düşünmeye başladım. Durum; düşündüm; ve süphe ettim. Bu olanaksızdı. Bu kadar hızlı inmiş olamazdım. Ayrıca, her ne kadar akımdaki yüzeye açıkça yaklaşıyor olsam da, hızım ilk başta tahmin ettiğimden çok daha azdı. Bu düşünce zihnimdeki kargaşayı din dirdi ve en sonunda fenomeni doğru şekilde değerlendirmeyi başardım. Aslin da, akımdaki yüzeye yerükünün yüzeyi arasındaki büyük farklılığı göremedi- ğime göre şaşkınlığım duyularımı köreltmış olmalıydı. Yeryüzü tepemdediydi ve balon tarafından tamamen gizlenmişti. Ay ise -tüm muhteşemliğiyle- altımda, ayaklarımın altında uzanmaktaydı.

Durumumdaki bu değişikliğin bende yarattığı sersemlik ve şaşkınlık belki de maceranın en az açıklama gerektiren kısmını teşkil ediyordu. Çünkü bu *bo- uleversement* yalnızca doğal ve kaçınılmaz değildi, aynı zamanda uzun süredir beklenmekteydi de; uydunun çekiminin gezegenin çekimine baskın çıktığı noktaya geldiğimde veya, daha kesin konuşmak gerekirse, dünyanın balon ü- tünde etki eden çekiminin aynkinden daha zayıf olduğunda yaşanacak bir du- rum olarak. Derin bir uykudan, tüm duyuların karmakarışık halde uyandı- ğımda son derece kafa karıştırıcı ve bekleniyor olsa bile o anda olması beklen- meyen bir fenomenle karşı karşıya kalmıştım. Dönüş kolay ve tedrici bir şekil- de gerçekleşmiş olmalıydı ve olay sırasında uyanık olsam da bir ters dönüşe ilişkin herhangi bir içsel kanıt görmeyebilirdim - yani ne kendime, ne de alet- lerime ilişkin olarak rahatsız edici bir durum ya - der yer değiştirme yaşanmazdı.

Durumumun farkına vardktan ve ruhumu tamamen ele geçirmiş olan o dehşetten kurtulduktan sonra, tüm dikkatimin ayın genel fiziksel görünüşüne çevrildiğini söylemeye herhalde gerek yoktur. Altımda bir harita gibi uzanı- yordu - ve aynı hâlâ çok uzaktaki olduğunu düşünmeye karşın, yüzeyindeki çukurları son derece çarpıcı ve açıklamasız bir netlikle seçebiliyordum. Yüze- yin hiçbir yerinde okyanus ya da deniz, hattâ göl ya da ırmakların, hiç su küt- lesinin olmayışı bana ilk bakışta jeolojik durumunun en dikkat çekici özelliği gibi geldi. Ama tuhaf bir şekilde, engin düzlüklerin kesinlikle ılığ olduğunu gördüm. Gerçi görünür yarımkürenin büyük kısmı koni şeklindeki, doğal değil yapay sebeplerden ortaya çıkmış gibi görünen sayısız volkanik dağla kaplıydı. En yüksekleri dikey yükselti olarak 3.75 mili geçmiyor; ama Campi Phlegraei'deki volkanik bölgeleri gösteren bir harita Ekselsanlarına benim her-

hangi bir değersiz tanımından çok daha iyi bir fikir verecektir. Çoğu püskürüyordu ve ofkeleriyi güçlerini, yanlış bir şekilde meteor taşları olarak adlandırılan ve şimdi balonun yanından giderek artan, dehşet verici bir sıklıkla gelen volkanik taşların gürlemelerinden alayarak korkuya kapılıyordu.

18 Nisan. Bugün ayın görünüşünün iyice büyümüş olduğunu gördüm - ve inişimin hızındaki apaklık artışı beni endişelendirmeye başladı. Aya yapılacak bir yolculuğun muhtemelliği üstüne yaptığım spekülasyonların ilk safhasında etrafındaki, gezegenin hacmiyle orantılı yoğunlukta bir atmosferin varlığını hesaplamalarıma büyük ölçüde dahil ettiğim anımsanacaktır. Bunu aksi yöndeki pek çok teoriye, hattâ ayda herhangi bir atmosfer bulunmadığı yolundaki genel kanıya rağmen yaptım. Ama Encke kuyrukluydı ve Zodyak ışığı üstüne söylediklerimin yanı sıra, Lilienthalli Bay Schroeter'in bazı gözlemleri de kanımı güçlendirmişti. Ayrı iki buçuk günlükken, günbatımından hemen sonra akşamüstü, karanlık kısmı görünmeden önce incelemeye başladım ve görüne kadar da incelemeyi sürdürdüm. Karanlık yarıkürenin herhangi bir kısmı görünmeye başlamadan önce, iki zirve çok hafif ve keskin bir uzatmayla giderek inceliyor gibi görünüyordu. Her birinin en uzak ucu hafifçe güneş ışınları tarafından aydınlatılıyordu. Kısa süre sonra bütün karanlık kısım aydınlanmıştı. Yarım dairenin ardındaki zirvelerin böyle uzamasını sebebini güneş ışınlarının ayın atmosferinde kırılması olabileceğini düşünmüştüm (ki bu atmosfer ayın karanlık yarıküresine, ay hilalin yaklaşık 32°sindeyken dündyan yanışından daha aydınlık bir alacakaranlık yaratacak kadar ışık çekebilirdi), ki bu 1356 Paris kademi olmalıydı. Bu açıdan bakınca, güneş ışınlarını kırabilecek en büyük olası yüksekliği 5376 kadem olarak düşündüm. Bu konudaki fikirlerim Felsefi Tutanaklar'ın seksen ikinci cildindeki bir pasaj tarafından da güçlendirildi. Burada Jüpiter'in uydularının gölgenmesi sırasında üçüncüsünün 1" ya da 2"lik zirve boyunca bulanık kaldıktan sonra kaybolduğundan ve dördüncüsünün de gezegenin yakınında ayrıyit dilediğe hale geldiğinden bahsediliyor."

Cassini Satürn, Jüpiter ve sabit yıldızların, aya gölgenlenip yaprak üzere yaklaşırken, dairesel görüntülerinin oval bir şekle büründüğünü sık sık gözlemlemiştir, ve diğer gölgenlenimlerde bir şekli değişikliğine rastlamamıştır. Böylece *bazen*, ayın çevresini yıldızların ışıklarını karanı yoğun bir maddenin sardığı, diğer zamanlarda sarmadığı öne sürülebilir.

inişimin güvenliği için tamamen tahmin ettiğim yoğunlukta bulunan bir at-

mosferin direnişine, veya daha doğrusu desteğe güvenmişim. Yanılmışsam serüvenimin benim uydunun kayalığı yüzüne çarpıp atolarına ayrılmamla biteceğini düşünmekten başka yapabileceğim bir şey yoktu. Ve şimdi gerçekten de dehşete kapılmak için her sebebim vardı. Ayla aramdaki mesafe giderek azalırken yoğunlaştırıcının gerektirdiği çaba azalmamıştı ve havanın yoğunluğunun arttığına ilişkin bir belirti görmüyordum.

19 Nisan. Bu sabah saat dokuz civarında, ayın yüzeyi korkutucu bir şekilde yankın ve huzursuzluğumu doruğa çıkışken yoğunlaştırıcının pompasının en sonunda atmosferdeki bir değişimin belirtilerini vermesi büyük bir sevince kapılmama yol açtı. Saat onda, havanın yoğunluğunun oldukça artmış olduğuna inanmak için sebeplere saptım. On birde, aleti çalıştırmak için çok az çaba yetmeye başlamıştı. On ikideyse, biraz duraksadıktan sonra, *turnikinin* vidalarını çözdüm ve, bu herhangi bir rahatsızlığa yol açmayınca, torbayı sepetin üstünden çıkardım ve içine koydum. Böylesine aceleyle girişilmiş ve tehlikeli bir deneyin ilk sonuçları, beklemediği gibi spazmlar ve şiddetli bir baş ağrısıydı. Ama bunlar ve solumaya ilişkin diğer güçlükler yaşamımı tehlikeye atacak kadar büyük olmadığında elimden geldiğince dayanmaya karar verdim, çünkü ayın yakınındaki daha yoğun *katmanlara* ulaştıkça kaybolacaklarını umuyordum. Ancak bu yaklaşım yine de son derece tedbirsizceydi; ve kısa sürede, atmosferin yoğunluğunun uydunun kütleleriyle orantılı olmasını beklemekte muhtemelen yanılmamış olsam da, yine de bu yoğunluğun, yüzeyde bile balonumun sepetinin büyük ağırlığını taşıyabileceğini düşünmekle yanlış olmuş olduğum endişelendirici bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Yine de durum böyle olmalıydı, cisimler üstünde etki eden yerçekimi her iki gezegende de dünyamız yüzeyindeymişçesine eşit bir derecede, atmosferik yoğunluk oranına bağlı olmalıydı. Ancak düpedüz düşüyor olmam durumun böyle olmadığını kanıtıydı. Niye böyle olmadıysa ancak yüzeydeki daha önce bahsettiğim coğrafi farklılıklarla açıklanabilir. Her halükarda şimdi gezegene çok yakındım ve büyük bir hızla inmektaydım. Bu yüzden hiç vakit kaybetmeden, önce safaları, sonra su fışkıları, sonra yoğunlaştırıcımı ve torbamı, en sonunda da sepetteki her şeyi attım. Ama işe yaramadı. Hâlâ korkunç bir hızla düşüyordum ve şimdi yüzeyin yarım mil üstündeydim. Son bir çare olarak, ceketimi, şapkamı ve çizimlerimi de attıktan sonra, sepeti balondan ayırdım, ki ağırlığı epey fazlaydı, ve böylece iki elimle iplere tutulduktan sonra, arazinin göz alabildiğine ufak yerleşim merkezleriyle kaplı olduğunu göz ucuyla göreceğim fırsatı ancak bularak fantastik bir şehrin tam ortasına, küçük çirkin insanlardan oluşmuş büyük bir kalabalığın arasına düştüm. Hiçbiri tek kelime et-

medi ya da bana yardım etmek için en küçük bir çabada bulunmadı. Sadece elleri kalçalarına dayalı, bir grup budala gibi komik bir şekilde sırtarak durup bana ve balonuma yan yan baktılar. Başımı horgörüyle onlardan çevirip geride, belki de sonsuza dek geride bıraktığım dünyaya baktım ve onu çapı yaklaşık iki derece olan büyük, donuk, bakır bir kalkan olarak gördüm. Gökyüzünde sabit bir halde duruyordu ve kenarlarından birinde çok parlak bir altın renginin hilal şeklindeki hattı uzanıyordu. Kara ya da su görülüyordu ve bütünü çeşitli beneklerle bulutlanmış, tropik ve ekvatorial kuşaklarla çevrelenmişti.

Böylece Ekselstan, sonunda, Rotterdam'dan ayrılışımın on dokuzuncu gününde, büyük heyecanlı, duyulmamış tehlikeler, benzersiz kurtuluşlardan sonra insanlığınun tamamladığı, giriştiği, hattâ hayal ettiği ve sıradışı ve önemli yolculuğun sonuna sağ salım varmış oldum. Ama anlatacak maceralarım daha bitmedi. Ve gerçekten de siz Ekselstanlı yalnızca kendi özgün doğası yüzünden değil, insanlığınun yaşadığı dünyanın uydu olması bakımından da bizim için bir o kadar ilgi çekici olan bir gezegende beş yıl kaldıktan sonra Devlet Astronomi Yüksekokulu'ndakilere, sadece mutlu sonuçlanan *yolculuğun* ayrıntılarından çok daha önemli (gerçi onlar da muhtemeldiler ama) bilgiler verebileceğimin mutlaka bilincindedirler. Durum gerçekten de böyle. Anlatacak - anlatılmaktan haz duyacağım pek çok şeyim var. Gezegenin iklimine; soğukla sıcak arasındaki harika geçişlerine; güneşin iki hafta boyunca ortalgı kavurmasına, sonraki iki haftamnsa kutuplarımızdan daha soğuk geçmesine; nemin bir vakumun içindeki damıtım gibi güneşe en yakın noktadan ona en uzak noktaya doğru sürekli yere değiştirisine; akarsuyu bol, değişken bir kuşağa; insanlarına; gelenek göreneklerine ve politik kurullarına; tuhaf fiziksel yapılarına; çirkinliklerine; kulaklardan, böylesine tuhaf, seyrek bir atmosferde işe yaramayan o eklentilerden yoksun oluşlarına; bu yüzden de konuşamamalarına, konuşmanın neye yaradığını bilmemelerine; konuşmanın yerine benzersiz bir interkominikasyon yöntemi geliştirmiş olmalarına; aydaki herkeste dünyadaki bazı kişiler arasındaki anlaşılmağa - gezegenle uyduyu arasındakiine benzeyen ve ona bağlı olan, birinin sakinlerinin yaşamlarını ve yazgılarını diğerinin sakinlerinin yaşamları ve yazgılarıyla iç içe geçiren bağa; ve hep-sinden çok da, Ekselstanlı - hepsinden çok da ayın dış bölgelerinde, uydunun kendi eksen etrafında döndüğünün dünyanın çevresinde döndüğüyle neredeyse mucizevi bir uyum içinde olması sonucunda henüz insanlığınun teleskopları tarafından görülebilecek şekilde dönmemiş ve Tanrı'nın inayetiyle

asla da dönmeyecek olan o bölgelerde yatan bütün o karanlık ve korkunç gizlemlere ilişkin pek çok şey söyleyebilirim. Bütün bunları ve fazlasını -çok daha fazlasını- ayrıntılarıyla anlatmaya hazırım. Ama, sadece gelmem gerekirse, karşılığın alınmalı. Aileme ve evime geri dönmek istiyorum: Ve bundan sonra gireceğim iletişimlerin bedeli olarak -fiziksel ve metafizik bilimlerin pek çok son derece önemli daldındaki meseleleri aydınlatma kavuşuma gücüne sahip olduğum göz önüne alındığında- nifuzumuz sayesinde Rotterdam'dan ayrılışım sırasında alacaklarımı öldürerek işlediğim suçun affedilmesini istiyorum. Elinizdeki mektubun yazılma amacı da budur. Onu getiren, dünyadaki ulağım olmaya ikna ettiğim bir ay sakinidir ve Ekselstanlıların karar vermesini bekle-dikten sonra bana söz konusu affın haberiyle, eğer affedilmem mümkün olursa, dönecektir.

Ekselstanlıların aciz kulu olma vs. şerefini taşıyan,

HANS PFAALL

Söylendiğine göre Profesör Rubadub bu son derece sıradışı dokümanı oku-mayı bitirdikten sonra şaşkınlıktan piposunu yere düşürmüş ve Mynheer Superbus Von Underduk da gözüklerini çıkarıp sildikten ve cebine koyduktan sonra kendisini kaybedip vakarını unutarak hayret ve takdir duygularıyla üç kez topuğunun üstünde dönmüş. Tartışmaya gerek yoktu - af çekilmeliydi. En azından Profesör Rubadub buna yemin etti ve şanlı Von Underduk da en sonunda aynı karar verip bilim kardeşinin koluna girerek tek kelime etmeden onu yapılması gerekenler üstüne konuşmak üzere evine götürmeye koyuldu. Ancak belediye reisinin kapısının önüne vardıklarında ulak ortadan kayboldu-ğuna göre -Rotterdamlıların vahşi görüntüsünden ödü patlamış olmalıydı- affın pek işe yaramayacağını, çünkü böyle uzak bir mesafeyi ancak bir aylığın kat edebileceğini belirtti profesör. Belediye reisi de buna katıldı ve böylece bu mesele orada kapandı. Ancak dedikodular ve ileri geri edilen sözler son bulmadı. Hattâ bazı sivrizekalılar bütün bu meselenin düzmece olduğunu söyleyerek kendilerini rezil etti. Ama sanırım bu tip insanlar kavrayışlarının ötesinde olan her şeyi düzmece olarak tanımlıyor. Ben şahsen bu suçlamayı hangi verilere dayanarak yaptıklarını anlayamıyorum. Ne söylüyorlar bir bakalım:

Özellikle, Rotterdam'daki bazı şakacıların bazı belediye başkanlarına ve astromonlara karşı antipatilerinin olduğunu.

İkinci olarak, Cıvardaki Bruges şehrinde tuhaf görüntüde, iki kulağı da ke-

sik cüce bir hokkabazın günlerdir kayıp olduğunu.

Üçüncü olarak. Küçük balonun her tarafına yapıştırılmış olan gazetelerin, Hollanda gazeteleri olduklarından, balonun ayda yapılmış olmayacağı. Kağıtları kirliymiş - çok kirliymiş- ve matbaacı Gluck Rotterdam'da basıldıklarını yemin ediyor.

Dördüncü olarak. Ayyaş Hans Pfaall ile alacaklıları aradınlar için boşta gezenin iki üç gün önce şehrin kenar mahallelerinde bir meyhanede, deniz aşırı bir yolculuktan yeni gelmiş olarak, cepleri para dolu halde görüldüklerini.

Son olarak. Rotterdam'daki Astronomi Yüksekokulu'nun üyelerinin, dünyanın bütün diğer bölgelerindeki yüksekokullardakiler -ve genelde bütün üniversitelerdekiler ve astronomlar- gibi, oldukça hafif bir dille söylessek, olmaları gerekenden biraz bile daha iyi, daha yüce, ya da daha akıllı olmadıklarını.

NOT: Aslında yukarıdaki önemsiz taslakla Bay Locke'un ünlü "Ay Öyküsü" arasında fazla benzerlik yok. Ama ikisi de *düzmece* niteliğini taşıdığından (biri şakacı, diğeri tamamen içten bir tonda olsa da) ve iki düzmece de tema olarak aynı şeyi, aynı aldığından - dahası, ikisi de bilimsel ayrıntılarla inanılır-lık kazanmaya çalıştığından - "Hans Pfaall"ın yazan *kendisini savunmak için kendi jeu* desprisinin "Southern Literary Messenger"da, Bay L.'ünkinin "New York Sun"da yayımlanmaya başlamasından üç hafta önce yayımlandığını belirtmeyi gerekli görüyorum. Belki de var olmayan bir benzerliği kurgulayan bazı New York gazeteleri "Hans Pfaall"ı alıntılardılar ve onunla "Ay Düzmece'si'ni karşılaştırarak okuyup birinin yarısını diğerinde bulmaya çalıştılar.

"Ay Düzmece'si" sayıları bunu itiraf edebileceklerden daha fazla kişiyi kandırdığından, belki burada niye kimsenin kannaması gerektiğini açıklamak - öykünün içindeki, gerçek karakterim ele vermeye yetmiş olması gereken ayrıntılara işaret etmek- eğlenceli olabilir. Aslında her ne kadar bu ustaca kurguda büyük bir hayal gücü sergilenmiş olsa da, olgulara ve genel benzeşime daha dikkat edilmesi ona çok daha büyük bir güç katabilirdi. Kamuyuonun bir an için bile olsa kandırılmış olması yalnızca astronomik konulardaki genel cehaleti sergilemektedir.

Ayın dünyadan uzaklığı 240.000 mil kadardır. Bir merceğin o uyduyu (ya da uzaktaki herhangi bir nesneyi) ne kadar yakın göstereceğini anlamak için

elbette uzaklığı camın büyütmeye, daha doğrusu mekana işleme gücüne bölmemiz gerekir. Bay L. lensine 42.000 katlık bir güç vermiş. 240.000'i (ayın gerçek uzaklığını) buna bölsesek görünen uzaklığı buluruz: Beş mil artı beş bolu yedi mil. Bu uzaklıktan hiçbir hayvan görülemez; bırakın öyküdeki ayrıntılar verilen çok daha küçük nesnelere. Bay L. Sor John Herschel'in çiçekleri (Papa-ver rhoesalan, vs.) algılamasından ve hattı küçük kuşların gözlerinin rengini ve şeklini seçebilmesinden bahseder. Bundan kısa süre önce ise kendisi de merceğin çaptı kırk beş santimenden küçük nesnelere gösteremeyeceğini görmüştür, ama bu bile, söylediğim gibi, merceğe çok fazla güç atfetmektir. Bu arada bu büyük camın Dumbarton'daki Bay Hartley ve Bay Grant'ın cam fabrikasında ürettiği söylenmiştir; ama Bay H. ve Bay G.'nin müssessesine düzmeccenin basılmasından yıllar önce kapanmıştır.

Risale baskısının 13. sayfasında, yazar bir bizon türünün gözlerinin üstündeki "kılıbı bir peçeden" bahsederken "Zeki Dr. Herschel hemen bunun hayvanların gözlerini ayın bütünü bulduğumuz tarafındaki periyodik ve aşırı uçtaki aydınlık-karanlık dönüşümünden korumak için Tanrı'nın bulduğu bir çare olduğunu anladı," demektedir. Ama buna doktorun "zekice" bir gözlemi olarak bakılamaz. Ayın bizim tarafımızdaki sakinlerinin karanlığı hiç yaşamadığı anlaşılıyor; böylece bahsedilen "aşırı uçlar" söz konusu edilemez. Güneşin yokluğunda dünyada bulutuz bir havada dolunaydan geleninden on üç kat güçlü bir ışık alıyolar.

Topografya baştan sona, Blunt'ın Ay Haritası'na uygun olduğu iddiasında bulunurken bile, onunla, diğer bütün ay haritalarıyla, hattı büyük ölçüde kendisiyle çelişiyor. Pusula yönleri konusunda da içinden çıkılmaz bir karışıklık var. Yazarın bir ay haritasındaki yönlerin yeriyündeki yönlerle uyum içinde olmadığından, doğunun solda olduğundan vs. habersiz olduğu anlaşılıyor.

Belki de eski astronomların kara noktalar verdiği *Mare Nubium*, *Mare Tranquillitatis*, *Mare Foecunditatis* vs. gibi belirsiz adlara katan Bay L. aydaki okyanusların ve diğer geniş su kütlelerinin ayrıntılarını veriyor; oysa ayda böyle kütlelerin bulunmadığı astronomideki en su götürmez şekilde kanıtlanmış gerçektir. Aydınlıkla karanlık arasındaki sınırın karanlık noktaların herhangi birinden geçiş gözlenirken (ayın hilal ya da yandan fazlası parlak zamanında), bu hattın tırtıklı olduğu görülüyor, oysa, bu karanlık yerler sıvı olsa, düz olmaları gerekirdi.

21. sayfadaki yarasa adamın kanatlarının tarifi Peter Wilkins'ın uçan adalı-

larının kanatlarını tarif edişinin kopyası. En azından bu basit geçreğin şüphe uyandırmaması gerekirdi.

23. sayfada şunlar yazılı: "Bu yuva zamanın rahminde bir embriyo, kimyasal akrabalığın pasif öznesiyken bizim on üç kat büyük gezegenimizden ne çok etkilenmiş olmalı!" Pek güzel, ama hiçbir gökbilimcinin, özellikle de bilimsel bir dergide böyle bir cümle sarf etmeyeceğine dikkat edilmeli; çünkü dünya orada bahsedilen anlamda aydan on üç değil, kırk dokuz kat büyüktür. Benzer bir itiraz son sayfaların tümüne yapılabilir. Orada, filozof muhabir Sattürm'deki bazı keşiflerden bahsetmeye başlarken o gezegen hakkında bir talebeyle yakışan bilgiler verir - hem de Edinburgh Bilim Dergisi'ne!

Ama kumacayı özellikle ele vermesi gereken bir nokta var. Diyelim ki ayın yüzeyindeki hayvanlar görülebiliriyordu; - dünyadan bakan bir gözlemcinin dikkatini *ilk* ne çekerd? Elbette ki şekillerinden, boyutlarından ya da başka tuhafıklardan çok, şaşırtıcı *durumları*. Tavandaki sinekler gibi baş aşağı yürüyor halde görünmeleri gerekirdi. *Gerçek* gözlemci durumlarının tuhaflığı karşısında (bunu önceden biliyor olsa da) anlık bir şaşkınlık çığılığı atardı. *Kurgusal* gözlemci buna değinmez bile, ama bu yaratıkların tüm gövdelerini gördüğünden bahseder. Oysa onların yalnızca başlarının çıpım görmüş olabileceği açıktır!

Sonuçta yarasada adamların boyutlarının ve özellikle de güçlerinin (örneğin öylesine seyrek bir atmosferde uçabilmelerinin - ayın atmosferi varsa tabii) ve hayvani ya da bitkisel varoluşa ilişkin diğer kurguların hemen hepsinin genel olarak bu konulara ilişkin tüm analogik usulamalara ters düşükleri; ve analoginin burada çoğu zaman nihai kanıtlamalara yol açacağı. Yazının başında Brewster ve Herscher'e atfedilen, "görüşün odaksal nesnesinden geçen yapay bir ışığın transfüzyonu'na vs. vs. ilişkin tüm fikirlerin en uygun tanımlaması "abuk sabuk" olan o mecazi yazım tarzına ait olduklarını belirtmeye gerek yok.

Yıldızlar arasındaki optik keşiflerin gerçek ve son derece belirgin bir limiti vardır - bu limitin doğasının belirlenmesi anlaşılması için yeterlidir. Eğer gerçekten tek gereken büyük merceklerin imal edilmesinde oysa insan dehansı bunun üstesinden gelirdi ve istediğimiz boyutta mercek elde ederdik. Ama ne yazık ki, merceğin boyutundaki ve bunun sonucunda mekana işleme gücündeki artışla orantılı olarak, nesnenin ışınlarını difüzyonu ondan gelen ışığı azaltır. Ve insan yetileri bu kötü durumun üstesinden gelmeye yetmemektedir; çünkü bir nesne, yalnızca ondan direkt olarak ya da yansıyarak gelen ışık aracılığıyla gö-

rülebilir. Böylece Bay Locke'un işine yarayabilecek tek "yapay" ışık onun yönlendirebileceği yapay bir ışık olurdu. Bunu "görüşün odaksal nesnesine değil, görülecek gerçek nesneye - yani ayı yönelebilmeye gerekirdi. Bir yıldızdan gelen ışık açık ve ayız bir gecede yıldızların tamamından gelen doğal ışık kadar zayıflayacak ölçüde difüzyona uğradığında, yıldızın artık pratik açıdan görünmez olduğu kolayca hesaplanmıştır.

Yakın zamanda İngiltere'de imal edilen Earl of Ross teleskobunun spekulasyonunun 4071 inçkarelik yansıma yüzeyi vardır; Herschel teleskobununki yalnızca 1811'dir. Earl of Ross'un metalinin çapı 2 metredir; kalınlığı kenarlarda 5.5 inç, merkezde 5 inçtir. Ağırlığı 3 tondur. Odaksal uzaklığı 15 metredir.

Geçenlerde ustaca yazılmış, benzersiz bir küçük kitap okudum. Başlığı şöyleydi: - "L'Homme dans la lvne, ou le Voyage Chimérique fait au Monde de la Lvne, nouvellement decouvert par Dominique Gonzales, Aduanturier Espagnol, autremet dit le Courier vert. Mis en nôtre langve par J. B. D. A. Paris, chez Francois Piot, pres la Fontaine de Saint Benoist. Et chez J. Goinnard, au premier pilier de la grand' salle du Palais, proche les Consultations, MDCXCVI." S. 176.

Yazar eserini Bay D'Avision adlı bir şahsın ingilizce eserinden çevirdiğini söylemektedir. Oysa bu ifadede korkunç bir belirsizlik var. Ten ai eu," demektir, "Original de Monsieur D'Avision, medecin des mieux versez qui soient aujourd'huy dans la cónissance des Belles Lettres, et sur tout de la Philosophie Naturelle. Je lui ai cette obligation entre les autres, de m'auoir non seulement mis en main ce Livre en anglois, mais encore le Manuscrit du Sieur Thomas D'Anan, gentilhomme Ecossois, recommandable pour sa vertu, sur la version duquel j'advoue que j'ay tire le plan de la etienne."

Bir takım konuyla ilgili ve Gil Bias tarzında ilk otuz sayfayı kaplayan maceralardan sonra yazar bir deniz yolculuğu sırasında hastalandığından ve tayfasının onu zenci bir ıskalla birlikte St. Helena adasına bıraktığından bahseder. İkiisi yiyecek bulma şanslarını artırmak için ayrılmış birbirlerinden olabildiğince uzakta yaşar. Bu yüzden haberleşmek için muhabere güvencilerini yetiştirirler. Bunlara zamanla hafif paketler taşımaya da öğretirler - ve paketlerin ağırlığı giderek artırılır. Sonunda çok sayıda güvencin yetiştirip yazarın kendisini taşıtmak akıllarına gelir. Bu hedef için ayrıntılarıyla tasvir edilen çelik oymalarla desteklenmiş bir makine yapılır. Burada Senyor Gonzales'in sivri firtırlar ve koca koca bir perukayla, bir süpürgeye çok benzeyen ve kuyruklarından iplerle maki-

neye bağlanmış olan bir yabani kuğu (*ganza*) sürüsti tarafından havada taşındığını görürüz.

Senyör'ün anlatısındaki ayrıntılarına verilen ana olay çok önemli bir gerçeğe dayanır ki, bu okurdan kitabın sonunun yakınlarına dek gizlidir. Oylesine alışmış olduğu ganzalar aslında St. Helen'a'nın değil, aynı sakinleridir. Çok eski bir geleneğe göre her sene dünyanın bir bölgesine göç etmektedirler. Mevsimi gelince yurtlarına geri döneceklerdir tabii; ve yazar bir gün onları kısa bir yolculuk yapmakta kullanırken beklenmedik bir şekilde yukarı çıkarılıp kısa sürede uydunya götürülür. Burada pek çok tuhaflığın yanı sıra insanların son derece mutlu olduklarını; *kanunlarının* olmadığını; acı çekmeden öldüklerini; boylarının üç metreyle dokuz metre arasında değiştiğini; beş bin sene yaşadıklarını; İrdonozur adlı bir imparatorlarının olduğunu; on sekiz metre yükseğe sıçrayıp yerçekiminin etkisinden kurtulduktan sonra yelpazeler kullanarak uçabildiklerini görür.

Kendimi size kitabın genel *felsefesinden* bir örnek vermekten alıkoymayorum.

"Şimdi size," der Senyör Gonzales, "kendimi içinde bulunduğum yerin doğasını anlatmalıyım. Bütün bulutlar ayaklarımın altındaydı, daha doğrusu benimle dünyanın arasında uzanıyordu. Yıldızlara gelince, *bulduğum yerde hiç gece olmadığından görüntüleri hep aynıydı; her zamanki gibi parlak değil soluklardı ve ayın sabahları sahip olduğu görüntüsü çok andırıyorlardı.* Ama sadece birkaç tanesi görülebiliyordu ve bunlar da (tahmin edebildiğim kadarıyla) dünyalıların gördüğünden on kat büyük görünüyordu. Dolunaya yalnızca iki gün kalmıştı ve ayın büyüklüğü korkunçtu.

"Yıldızların yalnızca yerükürenin aya dönük tarafında beliridklerini ve ona yaklaştıkça daha büyük göründüklerini belirtmeyi unutmamalıyım. Ayrıca hava dingin de fırtınalı da olsa kendimi *hep ayla dünyanın tam arasında* bulunduğumu da söylemeliyim. Bundan emin olmam için iki sebep vardı - kuşların hem düz bir çizgide uçuyordu; ve ne zaman dinlenmeye kalksak, *belirsizce yerükürenin üstünde sürükleniyorduk.* Çünkü dünyanın *doğudan batıya doğru*, hiç durmadan genelde dünyanın kutupları denilen gündünlümü noktalarının değil, zodyak noktalarının üstünde döndüğünü söyleyen Copernicus'a katılıyorum ve bu meseleden daha sonra, Salamanca'da gençliğimde öğrendiğim olduğum ve sonra unuttuğum astrolojiye ilişkin bilgilerimi tazeleyecek zamanı bulunca uzun uzadıya bahsetmeyi düşünüyorum."

İtaliklerle belirtilmiş gaffarı bir kenara bırakırsak, kitabın zamanının güncel astrolojik fikirlerine ilişkin naif bir örnek olması açısından dikkat çekici olduğu söylenebilir. Bunlardan birine göre "yerçekimi kuvveti" ancak dünyanın yüzeyinin ötesindeki kısa bir mesafeye dek etki ediliyordu ve bu yüzden de yolcumuz "belirsizce yerükürenin üstünde sürüklenmektedir" vs.

Başka "aya yolculuklar" da olmuştur, ama hiçbir yukarıda bahsedilenden daha değerli değildir. Bergezac'ın tamamen anlamızsızdır. "American Quarterly Review"ün üçüncü cildinde söz konusu "Yolculuk"a ilişkin oldukça ayrıntılı bir eleştirel yazı bulunmaktadır; - bu eleştiride eleştirmenin yalnızca kitabın aptallığını mı, yoksa astronomi konusundaki kendi absürd cehaletini mi sergilediğini anlamak güçtür. Eserin adını unuttum; ama yolculuğun *vasıtası*-dostumuz Senyör Gonzales'in ganzalarından bile daha sağlamdır. Maceracı yeri kazarken ayın güçlü bir şekilde çektiği tuhaf bir metali keşfeder ve hemen ondan bir sandık inşa edip, yere bağlayan ipleri kestikten sonra sandıkla birlikte uydunya uçuverir. "Thomas O'Rourke'nin Uçuşu" büsbütün horgörülecek bir *jeu d'esprit*'dir ve Almancaya çevrilmiştir. Kahramanı Thomas aslında ırlandalı bir soylunun avlak beğenisidir ve tuhaflıklarıyla bu öyküye esin kaynaklığı yapmıştır. "Uçuşa" bir kartalın bantında, Bantry Koyu'nun ucundaki yüksek bir dağ olan Hungry Tepesi'nden başlanır.

Bu *kitapçıklarda* hedef hep hicivdir; tema Aylıların âdetleriyle bizimkilerin karşılaştırılmasıdır. Hiçbirinde yolculuğun ayrıntılarının *akla yakın* bir şekilde verilmesi yönünde bir çaba yoktur. Her birinde yazarlar astronomi konusunda tamamen cahil görünmektedir. "Hans Pfaall'da tasarım, gerçeğe benzerlik, bilimsel ilkeleri (konunun tuhaf doğasının el verdiği ölçüde) dünyaya ayırasındaki yolculuğa uygulama girişimi açısından orijinaldir.

Tarama ve Dzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Julius Rodman'in Gnlüğü

Kuzey Amerika'daki Rocky Dağları'nı Geçen
İlk Uygar İnsanın Anlatısı

I. BÖLÜM GİRİŞ

Okuyucularımıza bu başlık altında, büyük bir şans eseri elimize geçmiş olan son derece ilginç bir anlatıyı sunuyoruz. Bu Gnlük sadece Kuzeyde Kutup Denizi'nden güneyde Darien Kıstağı'na dek uzanan, dik ve karlı, uzun dağ silsilesinin ilk kez başarıyla geçilişini anlatmakla kalmıyor, daha da önemli, bu dağların ardındaki, *günümüzde* bile ayak basılmamış ve bilinmeyen olarak kabul edilen, bulabildiğimiz her ülke haritasında "*keşfedilmemiş bölge*" olarak tanımlanan enin topraklarda yapılan bir yolculuğun ayrıntılarını veriyor. Dahası burası Kuzey Amerika kıtasının sınırları içindeki keşfedilmemiş tek bölgedir. Bu yüzden dostlarımız bu Gnlüğü kamunun dikkatine sunma çabamızı anlayışla karşılayacaklardır. Bu gnlüğü incelerken, benzer hiçbir anlatının uyanırdmadığı bir ilgi uyandı içimizde. Bu belgenin ilk kez tanıtılmasına aracı olmamızın bu ilginin uyanmasında pek etkili olduğunu sanmıyoruz. Okuyucularımızın da bizim gibi, buradaki maceraların sıradışı bir ilginçlik ve önem taşıdığını düşüneceğinden eminiz. Keşif seferinin lideri, ruhu ve tarihçisi olan bu zatın yazdıklarındaki romantik coşku, benzeri kayıtlarda genellikle görülen o soğuk ve istatistiksel havadan çok farklıdır. Bu elyazmasının elimize geçmesini sağlayan Bay James E. Rodman'i bu derginin okuyucularının çoğu iyi tanır. **De-desi** ve bu anlatımın yazarı olan Bay Julius Rodman'in gençlik yıllarının kederli geçmesine yol açmış bir mizaç özelliğini kendisi de paylaşmaktadır. Kalıtsal bir hipokondridir kastettimiz. Bu zatı burada ayrıntılarıyla verilmiş olan sıradışı yolculuğa çıkmaya iten de her şeyden çok bu illettir ve anlaşlan, gnlüğünün başlangıcında bahsettiği avlanma ve tuzak kurma planları aslında, gi-

rişimin gözüpeklığı ve yeniliğı karşısında mantığın kendi kendisine bulduğu bahanelerdir. Bizce (ki bu konuda okuyucularımız da bize katılacaktır) onu buna teşvik eden tek şey, tuhaf mizacının insanlar arasında bulmasına izin vermediğı huzuru sarsıcılığın ortasında aramaktı. Çöle sanki bir dosta kaçarcasına kaçtı. Anlatısındaki pek çok noktayı insani eylemlere ilişkin kanılarımızla başka hiçbir şekilde bağdaştıramıyoruz.

Elyazmasını ki sayfasını atlamayı uygun gördük. Bu sayfalarda Bay R. Misso-ri boyunca yola çıkmadan önceki yaşamını anlatıyor. Burada İngiltere'de doğduğunu, son derece saygın bir aileden geldiğini, orada iyi bir eğitim aldığı ve 1784'te (on sekiz yaşındayken) babası ve iki bekar kız kardeşiyle birlikte o ülkeye buraya göç ettiğini belirtmek yerinde olabilir. Aile önce New York'ta oturdu. Ama sonra Kentucky'ye gitti ve neredeyse mütnezir bir şekilde Mississippi kıyısına, şimdiki Mills' Point'in nehrine açıldığı yere yerleşti. Yaşlı Bay Rodman burada, 1790 sonbaharında öldü. Ertesi sene iki kız da birkaç hafta arayla çiçek hastalığından vefat etti. Oğlu Bay Julius Rodman kısa süre sonra (1791 baharında) iletirici sayfalardan konusunu teşkil edecek yolculuğa çıktı. Söylediğine göre 1794'te bir yolculuktan döndükten sonra Virginia'da, Abingdon yakınlarında yaşamaya başladı. Burada evlendi. Üç çocuğu oldu. Soyundan gelenlerin çoğu şimdi orada yaşıyor.

Bay James Rodman'den aldığımız bilgiye göre dedesi o zorlu yolculuk sırasında sadece kısa bir günlük tutmuş ve elimizdeki elyazması o günlüğün ancak yıllar sonra ayrıntılandırılmasıyla ortaya çıkmış. Gezzin bu elyazmasını yıllar sonra, botanikçi ve *Flora Boreah-Americana* ile *Historie des Chines d'Amérique*'in yazarı *Andre Michau*'nun teşvikiyle kaleme almış. Bay Jefferson'un Rocky Dağlar'na bir keşif seferi düzenlemeyi düşündüğü sırada *Bay Michau*'dan yardım teklifi aldığı hatırlardadır. Mösyo Michau'nun yolculuğa katılmasına karar verilmiş, hattâ Kentucky'ye kadar gitmişti ki o sırada Philadelphia'da bulunan Fransız bakan, ona bu niyetinden vazgeçmesini ve hükümetinin kendisini yapmakla görevlendirdiği botanik çalışmalarını başka yerde sürdürmesini emretti. Onun yerini Mösyo Lewis ve Mösyo Clarke almış, bu ikisi üstlendikleri görevi oldukça iyi başarmıştı.

Ancak o sırada tamamlanan elyazması, Mösyo Michau için yazılmış olmasına karşın kendisinin eline hiç geçmedi. O sırada Monticello yakınlarında oturan Mösyo Michau'nun evine götürmesi için kendisine verilen genç adam tarafından yolda kaybedildiğı farzedildi hep. Belgeleri bulmak için doğru dürtüst

bir girişimde bulunan da olmadı. Bay Rodman'ın tuhaf mizacı, elyazmasını arama işini canla başla yapmasını engelledi. Aslında ne kadar tuhaf gibi görünse de, hakkında duyduklarımızdan anladığımız kadarıyla, bu son derece sıradışı yolculuğunun sonuçlarını *yaşaylatmak* için herhangi bir çabada bulunur muydu, bundan bile şüpheliyiz. Bizce günlüğünü genişletmekteki tek amacı Mösyo Michau'nun arzusunu yerine getirmekti. Anlatımın kahramanı, Bay Jefferson'ın keşif projesinden bile (ki o sıralarda neredeyse herkes tarafından büyük bir heyecanla karşılanmış ve büyük bir *yenilik* olarak görülmüştü) sadece birkaç genel cümleyle ve yalnızca akrabalarına bahsetmişti. Kendi yolculuğunu asla konuşma konusu yapmamıştı. Bu konudan kaçırın gibi görünüyordu. Lewis ile Clarke'ın dönüşünden önce de öldü! *M. Michau'ya teslim etmesi için ulağa verilen günlük* ise üç ay kadar önce, eskiden Bay Julius R.'e ait olan bir yazı masasının gözünde bulundu. Onu oraya kimin koyduğunu bilmiyoruz. Bay R.'in bütün akrabaları bu konuda onu akıllor. Ama, o bayın ya da Bay James Rodman'ın (ki kendisine karşı özel bir minnettarlık besliyoruz) ansısına kesinlikle saygısızlık etmek istemeden şunu belirtmek istiyoruz ki, anlatıcım pakedi ulaktan bir şekilde geri alıp sonradan bulunacağı yere koymuş olması bize son derece mantıklı geliyor. Bu o zatın kişiliğindeki tuhaf duyarlılığa da kesinlikle ters düşmüştür.

Bay Rodman'ın anlatım tarzını hiçbir şekilde değiştirmek istemediğimizden el yazmasında pek az değişiklik yaptık; yapılan değişiklikler bazı yerlerdeki kalsaltmalardan ibarettir. Üslubunu düzeltmeye zaten gerek yoktu; basit ve son derece etkiliydi bu üslup; ve gezzinin günbegün geçtiğı son derece farklı, muhteşem yerlerden aldığı hazın kanıtıydı. En zor şartlarda ve tehlikelerde bile anlatısına hakim olan bir *sevecenlik* var ki, bu adamın kişisel özelliklerini hemen anlamamızı sağlıyor. Bir doğa âşığıydı. Doğanın hüznü veren ve vahşi yönlerine karşı, belki neşe veren ve uysal yönlerinden daha fazla sevgi besliyordu. O devasa ve çoğunlukla korkunç kırdı ilerlerken yüreginde kolayca fark edilen bir esirlik vardı ki, bu okurken onu kiskanmamıza yol açıyor. Gerçekten *tam da* çok sevdiği gün gibi aşık bir olan o görkemli ıssızlıkta yolculuk edecek adamdı. Onu algılamaya uygun biriydi; gerçekten hissetme yeteneğine sahipti. Bu yüzden elyazmasını paha biçilmez bir hazine olarak görüyoruz - kendi alanının en iyi - daha iyisi hiç yazılmamış bir örneği.

Bu anlatıdaki olayların şimdiye kadar *gizli* kalmış olması; Lewis ile Clarke'ın keşif seferinden önce Bay Rodman'ın Rocky Dağlar'ını geçmiş olduğu *gerçeği-*

nin kamuya asla açıklanmamış ya da Amerikan coğrafyası üstüne yazan herhangi bir yazar tarafından belirtilmemiş (bundan eminiz) olması ilginç, hattâ oldukça tuhaftır. Bu yolculuğa ilişkin olarak varlığından haberdar olduğumuz tek gönderme, Müsyo Michau'nun yazdığı ve Virjinya'daki Charlottesville kasabasından Bay W. Wyatt'ın elinde olduğu söylenen yayımlanmamış bir mektup. Bu mektupta bundan laf arasında "muhteşem bir şekilde gerçekleştirilen muazzam bir tasarımla" olarak bahsediliyor. Bu yolculuğa ilişkin başka göndermeler varsa bile biz bilmiyoruz.

Bay Rodman'ın keşif seferinden bahsetmeden önce başkalarının kıtamızın kuzeybatı bölümünün keşfi konusunda yaptıklarına bir göz atmak yerinde olur. Okuyucu bir Kuzey Amerika haritasını açarsa anlatacağlarımızı daha iyi takip edebilir.

Kıtanın Kuzey Buz Denizi'nden, ya da 70. enlemden 9. enleme ve Greenwich'in batısındaki 56. meridyenden 168. meridyene dek uzandığı görülecektir. Bu engin bölgenin tamamı uygar insan tarafından az çok keşfedilmiştir. Aslında epey büyük bir kısmında kalıcı yerleşim merkezleri kurulmuştur. Ancak bütün haritalarımızda hâlâ *keşfedilmemiş* olarak gösterilen ve günümüze dek hep öyle kabul edilmiş olan geniş bir arazi vardır. Bu arazi güneyde 60. enlemin, kuzeyde Kuzey Buz Denizi'nin, batıda Rocky Dağları'nın ve doğuda Rusya'nın sahip olduğu bölgelerin arasında kalmaktadır. Ve *bu son derece yabancıl bölgeyi pek çok yölerden kat etmek onuru Bay Rodman'e aittir. Bu anlatımın en ilginç yönleri de oradaki maceralarına ve keşiflerine dairdir.*

Belki beyaz insanların Kuzey Amerika'ya yaptığı en eski yolculuk Hennepin ile arkadaşları tarafından 1698'de gerçekleştirilmiştir. Ama Hennepin keşiflerinin çoğunu güneyde yaptığından onlardan daha fazla bahsetmeyi gerekli görmüyoruz.

Bay Irving, Astoria adlı yaptında Kaptan Jonathan Carver'ın kıtayı Atlantik Okyanusu'ndan Pasifik Okyanusu'na dek kat etmeyi deneyen ilk insan olduğunu söyler. Ama bunda yanılıyor gibi görünmektedir. Çünkü Sir Alexander Mackenzie'nin seyir defterlerinden birinde Hudson Bay Kürk Şirketi tarafından bu amaçla iki keşif seferi düzenlendiğini okuruz. Bunlardan biri 1758'de, diğeri 1749'da yapılmıştır. İkisinin de tamamen başarısız olduğu söylenmekte ve bu yolculuklara ait bir belge bulunmamaktadır. Kaptan Carver yolculuğuna 1763'te, Kanada'nın İngiltere tarafından ele geçirilmesinden kısa süre sonra başladı. Niyeti ülkeyi kırkçüncü ve kırkaltıncı kuzey enlemleri arasındaki ge-

çip Pasifik sahillerine ulaşmaktı. Hedefi kıtanın en geniş kesimindeki genişliğini ölçmek ve hükümetin batı sahilinde bir yerde kuracağı bir kuzeybatı geçidinin keşfini ya da Hudson Körfezi'yle Pasifik Okyanusu arasındaki iletişimi kolaylaştıracak bir ileri karakol için uygun bir yer saptamaktı. O sırada Oregon olarak adlandırılan Columbia Irmağı'nın, Annian Boğazı civarında bir yerden denize döküldüğüne farzetmişti. İleri karakolun buraya kurulmasını beklemişti. Ayrıca bu yöredeki bir yerleşim merkezinin yeni ticari kaynakları açığa çıkaracağını ve Çin ile İngiltere'nin Doğu Hint Adaları'ndaki sömürgeleriyle kurulan bir ticaret yolunun Ümit Burnu'ndan geçen eski yoldan daha kısa olacağını düşünmüştü. Ancak dağları aşmaya çalışırken yolu suya şaşırdı.

Kuzey Amerika'daki bir sonraki önemli keşif seferi Samuel Hearne tarafından düzenlendi. Hearne 1769-72 seneleri arasında bakır madenleri bulmak amacıyla Hudson Körfezi'ndeki Prince of Wales Kalesi'nden yola çıkıp kuzeybatı yönünde Kuzey Buz Denizi kıyılarına dek ilerledi.

Elimizdeki kayıtlara göre, Kaptan Carver bundan sonra ikinci bir girişimde bulundu. 1774'te yaya olarak çıkılan bu keşif seferinden kendisine bir Parlamento üyesi ve oldukça zengin biri olan Richard Whitworth eşlik etti. Bu girişimden bahsetmemizin tek sebebi oldukça geniş bir boyutta tasarlanmış olması. Çünkü asla gerçekleştirilemedi. Bu zevat yanlarına eli altmış adam, usta işçiler ve denizciler alıp bunlarla birlikte dağlarda Oregon'un kaynağını arayacak, sonra da bu nehrin üstünde, Annian Boğazı'ndaki ağzına dek seyahat edecekti. Burada bir kale inşa edilecek ve keşifleri sürdürmek için gemiler yapılacaktır. Bu girişim Amerikan devriminin başlamasıyla durduruldu.

1775'e kadar Kanadalı misyonerler Saskatchewan Nehri'nin 53. kuzey enlemi ve 102. batı boyundaki kuzey ve batı kıyılarında kürk ticareti yapmaktaydı. 1776'nın başlarında da Bay Joseph Frohisher bu yönde 55. K. ve 103. B.ya kadar gitti.

1778'de Bay Peter Bond dört kanoyla Elk Nehri'ne açılıp nehrin Hills Gölü'yle birleştiği yerin eli kilometre güneyine dek ilerledi.

Şimdi kıtayı okyanustan okyanusa kat etme yönündeki bir başka girişimden bahsetmeliyiz, ki daha en başından başarısızlığa uğramıştı. Bu girişimin yapıldığı pek bilinmez. Sadece Bay Jefferson tarafından, üstünkörü bir şekilde bahsedilir. Bay J., Ledyard'ın Paris'te kendisini çağırıldığını ve ona Kaptan Cook'la birlikte yaptığı başarılı yolculuktan sonra yeni bir girişimde bulunmaya can atacağını söylediğini belirtir. Bay J. ona kara yoluyla Kamchatka'ya gitmesini, Rus

gemilerinden biriyle Nootka Boğazı'nı geçmesini, Missouri enlemine inmesini ve sonra o bölgeden geçerek bu nehrin üstünden Birleşik Devletler'e varmasını önermiştir. Ledyard Rus Hükümeti'nden izin alabilirse bu tavsiyeye uyacağı söyler. Bay Jefferson bu izni almayı başarır ve gezgin Paris'ten yola çıkar St. Petersburg'a varır, ama İmparatorçe kışı Moskova'da geçirmek üzere Petersburg'dan ayrılmıştır. Mali durumu bu kentte uzun süre kalmasına elverişli olmayan Ledyard, bakanlardan birinden aldığı pasaportla yoluna devam eder. Kamchatka'ya üç yüz yirmi kilometre kala bir Rus subayı tarafından durdurulur, İmparatorçe fikrini değiştirmişti ve şimdi daha fazla ilerlemesini yasaklamaktadır. Ledyard bir kapalı at arabasına konulduktan sonra araba Polonya'ya varana dek gece gündüz, hiç durmadan yol alır. Ledyard burada serbest bırakılır. Bay Jefferson Ledyard'ın girişiminden bahsederken yanılıya düşüp onun "kuzey kıtamızın batısını keşfetmeye soyunan ilk girişimci" olduğunu söyler.

Daha sonraki önemli girişim Sir Alexander Mackenzie'ninkiydi. Bu oldukça dikkat çekici girişim 1789 senesinde gerçekleşti. Montreal'den yola çıkan Mackenzie, Utawas Nehri'nü, Nipissing Gölü'nü, Huron Gölü'nü geçti, Superior Gölü'nün kuzey kıyısından, bugün Grand Portage olarak adlandırılan yerden ilerleyip Black Bear, Primo ve Buffalo göllerini geçerek kuzeydoğu ile güneybatı arasındaki yüksek bir dağ silsilesine ulaştı. Sonra Elk Nehri boyunca ilerleyip Hills Gölü'ne vardı. Sonra Slave Nehri boyunca ilerleyerek Slave Gölü'ne ulaştı, bu gölün kuzey kıyısından Mackenzie Nehri'ne geçti ve son olarak buradan Kuzey Kutup Denizine çıktı. Bu çok uzun yolculuk boyunca sayısız tehlike yaşadı ve en çetin güçlüklerle klandı. Mackenzie Nehri boyunca, bu nehrin ağzına yaptığı yolculuğun tamamı boyunca Rocky Dağları'nın doğu eteklerinden dibinden geçti, ama bu sınırı asla aşmadı. Ancak 1793'te Montreal'den yola çıktı ve ilk yolculuğunun rotasını Unjigah ya da Peace Nehri'nin ağzına kadar takip ettikten sonra batıya döndü, bu nehrî takip etti ve 56. enlemde Rocky Dağları'ndan geçti. Sonra güneye dönüp karşısına bir nehrî çıkana kadar ilerledi. Bu nehrî Salmon (şimdiki Frazer) adını verdi ve bunu takip ederek en sonunda Pasifik'e, yaklaşık 40. kuzey enlemine ulaştı.

Kaptan Lewis ile Kaptan Clarke'ın dikkate değer keşif seferi 1804-6 seneleri arasında sürdü. Ticari merkezler tesis etmek üzere Kızıldilili kabileleriyle yapılan yasanın geçerlilik süresi 1803'te sona ermek üzereydi ve Bay Jefferson 18 Ocak'ta Millet Meclisi'ne gizli bir mektup sunarak bu yasa üstünde bazı değişiklikler (Missouri'deki Kızıldilileri de kapsayacak şekilde) yapılmasını teklif

etmişti. Hazırlık olmak üzere de Missouri'yi kaynağına dek takip edecek, Rocky Dağları'nı geçecek ve bu bölgeyle Pasifik Okyanusu arasındaki en iyi su yolunu bulacak bir ekip oluşturulmasını öneriyordu Bay Jefferson. Bu tasarı tamamen gerçekleştirildi. Kaptan Lewis Columbia Nehri'nin üst kısmını araştırıp (ama Bay Irving'in söylediği gibi "keşfetmeyip") bu nehrî sonuna dek takip etti. Columbia'nın kaynak sularına 1793'te Mackenzie tarafından gidilmişti.

Lewis ile Clarke Missouri'yi keşfederken Binbaşı Zebulon M. Pike Mississippi boyunca ilerlemekteydi. Bu nehrî İtaca Gölü'ndeki kaynağına dek izlemeyi başardı. Geri dönüş yolculuğu sırasında, 1805-7 yılları arasında hükümetin emriyle Mississippi'nin batısına ilerleyip Arkansas'ın kaynak sularına (40. enlemde, Rocky Dağları'nın ardında) ulaştı, Osage ve Kansas nehirlerini geçip Platte'nin kaynağına vardı.

1810'da Bay David Thompson, (North-West Kürk Şirketi'nin ortaklarından biriydi) güçlü bir ekiple kutayı geçip Pasifige ulaşmak için Montreal'den yola çıktı, izleyeceleri yolun ilk kısmı Mackenzie'nin 1793'te izlediğinin aynısıydı. Hedef Bay John Jacob Astor'un bir tasarmayı gerçekleştirmek, yani Columbia ağzında bir ticaret merkezi kurmaktı. Adamlarının çoğu onu dağların doğu yüzünde terk etti. Ama sonunda sadece sekiz adamla da olsa dağları geçmeyi başardı. Oradan Columbia'nın kuzey dalına ulaştı ve nehrî boyunca ilerleyerek Columbia'nın kaynağına daha önce herhangi bir beyaz adamın ulaştığından çok daha yakın bir noktaya dek yaklaştı.

1811'de de Bay Astor'un dikkate değer girişimi gerçekleşti - en azından bölgedeki yolculuğu açısından dikkate değerdi. Bay Irving, bütün okuyucuları bu yolculuğu ayrıntılı konusunda bilgilendirdiğinden ondan kısaca bahsetmemiz yeterli. Bu tasarımdan yukarıda bahsetmiştik. Ekip (Bay Wilson Price'in idaresinde) Montreal'den, Utawalardan, Nipissing Nehri'nden ve bir dizi küçük göl ve nehrinden, Michilimackinac'tan ya da Mackinaw'dan geçti - oradan Green Körfezi'ni, Fox ve Wisconsin nehirlerini geçerek Du Chien Bozkır'ına ulaştı - buradan Missouri boyunca ilerleyerek, Aricara Kızıldililerinin 46. ve 47. Kuzey enlemleri arasında ve nehrin ağzının iki bin üç yüz kilometre yakarısında bulunan bir köyüne vardı - buradan güneybatıya saparak çölu geçti, dağları Platte ve Yellowstone nehirlerinin geçtiği yerden aştı ve Columbia'nın güney dalını takip ederek denize ulaştı. Bu keşif seferinden dönen iki küçük ekip, bölgeyi son derece tehlikeli koşullar altında, olaylı bir yolculukla

geçti.

Binbaşı Stephen H. Long'un yaptığı yolculuklar, zaman açısından bir sonraki önemli yolculuklardır. Bu zat 1823'te St. Pete Nehri'nin kaynağına, Winnipeg Gölü'ne, Woods Gölü'ne vs. kadar ilerledi. Kaptan Bonneville ve başkalarının yakın zamanda yaptığı yolculuklardan bahsetmek hâlâ hatırladıkları için gereksiz. Kaptan B.'nin maceraları Bay Irving tarafından oldukça iyi bir şekilde aktarıldı. 1832'de Fort Osage'den geçip Rocky Dağları'nı ve bu dağların arındığı bölgelerde neredeyse üç şene geçirdi. Birleşik Devletler hudutları içinde son yıllarda bilimadamları ya da maceraperestler tarafından ayak basılmamış pek bir yer yok. Ama bölgemizin kuzeyindeki ve Mackenzie Nehri'nin batısındaki engin ve ıssız kesimlere bilindiği kadarıyla Bay Rodman ile küçük ekibindekiler dışında beyaz insan gitmedi. Rocky Dağları'nı *ilk* kimin geçtiği meselesine gelince; şimdiye kadar verdiğimiz bilgilerden bunu başaranın Lewis ile Clarke olmadığı anlaşılacaktır, çünkü Mackenzie bunu 1793'te yapmıştır. Aslında o devasa engelleri ilk aşan Bay Rodman'dır. Kendisi bu dağları 1792'de geçmiştir. Bu yüzden kamunun dikkatini aşağıdaki sıradışı anlatıya çekmemiz boşuna değildir.

[Imza Ed. G. M.]

2. BÖLÜM

Babamın ve iki kız kardeşimin ölümünden sonra Point'eki büyük çiftlikle daha fazla ilgilenmeyip onu yok pahasına Bay Junot'ya sattım. Missouri boyunca ilerlemeyi sık sık aklımdan geçirdim; artık bu nehir boyunca bir keşif seferine çıkıp post toplamaya kararlıyım. Bunları *Petite Côte*'de North-West Kürk Şirketi'nin temsilcilerine rahatça satabileceğimden emindim. Mal mülk edinmenin en iyi yolunun bu olduğuna; biraz da girişimcilik ve cesaretimi kullanırsam bunu azamileştireceğime inanıyordum. Avcılıktan ve tuzak kurmaktan da hep hoşlanırsımdır; şimdiye kadar iş olarak yapamam da. Ayrıca ülkemizin batısını keşfetmek için büyük bir istek duyuyordum. Pierre Junot bana buralardan sık sık bahsedirdi. Bana ebelik eden konuşman en büyük öğlüyü ve tuhaf tavırlarına, zihninin garip işleyişine karşın yine de dünyanın en iyi ve en cesur insanlarından biriydi; fiziksel gücü pek fazla olmasa da, Kanada kökenliydi ve Kürk Şirketi için bir iki kısa gezeye çıkmış. Gezelerini anlatmaktan hoşlandı: Babam, Pierre'le çok severdi, ben de ondan çok hoşlanı-

dım; ve küçük kız kardeşim Jane de ona tutkundum. Eğer Tanrı onu yaşatsaydı eminim evlenirlerdi.

Pierre, babamın ölümünden sonra ne yapacağıma tam olarak karar veremediğini fark edince nehir boyunca birlikte küçük bir keşif seferine çıkmazdı önerdi ve bu konuda beni ikna etmesi hiç zor olmadı. Missourî'den yukarı doğru olabildiğince ilerlemeye karar verdik. Yolda tuzak kurup avlanacaktık ve ikimiz için de birer servet sayılacak kadar post toplayana dek dönmeyecektik. Babası buna karşı çıkmadı ve ona üç yüz dolar verdi. Sonra aletlerimizi almak ve yolculuk için olabildiğince adam toplamak üzere *Petite Côte*'a gittik.

Petite Côte Missourî'nin kuzey kıyısında, Mississippi ile birleştiği yerin otuz kilometre ötesindeki küçük bir yerleşim yeridir. Bir dizi alçak tepenin eteğinde, nehrin Haziranda yağmur sularıyla kabardığında erişemeyeceği kadar yukarısındaki bir kaya tabakasının üstünde bulunur. Buranın üst kısmında sadece beş altı ahşap ev vardır. Ama doğu tarafında küçük bir kilise ve nehre paralel uzanan on beş yirmi ev bulunur. Sakinleri yüz kişi kadardır. Çoğunlukla Kanada kökenli kreollerdir. Son derece tembeldirler ve etraflarındaki verimli toprağı işlemek için hiçbir girişimde bulunmazlar. Arada sırada biraz bahçecilik yaparlar o kadar. Temelde avcılıkla ve Kızilderililerle yaptıkları post ticaretiyle geçinir, bu derileri North-West Şirketi'nin adamlarına satırlar. Burada yolculuğumuz için kolayca adam ya da teçhizat bulabileceğimizi düşünmüştük. Ama her iki komuda da hayal kırıklığına uğradık. Çünkü burası her iki bakımdan da isteklerimizi karşılamakta ve yolculuğumuzun güvenli ve verimli helmakta yetersizdi. Kızilderili kabileleriyle dolu bir bölgenin içinden geçmeye karar vermiştik ve bu kabileler hakkında belirsiz söylentiler dışında hiçbir şey bilmiyorduk; oysa vahşi ve hain olduklarına inanmak için pek çok sebebiz vardı. Bu yüzden yamuzma bol silah, cephane ve adam almamız kesinlikle şarttı. Yolculuğumuzdan kar sağlayacaksa topladığımız şeyleri geri götürmekte kullanacağımız kanelarımızın da olması şarttı. *Petite Côte*'a ilk vardığımızda Martin ortasıydı. Mayısın sonuna kadar hazırlanmadık. İki kez nehrin aşağısına, Point'e inip adam ve teçhizat aramak zorunda kaldık. Bunlar bize epey bahalya mal oldu. Zaruri pek çok şeyi bulamayacak gibiydik, ama neyse ki Pierre Mississippi boyunca yapılan bir yolculuktan dönen bir ekipke karşılaştı da bunlar en iyi adamlarından altısını ve bir kanyonu bize verdiler. Aynı zamanda erzak ve cephane fazlalarının çoğunu da sattılar. Tam zamanında gelen bu yardım sayesinde Hazirandan önce yola çıkmaya

hazır hale gelebilirdik. 1791 yılı, Haziran ayının üçünde *Petite Côté*'daki arkadaşlarımızda veda edip keşif seferimize çıktık. Grubumuz on beş kişiden oluşuyordu. Bunlardan beşi *Petite Côté*'lu Kanadalıydı ve hepsi de nehrin yakınında kısa gezilere katılmıştı, iyi kayakçılar, hele işi Fransızca şartlar söylemeye ve içki içmeye geldiğinde mükemmel yol arkadaşlarıydılar. Çok fazla içiyorlardı, ama iş yapamayacak kadar sarhoş oldukları çok enderdi. Keyifleri her zaman yerindeydi ve çalışmaya hazırdı. Ama iyi avcı olmadıklarım düşünyordum ve dövüşme konusunda da güvenilmez olduklarını kısa sürede anladım. Nehrin ilk sekiz yüz bin kilometresi boyunca (tabii o kadar ilerleyebilirsek) bu beş Kanadalı'dan ikisi çevirmen olarak görev yapacaktı. Sonra gerek duyarsak çevirmen olarak Kızıldenizli kullanmayı düşünyorduk. Ama Kızıldenizliyle olabildiğince az görüşmek istiyor, onlarla böylesine küçük bir ekiple ticaret yapma riskine girmektense kendimiz tuzak kurmayı yeğliyorduk. Her zaman son derece ihtiyatla ilerliyor, kendimizi sadece bundan kaçınmadığımızda açığa çıkarıyorduk.

Pierre'in geri dönen Mississippi teknesinden aldığı altı adam Kanadalılardan olabildiğince farklıydı. Beşi kardeşti; soyadları Greeley idi (John Robert, Meredith, Frank ve Poindexter). Bu beş kardeşten daha cesur ve iyi adam bulamazdık doğrusu. John Greeley kardeşlerin en büyüğü ve en sağlam yapılandıydı. Kentucky'nin en güçlü adamı ve en iyi atıcısı olmakla nam salmıştı. Bir seksen buyundaydı; omuzları son derece geniş, kolları bacakları uzun, eklemeleri iri ve güçlüydü. Çok kuvvetli adamların çoğu gibi o da son derece yumuşak başlıydı ve hepimiz tarafından seviliyordu. Diğer dört kardeş de güçlü ve sağlam yapılarıydı, ama John ile kıyaslanamazlardı. Poindexter onun kadar uzun boylu, ama çok sıksaydı ve son derece vahşi bir görüntüye sahipti. Ama tıpkı ağabeyi gibi o da barışçıl bir yapıdaydı. Hepsini de av konusunda deneyimli iyi atıcılardı. Pierre'in bizimle gelme teklifini seve seve kabul etmişlerdi. Onlarla bir anlaşma yapmıştık. Girişimin karından Pierre ve benle eşit pay alacaklardı - yani kârın üç bölücekti; birini ben, birini Pierre alacak, bir parçayı da beş kardeş bölüşecekti.

Geri dönen teknedeki aramızda katılan altıncı adam da iyi bir elemandı. Adı Alexander Wormley idi. Virginia'lydı ve tuhaf yanları olan bir adamdı. Eskiden vazilık yapmış ve sonra kendini peygamber sanıp bölgede uzun saç ve sakalla, çıplak ayakla doluşarak karşısına çıkan herkese uzun vaazlar vermişti. Bu sanrısı şimdi başka bir kanala yönelmişti. Yörenin bir yerinde altın madenleri

bulmaktan başka bir şey düşünüyordu. Bu konuda tamamen bir deli gibiydi. Ama diğer tüm konularda son derece akli başında ve hattâ zekiydi. İyi bir kayakçı, iyi bir avcı ve cesur, güçlü kuvvetli ve hızlı yürüyebilen bir adamdı. Hevesli karakteri yüzünden bu adama çok güveniyordum. Sonunda görüleceği gibi bu konuda yanılmıdım.

Diğer iki adamımız Pierre Junot'ya ait Toby isiminde bir zenci ile Mill's Point'in yanındaki ormanda bulduğumuz, keşif seferimizden bahsederek bahsetmez bize katılan bir yabancıydı. Adı Andrew Thornton'du. Virginia'lydı ve kanımca mükemmel bir aileden, eyaletin kuzeyindeki Thorntonlardan geliyordu. Üç yıldır Virginia'dan uzaktaydı. Bölgenin battımı, yanında sadece iri bir Newfoundland köpeğiyle gezip durmuştu. Post toplamamıştı; gezip macera yaşamaktan başka bir amacı yok gibiydi. Geceleri kamp ateşinin çevresinde otururken maceralarını ve kır yaşamının zorluklarını anlatarak eğlendirirdi bizi. Öyle bir içtenlikle anlatırdı ki doğruluklarından şüphe duymazdık bu maceraların; oysa çoğu oldukça sıradışı olaylardı. Daha sonraki deneyimlerimizden yalnız geçen avcının katlandığı tehlike ve güçlüklerin pek abartılmayacağını ve asıl meselemin onları dinleyiciyi iyi aktarabilmek olduğunu öğrendik. Thornton'u **görüür** görmüş çok sevdim.

Toby'den sadece birkaç sözcükle bahsettim, oysa kesinlikle ekibimizin en önemsiz adamı değildi. Yaşlı Bay Junot'un ailesinde çok uzun yıllar bulunmuş ve sadık bir zenci olduğunu kanıtlanmış. Bizimki gibi bir keşif seferine çıkmak için çok yaşlıydı; ama Pierre onu geride bırakmak istemiyordu. Ancak sağlam yapıları bir adamdı ve hâlâ epey dayanıklıydı. Pierre fiziksel güç açısından ekibimizin en zayıf adamı olsa gerek, ama büyük bir sağduyuya sahipti ve hiçbir şeyden yılmadı. Tavırları bazen ölçüştüz ve kabaydı. Bu sık tartışmalara girmesine yol açıyordu ve bir iki kez keşif seferimizden başarısız ciddi ölçüde tehlikeye attı. Ama gerçek bir dostu ve bu açıdan onu paha biçilmez değerde görüyordum.

Böylece *Petite Côté*'dan ayrılarak ekibimizde bulunanları kısaca tanıtmış oludum. Kendimizi ve teçhizatlarımızı taşımak, ayrıca edinebileceğimiz derileri eve götürmek için iki büyük kayığımız vardı. Bunların küçüğü huş kabuğundan yapılmış, ladin kökünden iplerle bağlanmış, bağlantı yerleri çam sakızıyla kaplanmıştı ve altı kişinin rahatlıkla taşıyabileceği kadar hafifti. Altı metre uzunluğundaydı ve dört ila on iki kütrelle yzürdürebiliyordu. Borda tirizine kadar doldurulduğunda suya kırk beş, boşken ise sadece yirmi beş santim ka-

dar batıyordu. Diğer *Petite Côté*'de bizim yaptığımız bir tekneydi. Dokuz metre uzunluğundaydı ve borda tirizine kadar doldurulduğunda suya altmış santim batıyordu. Ülti metre uzunluğunda bir güvertesi vardı. Burada sağlam kapılı küçük bir kamara bulunmaktaydı. Tekne epey geniş olduğundan bu kamara hepimiz doluşabilirdik. Kamaranın duvarları arasında üstüptü döşenmişti; çift katlı meşeden yapıldığından kurşun geçirmezdi. Çeşitli yerlerine küçük delikler açmışık, saldırya uğrarsak hem bunlardan ateş açılırdı, hem de düşmanın hareketlerini gözlemleyebilelim diye. Bu delikler aynı zamanda kapıyı kapadığımızda hava ve ışık almamıza da sağlıyordu. Onları gerektiğinde tükayacak tapalarımız da vardı. Geri kalan üç metre açığı ve burada altı kürek kullanılabirdik. Ama temelde sırık kullanıyorduk. Yelkeni kolayca açılıp kapanan küçük bir direğimiz de vardı. Pruvadan yaklaşık iki metre ötedeydi. Rüzgar elverişli olduğunda bunun üstünde büyük bir dörtkenar yelken açıyorduk.

Pruvanın altındaki bir bölmeye on varil barut ve gerekli gördüğümüz ölçüde saçma koymuştuk. Saçmaların onda birini fişeklere doldurup hazır etmiştik. Ayrıca buraya tekerlekli küçük bir pirinç topu da, fazla yer kalamasın diye parçalarına ayırarak yerleştirmiştik. Keşif seferimiz sırasında böyle bir savunma silahının işimize yarayabileceğini düşünüyorduk. Bu top iki yıl önce Missouri'ye ispanyollar tarafından getirilen üç toptan biriydi. *Petite Côté*'ün birkaç kilometre yukarısında bir kanonun devrilmesi sonucu düşerek kaybolmuştu. Kanonun devrildiği yer oldukça sığdı ve bir Kızılderili topu yerini keşfetmiş, yardım aramak onu yerleşim merkezine götürmüştü ve orada beş litre viski karşılığında satmıştı. Bunun üzerine *Petite Côté* sakinleri gidip diğer iki topu da bulmuşlardı. Oldukça küçük toplardı, ama iyi metalden yapılmışlardı ve işçilikleri iyiydi. Üstlerine bazı Fransız topları gibi yanlar oyulmuştu. Toplarla birlikte elli demir gülle bulunmuştu. Bunları satın aldık. Bu topu nasıl ele geçirdiğimizi anlatmanın sebebi daha sonra da görüleceği gibi keşif seferimiz sırasında bazen önemli rol oynaması. Onun yanı sıra on beş yedek tüfeğimiz vardı. Bunları bir kutuya koyup diğer ağır teçhizatın yanına yerleştirmiştik. Nehirdeki kırık dallar yüzünden ağırlığı bu kısma vermiştik, pruva tarafı iyice suya batmış diye. Bu en iyi yöntemdir.

Başka teçhizat açısından da yeterince donanımlıydık. Her adamda küçük bir el baltası, bıçak, tüfek ve cephane vardı. Her kayıta bir kamp kazanı, üç iri balta, bir çekme halatı, gerektiğinde teçhizatın üstünü örtmek için iki yağlı örtü ve su boşaltmak için iki iri sünger bulunmaktaydı. Kanoda ayrıca küçük bir

direk ve yelken (bundan bahsetmedim), ayrıca tamirat yapmak için bir miktar zambk, huş kabuğu ve ağaç kökü bulunmaktaydı. Ayrıca Kızılderililerin ilgisini çekecek mallar da bulunduryorduk. Bunları yanımıza almakta fayda görmüştük, Mississippi teknesinden satın almıştık. Amacımız Kızılderililerle alışveriş yapmak değildi; ama bu mallar bize oldukça ucuz bir fiyata teklif edilmişti ve işimize yarayabileceklerini düşünmüştük. İpeklî ve pamuklu mendillerden; ip, halat ve kınnaplardan; şapkalarından, ayakkabılardan ve kütölu çoraplardan; küçük bıçaklardan ve hırdavattan; patiskadan ve pamuklu bezden; Manchester mallarından; tütünden; işlemeli battaniyelerden; cam oyuncaklardan ve boncuklardan vs. oluşuyordu. Bütün bunları küçük paketlere bölmüştük. Her adam bu paketlerden üçünü taşıyordu. Erzak da kolayca taşınacak şekilde paketlenmiş, kayıklara bölüştürülmüştü. Yanımızda toplam yüz kilo domuz eti, üç yüz kilo peksimet ve üç yüz kilo da kurutulmuş sığır eti vardı. Kurutulmuş eti *Petite Côté*'de, Kanadalıların tavsiyesiyle hazırlamıştık. North-West Kırk Şirketi'nin bütün uzun yolculuklarda, avların yerli olmayacağından korkulduğunda bu çareye başvurduğünü söylemişlerdi. Bunun hazırlanış şekli son derece tuhaftır. Büyükbaş hayvanların etinin birkaç kısımları ince dilimlerle halinde kesilir ve hafif bir ateşin üstündeki tahta bir ızgaraya konulur ya da **güneşte** (bizim yaptığımız gibi) veya bazen ayazda bırakılır. Bu şekilde yeterince kuruyunca iki ağır taş parçasının arasında ezilir. Böylece yıllarca dayanacak hale gelir. Ancak fazla miktarda bir arada tutulursa baharda buzların çözülmesiyle **fermantasyona** uğrar ve yeterince havalandırılmazsa kısa sürede çürür. İçyağı da kuyrukağıyla birlikte eritilir ve kaynamış halde dövülmüş etle, yarı yarıya karıştırılır. Sonra torbalara konulur ve artık daha fazla pişirilmeden yenmeye hazırdır. Tadı, tuz ve sebze olmadan da epey güzeldir. En iyi kurutulmuş et yemeği ilik ve kuru böğürtlen eklenmesiyle yapılır ve yörelin başlıca yemeklerinden biridir. Viskimizi yirmi beşer litrelik damacanalara koymuştuk. Yanımızda bunlardan yirmi tane almıştık. Yani toplam beş yüz litre viskimiz vardı.

Her şeyi yükledikten sonra, Thornton'un köpeği de dahil olmak üzere tekneye çıktığımızda büyük kamara dışında boş şey kalmadığını gördük. Buraya **teçhizat** koymak istememiştik, çünkü kötü havalarda uyuyacak yer olarak kullanmayı tasarlıyorduk. Burada silah ve cephane, bıçak ayı kapını ve ayı **postun**dan bir halı dışında bir şey yoktu. Kalabalık olmamız bizi her halükarda başvurmamız gereken bir çareye itti. Dört avcıyı eklipten ayırdık. Bunlar nehir boyunca

ca ilerleyip hem avlanacak, hem de öncü vazifesini görüp yaklaşan Kızıldelilerle karşı bizi uyacaklardı. Bu amaçla iki iyi at satın aldık. Bunlardan birini güney kıyısından ilerleyecek olan Robert ve Meredith Greeley'e, diğeriniyse kuzey kıyısından ilerleyecek olan Frank ve Poindexter Greeley'e verdik. Atlar sayesinde vurdukları hayvanları getirebilirlerdi.

Bu teknelerimizdeki durumu epey rahatlatı ve sayımı on bire indirdi. Küçük teknede *Petite Cötele* iki adam, Toby ve Pierre Junot vardı. Büyüğünde Peygamber (ona bu lakabı takmıştık) yani Alexander Wormley, John Greeley, Andrew Thornton, *Petite Cötele* üç adam ve ben, bir de Thornton'un köpeği vardı.

Bazen kürekle yold aldığımız oluyordu, ama genelde değil. Çoğunlukla kıyıdaki ağaç dallarına tutunup çekerek ilerliyorduk. Veya arazi müsaitse çekme halatı kullanıyorduk, ki bu en kolay yoldur. Bazılarımız karadan çekerken diğerleri de teknede kalıp sırkılarla kıyıdan uzak tutuyorduk. Sırkıları çoğunlukla birlikte kullanıyorduk. Kanadalılar haz bu sırkı yönetiminde (suyun dibi fazla çamurlu ya da bataklık ve derinliği fazla olmadığında oldukça işe yarar), hem de күreçlikte uzmanlar. Uzun, demir uçlu, sert ve hafif sırkılar kullanıyorlar. Bunlarla teknenin pruvasına gidiyorlar. Her iki tarafta eşit sayıda adam duruyor. Sonra yüzlerini küç tarafına çevirip sırkılan nehrin dibine kadar daldırıyorlar. Böylece sağlam bir dayanak bulduktan sonra sırkıların ucunu bir yastıkla korunan omuzlarına dayıyor ve bu şekilde teknenin kenarı boyunca yürüterek itiyor ve onun büyük bir hızla ilerlemesini sağlıyorlar. Sırkıları kullananın dümençeye gerek yok. Çünkü sırkılar tekneyi mükemmel bir hassasiyetle yönlendirir.

Bu farklı ilerleme yöntemleriyle, bazen de zorunluluklar yüzünden, hızlı akıntılarda ya da sığ sularda teknelerimizi ellerimizle çekmek zorunda kalarak, Missouri Nehri boyunca ilerleyerek maceralı yolculuğumuza başladık. Keşif seferinin ana hedefi değerli post temin etmekti; bunu olabildiğince dikkat çekmeden ve Kızıldelilerle doğrudan ticari ilişkiye girmeden yapacak, avlanma ve tuzak kurma yöntemleriyle başarılacaktı. Kızıldelilerin genelde hain bir rnk olduğunu, bizimki gibi küçük bir ekibin onlarla ilişkiye geçmesinin güvenli olmayacağını uzun süre önce öğrenmiştik. Tasarladığımız rotada daha önce avlanan kürkler kunduz, samur, sansar, vaşak, vizon, misk sıçanı, ayı, tilki, porsuk, rakun, kurt, bufalo, geyik ve elk kürklerini içeriyordu. Ama biz kendimizi pahalı olan türlerle sınırlamaya karar verdik.

Petite Cöte'dan yola çıktığımız sabah yaşadığım en güzel ve mükemmel sahalardan biriydi. Bütün ekip müthiş bir şamata koparıyordu. Yaz henüz başlamamıştı, tatlı sert rüzgar baharın tüm hoşluğu, tüm yumuşaklığıyla esiyordu. Güneş parlaktı, ama fazla ısı yaymıyordu. Nehirdeki buzlar çözülmüştü ve oldukça yoğun olan akıntı Missouri'nin sığ kesimlerinin kıyının görüntüsünü bozan bütün o bataklık alüvyonların gözlemlerini gizliyordu. Şimdi nehrin son derece görkemli bir görüntüsü vardı. Bir tarafta söğüt ve kavakların arasından geçiyor, diğer taraftaysa dik kayalarım üstünden aşıyordu. Nehrin yukarısına bakarken (batı yönünde uzanıyor, suları epey uzakta gökyüzüyle birleşir gibi görünüyor) bu suların muhtemelen içinden geçtiği bölgenin enginliği üstüne düşünüyordum. Bu bölge henüz beyaz adam tarafından bilinmiyordu ve belki de Tanrı'nın görkemli eserleriyle doluydu. Ruhumda ilk kez böylesine büyük bir heyecan hissediyordum. İçimden kendi kendime bu soylu nehir boyunca daha önce hiçbir gezginin gitmediği kadar ilerlemeye, ufak tefek güçlüklerden yılmamaya karar verdim. O anda insanüstü bir enerjeye sahip gibiydim. Hayvani güdülerim öyle keskinleşmişti ki teknenin dar güvertesinde içim içime sığıyordu. Kıydaki Greeleylerle birlikte olmak istiyordum. Böylece içimdeki hisleri rahatça açığa vurabilecek, koşup zıplayabilecektim. Thornton da bu hislerimi güçlü bir şekilde paylaşıyor, keşif seferimize duyduğu derin ilgiyi ve etrafımızdaki güzel manzaraya olan hayranlığını saklamıyordu. Yaşammda ilk kez rahatça, yanlış anlaşılma korkusu olmadan konuşacağım bir arkadaş güçlü bir ihtiyaç duydum. Bütün akrabalarımı bir anda kaybetmem beni üzmişti, ama depresyona sokmamıştı. Ruhum doğanın yabanıl sahneleri üstüne düşürerek avunmak istiyordu. Bu sahnelerin ve doğurdıkları düşüncelerin tadına ise aynı hisleri paylaşmayan biri olmadan tamamen varılmayacağımı anlamıştım. Thornton alay edilme korkusu olmadan, tamamen içimi açabileceğim biriydi. Onun da benim kadar duygulanmış olduğunu biliyordum. Yaşammda ne daha önce, ne daha sonra doğa manzaraları hakkındaki fikirleri benimkine o kadar uyan başka biriyle karşılaşmadım. Sadece bu bile dost olarak ona bağlanmam için yeterliydi. Tüm keşif seferi boyunca birbirimize kardeş kadar yakındık. Ona danışmadan hiçbir şey yapmıyordum. Pierre de arkadaşımı, ama aramızda karşılıklı bir düşünce bağı - insanı başların en güçlüsü yoktu. Duyarlı biri olsa da yapısı benim yoğun coşkumu kavrayamayacak kadar değişkendi.

Gece çökerken nehrin güney tarafındaki büyük bir mağaranın ağızının önünden geçen her biraz zorluk çekmemizi saymazsak yolculuğumuzun ilk günü

olaysız geçti. Bu mağaranın son derece iç karartıcı bir görüntüsü vardı. Nehrin biraz üzerine uzanan altmış metrelik sarp bir kayalığın dibindeydi. Mağaranın uzunluğunu seçemiyorduk, ama beş metre derinliğinde ve en az on beş metre genişliğindeydi. İrmak ötünden büyük bir hızla akıyordu. Buradaki kayaların yapısı yüzünden tekneyi çekemediğimiz için yanından geçerken büyük çaba harcamak zorunda kaldık. Sonunda bir adam dışında hepimiz büyük tekneye binip bunu halletmeyi başardık. Bu adam küçük teknede kaldı ve onu mağaranın biraz arkasına demirlledi. Sonra hep birlikte kürek çekerek büyük tekneyi bu zorlu boğazdan geçirdik. Yeterince ilerleyince bir halatı küçük tekneye bağlayıp onu çektik. Gün boyunca Bonhomme ve Osage Femme nehirlerinin, iki küçük derenin ve pek çok küçük adanın yanından geçtik. Yaklaşık kırk kilometre yol kat ettik, önden gelen rüzgara karşın. Gece kuzey kıyısında, *Diable* denen bir iqvintinin yanında kamp kurduk.

Dört Haziran. Bu sabah Frank ve Poindexter Greeley semiz bir erkek geeyikle geldiler kampımıza. Kahvaltıda hepimiz büyük bir neşeye bunu yedik. Daha sonra da canlılıkla yola koyulduk. *Diable* iqvintisinde adanmış güneydeki bir takım kayalar mtihş bir güçle çarpır ve nehrin bu kısmında ilerlemeyi güçleştirir. Bundan biraz ötede birkaç bataklık kesimle karşılaştık ve bunlar bize epey sorun yaşattı. Nehrin bu kısmında kıyılar sürekli aşındığından ırmağın yatağı zamanla epey değişiyor olsa gerek. Sekizde doğudan esen zate bir rüzgarla hızla ilerlemeye başladık. Bu sayede gece olduğunda elli kilometre, hattâ daha fazla yol kat etmişik. Kuzeyde Du Bois Nehri'ni, Charite adlı bir deriyi ve pek çok küçük adayı geçtik. Gece olup da bir grup kavak ağacının altına geldiğimizde nehir hızla yükselmekteydi. Yahnırlarda kamp yapabileceğimiz başka yer yoktu. Hava çok güzeldi ve ben uyuyamayacak kadar heyecanlıydım. Böylece Thornton'dan bana eşlik etmesini isteyerek gezintiye çıktım ve sabaha kadar dönmедim. Ekibimizin geri kalanı ilk kez kamarada yattı ve burasının beş altı, hattâ daha fazla kişi için oldukça rahat olduğunu gördüler. Geceleyn tepeden, güverteden gelen tuhaf bir ses duymuş, ama bunun nereden kaynaklandığını anlayamamışlardı. Bazıları dışarı fırladığında ses çikaran her neyse kaybolmuştu. Sesin tarifiinden bunun bir Kızılderili köpeği olduğu sonucuna vardım. Taze yiyeceğimizin (dünkü erkek geeyiğın) kokusunu almış, bir parça kapmaya çalışmıştı. Bundan kesinlikle eminim; ama bu olay geceleri düzenli bir nöbetçi koymamanın ne kadar büyük bir risk olduğunu gösterdi ve bundan böyle nöbet tutmayı kararlaştırdık.

[Yolculuğunun ilk iki gününde yaşadıkları olayları Bay Rodman'ın kendi sözleriyle aktardıktan sonra, Missouri boyunca ilerleyip 10 Ağustos'ta Platte'nin ağzına varana kadarki kısmı anlatıyor. Nehrin bu bölümünün nitelikleri öyle iyi bilinmektedir ve öyle çok tasvir edilmiştir ki, daha fazla anlatmak gereksizdir. Ayrıca günlüğün bu kısmında bölgenin doğal yapısının tasvirinden ve sıradan tekne ve ay olaylarından başka pek bir şey anlatılmaz. Grup tuzak kurmak için pek çok kez durur, ama pek başarılı olamaz. Sonunda post toplamak için düzenli girişimlerde bulunmadan önce bölgenin içlerine doğru ilerlemeye karar verilir. Atladığımız iki ay içinde sadece iki dikkat çekici olay kaydedilmiştir. Bunlardan biri bir Kanadalım, Jacques Lauzanne'nin bir çingıraklı yılanın ısırmasıyla ölüştü, diğeri de eyalet amirinin emriyle ekibi durdurup geri döndürmek üzerine gönderilen bir İspanyol heyetiyile karşılaşılmasıdır. Ancak görevli subay keşif seferiyile öyle ilgilenir ve Bay Rodman'den öyle hoşlanır ki gezginlerin yola devam etmelerine izin verir. Teknelerin çevresinde arada sırada pek çok küçük Osage ve Kanzas Kızılderili gruplarının geçindiği olmuş, ancak bunlar dışmanca tavırlar sergilememişlerdir. Bu yüzden **şimdi** gezginlerimizi Platte Nehri'nin ağzında, 10 Ağustos 1791'de bırakıyoruz. Şimdi ekibin sayısı on dörde inmiş durumdadır.]

3. BÖLÜM

[Gezginlerimiz Platte Nehri'nin ağzına vardıkları sonra üç gün kamp kurarlar. Bu süre boyunca teçhizatlarını ve erzaklarını kurutup havalandırmakta, yeni kürek ve sırlar yapmakta, epey hasar görmüş olan huş kamoyu onarmakta meşgul olurlar. Avcalar epey ar getirir ve tekneler bunlarla tıka basa dolar. Bölge geeyik, hindi ve semiz orman tavuğu kaynamaktadır. Ekibin çeşitli balık türlerinin de tadına bakmış ve nehir kıyılarınm biraz ötesinde nefis bir tür yaban tütümü bulmuştur, iki haftadır Kızılderili görmemişlerdir, çünkü av mevsimidir ve hiç şüphesiz Kızılderililer bozkırlarda bufalo avlamaktadırlar. Gezginler işlerini bitirdikten sonra kamplarını toplayıp Missouri boyunca ilerlemeyi sürdürür. Buradan günlüğe devam ediyoruz.]

14 Ağustos. Güneydoğudan gelen hoş bir esintiyile yola koyulduk. Nehrin orta kısmında akıntı son derece güçlü; biz de güney kıyısından ve akıntının yarattığı anaforon avantajına da kullanarak büyük bir hızla ilerledik. Öğle vakti **durup** güneybatı kıyısındaki son derece ilgi çekici bir takım tümsekleri inceledik Bu noktada arazi küçültmüştü, üç yüz dönüm kadar kalmış gibidir. Cıvarda-

ki büyük bir göl, toprağı aşındırmış olsa gerek. Bölge çeşitli şekillerde ve boylarlarda kum ve çamur tepeleriyle doludur. Bunların en yükseğı nehrin en yakın olanıdır. Bu tepeliklerin doğal mı, yapay mı olduğuna karar veremedim. Toprağın genel görünüşünden şiddetli su akıntısına maruz kaldığı belli olmasa bunları Kızıldeniz'in yaptığını düşündürdü. Toplam otuz kilometre kat etmiş olduğumuzdan günün geri kalanını bu noktada geçirdik.

15 Ağustos. Bugün ön taraftan şiddetli ve oldukça tatsız bir rüzgar esti. Bu yüzden büyük çaba harcamamıza karşın sadece yirmi beş kilometre kat edebildik. Geceleyin kuzey kıyısındaki bir yarın dibinde kamp kurduk. Bu Nodaway Nehri'ni geride bıraktıktan sonra gördüğümüz ilk uçurumdur. Geceleyin bir sağanak başladı. Greeleyler atlarını getirip kamaraya kapandılar. Robert atıyla nehirден yüzerek güney kıyısına geçti ve Meredith'i kıyıda bıraktı. Bu yaptıklarının kolay olduğunu düşünür gibiydi, oysa gece zifiri karanlıktı ve hava oldukça kötüydü. Nehir de epey kabarmıştı. Hepimiz kamarada oturduk, çünkü hava oldukça serindi. Uzun süre uyanık kalıp Thornton'un öykülerini dinledik. Bize Mississippi'de Kızıldenizlerle yaşadığı maceraları peşpeşe anlattı. İri köpeğı söylediği her sözcüğü büyük bir dikkatle dinler gibiydi. Thornton ne zaman inanılmaz bir şey anlatsa büyük bir ciddiyetle ondan şahitlik etmesini istiyordu. "Nep," diyordu, "o zamanı hatırlıyor musun?" - veya "Nep bunun doğru olduğunu yemin edebilir - değil mi Nep?" O zaman hayvan koca dilini çıkarıyordu ve iri kafasını aşağı yukarı sallıyordu, sanki "Oh, evet, İncil adma ye min ederim ki her kelimesi doğru." diyordu. Hepimiz köpeğe bu numaranın öğretilmiş olduğunu bilsek de, yine de kendimizi her seferinde kahkahanada kırlımlatamıyorduk.

16 Ağustos. Bu sabahın erken saatlerinde bir adanın, yaklaşık on beş metre genişliğindeki bir derenin ve, otuz kilometre ileride, nehrin ortasındaki büyük bir adanın yanından geçtik. Şimdi genellikle kuzeyimizde yüksek bozkırlar ve ağaçlıklı tepeler, güneyimizdeyse kavak ağacı kaplı alçak bir arazi vardı. Nehir kıvrımlar çizerek akıyordu, ama Platte'den önceki kadar sıklıkla değil. Ağaçların sıklığı buralarda daha az; çoğunlukla karaağaç, kavak, ceviz ağacı ve biraz da meşe görülüyor. Neredeyse bütün gün güçlü bir rüzgar esti ve bunun ve anaforun yardımıyla gece çokmeden kırk kilometre kat etmeyi başardık. Kamplarımız güneyde, güre otlarla kaplı ve üstünde epey erik ağacı ve frenküzümü çalısı bulunan bir ovada kuruldu. Arkamızda dik bir ormanlık bayır vardı. Bunu çokınca yaklaşık bir buçuk kilometre boyunca uzanan bir başka ova keşfettik.

Bunun ardında benzer bir ormanlık bayır ve onun da ardında bir başka geniş ova vardı. Bu ova göz alabilirdiğimize uzanıyordu. Tam tepemizdeki kayalıklardan dünyanın en güzel manzaralarından birini gördük.

17 Ağustos. Bütün gün kampa kalıp çeşitli işlerle meşgul olduk. Thornton'la köpeğini yanıma alıp güneye doğru biraz yürüdüm. Yörenin güzelliği karşısında büyülenmişim. Bozkırlar, güzellikte Bin Bir Gece Masallarında anlatılan her şeyi geçiyordu. İrmak kollarının kıyılarında öyle çiçekler vardı ki her biri bir sanat eserine benziyordu. Canlı renkleri muhteşem bir şekilde kaynaşmıştı. Yoğun kokuları öyle güzeldi ki neredeyse eziyet ediciydi. Arada sırada, rüzgarda sallanan bir mor, mavi, turuncu ve kızıl çiçekler okyanusunun ortasında yeşil ağaç adalarına rastladığımız oluyordu. Bu adalar son derece görkemli orman meşelerinden oluşmaktaydı. Altlarındaki çimenler en yumuşak kadifeden yeşil bir kaftanı andırıyordu. Dev dallarından genelde nefis olgun meyvelerle yüklü bol miktarda üzüm asmaları sarkmaktaydı. Uzaktaki Missouri'nin görüntüsü son derece görkemliydi. Nehirdaki adaların pek çoğu tamamen erik çalıları ve diğer çalılarla kaplıydı, bir İngiliz çiçek bahçesindeki gibi aralarından geçen dar, labirentimsi yolların bulunduğu yerler dışındaydı. Bu yollarda elker ve antilolar görülebiliyordu. Bu yolları onlar açmıştı şüphesiz. Günbatımında gezintimizden büyük haz almış olarak kampa geri döndük. Gece ılık, Sivrisineklerden son derece rahatsız olduk.

18 Ağustos. Bugün nehrin dar bir kesiminden geçtik. Genişliği yüz seksen metreden fazla değildi. Çoğu yeri kütük ve dal parçalarıyla kaplı bir kanal vardı. Burada akıntı oldukça hızlıydı. Büyük tekneyi bir kütüğe bindirdik ve içine yan yarıya dek su dolmasına engel olmadık. Bunun sonucunda durmak ve teçhizatımızı gözden geçirmek zorunda kaldık. Peksimetlerin bir kısmı ıslanmıştı, ama baruta bir şey olmamıştı. Orada bütün gün kaldık. Sadece sekiz kilometre kat etmiştik.

19 Ağustos. Bu sabah erkenden yola çıkıp epey yol aldık. Hava serin ve bulutluydu. Öğle vakti bir sağanak yağdı. Güneyden karışan bir dereyi geçtik. Ağzı tuhaf görünümlü büyük bir kum adası tarafından neredeyse tamamen gizlenmişti. Bunun yaklaşık yirmi beş kilometre ilerisine gittik. Burada dağlık bölgeler nehrin oldukça gerisinden başlıyor. Aralarında muhtemelen on beş-otuz kilometre var. Kuzeyde epey iyi cins ağacı bulunuyor, ama güneyde bunlardan pek yoktu. İrmağın yakınında güzel çayırılar uzanıyordu. Kıyı boyunca dört-beş farklı türden üzüm topladık. Hepside olgundu ve tatları güzeldi, iri ve mor

olan bir cinsin tadı mükemmeldi. Avcılar geceleyn nehrin her iki yakasından kampa geldiler. Öyle çok av getirmişlerdi ki bunlarla ne yapacağımızı bilemedik - orman tavukları, hindiler, iki geeyik, bir antilop ve kanatlarında siyah çizgiler bulunan epey miktarda sarı kuş. Bu kuşların tadı lezzetli. Gün boyunca yaklaşık otuz kilometre kat ettik.

20 Ağustos. Nehir bu sabah kum tepelikleri ve diğer engellerle doluydu. Ama şevkle ilerledik ve gece geçmeden önce, son kampımız elli kilometre kadar ilerisindeki epey geniş bir nehir koluna vardık. Bu nehir kolu kuzeyden geliyor ve ağzının karşısında büyük bir ada var. Bu adada kamp kurduk ve kunduzlara tuzak kurmak için birkaç gün kalmaya karar verdik, çünkü civarda epey kunduz görmüştük. Bu ada dünyanın en güzel yerlerinden biri. İçimde en hoş ve alışılmadık türden duygular uyandırdı. Bütün manzara sanki gerçek değil de çocukken kurduğum düşlerden biri gibiydi. Kıyılar son derece hafif bir eğimle nehire iniyordu. Üstleri parlak yeşil, kısa ve yumuşak otlarla kaplıydı. Bu otlar kıyının biraz ötesinde, akıntının altında da seçilebiliyordu; özellikle de derenin kuzey tarafında, nehre döküldüğü yerde. Muhtemelen yirmi dönümlük adanın çevresi kavak ağaçlarıyla kaplıydı. Gövdelerine meyveleri olgunlaşmış üzüm asmaları sarılmıştı. Kavaklarla asmalar birbirleriyle öyle sıkı bir şekilde iç içe geçmişti ki, yaprakların arasından nehri güçlükle seçebiliyorduk. Burada otlar biraz daha uzun ve kalındılar; ortalarından aşağı inen soluk sarı ya da beyaz birer çizgi vardı. Bu otların vanilyayı andıran, ama çok daha güçlü, nefis bir kokusu vardı. Bu koku her yanı sarımsı. Sıradan İngiliz tatlı otu da hiç şüphesiz aynı türdendir, ama güzellik ve koku açısından bununla kesinlikle boy ölçüşemez. Otların arasına her taraftan son derece parlak sayısız çiçek saçılmıştı. Çoğunun kokusu güzeldi. Mavi, beyaz, parlak sarı, mor, koyu kırmızı, parlak kırmızı renkteydiler. Bazılarının lale gibi çizgili yaprakları vardı. Her tarafta küçük kiraz ağacı ve erik çalısı kümeleri bulunmaktaydı. Pek çok dar ve kıvrımlı yol adayı turliyordu. Bunlar ekler ve antiloplar tarafından açılmıştı. Neredeyse tam ortada tatlı ve berrak sulu bir pınar vardı; suyu üstü yosun ve çiçek açmış asmalarla kaplı sarp bir kayalığın arasından akıyordu. Burası bütün olarak bakıldığında insan eliyle yapılmış muhteşem bir çiçek bahçesi gibiydi, ama çok daha güzeldi. Eski kitaplarda okuduğumuz büyütlü manzaralara benzeyordu. Hepimiz buraya bayıldık ve kampımız bu güzel yerde, büyük bir neşeye kurduk.

[Ekip burada bir hafta kalır. Bu süre içinde kuzeydeki komşu araziye pek çok

yönden araştırılır. Bahsedilen dereden bir miktar kunduz postu sağlanır. Havalılar iyi gider ve gezginlerin o dünyevi cennetten aldıkları hazza bozan bir şey olmaz. Ancak Bay Rodman hiçbir gerekli önlemyi almaz ihmal etmez; her gece, herkes kampa toplama eğlenmeye başladığında düzenli olarak nöbetçiler koyar. Burada eşli benzeri görülmemiş şölenler düzenleyip içki alemleri yaparlar. Kanadalılar şarkı söyleme ve içki içme konusunda dünyanın en iyisi olduklarını kanıtlarlar. Tek yaptıkları yemek pişirmek ve yemek, dans etmek ve avazları çıktığı kadar bağırarak neşeli Fransız şarkıları söylemektir. Gün boyunca kampın işlerini yapma görevi onlara verilmiştir. Ekibin daha akıllı uslu elemanları ise avlanmaya ya da tuzak kurmaya gitmektedir. Bunlardan birinde Bay Rodman kunduzların alışkanlıklarını gözlemlemek için mükemmel bir fırsat yakalar. Onun bu tuhaf hayvana ilişkin anlattıkları epey ilginç. Genel tanımlardan bazı yönlerden ayrılması söylediklerini daha da ilginç kılıyor.

Bay Rodman'ın yanında her zamanki gibi Thornton'a köpeği vardır. Küçük bir dereyi nehrinden yaklaşık on beş kilometre uzaklıktaki, dağlık bölgedeki kaynağına dek izlemiştir. Ekip sonunda kunduzların dereye set çekerek geniş bir bataklık oluşturduğu bir yere gelir. Bataklığın bir ucunda büyük bir söğüt ağaçları koruluğu vardır, söğütlerin suyun üstüne sarktığı bir noktada bu hayvanlardan bir çoğu görülebilmektedir. Maceracılarımız usulca bu söğütlerin yanına giderler. Neptun'e biraz uzakta yere yattıktan sonra fark edilmeden büyük ve kalın bir ağaca tırmanmayı başarırlar; buradan altlarındaki olup bilen her şeyi görebilmektedirler.

Kunduzlar setlerinin bir bölümünü onarmaktadırlar ve işlerinin her aşaması kahramanlarımız tarafından rahatça izlenebilmektedir. Mınarların teker teker bataklığın kıyısına yaklaşıkları görülür. Her birinin ağzında bir dal parçası vardır; sette tırmanıp dal çıkmış olan kısma özenle, boylanmasına yerleştirirler; hemen ardından bir anda suya dalıp birkaç saniye sonra tekrar, ağzlarında bir miktar katı çamurla su yüzüne çıkarlar ve ayaklarıyla kuyruklarını kullanarak (kuyruklarını mala niyetine kullanmaktadırlar) çamurla dedinin üstüne yerleştirmiş oldukları dalları sıvarlar. Sonra ağaçların arasından gözden kaybolurlar ve yerlerini hemen başka kunduzlar alır, bunlar da tamı tamına aynı işlemleri yinelerler.

Böylece setin hasar görmüş kısmı kısa sürede tamir edilir. Mösyo Rodman ile Mösyo Thornton bu çalışma sürecini iki saatten fazla izlerler; ikisi de bu zanaatçıların büyük yeteneğinin tanığıdır. Ama kunduzların dal aramak üzere bataklığın kıyısından ayrılır ayrılmaz söğütlerin arasında gözden kaybolması, da-

ha sonra yaptıklarını da izlemek isteyen gözlemcilerin hiç hoşuna gitmemiştir. Ancak ağacın biraz daha yukarısına tırmanınca her şeyi görürler; anlaşılan küçük bir çınar devrilmiştir ve şimdi neredeseyle tamamen budanmıştır. Birkâç kunduz hâlâ geride kalan az sayıdaki dal kemirmekte, kopardığı her parçayı alıp sete götürmektedir. Bu arada eğer kalabalık bir kunduz grubu da çok daha büyük ve yaşlı bir başka ağacın çevresini sarmış, bunu devirmek için kemirmekle meşguldir. Ağacın gövdesinin etrafında bu yaratıklardan eli almış tane vardır. Bunlardan altı yedi tanesi çalışmakta, yorulunca yerlerini birer birer arkadaşlarına bırakmaktadır. Gezinlerimiz çınarı ilk gördüklerinde büyük kısmı kesilmiştir bile - ama sadece kenarında yükseldiği bataklık kıyasına bakan tarafları. Kesik neredeseyle otuz santim genişliğindedir ve bir baltaıyla açılmış gibi düzdür. Ağacın dibindeki toprak samanı andırın ince ve uzun kıymıklarla doludur. Bunlar kemirilmiş, ama yenmemiştir. Bu hayvanların ağaçların sadece kabuklarını yediği anlaşılıyor. Bazıları çalışırken sincap gibi arka ayakları üstünde oturup tahtayı kemirmektedir. İki ön ayağını kesmiş kenarına dayayıp, kafalarını boşluğa daldırmaktadır. Ancak iki tanesi yağrın tamamen içindedir ve kısa süre boyunca büyük bir şevkle çalışıp sonra yerlerini arkadaşlarına bırakmaktadır.

Gezinlerimizin, konuları hiç rahat olmasa da, çınarın devrilmesini görme yönündeki meraklan öyle büyüktür ki orada sekiz saat, günbatımına dek kararlılıkla beklerler. Tek sıkıntılar Neptun'dür. Köpek seti onarmakta olan sıvacılara ulaşmak için bataklığa atlamak güçlüğü alınır; çıkardığı seslerle ağaçtaki kemirgenleri defalarca rahatsız etmiştir. Kunduzlar arada sırada, sanki tek bir zihin tarafından hareket geçirilmişçesine irkilip dakikalarca dikkatle etraflı dinlerler. Ancak aşkâm yaklaşıncı köpek bu cabalarından vazgeçer ve sessize yere uzanır, kunduzlar da rahatça işlerine devam eder.

Tam güneş batmaya başlarken oduncular arasında ani bir hareketlenme görülür, hepsi ağaçtan aşağı inip dokunulmamış tarafına geçerler. Ağacın bir an sonra yavaşça kemirilmiş tarafa doğru eğildiği görülür, ta ki yağrın dudaktan birleşene dek. Ama kısmen kesilmemiş kısmı tarafından tutulduğundan hâlâ devilmemektedir. Kemirgenler buna saldırırlar. Yer bulabilenler büyük bir gayretle kemirmektedir. Bu kısmı çok kısa sürede kemirirler. O zaman gerekli açığa önceden dahice getirilmiş olan ağaç büyük bir gürültüyle devrilir ve üst dallarının büyük bir kısmını bataklığa yayar. Bu başarıldıktan sonra topluluk-takiler bir tatil hak etiklerine karar vermiş gibi çalışmayı hemen keserler ve

suyn içinde birbirlerini kovalamaya, dalmaya, kuyruklarıyla yüzeye vurmaya başlarlar.

Kunduzların ağaç kesme yöntemlerine ilişkin bu anlatı şimdiye kadar okuduklarımız arasında en ayrıntılı olanıdır ve bu hayvanların *tasarımları* konusundaki soruya kesin yanıt vermiş gibidir. Burada ağacın suya doğru devrilmesine niyetlenilmiş olduğu açıktır. Hatırlanacağı gibi Kaptan Bonneville bu hayvanın bu konuda onu atfedilen akıllılığını reddetmiştir ve onun ağacı devirmenin ötesinde bir amacı olmadığını, devrilme şekli konusunda ince hesaplamalar yapmadığını düşünmektedir. Bu kanının genelde su kıyısında büyüyen ağaçların ya gövdelerinin o yöne eğik olmasından, ya da en ağır dallarını ışık, yer ve hava arayışı içinde, su tarafına uzatmalarından geldiğine inanmaktadır. Kunduzun elbette ki en yakınındaki, derenin ya da gölün kıyısındaki ağaçlara saldırdığını söyler. Bunlar da kesilince doğal olarak suya doğru düşer. Bu mantık oldukça sağlamdır. Ama kunduzların tasarımları konusunda kesinlikle son sözü söylememektedir ve kunduzların akıl yetisinin en iyi ihtimalle bile pek çok daha aşağı hayvan türününkinden çok daha az olduğunu ileri sürmektedir - karınca ve arınınkinden bile çok daha az. Eğer kunduzla iki ağaç sunulsa ve bunlardan biri suya eğik, diğeri olmasa, hayvan muhtemelen birincisini devirirken az önce tasvir edilen önlemleri almaya gerek görmeyecek, ama ikincisinde bunları uygulayacaktır.

Günlüğün daha sonraki bir bölümünde bu ilginç hayvanın alışkanlıklarına ilişkin başka ayrıntılar da verilir. Ayrıca ektipekilerin kunduz yakalamakta kullandığı yöntem de anlatılır. Bunu burada süreklilik adına veriyoruz. Kunduzların temel besin kaynağı ağaç kabuğudur. Bunu kuş için düzenli olarak depolarlar, uygun türü özenle ve kararlılıkla seçer. Bazen iki ya da üç yüz kunduzdan oluşan bütün bir kabile hep birlikte yivecek seferine çıkar ve birbirinin benzeri gibi görünen ağaçların arasından bir tanesini beğenene dek geçerler. Bunu keserler ve en ince dallarını koparıp onları en iyi uzunlukta kısa parçalara ayırırlar. Sonra bu parçaların kabuklarını sıyrıp onları köylerine açılan en yakın dereye götürür ve burada suyun üstüne bırakırlar. Kabuklar böylece yüze yüze köye gider. Bazen parçalar küş için kabukları soyulmadan depolanır. Bu durumda kabukları yedikten sonra artık tahtaları barınaklarından atmaya, bunları biraz uzağa götürüp bırakmaya dikkat ederler. Senenin bahar ayları boyunca erkekler asla evde oturmaz, hep tek başlarına ya da ikili-üçlü gruplar halinde gezerler. Böyle zamanlarda akıllılıklarını yitirmiş gibidir-

ler ve avcılar tarafından kolayca yakalanır. Yazın evlerine geri döntüp dışlerle birlikte kiş için erzak hazırlamakla meşgul olurlar. Bulnar rahatsız edilince son derece vahşileşen hayvanlar olarak tarif edilmişlerdir.

Kunduzların kıyılarda yakalandığı da olur: Özellikle de bahar aylarında yiyecek aramak için sulara açılmayı seven erkək kunduzlardır. Bu şekilde yakalandıklarında bir sopa darbesiyle kolayca öldürülebilirler. Ama onları en kesin ve etkili şekilde yakalamaya yöntemi tuzak kurmaktır. Kapanlar hayvanın bacagını kapacak şekilde, başışçe yapılır. Tuzakçı kapamı genellikle kıyıya yakın bir yere, su yüzeyinin hemen altına koyar ve çamurа sapladığı bir direğe küçük bir zincirle bağlar. Kapamın ağzına küçük bir dalın bir ucu yerleştirilir. Diğer uç su yüzeyine çıkartılır. Bu uca kunduzları çeken bir koku sürülür. Hayvan kokuyu alır almaz burnunu dala sürter ve kapamı harekete geçirerek yakalanır. Kapan rahat taşınır diye çok hafif yapılmıştır. Zincirle çubuğa bağlı olması hayvan kapamla birlikte rahatça yüzüp kaçabilir. Zincirden başka hiçbir şey kunduzun dışlerine dayanamaz. Deneyimli tuzakçı herhangi bir derenin gölcüğündeki kunduzları hemen fark eder. Varlıklarını, deneyimsiz bir gözlemciye bir şey ifade etmeyecek olan yüzlerce belirtirden anlar.

İki gezginin ağaç tepesinden büyük bir dikkatle izlediği, birbirinin eşi oduncuların çoğu sonradan kapanlara yakalanır ve güzel türklere bizim yağmacıların eline düşer; bataklıkta yerleşim yerini de ne yazık ki yıklarlar. Cıvardaki diğer sular da gezginlere epey eğlence çıkarır. Sonradan derenin ağzındaki adayı Kunduz Adası olarak anımsarlar. Aynı yirmi yedisinde bu küçük cennetten yüksek moralde ayrıtlı nehirdeki o zamana dek olaysız geçmiş olan yolculuklarını sürdürerek 1 Eylül'de, dikkate değer bir olay yaşamadan, güneydeki büyük bir nehrin ağzına varırlar. Buna kıyasında bol miktarda bulunan küçük meyvelerden esinlenerek Frenküzümü Nehri adını veriler. Oysa bu şüphesiz Quicourre Nehriydi. Günlükte yolculuğun bu devresi anlatılırken esas olarak her yöndeki çayırlıklan karatan çok sayıdaki bafalo sürülerinden ve nehrin güney kıyasındaki, o zamandan beri Bonhomme Adası olarak bilinen yerin yukarı ucunun karşısındaki bir kalenin kalıntılarından bahsediliyor. Bu kalıntılar ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiş. Bu ayrıntıların önemileri her açıdan Kaptan Lewis ile Kaptan Clarke'inkilerle uyusuyor. Gezinin kuzeyde Little Sioux, Floyd, Great Sioux, White-Stone ve Jacques nehirlerinden, güneyde Wandenschen deresiyle White-Paint Nehri'nden geçiyorlar. Ama bu nehirlerden hiçbirinde uzun süre durup kapamla avlanmıyorlar. Büyük Omaha köyün-

den de geçiyorlar, ama günlükte buradan hiç bahsedilmiyor. Bu köyde o zamanlar üç yüz hane vardı ve içinde kalabalık ve güçlü bir kabile oturmaktaydı. Ancak Missouri'nin hemen kıyasında olmadığında tekneler muhtemelen gece vakti yakınından geçip gitmiş. Çünkü ekip Siouxlardan korktuğundan bu ilerleme yöntemini uygulamaya başlamış. Jay Rodman'ın anlatısına, 2 Eylül tarihli kısımdan başlayarak devam ediyoruz.]

2 Eylül. Şimdi nehrin ulaştığımız kıyısı bütün raporlara göre Kızılderililer yü zünden tehlikeliydi. Bu yüzden son derece dikkatli hareket etmeye başladık. Burası savaşçı ve vahşi bir kabile olan Siouxların bölgesiydi. Siouxlar pek çok kez beyazlara karşı olan düşmanlıklarını sergilemişti ve bütün komşu kabilelerle sürekli savaş halinde oldukları biliniyordu. Kanadalılar, bu kabilenin ne kadar acımasız olduğuyula ilgili pek çok olay anlatıyor, ben de bu korkak yaratıkların bir fırsatını bularak kaçmasından, büyük bir yoldan dönmelerinden çok endişeleniyordum. Bu ihtimali azaltmak için onlardan birini kanodan alıp yerine Poindexter Greeley'yi geçirdim. Bütün Greeleyler kıydan gitmeyi bira kıp teknelere döndü; hem de atlarını serbet bırakarak. Şimdi düzenimsiz şey leydi: Kanoda Poindexter Greeley, Pierre Junöt, Toby ve bir Kanadalı vardı - büyük teknede benimle birlikte Thornton ve Wormley, John, Frank, Robert ve Meredith Greeley; üç Kanadalı ve köpek. Akşamüstü yola çıktık ve güneyden şiddetli bir rüzgar estiğinden epey ilerledik. Ancak gece olunca şiğ sulardan geçmekte epey güçlük çektik. Ama daha sonra yolculuğumuzu gınbatıma az bir süre kalana dek, hiçbir engelle karşılaşmadan sürdürdükten sonra bir de renin ağzına girdik ve tekneleri çalınlıklar arasında sakladık.

3 ve 4 Eylül. Bu iki gün boyunca yağmur yağdı ve çok sert rüzgarlar esti. Bu yüzden dinlenmek için çöleldiğimiz yerden ayrılmadık. Hava moralimizi epey bozdu; Kanadalıların korkunç Siouxlara ilişkin anlattıkları da keyfimizden yeri ne gelmesini sağlamadı haliyle. Hepimiz büyük teknemin kamarasına doluştuk ve ilerle ne yapacağımızda dair konuştuk. Greeleyler gezginlerin öykülerinin uydurma olduğunu ve Siouxların bizi fazla rahatsız edemeyeceğini, düşmanca davranacak kadar ileri gitmeyeceklerini düşünüyor, tehlikeli bölgeden gözüpekte geçmemiz gerektiğini savunuyordu. Ancak Wormley, Thornton ve Pierre (hepsinin de Kızılderililerle macerası olmuştu) simdiki tutumumuzun en iyisi olduğunu düşünüyor, her ne kadar yolculuğumuzu epey yavaşlatıyor olsa da. Ben de onlarla aynı kamıydım. Şimdiki tutumumuzla Siouxlarla karşılaşmaya girmekten kaçınılabildik. Gecikmeyi de önemli bulmuyordum.

5 Eylül. Geceleyin yola çıktık ve on beş kilometre ilerledik. Sonra gün doğarken teknelerimizi önceki gibi dar bir dereye sakladık. Burası bu işe çok uygundu, çünkü ağrı sık ağaçlı bir ada tarafından neredeyse tamamen örtülüyordu. Yağmur tekrar şiddetle yağmaya başladı ve kamaraya doluşana kadar hepimiz iliklerimize kadar ıslandık. Kötü hava iyice moralimizi bozmuştu. Özellikle Kanadalıların suratlarından düşen bin parçaydı. Şimdi nehrin akıntının güçlü olduğu dar bir kıyıya gelmiştik. Suyun her iki tarafında sarp kayalıklar yükseliyordu ve bunlar meşe, karaceviz, dişbudak ve kestane ağaçlarıyla kaplıydı. Böyle bir geçitten gece vakti bile fark edilmeden geçmenin çok güç olacağını biliyorduk. Saldırıya uğrama endişemiz iyice artmıştı. Yolculuğumuzda geç vakitte çıkmaya ve çok usulca ilerlemeye karar verdik.

Saat onda, tam yola çıkmaya hazırlanırken köpek hırlıdı. Hemen tüfeklerimiz sarıldı. Ama gelen Ponca kabilesinden tek başına bir Kızılderiliydi. Kıyıdaki nöbetçimizin yanına samimiyetle yaklaşmış elini uzattı. Onu tekneye aldık ve viski verdik. O zaman dili çözüldü ve bize nehrin birkaç kilometre aşağısında yaşayan kabilesinin günderik hareketlerini izlemek olduğunu söyledi. Ama Poncalar dosttu ve bezazlara saldırmayacaklardı. Geri döndüğümüzde bizimle alışveriş yapacaklardı. Onu şimdi bezazları Siouxlara karşı uyarmak için göndermişlerdi. Azılı soyguncular olan Siouxlar nehrin otuz kilometre yukarısındaki bir dönemeçte ekibi beklemekteydi. Üç grup halindeydiler ve niyetleri bizi öldürerek yıllar önce bir Fransız tuzakçının şeflerinden birine yaptığı bir hakaretin intikamını almaktı.

4. BÖLÜM

[Gezginlerimizi 5 Eylül sabahında bıraktığımızda Siouxların saldırısından korkuyorlardı. Bu kabilenin vahşiliğine ilişkin abartılı hikayeler ekibi onlardan uzak durmayı istemeye itmişti. Ama dost Ponca'nın anlattıkları bir çarpışmanın kaçınılmaz olduğunu ortaya koyuyordu. Bu yüzden gece yolculukları, akılcı olmadıkları düşünülerek iptal edildi ve meseleye daha doğrudan yaklaşmaya, saldırıdan davranmakla bir şey edip edemeyeceklerini görmeye karar veriler. Beşinci gecenin kalınını çarpışma hazırlıklarıyla geçirirler. Büyük tekne obaldığına hazırlar ve duruma uyacak en tehditkar görüntüme büründürülür. Başka bir savunma tedbirinde topun ve kutu kutu mermilerin yuvarları, kamaraya çıkarılmıştır. Maceraactar günbatımından hemen önce arkalarına güçlü bir rüzgarı olarak yüksek bir moralde yola çıkar. Düşman korktuk-

larını ya da kendilerine güvenmediklerini anlamasın diye bütün ekip Kanadalılara katılıp avazları çıktığı kadar bağırarak sarık söylemekte, sesleri ormanda yankılanmakta, buraları bile kendilerine baktırmaktadırlar.

Siouxların geçekten de Bay Rodman'ın umucuları olduğu anlaşılıyor. Bay Rodman onlardan ve yürekli olduklarından büyük bir vurguyla bahsediyor. Anlatısında kabilenin ayrıntılı bir tasviri yer alıyor. Bu anlatıda sadece yeni ya da ilginç kısımlara değinebiliriz. *Sioux*, Fransızların bu Kızılderililere verdiği isimdir - İngilizler bu ismi *Seus'e* dönüştürmüştür. Kendi dillerindeki isimlerinin *Darcota* olduğu söylenir, ilk yerleşim yerleri Mississippi üstündeydi, ama sonra topraklarını genişlettiler. Günlüğün yazıldığı tarihte Mississippi, Saskatchewan, Missouri ve Winnipeg Gölü'yle Red Nehri arasındaki geniş bölgenin neredeyse tamamını ellerinde tutmaktaydılar. Çeşitli kabilelere bölünmüşlerdi. Asıl Darcotalılar, Winowacantlardı. Fransızlar tarafından *Gens du Lac* olarak adlandırılıyorlardı. Yaklaşık beş yüz savaşçıları vardı ve Mississippi'nin her iki yakasında, St. Anthony Şalesi civarında yaşıyorlardı. Winowacantların yaşadığı bölgenin kuzeyinde, St. Peter Nehri üzerinde Wappatomiesler yaşıyordu. Bunların iki yüz adamı vardı. St. Peter'in daha da yukarısında Wappytotieler vardı. Bunlar yüz kişiydi ve Fransızlar tarafından *Gens des Feuilles* olarak adlandırılıyor. Nehrin iyice yukarısında, kaynağının yakınında iki yüz kişiden oluşan Sissytoonieler yaşıyordu. Missouri'de Yankonlar ve Tetonlar yaşıyordu. Yankonlar kuzey ve güney olmak üzere iki kola ayrılıyor. Bunların birincisi Red, Sioux ve Jacques nehirlerinin kaynaklarının bulunduğu ovalarda göçebe yaşamı sürüyor. Sayılan beş yüz civarındaydı. Güney kolu Des Moines Nehri'yle Jacques ve Sioux nehirleri arasındaki araziye elinde tutuyordu. Ama en vahşi olarak bilinen Siouxlar Tetonlardır. Bunlar dört kabileden oluşmaktaydı -Saonieler, Mimmakenozzieler, Okydandieler ve Brois-Brüléler. Şimdi bizim gezginlerimize pusu kurmuş bekleyenler işte bu sonunculardı. Bütün ırkın en vahşi ve en tehlikelileriydiler. Yaklaşık iki yüz adamdan oluşuyorlardı. Missouri'nin her iki tarafında, Kaptan Lewis ve Kaptan Clarke tarafından White ve Teton olarak adlandırılan nehirlerin yakınında yaşamaktaydılar. Chayenne Nehri'nin hemen aşağısında sayılan yüz eli olan Okydandieler bulunmaktaydı. Mimmakenozzieler -iki yüz eli kişi kadardı- Chayenne ile Wataroo arasındaki bir bölgede yaşamaktaydı. Teton kabilesinin en büyüğü olan, üç yüz savaşçı Saonieler ise Wareconne civarında yaşıyor.

Bu dört kolun -gerçek Siouxların- dışında beş ayrılık kabile bulunmaktay-

di: Assinboin ve Missouri arasındaki Mouse Nehri civarında yaşayan Menatope Assinboinler (iki yüz); White Nehrinin her iki yakasındaki Gens de Feuilles Assinboinler (iki yüz eli); Porcupine ve Milk nehirlerinin kaynakları arasında gezinen Big Devilsler (dört yüz eli); ve isimlerinden bahsedilmeyen ama Saskatchewan boyunca gezinen ve sayıları toplam yedi yüz adamı bulan iki kabile dahı.

Siouxlar fiziksel olarak genelde çirkin bir ırktır. Bizim insan formu anlayışımıza göre kolları gövdelerine göre çok kusatır - elmacık kemikleri çıkık, gözleri patlak ve donuktur. Erkeklerinin kafası traşlıdır, tam tepedeki küçük bir nokta dışında. Burada uzatılan uzun bir saç kümesi örgütle ayrılarak omuzlara bırakılır. Bu saç kümesine çok özen gösterilir, ama arada sırada, yas ya da büyük üzüntü zamanlarında kesilir. Tamamen giyinmiş bir Sioux şefinin görüntüsü çarpıcıdır. Gövdenin tüm yüzeyi yağ ve kömürle boyanır. Deri bir gömlek bele kadar iner. Bel kısmında yine deriden, bazen de kumaştan, yaklaşık iki buçuk santim genişliğinde bir kuşak vardır. Bu uylukların arasından geçen kalın bir kumaş ya da deriyi tutar. Sırta bufalo derisinden beyaz bir harmani vardır. Bunun tüylü kısmı iyi havada içeri, yağmurlu havada dışarı çevrilir. Bu harmanı tüm vücudu örtecek kadar büyüktür ve üstünde genellikle süs niyetine kirpi dikenleri vardır (savaşçı hareket ettikçe bunlar tıkrırdar), ayrıca giyinmenin savaşçı olduğunu gösteren çok sayıda ve şekilde figür kabaca resmedilmiştir. Başın tepesine kirpi dikenleriyle süslenmiş bir atmaca tüyü tuşturulur. Antilop derisinden tozluکلar pantolon işlevini görür. Her iki yanlarında yaklaşık beş santim aralıklı dikiş yerleri bulunur. Bu tozluکلar üstünde küçük insan saç tamları vardır; kafa derisi avıların ganimetleri. Mokaşenleri elk ya da bufalo derisinden yapılmıdır. Giyilirken tüylü kısımları içtedir. Önemli durumlarda şef çizimlerinin topraklarına kokarca derisi asar. Siouxlar bu görüntüleri hayranı çok sever. Kokarca derisini tütün kesesi ve benzeri şeyler yapmakta kullanılır.

Şefin karısının kiyafeti de çarpıcıdır. Uzun saç alnından ayrılarak ve sırtından gevşekçe dökülür ya da bir tır fileyle toplanır. Mokaşenleri kocasınınkinden farklı değildir; ama tozluکلar sadece dizlerine dek çıkar. Tozluکلar, omuzların arkasından geçen bir iple, elk derisinden yapılmış kaba saba bir gömlekle diz hizasında birleşir. Bu gömlek genellikle bel kısmından bir kuşakla sarılır ve üstüne erkeklerinkine benzeyen, bufalo derisinden bir harmani giyilir. Teton Siouxlarının çadırlarının oldukça sağlam olduğu görülür. Beyaz bufalo derisinden yapılır ve iyi kururlar. Direkler tarafından desteklenirler.

den yapılır ve iyi kururlar. Direkler tarafından desteklenirler.

Bu kabilenin hakimiyetindeki bölge Missouri kıyılan boyunca iki yüz eli kilometre kadar uzanır ve genellikle geniş çayırlıklardır, ama burada yer yer tepelere de rastlanır. Bu tepelerin hepsi boğazlar ya da dar ve derin koyaklara bölünür. Bu koyaklar yaz ortasında kurudur, ama yağmur mevsiminde çamurlu ve şiddetli sellerin aktığı kanallara dönüşür. İki yanlarında sık korular vardır. Ama yöre genellikle çıplak bir ovadır. Bitki örtüsü seyrek ve ağaçsızdır. Toprak çeşitli mineraller açısından zengindir -bunların arasında sodyum sülfat, bakır, kükürt ve şap bulunur. Bu mineraller nehir suyuna pis bir koku ve tat verir. En çok rastlanan yabamıl hayvanlar bufalo, geyik, elk ve antiloptur. Günlüğe geri döntüyoruz.]

6 Eylül. Arazi açıldı. Oldukça hoş bir gündü. Bu yüzden saldırı beklememiye karşın hepimizin morali yerindeydi. Henüz tek bir Kızılderi bile görmemiştik ve o korktuğumuz bölgede hızla ilerliyorduk. Ancak o vahşilerin yöntemlerini iyi bildiğinden gözlediğimizden eminim ve onlara iyi bir pusuyu iyi teşkil edecek ilk boğazda bize saldıracaklarını düşünüyordum.

Öğle vakti bir Kanadalı "Siouxlar! Siouxlar!" diye haykırdı ve dikkatimizi uzun, dar bir koyağa çekti. Bu koyak bozkırı solumuzdan kesip güney yönünde göz alabilirdiğimize uzanıyordu. Burası bir dere yatağıydı, ama suları şimdi epey alçaktı ve kenarları her iki tarafa dev, düz duvarlar gibi yükseliyordu. Dürbünü bakınca Kanadalıyı alarm geçirenin ne olduğunu hemen keşfettim. Büyük bir atlı vahşiler grubu boğazdan iniyordu. Bizi gafil avlamak niyetinde oldukları belliydi. Onları taktıkları tüylerden fark etmiştik; koyağın yatağının yükseldiği yerlerde, sık çukurluğun kenarlarında belirip kaybolan tüyler vardı. Bu tüylerin hareketinden atlı olduklarını anlayabiliyorduk. Grup büyük bir hızla bize yaklaşmaktaydı. Herkese hızla kükrek çekmelerini emrettim. Böylece derenin ağzını onlar varmadan geçebilecektik. Kızılderiiler fark eddiklerini hiszından artmasından anlayınca hemen çığlıklar atıp boğazdan çıktılar ve üstümüze doğru dörtнала gelmeye başladılar. Sayıları yaklaşık yüz kadardı.

Durumumuz şimdi biraz kaygı vericiydi. Missouri'nin başka herhangi bir yerinde olsak güntüz vakti bu çapuluclardan korkmazdım, ama burada kıyılar oldukça sarp ve yükseltiler vahşiler tepemize kalıyordu. O çuk göçünmüş olduğumuz top ise işe yaramıyordu. Ayrıca nehrin ortasındaki akıntı öyle çalkantılı ve güçlüydü ki silahlarımızı bırakıp tüm gücümüzle kükrek çekmeden ilerleyememiştik. Sular kuzey kıyısına yakın yerlerde bir kano için bile sığ sayı-

İrldi ve ilerlemek istiyorsak tek çaremiz solumuzdaki güney kıyasına bir taş atma mesafeden gitmekti. Bu durumda tamamen Siouxların insafına kalmış olacaktık. Burada sırkıların, rüzgârın ve anafonur yardımıyla ilerleyebiliydik. Vahşiler bize buradayken saldırsalar kurtulma şansımız yoktu. Hepsı de yay ve oklarla, küçük yuvarlak kalkanlarla silahlanmıştı. Oldukça soylu ve pitoresk görüntüyordı. Bazı şeflerin mızrakları vardı. Bunların uçlarına rengarenk bayraklar takılmıştı. Şefleri gerçekten yüğü görüntüslü adamlardı.

Ya talihimiz yaver gitti, ya da Kızılderililer büyük bir aptallık yaptı ve bu ikileden hiç beklemedik bir şekilde kurtulduk. Vahşiler tam tepemizdeki kayalara turandıktan sonra tekrar haykırıp bir dizi el kol hareketi yaptılar. Durup kıyıya çıkmamız talep ettiklerini hemen anladık. Böyle bir talep bekliyordum; ama bu talebe uymadan yolumuza devam etmenin en akılcısı olacağına karar vermişim. Durmayı reddedişimin en azından iyi bir etkisi oldu, çünkü bu Kızılderilileri son derece şaşırtsm gibiydi. Kendilerine karşılık vermeden ilerlemeyi sürdürdük bize, bu tedbire kesinlikle anlam veremedim, son derece gülünç bir şekilde bakakaldılar. Sonra aralarında harearetle konuşmaya başladılar ve en sonunda bizden bir şey elde edemeyeklerini anlayınca atlarının başlarını güneye çevirip dötrnalı giderek gözden kayboldular. Gitmelerini sevindiğimiz kadar şaşırmsmık da.

Bu arada elimize geçen fırsatı en iyi şekilde değerlendirdik ve düşmanlarımızın geri dönmelerini beklemediğimizden o sarp kıyılu bölgeden bir an önce çıkmak için canla başla çalıştık. Onları yaklaşık iki saat sonra güneyde, epey uzaktaki gördük. Sayıları çok azalmıştı. Dörtinalı yaklaşıyorlardı ve kısa sürede nehere vardılar. Ama şimdiki konumuz çok daha avantajlıydı, çünkü kıyıları çğimliydi ve vahşileri memmilerimizden koruyacak ağaçlar yoktu. Dahası akıntı eskisi kadar güçlü değildi ve nehrin ortasında kalabiliyorduk. Anlaşılan grup sadece bir tercüman bulmak için geri çekilmişti. Tercüman iri, demir kır bir atın üstünde belirdi ve nehire girip yüzmeden olabildiğince ilerledikten sonra bize kötü bir Fransızcayla durup kıyıya çıkmamızı seslendti. Buna Kanadalılardan biri aracılığyla karşılık verdim. Arkadaşlarımız Siouxlar istiyorsa kısa süreliğine durup sohbet etmekten memnunluk duyacağımızı, ama ulu büyüçümüzün (burada Kanadalı durup topu gösterdi) yoluna devam etmek istediğini; durmaktan rahatsız olacağını ve ona itaatsizlik emeye korktuğumuzu söyledim.

Bunun üzerine kendi aralarında sınırlı bir şekilde fıslışmaya ve el kol hareketleri yapmaya başladılar. Ne yapacaklarını bilemez gibiydiler. Bu arada

tekneler uygun bir konumda demir atmıştı ve şimdiki gerekirse savaşıma, bu vahşilere gelecekte içlerini korkuyla dolduracak kadar sıcak bir karşılama töreni düzenlemeye hazırđım. Bu Siouxlarla iyi ilişkiler kurmanın neredeseyenaksız olduğunu düşünüyordum, çünkü öзде düşmanımızları ve bizi öldürmelerini sadece güçlü olduğumuzdan emin olmaları engelleyebilirdi. Şimdiki taleplerine uyup kayaya çışsak, tavizler ve başgırla geçici bir güvenlik sağlasa bile bu uzun vadede işe yaramayacak, bu belaya çözüm getirmekten çok etkilerini biraz hafifletecekti o kadar, intikamlarını eninde sonunda alacakları kesindisi ve eğer şimdiki gitmemize izin verilerse daha sonra, daha az avantajlı olduğumuz bir konumda bize saldırabilirdi. Oysa burada onları hem geri püşkürtebilir, hem de yüreklerine korku salabilirdik. Buradaki konumuzun sayesinde onlara unutamayacakları bir ders verebilirdik; ve böyle bir konum da bir daha elimize geçemeyebilirdi. Böyle düşündüğüm ve Kanadalılar dışındaki herkes bana katıldığı için cüretkara davranmaya ve saldırgan bir tutumdan sakınmak yerine bu tutumu canlandırmaya karar verdim. Doğru tavır bu olacaktı. Görebildiğimiz kadaryla vahşilerin ateşli silahları yoktu, şeflerinin birinin taşıdığı eski bir karabına dışındı. Okları ise aramızdaki büyük mesafe yüzünden pek etkili olmazdı. Sayıları konusunda da endişelenmiyorduk. Konumları yüzünden topumuzun güllerine açık hedef oluşturuyorlardı.

Jules (Kanadalı) ulu büyüçümüzü rahatsız etmekten korktuğumuzu söyleyerek konuşmasını bitirip de bunun vahşiler arasında yarattığı huzursuzluk biraz dinince, tercüman tekrar konuştu ve üç soru sordu. İlk soru yanımızda bütün, viski ya da ateşli silah bulunup bulunmadığıydı - ikincisi büyük teknemiz, alçaklıklarıyla ünlü Ricareelerin bölgesine dek götürmekte Siouxların yardımını isteyip istemediğimiz - üçüncü olarak da ulu büyüçümüzün aslında "çok büyük ve güçlü, yeşil bir çekirge" olup olmadığıydı.

Jules büyük bir ciddiyetle sorulmuş bu sorulara karşılık olarak benim şu yanıtımları iletti. Birincisi, yanımızda epey viski ve tütün, ayrıca sonsuz miktarda ateşli silah ve barut vardı - ama ulu büyüçümüz bize Tetonları, Ricareelerden daha alçak haydutlar olduğunı, bizim düşmanımız olduklarını, günlerdir tuzak kurup bizi öldürmek için bekleediklerini, onlara hiçbir şey vermememiz ve onlarla kesinlikle görüşmememiz gerektiğini söylemişti. Bu yüzden istesek bile ulu büyüçüyü öfkelenmeden korktuğumuzdan onlara bir şey veremezdik. İkincisi, ulu büyüçü Teton Siouxlarından bu şekilde bahsettiğinden onların teknemizde kürek çekmesine izin veremezdik. Üçüncüsü, ulu büyüçü Siouxla-

nın kendisinden "büyük yeşil çekiğe" diye bahsettiklerini duymadığı için şanslıydılar. Çünkü dıysa onlara çok kötü şeyler yapabiliirdi. Ulu büyüctmüz kesinlikle büyük yeşil bir çekiğe değildi ve eğer hemen topluca kendilerini koruyamazlarsa *hum* ne yazık ki kısa sürede çok kötü bir şekilde edelacaklardı.

Çinde bulunduğumuz tehlikeye karşın, vahşilerin bu yanıtları dinlerken taktiklerini takdir ve hayret edası karşısında ciddi ifadelerimizi korumakta zorlandık. Onların Ricareelerden daha alçak haydutlar oldukları yolundaki o talihsiz sözleri sarf etmiş olmasamı inanıyorum ki hemen dağılacaklardı. Bunun onlara yapılabilecek en büyük hakaret olduğu anlaşılıyordu, inanılmayacak kadar öfkelenirdi. Ara ara son derece büyük bir vurgu ve heyecanla "Ri-caree! Ricaree!" diye haykırdıklarım işitiyorduk. Görebildiğimiz kadarıyla tüm grup ikiye ayrılmıştı: Gruplardan biri ulu büyüctmün korkunç kudretini, diğeriye Ricareelerden daha alçak haydutlar oldukları yolundaki büyük hakareti vurguluyordu. Bu arada biz nehrin ortasındaki konumumuzdu koruyorduk. Bizze karşı yapacakları ilk harekette o haydutlara tep atışımızı tattırmakta kararlıydım.

Sonunda iri demir kırın üstündeki tercüman tekrar nehrine girdi ve şimdiye kadar nehirde ilerlemiş olan bütün solukbenizlilerin Siouxların dostu olduğunu ve onlara büyük armağanlar verdiğini, bu yüzden onların (Tetonların) karaya çıkıp bütün ateşli silahlarımızla tüttünütmüzün yarısını vermezsek bize bir adım dahi atırmamakta kararlı olduklarını, bizim Ricareelerin (şimdi Siouxlarla savaşaydılar) dostu olduğumuzun açık olduğunu ve onlara malzeme götürmek istediğimizi, bunu yapmamamız gerektiğini, son olarak da ulu büyüctmüz hakkında pek iyi şeyler düşünmediklerini, çünkü Tetonların niyeti konusunda bize yalan söylemiş olduğuna ve biz aksini düşünssek de kesinlikle büyük yeşil bir çekiğeden başka bir şey olmadığını andıklarını söyledi. Tercüman büyük yeşil çekiğeye ilişkin bu son sözleri söylerken bütün topluluk ona katıldı ve toplu halde avazları çıktığı kadar bunu bağırarak tekrarladılar: Ulu büyüctmün kendisi bu satışmayı duyabilsin diye. Aynı anda çilingin hareketlendiler; atlarını kısa çemberler içinde öfkeyle dörtlale sürmeye, küçümseyici ve kaba el kol hareketleri yapmaya, mızraklarını sallamaya, oklarını yaylarına yerleştirmeye başladılar.

Bir sonraki hamlemlerinin saldırı olacağını biliyordum, bu yüzden ekibimizde -kilerden herhangi biri düşman silahlarıyla yaralanmadan hemen saldırmaya karar verdim. Gecikmek bir şey kazandırmayacaktı, her şey hızlı ve kararlı ha-

reket etmeye bağlıydı. İyi bir fırsat bulur bulmaz topu atışmelerini emrini verdim ve emrim anında yerine getirildi. Ateşin etkileri müthiş oldu ve sonuçları bizi tamamen tatmin etti. Kızilderilerden altısı öldü, belki bunun üç misli kadardı da ağır yaralandı. Geriye kalanlar büyük bir dehşete ve şaşkınlığa kapıldı ve biz topu tekrar doldurduktan sonra demir alıp gözipteğe karaya yaklaşırken bozkıra doğru son sürat kaçtılar. Kıyıya vardığımızda ortalıkta yaralı olmayan tek bir Teton bile görülmüyordu.

Tekneleri John Greeley ile üç Kanadalıya emanet edip adamların geri kalmasıyla karaya çıktım ve ciddi ama tehlikeli olmayacak şekilde yaralanmış bir vahşiyile Jules aracılığıyla konuşmaya başladım. Ona beyazların Siouxlara ve bütün Kızilderilere karşı iyi niyet beslediğini, topraklarına gelmemizin tek sebebinin kunduz avlamak ve Yüce Ruh'un kırmızı adamlara vermiş olduğu güzel diyarları görmek olduğunu; yeterince kürk topladıktan ve istediğimiz her şeyi gördükten sonra evimize geri döneceğimizi; Siouxların, özellikle de Tetonların saldırgan bir ırk olduğunu işittüğimizi, bu yüzden de kendimizi korumak için yanımızda ulu büyüctmü getirdiğimizi; ulu büyüctmün kendisine büyük yeşil bir çekiğe diyerek (ki kesinlikle böyle bir şey değildi) katlanılmak bir hakaret yapmış olmalarından dolayı çok kızdığını; onu kaçan savaşçıların peşinden gitmemeye ve yaralıları kurban etmemeye güç bela ikna ettiğini; onu yatıştırmaya sadece vahşilerin bundan sonra iyi davranacaklarını temin edecek başarmış olduğumu söyledim. Konuşmamın bu kısmında zavallı adam epey rahatlamış göründü ve dostluk göstergesi olarak elini uzattı. Elini sıkıtmı ve rahatsız edilmediğimi sürece onu ve arkadaşlarını koruyacağımı söyledim. Bu sözün ardından kendisi ve yaralıları için ona yirmi torba tüttün, birkaç küçük hırdavat, boncuklar ve kırmızı paçen armağan ettim.

Bunlar olup bitirken kaçan Siouxlara karşı gözlerimizi dört açmıştık. Ben heydelileri vermeyi bitirirken uzakta birkaç grup halinde belirirdiler. Yaralı vahşi de gelenleri görmüştü. Ama onları görmemiş gibi yapmayı tercih ettim ve kısa süre sonra teknelerimize döndük. Bu olayın tamamı üç saatimizi almıştı ve tekrar yola çıktığımızda saat üç geçiyordu. Büyük bir hızla ilerledik, çünkü gece olmadan o bölgeden ayrılmak istiyordum. Arkamızdan güçlü bir rüzgâr esiyor ve akıntı ırmağın genişlemesinden dolayı giderek hafıllıyordu. Bu yüzden epey yor aldık ve saat dokuzda kuzey kıyıya ve bir derenin ağzına yakın, büyük, sık ilikli bir adaya vardık. Burada kamp kurmaya karar verdik. Daha kıyıya yeni ayak basmıştık ki Greeleylerden biri iri bir bufalo vurdu. Burada bir sürü

bufalo vardı. Gece için nöbetçiler diktikten sonra akşam yemeği yedik ve epey viski içtik. O gün olup bitenlerden bahsetmeye başladık. Adamların çoğu, olanlara mükemmel bir şaka şeklinde yaklaşıyordu. Ama ben bu konuda kesinlikle neşeli olamıyordum. İlk kez insan kanı dökmüştüm. Her ne kadar mantığım en bilgece ve en merhametli şekilde davranmış olduğumu söylese de, yine de vicdanım mantığa bile kulak vermedi reddediyor ve kulağıma inatla "insan kanı döktün." diye fısıldıyordu. Saatler ağır ağır geçip gitti. Uyuyamıyordum. Sonunda safak taze çiğleriyle, daha da taze esintileriyle ve gülümseyen çiçekleriyle söktü ve zihnime bir cesaret, bir cüretkarlık verdi; olanlara yeniden bakmanı ve bunun koşullara uygun tek davranış şekli olduğunu görmemi sağladı.

7 Eylül. Yola erken çıkıp epey yol aldık. Doğudan güçlü ve soğuk bir rüzgar esiyordu. Öğle civarında Great Bend denen dönemecin üst boğazına vardık. Burada nehir tam eli kilometre dolanıyor, oysa karadan düz gidildiğinde yol bir buçuk kilometre ancak sürer. Bunun on kilometre yerlisinde güneyden gelen, yaklaşık otuz metre genişliğinde bir çay vardı. Buradaki arazinin yapısı ilginçti. Nehrin her iki yakası suların kayalardan indirildiği ve kilometrelerce uza nan yuvarlak çakıllarla doluydu. Kanal çok sığıdı ve burada epey kum tepesi vardı. Burada en çok rastlanan ağaç sedirdi. Çayırıklar bir tür sert ve dikenli armutla kaplıydı. Adamlarımız, mokasenleriyle bunların üstünde yürümekte epey zorlandık.

Günbatımına doğru, dar bir kanyandan sakınmaya çalışırken büyük teknenin iskele tarafını bir kum tepeceğinin kenarına bindirdik. Bu bizi öyle yan döndürdü ki tüm çabalarımıza karşın az kalsın içerisi suyla doluyordu. Barut ve Kızılderi malları epey zarar görmüştü. Teknenin yan yatışını görünce hemen suya atlayıp (burada derinliği koltukaltı hizasındaydı) devrilmesini kaba kuvvetle engelledik. Ama bir ikilemedeydik, çünkü hepimiz birlikte teknenin devrilmesini ancak engelleyorduk ve onu ilerletip uzaklaştıracak tek bir adam bile ayaramaz durumdaydık. Tam umutsuzluğa düşmek üzereyken kum tepesinin birden çökmesi bizi beklenmedik bir şekilde rahatlattı. Bu civardaki nehir yatağında büyük bir hızla ve görünürde sebepsizce yer değiştiren kum tepelelerinden epey var. Kum sert, sarı ve inceydi; kurduğunda cam gibi parlıyor, nere-deyse dokunulamayacak kadar inceleyordu.

8 Eylül. Hâlâ Teton bölgesinin ortasındaydık. Gözlerimizi dört açmıştık. Ola bildiğince seyrek ve sadece adalarda duruyorduk. Bu adalar çeşitli av hayvan-

larıyla doluydu - bufalolar, elkler, geyikler, keçiler, siyah kuyruklu geyikler, antiloplar ve türlü türlü yağmurkuşları ve yabani kazlarla. Keçiler son derece uysaldı ve *sakalları yoktu*. Burada nehrin aşağısındaki kadar bol balık bulamadık. John Ravine küçük adalardan birindeki bir koyakta beyaz bir kurt öldürdü. Suda ilerlemenin güçlüğü ve çekme halatını sık sık kullanmak zorunda kaldığımızdan bugün fazla yol alamadık.

9 Eylül Hava iyice soğudu. Bu da Sioux topraklarından çıkma isteğimizi artırdı. Çünkü kış kampımızı onların bölgesinde kurmak çok tehlikeli olurdu. Gayrete gelip hızla ilerledik. Kanadalılar bağıra çağıra şarkı söylüyordu. Arada sırada çok uzaktaki tek başına bir Teton gördüğümüz oluyordu, ama bize saldırı mayı denemediler, bu da cesaretimizi artırdı. Gün boyunca kırk kilometre kat ettik ve gece av hayvanı kaynayan, kavak ağaçlarıyla dolu bir adada büyük bir neşeyle kamp kurduk.

[Bay Rodman'ın maceralarının bundan sonraki kısmını 10 Nisan'da dek atlıyoruz. Ekim'in sonuna kadar önemli bir şey olmuyor. Grup bu tarihte Su Samuru Çayı adını verdikleri küçük bir çaya ulaşıyor ve bunun bir buçuk kilometre kadar ötesindeki bir adada aşşap bir konakam inşa ederek kışı burada geçiriyor. Burası eski Ricara köylerinin hemen yukarısındadır. Ricara Kızılderiilerinden pek çok grup gezginleri ziyarete gelir ve oldukça dostça davranırlar. Tetonlarla yaptıkları çarpışmayı duymuşlar ve sonuç onları epey memnun etmiştir. Siouxlarla başka herhangi bir sorun yaşamazlar. Kış hoş bir şekilde ve önemli bir olay olmadan geçip gider. 10 Nisan'da ekip tekrar yola çıkar.]

5. BÖLÜM

10 Nisan 1792. Hava şimdiki tekrar çok güzeldi ve hepimizin keyfini adamaklı yerine getirdi. Güneş güçlenmeye başlamıştı ve Kızılderiilerin söylediğine göre nehrin ileriki yüz eli kilometrelik kısmı buzsuzdu. Küçük Yılan [Ricarelilerin şefi; kış boyunca yağınlere epey dostluk göstermişti] ve kabilesine içten bir üzüntüyle veda ettikten sonra, kahvaltının ardından yola çıktık. Perrine [Hudson Bay Kürk Şirketi'nin adamlarından biri; Petite Côte'a gitmekteydi] ilk on beş kilometre boyunca üç Kızılderiyle bize eşlik etti. Sonra bizden ayrılıp köye geri döndü. Sonradan öğrendiğimiz kadarıyla orada hakaret ettiği bir Kızılderi kadını tarafından vahşice öldürülmüş. Perrine'den ayrıldıktan sonra nehirde büyük bir hızla ilerledik ve hızlı akıntıya karşın epey yol kat ettik. Öğleden sonra birkaç gündür şikayet etmekte olan Thornton hastalandı. Durumu

o kadar kötüydü ki tüm ekibi adaya geri döndürüp o iyileşene kadar orada bekletecektim. Ama bu teklifime öyle harekete karşı koydu ki fikrimden caydım. Ona kamarada rahat bir yatak yaptık ve çok iyi baktık. Ama ateşi çok fazladı ve ara ara sayıklamaya başladı. Onu kaybedeceğimizden korkuyordum. Bu arada kararlılıkla iletliyorduk ve gece olduğunda otuz kilometreden fazla yol kat etmiş - mükemmel bir çalıyışma bu.

11 *Nisan*. Hava hâlâ güzeldi. Yola erken çıktık. Rüzgar iyiydi ve bize epey yardım etti. Thornton'un hastalığı olmasa aslında hepimiz keyifli olacaktık. Durumu çok daha kötüleşmiş gibiydi. Ne yapacağımı bilemiyordum. Rahat etmesi için elimizden gelen her şeyi yaptık. Kanadalı Jules ona şifalı otlardan çay yaptı. Bu çay terlemesini ve ateşini epey azalttı. Gece kuzey kıyısında karaya çıktık. Uç avcı ay ışığında avlanmak üzere çayırıklara gittiler ve sabah semiz bir antilopla döndüler; ama tüfekleri yoktu.

Anlatıklarına göre bölgede kilometrelerce ilerledikten sonra güzel bir dereçin kıyısına varmışlardı. Burada Saonie Siouxlarından oluşan büyük bir savaşçı grubunu görünce epey şaşırıp ve kaygılanmışlardı. Siouxlar onları hemen esir almış ve derenin diğer tarafındaki, bir buçuk kilometre ötedeki, duvarları çamur ve sopalardan yapılmış bir ağıla götürmüşlerdi. Bunun içinde büyük bir antilop sürüsü varmış ve yenileri içeri girmeye devam ediyormuş. Ağılın kapıları hayvanların kaçmalarını önleyecek şekilde yapılmış. Bu Kızılderililerin her sene yaptıkları bir şeymiş. Sonbaharda antiloplar iyicecek ve barınak bulmak için çayırardan nehrin güneyindeki dağlık bölgelere çekiliyorlar. Baharda nehrin büyük suları halinde tekrar geçerken kandırlarak yukarıda bahsedilen türden sağlam bir ağıla sokularak kolayca yakalanıyorlarmış.

Avcıların (John Greeley, Peygamber ve bir Kanadalının) Kızılderililerin (sarıları eliyi buluyordu) elinden kurtulma umudu pek yokmuş. Kendilerini olmeye hazırlamışlar. Greeley ile Peygamber'in silahları alınmış, elleri ve ayakları bağlanmış. Tam olarak anlayamadıkları bir sebepten dolayı Kanadalı bağlanmamış ve sadece tüfeğini alan vahşiler ay biçimini kendisinde bırakmış (tozluğunun yan kısmındaki bir tür kılıfın içinde olduğundan herhalde fark etmemişler) ve ona diğerlerinden farklı davranmışlar. Bu daha sonra ekibin kurtulmasını sağlamış.

Yakalandıklarında saat gece dokuz civarıymış. Ay o gece parlaktı, ama hava mevsime göre soğuk olduğundan, vahşiler ağılın antilopları (bunlar hâlâ sürekli içeri girmekteydi) ırktıtmecek kadar uzağında iki kamp ateşi yakmış-

lar. Avcılar beklenmedik bir şekilde ağaçların arasından çıktığında Kızılderililer bu ateşlerde avlarını pişirmekteymiş. Greeley ve Peygamber, silahları alındıktan ve buffalo derisinden kalın sicimlerle bağlandıktan sonra ateşlerin biraz uzağında bir ağacın dibine fırlatılmışlar. Kanadalı'nın ise ateşlerden birinin yanına iki Kızılderililiyle birlikte oturmaya izin verilmiş. Geri kalan Kızılderililerse diğer ve daha büyük ateşin çevresinde halka olmuşlar. Bu şekilde zaman ağır ağır geçip gitmiş. Avcılar her an öldürülmeyi bekliyormuş, ipleri çok sıkı bağlanmış olduğundan canları çok yanıyormuş. Kanadalı rüşvet verip kendilerini serbest bırakırma umuduyla muhafızlarıyla konuşmaya çalışmış, ama derdini anlatamamış. Gece yarısına doğru büyük ateşin çevresindeki topluluk birden pek çok iri antilobun ortalarına dalmasıyla neye uğradıklarını şaşırmış. Bu hayvanlar onları hapseden çamur duvarın bir kısmını yıkıp kaçmış ve öfke ve korkudan deliye dönmüş halde ateşin ışığına doğru gitmişler; geceleri benzer koşullar altında böceklerin yaptığı gibi. Ancak Saonilerin bu genellikle korkak olan yaratıkların bu şekilde davrandıklarını hiç görmedikleri anlaşılmış, çünkü bu beklenmedik müdahale karşısında büyük dehşete kapılmışlar. Yakaladıkları sürünün tamamı, ilk birkaçının kurtulmasından bir dakika kadar sonra üstlerine gelince korkuları iyice artmış. Avcılar bu sahnenin çok tuhaf olduğunu söylediler. Hayvanlar delirmiş gibiymiş. Alevlerin ve korkmuş vahşilerin arasından sıyrılmaktan çok uğrak, büyük bir hızla ve atılganlıkla geçmeleri Cireely tarafından (kesinlikle abartılı konuşan biri değildi) sadece etkileyici değil, korkunç bir görüntü olarak tanımlandı. İlk hamleleri sırasında her şeyi onlerine katmışlar. Ama büyük ateşi söndürdüktan sonra hemen küçük ateşe saldırmış, yanarı odunları etrafa saçmışlar. Sonra serserlemişçesine büyük ateşe geri dönüp bunu tamamen sönece kadar çignemiş, ardından da küçük gruplar halinde şimşek hızıyla ormana dalıp gözden kaybolmuşlar.

Bu öfkeli arbede sırasında Kızılderililerin pek çoğu yere düşmüş ve bazılarının çevik antilopların keskin toynakları tarafından ölümcül olmasa bile ciddi şekilde yaralandığı keskinmiş. Bazıları kendilerini korumak için boylu boyunca yere uzanmış. Peygamberle Greeley ateşlerin yakınında olmadıklarından tehlikeye girmemişler. Kanadalı ilk saldıran esnasında başına aldığı bir darbeyle birkaç dakikalığına kendinden geçmiş. Kendine geldiğinde ortak karanlıkmış; ay kalın bir yağmur bulutunun arkasında kalmış, ateşler ise neredeyse tamamen sönmüş. Sadece sağa sola saçılmış odunların birkaçı yanmaya devam ediyormuş. Yakınımda Kızılderililer göremeyince hemen ayağa fırlamış ve arkadaşla-

ının bağlı bulunduğu ağaca koşmuş, iplerini kısa sürede kesmiş ve üçü nehir yönünde son hızla ilerlemeye başlamışlar. Canlarından başka bir şey düşünmediklerinden durup tüfeklerini almamışlar. Birkaç kilometre koşup takip edemediklerini anlayınca yavaşlasmış ve su içmek için bir pınarı başına gitmişler; tekneye getirdikleri antilobu burada bulmuşlar. Zavallı yaratık pınarın yanında soluk soluğa, kımlıdayamadan yatıyormuş. Bacaklarından biri kırılmış ve üstünde yanık izleri varmış. Kurtulmalarını sağlamsız olan sürden olduğu beliymiş. Kurtulma şansı olsa avcılar minnettarlıklarından dolayı seve seve iyileştirirlermiş hayvanı, ama yarası çok kötüymüş. Bu yüzden acılarına hemen son verip onu teknelere getirmişlerdi. Ertesi sabah onun sayesinde nefis bir kahvaltı yaptık.

12, 13, 14 ve 15 Nisan. Bu dört gün boyunca önemli bir macera yaşamadın ilerledik. Gün ortasında hava çok güzeldi, ama gece ve sabah erken saatte son derece soğuk oluyor, ortalık buz tutuyordu. Av hayvanı boldu. Thornton hâlâ hastaydı ve bu durum beni hem şaşırtıyor, hem de çok üzüyordu. Hem arkadaşlığımı çok özlüyordum, hem de ekibimdeki tamamen güvenebileceğim tek kişi olduğumu anlamaya başlamıştım. Bununla sadece, onun yüreğini tüm çingünca umutları ve fantastik dilekleriyle rahatça açabileceğim biri olmasını kastediyordum - yoksa aramızdaki herhangi birinin güvenilirmez olduğunu değil. Tam tersine, hepimiz kardeş gibiydik ve aramızda hiç önemli bir tartışma çıkmıyordu. Tek bir ilgi odağı hepimizi birbirimize bağlar gibiydi; ya da daha doğrusu hepimiz herhangi bir şeyle ilgilenmeyen, sadece zevk için gezen bir grup gezgin gibiydik. Kanadalıların bu konudaki fikirlerinden tam olarak emin değilim. Bu adamlar gezinin kârından ve özellikle de kendileri için beledikleri paydan epey bahsettiler. Yine de bunu çok fazla önemsediklerini sanmıyorum, çünkü dünyanın en saf ve yardıma hazır insanlarıydılar. Ekibin geri kalanına gelince, keşif seferinin getireceği maddi kârla kesinlikle ilgilenmediklerinden eminim. Yolculuğumuz sırasınca bunun kanıtlarını sık sık gördüm. Yerleşim merkezlerinde hepimiz için birincil dereceden önem taşıyacak çıkarlar, burada üzerinde konuşılmaya değmez olarak görülüyor, üzerinde durulmuyor ya da en küçük bahaneyle tamamen gözardı ediliyordu. Kürk ve deri toplamak için vahşi hayvanlarla dolu bir kırdan binlerce kilometre kat etmiş, korkunç tehlikelerle yüzleşmiş ve en ypratıcı yoksunluklara katlanmış adamlar ele geçirdikleri postları korumak için tehlikeye girmekten, romantik görüntüleri bu nehirde ilerlemek ya da neye yarayacağını hiç bilmedikleri ve ilk fir-

satta fırlatıp atıkları mineraller için sarp kayalıklara tırmanmaktan ya da tehlikeli bir mağaraya girmekten kaçınıyor, bir depo dolusu kaliteli kunduz derisinden tereddütsüz vazgeçmeye razı oluyorlardı.

Bu konudaki hislerim ekiptekilerle aynıydı. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, yolculuğumuz ilerledikçe keşif seferinin ana hedefine olan ilgimin giderek azaldığını ve avarece eğlencelere olan ilgimin arttığını fark ettim - tabii kırn harikalarının ve görkemli güzelliklerinin içinde uyandırdığı o derin ve son derece yoğun heyecanı böylesine yüzyesnel bir şekilde tanımlayabilsem. Bir bölgeyi incelemeyi bitirip bitirmeyiz içinde ilerleyip bir başka bölgeyi keşfetme arzusu uyanıyordu. Yine de yerleşim bölgelerine hâlâ yakın olduğumu hissediyor, doğaya ve bilinmeyene karşı duyduğum tutkulu aşkın hazzını yeterince alamıyordum. Yolculuğumda gittiğim yerlerden benden önce başkına uygar insanların, sayılan az da olsa, geçmiş olduğunun - benimkinden önce başka gözlemin çevremdeki manzaraların tadını çıkarmış olduğunun farkındalığından kurtulamıyordum. Sürekli kendini belli eden bu his olmasa yolda daha fazla oyalanır, nehir kıyısındaki bölgeleri incelemeye daha fazla zaman ayırırdım şüphesiz; hattâ belki de arada sırada kuzey ve güney yönünde bu bölgelerin içine dalıp araştırmalar yapardım. Ama içinde ilerleme dürtüsü vardı - mümkünse medeniyetin üç sınırlarının ötesine geçme, varlıklarından sadece Kızılderililerin belli belirsiz anlatıkları sayesinde haberdar olduğumuz o dev dağları görmeye dürtüsü. Bu gizli umut ve görüşlerini ekiple sadece Thornton'a tamamen açmıyordum. Bu hayalperestçe projelerimin tümünü destekliyor, ruhumu ele geçirmiş olan romantik girişimciliği tamamen paylaşıyordu Thornton. Bu yüzden hastalığım acı bir felâket olarak görüyordum. Durumu gün geçtikçe kötüleşiyor ve yardım etmek için elimizden hiçbir şey gelmiyordu.

16 Nisan. Bugün hava soğuyup yağmur yağdı ve kuzeyden sert bir rüzgar esti Bu yüzden öğleden sonraya dek demir atmak zorunda kaldık. Saat dörtte yola çıktık ve geceye kadar sekiz kilometre kat ettik. Thornton'un durumu çok daha kötüydü.

17 ve 18 Nisan. Bu iki gün boyunca kötü hava koşulları devam etti. Kuzeyden esen o soğuk rüzgar dinmedi. Nehirde pek çok iri buz kütləsi gördük. Nehir kabarmıştı ve epey çamurluydu. Zaman tatsız bir şekilde geciyordu ve pek yol kat edemedik. Thornton can çekişiyor gibi görünüyordu. Bunun üzerine ilk uygun yerde kamp kurmaya ve o iyileşene dek orada kalmamıza karar verdim. Bugünün öğle vaktinde tekneleri güneyden gelen büyük bir çaya soktuk

ve karada kamp kurduk.

25-26-27-28-29-30 Nisan. 25 Nisan sabahına kadar çayda kaldık. Thornton'un o sabah yola devam edebileceğ kadar iyileşmesi hepimizi sevince boğdu. Hava güzeldi ve yörenin çok hoş bir kesiminden büyük bir neşeye geçtik. Karşımıza tek bir Kızılderi bile çıkmadı. Sıradışı bir macera da yaşamadık; ayın son gününde Mandanların, daha doğrusu Mandanların, Minnetreelerin ve Ahnahawayların bölgesine varmamız dışında. Bu üç kabile birbirine çok yakın yaşıyor ve beş köyleri var. Mandanlar yakın zamana kadar on üç kilometre kadar aşağıdaki dokuz köyde yaşıyor; bu köylerin kalıntılarının yanından ne olduğunu bilmeden geçtik. Nehrin batısında yedi, doğusunda iki köy varmış ama çiçek hastalığı ve eski düşmanları Siouxlar onları kırıp geçirmiş ve geride bir avuç kalmışlar. Bunun üzerine şimdiki yerleşim yerlerine geçmişler. [Bay R. buradan Minnetreeler ve Ahnahawaylar ya da Wassatonlar hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler veriyor. Ama bu kabilelere ilişkin önemli yeni bilgiler vermediğinden bunları atıyoruz.] Mandanlar bize son derece dostça davrandılar; bölgelelerinde üç gün kaldık. Bu süre içinde kanoyu karaya çekip bakımını yaptık. Ayrıca epey kurutulmuş mısır stoğu yaptık. Yerliler mısırları kişi boyunca cadıların yakınındaki çukurlarda muhafaza etmişlerdi. Mandanlarla birlikteyken bizi Waukerassah adlı bir Minnetreec şefi ziyaret etti. Son derece nazik davrandı ve bize pek çok konuda yardımcı oldu. Bu şefin ölünü büyük çatala dek bize tercimanlık etmek üzere işe aldık. Babasına çeşitli armağanlar verdik ve bundan çok memnun kaldı. 1 Mayıs'ta Mandanlara veda edip yolumuza devam ettik.

1 Mayıs. Hava ılık ve etrafı arazi artık epey yeşillenmeye, son derece hoş bir görüntüye bürünmeye başlamıştı. Kavakların yaprakları iyice belirginleşmiş, etrafta pek çok çiçek açmıştı. Orada burada üzerinde iyi kerestelik ağaçlar olan düzlükler göze çarpmaya başlamıştı; daha önce böylesi düzlüklere çok daha az rastlıyorduk. Bol kavak ve söğüt ağacı, ayrıca kızıl söğütler vardı. Gül ağaçları da boldu. Nehir kıyısındaki bu arazilerin ötesinde ağaçsız engin bir ova uzanmaktaydı. Toprak son derece verimliydi. Buradaki av hayvanları daha önce gördüğümüz her yerdekenden daha boldu. Kıyılara birer avcı çıkardık ve bugün bir elk, bir keçi, beş kunduz ve çok sayıda yağmurkuşu getirdiler. Kunduzlar son derece munisi ve kolayca yakalanıyorlardı. Bu hayvanın eti çok lezzetlidir; özellikle de bazı kuyruk kısımları. Bir kunduz kuyruğu üç adamı rahat rahat doyurur. Gecedden önce otuz kilometre yol aldık.

2 Mayıs. Bu sabah iyi bir rüzgar vardı ve öğlene dek yelkenlerimizi kullan dık. Öğlen vakti rüzgar aşırı şiddetlenince durduk. Avcılarımız karaya çıkıp kı sa süre sonra dev bir geyikle döndü. Neptune, tüfeğin sadece hafifçe yaraladı ğı havayı uzun bir taktipen sonra yakalamıştı. Boyu bir metre seksen santim di. Akşamüstü de bir antilop yakalandı. Yaratık adlarımızı görür görünce büyük bir hızla kaçmaya başlamış, ama birkaç dakika sonra, meraktan olacak, geri dönmüş, sonra tekrar kaçmış; defalarca yinelemiş bu kaçıp dönmeleri, ama her seferinde biraz daha yaklaşıyormuş. Sonunda atış menziline girince Peygamber tek atışta devirmiş havayı. Getirildiğinde hâlâ canlıydı, üstelik ha milyeydi. Bu hayvanlar inanılmayacak kadar hızlı koşular da kötü yüzütler dir, bu yüzden bir nehri geçmeye çalışırken sık sık kurtlara yem olurlar. Bu gün yirmi kilometre kat ettik.

3 Mayıs. Bu sabah epey yol aldık. Gece çıktığımızda tam elli kilometre iler lemiştik. Av hayvanlarının bolluğu sürüyordu. Kıyı boyunca çok sayıda bufa- lo leşi ve leşleri yiyen pek çok kurt görüldü. Bufalaların ölüm sebebini anlaya madık, ama bir iki hafta sonra bu gizem aydınlandı. Nehrin epey derin ve ke narlarının sarp kayalık olduğu bir kesiminden geçerken bu dev hayvanlardan oluşan büyük bir sürütün yüzerek karşı kıyıya geçtiğini fark ettik ve hareket lerini gözlemlemek için durduk. Akıntı yönünde yeni yan ilerliyorlardı. Oldu ğumuz yerin bir kilometre kadar yukarısından, nehir kıyısının eğimli olduğu bir boğazdan girdikleri belliydi. Nehrin batı kıyısına varınca kayalara tırmana- mayacaklarını anlıyorlardı; su da boylarını aşıyordu. O sarp ve kaygan kayala ra tırmanmaya bir süre boşuna çabaladıktan sonra dönüp doğu kıyısına yüz düler. Burada da aynı kayalıklar vardı ve yine boşuna tırmanmaya çabaladılar. İki, üç, dört, beş kez gidip geri döndüler. Hep aynı yerlerden çıkmaya çalışı yorlardı. Kendilerini akıntıya bırakıp kıyıya çökebilecekleri daha elverişli bir yer aramak yerine (yarım kilometre kadar ötede böyle bir yer vardı) oldukları yerde çabalayıp durmakta ısrar ediyor, nehir kıyılarına dik açıyla yüzüyor ve boğulmamak için büyük gayret sarf ediyorlardı. Beşinci geçişleri sırasında za valli hayvanlar öyle yorulmuştu ki artık güçlerinin kalmadığı belliydi. Korkuy la kıyıya ulaşmaya çalıştılar ve bir iki tanesi tam bunu başarmak üzereyken te pelerindeki bütün gevşek toprak üstlerine çıktı ve bir kısmını yuttu. Kıyıyı tırmanmaya daha elverişli hale de getirmemiş tu kayma; ve bizi çok üzdü. Bu- laloların bu soylu çabalarına kayıtsız kalmak, acılarını paylaşmamak mümkün **değildi**. Toprak kaymasının ardından sürütün geri kalanı içler acısı bir **şekil-**

de inlemeye başladı. Bu sesteki yoğun kederi ve umutsuzluğu tahayyül etmek imkansızdır. Bu olayı asla unutmayacağım. Hayvanların birkaçı tekrar nehri yüzerek geçmeyi denedi ve birkaç dakika mücadele ettikten sonra boğuldu. Can çekişikleri sırada burunlarından boşanan kanlar üstlerine kapanan dalgaları kızıla boyuyordu. Ama çoğu, o mililden sonra kaderine boyun eğmiş göründü ve sırt üstü yuvarlanıp gözden kayboldu. Bütün sürü boğuldu. Tek bir bufulo bile kurtulmadı. Leşleri yarmın saat sonra biraz ilerideki düz arazilere saçıldı. Oysa bu tuhaf inatları olmasa buradan rahatça karaya çıkabilirdi.

4 Mayıs. Hava çok güzeldi. Güneyden hoş bir rüzgar esiyordu. Gece olma dan kırk kilometre kat etmiştik. Bugün Thornton teknenin işlerine yardım edemeyen kadar kendini toplamıştı. Öğleden sonra birlikte batdaki bozkıra gittik. Burada yerleşim merkezlerinde hiç rastlanmayan ve ilkbahar başında açan kır çiçeklerinden bol miktarda gördük; çoğu eşine ender rastlanan güzellikteydi ve nefis kokuyorlardı. Ayrıca epey av hayvanı da gördük, ama hiçbirini vurmudık, çünkü avcılar kullanabileceğimizden fazlasını getireceklerinden emindik ve ben boşuna can almaktan kaçınıyordum. Geri dönerken Assinboin kabilesinin den iki Kızılderiliyle karşılaştık. Bize teknelere dek eşlik ettiler. Yol boyunca kesinlikle güvensizlik sergilemediler, tam tersine, tavırları için ve gözüpekti. Bu yüzden de kanoyla aramızda bir taş atılmısa mesafe kaldığında insanlık düğüp son hızla bozkıra doğru kaçtıklarını görünce epey şaşkırdık. Bizden uzakla şınca nehir manzarasını sergileyen küçük bir tepesiyle çıktılar. Burada karın üstü uzanıp çenelerini avuçlarına dayadılar ve bizi büyük bir hayretle izlemeye başladılar. Dürbün sayesinde yüz ifadelerini ayrıntılarıyla görebiliyordum. Yüz lerinde hem hayret, hem de dehşet vardı. Bizi izlemeye uzun süre sürdüler. Sonunda, sanki akıllarına ansızın bir düşünce gelmişçesine, telaşa doğrudan ilk başta geldiklerini görmüş olduğumuz yönde hızla uzaklaştılar.

5 Mayıs. Bu sabah çok erkenden yola çıkarken Assinboinlerden oluşan büyük bir grup ansızın teknelere saldırdı ve biz etekli bir direniş sergilemeye fırsat bulamadık kanoyu ele geçirmeyi başardılar. Kanoda o sırada sadece Jules vardı. O da nehre atlayıp yüzerek büyük tekneye çıkıp kurtuldu. Bu Kızılderili leri başımızda dön gördüğümüz iki Kızılderili sarıştı. Bize olabilecek en sin si şekilde yaklaşmış olmalıydılar, çünkü her zamanki gibi nöbetçilerimiz vardı ve Neptune bile onları fark edememişti.

Tam dışına ateş açmaya hazırlanıyorduk ki Misquash (yeni tercüman - Waukerassah'in oğlu) bize Assinboinlerin dost olduğunu ve şimdi dostluk

gösterisinde bulduklarını söyledi. Her ne kadar tekmemizin çalınmasının pek dostane bir tavır olmadığını hissetsek de, yine de bu insanları dinlemeye hazırız ve Misquash'tan onlara niye böyle davrandıklarını sormalarını istedik. Bize çeşitli itirazlarla karşılık verdiler. Sonunda niyetlerinin aslında bize saldırma k değil, içlerindeki büyük merakı tatmin etmek olduğunu öğrendik. Bu konuda kendilerine yardımcı olmamızı istiyorlardı. Tuhaf tavırlarıyla bizi şaşırtmış olan çünkü iki Kızılderili, zencimiz Toby'nın kara tenini görünce büyük bir hayrete kapılmışlardı. Daha önce hiç zenci görmemiş ya da zencilerden bahsedildiğini işitmemişlerdi, bu yüzden hayretlerinin tamamen yersiz olmadığını kabul etmek gerek. Dahası Toby, deyim yerindeyse, son derece çirkin bir ihtiyardı - rnkının tüm tuhaf niteliklerini taşıyordu. Kalın ve dolgun dudaklar, iri, beyaz, patlak gözler; düz bir burun, uzun kulaklar, şiş bir göbek ve çarpık bacaklar. İki vahşi maceralarını arkadaşlarına anlatınca kimseyi kendilerine inandıramamışlar. Tam sonsuz dek yalancı ve düzenbaz olarak damgalanmak üzereymişler ki, doğruyu söylediklerini kanıtlamak için tüm grubu teknelere götürmeyi teklif etmişler. Bize ani bir saldırı gibi görünen şey aslında hâlâ kuşkuyla olan Assinboinlerin sabırsızlığının sonucuuydu, o kadar. Çünkü daha sonra en küçük bir saldırganlık belirtisi sergilemediler ve onlara yaşlı Toby'ye iyice bakmalarına izin vereceğimizi söyledikimizi anladıktan sonra kanoyu geri verdiler. Toby bu işi iyice sakaya vurdu ve vahşiler onu tepeden tırnağa inceleyebilsin diye kıyaya anadan doğma çıktı. Kızılderililerin şaşkınlıkları ve tatminleri had safhadaydı. Önce kendi gözlerine inanamadılar. Zencinin teninin boyalı olmadığından emin olmak için parmaklarına tükürüp üstüne sürtiler. Beyaz saçlarını takdir ederek arda çışıklar attılar ve çarpık bacaklarına büyük bir hayranlıkla baktılar. Çirkin dostumuzun yaptığı bir cig dansı heyecanlı doruğa çıkardı. Şimdi hepsinin hayretten solmuş kesilmişti. Bir insan bundan daha fazla beğenilmiş olamazdı. Toby birazcık hırslı biri olsa Assinboinlerin tahtına çıkar ve Kral Birinci Toby olarak hüküm sürerlerdi.

Bu olay bizi öğleden sonraya dek oyaladı. Vahşilerle birbirimize hoş sözler söyledikten ve armağanlar verdikten sonra içlerinden altısını sekiz kilometre boyunca kürek çekmekte bize yardım etmesine izin verdik. Bu son derece makbule geçen bir yardımdı ve bunun için Toby'ye teşekkür etmeyi ihmal etmedik. Bugün sadece yirmi kilometre yol aldık ve geceleyin güzel bir adada kamp kurduk. Bu adayı civardaki nefis balıklardan ve hayvanlardan dolayıp uzun süre hatırlayacaktık. Bu güzel yerde iki gün kaldık. Bu süre içinde yarı-

nmızı düşünmeden ve çevremizde gezinip duran çok sayıdaki kundaça pek alırmadan yedik, içtik ve eğlendik. Bu adadan rahatlıkla yüz, hattâ iki yüz deri temin edilebilirdik. Ama sonuçta yirmi tane temin ettik. Bu ada güneyden gelen oldukça geniş bir nehrin ağzında, Missouri'nin batıya saptığı bir noktadadır. 48. enlem civarındadır.

8 Mayıs. Güzel bir havada, tatlı bir rüzgarla yola çıktık. Otuz beş-kırk kilo metre ilerledikten sonra karşımıza kuzeyden gelen geniş bir nehir çıktı. Ancak ağzı epey dardı - on metreden fazla yoktu ve camurla tıkanmış gibi görünüyordu. Bu nehrin biraz yukarısında oldukça hoş bir çay var; genişliği almış yetmiş metreyi buluyor. Epey de derin. Av hayvanlarıyla dolu güzel bir vadinin içinden geçiyor. Yeni rehberimiz bize bu nehrin ismini söyledi ama kaydetmemişim; şimdi de hatırlamıyorum. Robert Greeley burada yuvalarını ağaçlara kuran yaban kazılarında birkaçını vurdu.

9 Mayıs. Bugün nehrin iki yakasında da, biraz ileride toprağın yer yer beyaz bir maddeyle kaplı olduğunu gördük ve bunun güçlü bir tuz olduğunu anladık. Pek çok küçük engelden dolayı sadece yirmi beş kilometre kat edebildik ve geceleyn ana toprakta, kavak ağaçlarının ve tavşan böğürtleni çalılarının arasında kamp kurduk.

10 Mayıs. Bugün hava soğuktu ve rüzgar sert ama elverişliydi. Epey yol kat ettik. Bu bölgedeki tepeler sert ve sivri kayalıklı. Bu kayalar düzensiz yağınlar halinde uzanıyor. Bazıları epey yüksek ve suların aşındırmasına maruz kalmış gibi görünüyor. Bol miktarda taşlaşmış dal ve kemik topladık. Her tarafta kömür vardı. Nehir burada epey cıvallaıyor.

11 Mayıs. Günün çoğunda fırtına ve yağmur yüzünden ilerleyemedik. Akşam doğru hava güzelleşti ve hoş bir rüzgar esmeye başladı. Bundan faydalandık ve kamp kurmadan önce on beş kilometre ilerledik. Çok sayıda semiz kunduz yakaladık ve kıyıda bir kurt vurduk. Etrafımızda gezinen büyük bir sürü den ayrılmış gibiydi.

12 Mayıs. Bugün on beş kilometre kat ettikten sonra öğle vakti küçük ve dik bir adaya indik. Niyetimiz bir takım şeyleri orayıp bakımdan geçirmekti. Tam ayrılacakken ekibin en önündeki -birkaç metre ilerideydi- Kanadalı birden bir çığlık atarak gözden kayboldu. Hepimiz hemen ona doğru koştuk ve bir zula çukuruna düştüğünü görünce epey güldük. Kısa sürede çıkardık adayı, ama yalnız olsa oradan tek başına çıkabilecekmiş gibi şüpheliydi. Çukuru büyük bir dikkatle inceledik, ama içinde birkaç boş şişeden başka bir şey bulamadık.

Buraya Fransızların mı, İngilizlerin mi yoksa Amerikalıların mı mallarını gizlemiş olduklarına dair bir belirteyi rastlayamadık. Bu biraz merakımızı kabarttı. 13 Mayıs. Gün boyunca kırk kilometre kat ettikten sonra Yellowstone'un Missouri'yle kesiştiği noktaya vardık. Misquash burada bizden ayrıldı ve evine döndü.

6. BÖLÜM

Son iki üç gündür içinden geçtiğimiz bölge alışmadığımız şekilde iç karartıcıydı. Arazi genelde daha düzdü. Ağaçlar nehir kenarlarında yoğunlaşmıştı. Uzaklarda ise ya çok az ağaç vardı, ya da hiç yoktu. Ne zaman sarp kayalıklar görsek kömür de görüyorduk. Karşımıza oldukça geniş bir zifilli kömür yatağı çıktı; suyu birkaç yüz metre boyunca karartmıştı. Biraz ilerde akıntı daha hafif, su daha berrak ve kayalık kesimlerle sıg yerler daha azdı. Yine de bu sıg yerlerden geçmek her zamanki gibi zor oldu. Aralıksız yağın yağmur nehir kıyılarını öyle kayganlaştırdı ki çekme halatlarını tutan adamlar yürütmekte zorlanıyordu. Hava buz gibiydi ve nehir kıyısındaki bazı alçak tepelere tırmanma yarıkların ve bayırların karla kaplanmış olduğunu gördük. Sağımızda, çok uzakta pek çok Kızılderi kampı görülmüyordu. Bunların geçici oldukları anlaşıyordu; kısa süre önce terk edilmişlerdi. Bu bölgede daimi bir yerleşim merkezine ilişkin belirti yok, ama civardaki kabileler için gözde bir av sahası gibi görünüyor. Bunu her yerde sık sık karşımıza çıkan avlanma belirtilerinden anladık. Missouri'deki Minnetareelerin avlarını büyük çatale dek takip ettikleri bililir. Assinboinler daha da yukarılara gider. Misquash bize şimdi kamp kurduğumuz yerle Rocky Dağları arasında, Saskatchewan'in aşağı ya da güneye tarafında yaşayan Minnetaree köyleri dışında hiç yerleşim merkeziyle karşılaşmayacağımızı söyledi.

Av hayvanları sayısı ve tür açısından epey fazlaydı - geyikler, bufalolar, yabani keçiler, katır geyikleri, ayılar, tilkiler, kunduzlar vs. Ayrıca eti yemir sayısız kuş vardı. Balık da boldu. Nehrin genişliği epey değişiyordu - iki yüz elli metrelik geçitlerden, akıntının sarp kayalar arasından hızla aktığı otuz metre genişliğindeki boğazlara dek. Bu kayaların yüzeyi genellikle hafif ve sarımtırak Malta taşından oluşuyordu. Buna kavurmuş toprak, sünger taşı ve mineral tuzlar karışımtı. Bir yerde arazinin görüntüsü epey değişti. Tepeler her iki tarafta nehrin epey uzaklaştı. Nehir kavak ağaçlarıyla kaplı küçük ve güzel adalarla doluydu. Düzükler son derece verimli görünüyor. Kuzeydekiler

genişi ve üç engin vadiye açılıyordu. Missouri'nin çok çok uzun zamandır içinden aktığı ve yerlilerin Kara Tepeler adını verdiği dağ silsilesinin en uç kuzey sınırı olmalıydı buralar. Hava dağlık araziden düz araziye geçişin belirtmelerini veriyordu. Şimdi kuru ve saftı. Öyle ki etkilerini teknelerimizin bağlantı yerlerinde ve az saydaki matematiksel aletlerimizde görüyorduk.

Çağallara yaklaşıırken son derece siddetli bir sağanak başladı. Nehirdeki engeller de büyük güçlük çıkarıyordu. Kıyıların bazı kesimleri öyle kaygan, kil öyle yumuşak ve koyuydu ki adamlar çıplak ayakla yürümek zorunda kaldılar, çünkü mokasenleriyle ayakta duramıyorlardı. Kıyıların pek çok durgun su birikintisi vardı; bazen bunların içinden geçenken suyun koltukaltına kadar çıktığı oluyordu. Bazen de sığ yerlerdeki sivri uçlu devasa çakmaktaşlarına tırmanmak zorunda kalıyorduk. Bunlar çökmiş tepelerin kalıntılarıydı. Bazen karşımıza sarp kayalıklar arasındaki bir geçit ya da oluk çıkıyordu. Buradan geçmek için var gücümüzle çabalıyorduk. Bunlardan birini geçmeye çalışırken büyük teknenin halatı (eski ve yıpranmış olduğundan) koptu ve akıntıya kapılan tekne nehrin ortasındaki çukurluğu bir kaya tabakasına sıkıştı. Burada su öyle derindi ki onu kırtarmak için kanoyu kullanmak zorunda kaldık ve bu iş tam altı saatimizi aldı.

Bir ara güneyde siyah bir kaya duvar yükseldi; sıradan kayaların üstünde nehir boyunca yarım kilometre kadar uzanıyordu. Sonra açık bir vadi başladı ve bunun beş kilometre kadar ötesinde de yine aynı tarafta bu kez açık renkli bir başka duvar yükseldi. Bunun yükselişi tam altmış metreydi. Sonra bir başka açık vadi, onun ardından da bu sefer kuzeyde yetmiş metre yüksekliğinde yapay görünümlü bir başka duvar yükseliyordu. Bu duvar görünümlü sarp kayalıkların görüntüsü son derece tuhaf; suya dindik yükseliyorlar. Bu son bahsettiğim duvar bembeyaz, yumuşak kumtaşından oluşmuştu. Bu kumtaşı suyun hareketinden çok kolay etkilenir. Bu kayaların üst kısmında ise sert ve yağmur sularından etkilenmeyen beyaz Malta taşı katmanlarından oluşan —pek çok incecik, yatay katmandan oluşmuş— bir tır friz ya da silme vardı. Bu kayaların ötesindeki koyu renkli verimli toprak su kıyısından eğimle yükseliyor ve yüksekliği sonunda bir buçuk kilometreyi buluyor. Ardından yüksekliği yüz elli metreyi bulan, hattâ aşağı başka tepeler başlıyor.

Bu dikkate değer sarp kayalıkların üstünde tahmin edileceği gibi o yumuşak maddenin üstüne yağmış olan yağmurların oluşturduğu çeşitli çizgiler var. Böylece zengin bir hoyal gücü olan rahatlıkla insanların inşa ettiği ve üstüne

hiyeroglifler kazıldığı anıtlara benzetebilir. Bazı yerlerde kumtaşından iri parçaların kopmasından oluşan oyuklar bulunuyor (tıpkı tapınaklarımızdaki heykellerin konulduğu oyuklar gibi). Yine pek çok yerde merdivenler ve uzun koridorlar görülüyor. Bunlar yağmur sularının Malta taşı silmedeki rasege yarıklardan, aşağıdaki yumuşak maddeye sürekli sızmasıyla oluşmuş. Bu tuhaf kayalıkların önünden parlak ay ışığında geçtik. Hayağ gücümün üstünde yaratıkları etkiyi asla unutmuyacağım. Büyüklü yapılarla (düşüncem gördüğüm) benziyorlardı. Üstlerindeki deliklere yuva yapmış sayısız kırılancım şakımları bu izlenimi epey güçlendirmişti. Ana duvarların yanı sıra yer yer yükseliği altıyla otuz metre arasında değişen küçük duvarlara da rastlıyoruz. Bunlar kil, kum ve kuartz karışımı kerpiç gibi görünen iri, siyah taşlardan oluşuyor. Bu taşların şekilleri tamamen simetrik dikdörtgenler halinde (her zaman paralel) ve sanki bir duvarcı tarafından yerleştirilmiş gibi üst üste, kususuz bir düzenlilikle duruyorlar. Her üst taş altındaki iki taşın birleşim yerini örtüyor ve sağlamlaştırıyor, tıpkı bir duvardaki tuğlalar gibi. Bazen bu tuhaf yükseltiler paralel olarak uzanıyor. Dört tanesinin birbirine paralel uzandığı oluyor. Bazen nehirden ayrılp tepelerin arasında gözden kayboluyorlar. Bazen birbirlerini dik açılarla kesiyor, sanki büyük, yapay bahçeleri sarıyorlar. İçlerindeki bitki örtüsü de genellikle bu yanılsamayı güçlendirir nitelikte oluyor. Duvarların incediği yerlerde tuğla biçimindeki taşların boyutları ufalıyor. Missouri'nin bu kesimindeki bu manzara şimdiye kadar gördüklerimiz arasında en güzel değilse bile en şaşırtıcı olanıydı. Zihnime yepyeni, tuhaf, asla silinmeyecek bir izlenim olarak kazandı.

Çatala ulaşmadan kısa süre önce karşımıza kuzey tarafında oldukça büyük bir ada çıktı. Bunun iki kilometre ötesinde, güneyde ağaçlarla kaplı düz bir arazi uzanıyor. Bu adanın ardından gelen pek çok adacık daha vardı. Geçerken her birini birkaç dakikalığına inceledik. Sonra kuzeyde kapkara bir sarp kayalık ve ardından da iki adacık daha gördük. Bunlar bize hiçbir şekilde dikkat çekici gelmedi. Birkaç kilometre daha ilerleyince karşımıza sarp bir burnun yakınındaki oldukça büyük bir ada çıktı. Sonra iki adacığın daha yanından geçtik. Bütün bu adalar ağaçlarla kaplıydı. Misquash bizi geniş nehrin ağzını gösterdiğinde 13 Mayıs'ın gecesindeydik. Bu nehre beyazlar Yellow Stone, Kızılderililer ise Ahmateaza der. Güney kıyısında, kavağ ağaçlarıyla kaplı güzel bir ovada kamp kurduk.

14 Mayıs. Bu sabah hepimiz erkenden kalktık. Heyecanlıydık, çünkü şimdi

varmış olduğumuz nokta büyük önem taşıyordu ve önce öntümüzdeki iki geniş nehrin hangisinde daha rahat ilerleyeceğimizi anlamak için biraz araştırma yapmamız şarttı. Ekipteki genel arzu bu nehirlerden birinde olabildiğince ilerlemek ve Rocky Dağları'na ulaşmaktır. Buradan belki büyük Aregan Nehri'nin kaynak sularına geçebilirdik. Bu konuda konuştuğumuz bütün Kızılderililer bu nehrin Pasifiğe açıldığını söylemişti. Bu hedefi gerçekleştirmeyi ben de istiyordum. Büyük bir macera olurdu bu. Ama içinden geçeceğimiz bölgeye ve orada yaşayan yerlere ilişkin kısıtlı bilgilerimiz bu girişimde bulunursak karşılaçağımız güçlükleri önceden görebiliyordum. Daha sonra bu yerlilerin gerçekten de Kuzey Amerika Kızılderililerinin en vahşileri olduklarını öğrendik. Ayrıca yanlış nehre girip bitmek tükenmek bilmez labirentlerde uğraşp didinmekten de korkuyorduk. Bu, adamların moralini epey bozardı. Ancak bu düşünceler beni uzun süre huzursuz etmedi ve hemen yöreyi inceleme işine giriştim. Ekipteki adamlardan bazıların her iki nehrin kıyılarından yukarı gönderdim; bu nehirlerdeki su miktarları hakkında karşılaştırmalı bir fikre sahibi olmak istiyordum. Ben de Thornton ve John Greeley ile birlikte, etrafı tepeden görebilmek için çataldaki yüksek araziye çıkmaya başladım. Öntümüzde engin ve muhteşem bir vadinin uzandığını gördük. Burası görkemli yeşilliklerle titreyiyor ve sayısız bufalo, kurt, yer yer de geyik ve antilop sürüleriyle kayıyordu. Güneyde, uzaklarda yüksek ve dorukları karlı bir dağ silsilesi güneydoğuda kuzeybatıya dek uzanıyordu ve birden son buluyordu. Bunların ardında daha da yüksek bir silsile vardı ki, kuzeybatıda ufka dek uzanıyordu, iki nehir büyüleyici bir şekilde, yılan gibi kıvrılarak ötelere dek uzanıyordu. Giderek inceliyorlardı, ta ki gökyüzünün gölgesi sisleri arasında ince gümüş ipiliklere dönüşene dek. Baktığımız yerden nerede son bulduklarını seçemiyorduk, bu yüzden ne yapacağımız konusunda kararsız halde aşağı indik.

İki nehri incelemek bizi pek tatmin etmemiştir. Kuzeydeki nehir daha derindedi, ama güneydeki daha geniş ve sularının oylunu arasında pek fark yoktu. Birincisi Missouri'ye çok benziyordu, ama ikincisinin yuvarlak, çakıllı bir yatağı vardı, ki bu onun dağlık bir bölgeden geldiğinin göstergesiydi. Sonunda kuzey kolunu seçmeye karar verdik, çünkü burada ilerlemek daha kolay olacaktı. Ama burası giderek sağlaştığından birkaç gün sonra büyük tekneyi bırakmak zorunda kalacağımızı gördük. Kurduğumuz kampta üç gün geçirdik ve bu süre içinde epey kaliteli deri toplayıp elimizdeki tüm derilerle birlikte, kesişim noktasının bir buçuk kilometre aşağısındaki küçük bir adaya, iyi inşa ettiğimiz

bir zula çukuruna gömüldük. Ayrıca bol miktarda av hayvanı, özellikle de geyik avladık ve batılarını ileride kullanmak üzere tuzladık ya da kuruttuk. Bu bölgenin alçak kesimlerinde ve koyaklarda epey dikenli armut ve acı kiraz bulduk. Ayrıca bektaşlı üzümler ve bol miktarda sarı ve kırmızı frenküzümü (olgunlaşmamış) vardı. Her tarafta yabancı güller yeni yeni açıyordu. 18 Mayıs sabahında yüksek moralle yola çıktık.

18 Mayıs. Güzel bir gündü. Nehirde sık rastladığımız sığ ve çıkıntılı yerlerin sürekli yarattığı rahatsızlıklara karşın neşeye ilerledik. Adamların hepsi azimliydi ve tek sohbet konusu Rocky Dağları'ydı. Derileri geride bırakmakla tek nelerimizi epey hafifletmiştik ve şimdi hızlı akıntıda ilerlemekte çok daha az güçlük çekiyorduk. Nehir adalarla doluydu. Gece vakti kara kilden kayalıkların yakınındaki terk edilmiş bir Kızılderili kamp yerine vardık. Çingıraklı yılanlar bizi epey rahatsız etti. Sabaha karşı bir sağanak başladı.

19 Mayıs. Henüz biraz ilerlemiştik ki nehrin yapısının büyük bir değişiklik geçirdiğini gördük. Kumdan ya da küçük taşlardan oluşan tepelikler yolumuza tıkiyordu. Büyük tekneyi buradan geçirmek çok zorlandı. İki adam keşif yapmak için ileri gönderdim. Geri döndüklerinde nehrin yukarısında kanalmış genişlediğini ve derinleştiğini söylediler. Bu bize tekrar azim verdi. On beş kilometre kadar ilerleyip küçük bir adada geceyi geçirmek üzere kamp kurduk. Uzakta, güneyde tuhaf bir dağ gördük. Etrafında başka dağ yoktu. Köni şkelindeydi ve tamamen karla kaplıydı.

20 Mayıs, ilerlemeye daha elverişli bir kanala girdik ve bitki örtüsünden ne redesyne tamamen yoksun, killi bir bölgede yirmi beş kilometre boyunca rahatça yol aldık. Geceleyin yüksek ağaçlarla kaplı son derece büyük bir adada kamp kurduk. Bu ağaç türlerinden çoğunu ilk kez görüyorduk. Burada kano yu onarmak için beş gün kaldık.

Burada geçirdiğimiz süre içinde önemli bir olay oldu. Missouri'nin bu bölgedeki kıyılan sarp kayalık ve yağmurdan sonra son derece kayganlaşan tuhaf bir mavi kilden oluşmuş. Bu tepeler nehrin yatağından yüz metre kadar öteye dek kilden oluşan dizi dizi setler teşkil ediyor ve setlerde yapay kanalları andırın, su tarafından oyulmuş çeşitli yönlerde dar ve derin koyaklar var. Bu koyakların nehre açıldığı ağzaların oldukça ilginç bir görüntüsü var. Ay ışığında karşı kıyıda bakıldığında kıyıda dikili duran devasa sütunlar gibi görünüyorlar. Nehre doğru giderek alçalan bu tepeler en tepedeki setten bakınca tarifiş keskilde kaotik ve kasvetli görünür. Ortalıkta bitki türünden hiçbir şey yoktur.

John Greeley, Peygamber, tercüman Jones ve ben bir sabah etrafımıza bakmak, görülebilecek ne varsa görmek için güney kıyısındaki en yüksek setin üstüne çıkmak üzere yola koyulduk. Büyük çabalar sonucunda ve titiz bir dikkatle sonunda kampımızın karşısındaki düzlüklerin en yükseğine ulaşmayı başardık. Buradaki çayırılık bölgenin genel yapısına göre farklılık gösteriyor; çünkü üstünde kilometrelerce kavak, gül, kızıl söğüt ve geniş yapraklı söğüt ağaçları uzanıyor. Toprak gevşek ve yer yer bataklık; rengi siyah ve üçte biri kum. Bundan bir avuç alınıp suya atıldığında şeker gibi, iri köpükler çıkararak eriyor. Pek çok noktada kalın, adi tuz tabakaları gördük ve kullanmak üzere biraz topladık.

Düzlüğe vardıkdan sonra hepimiz dinlenmek için oturmuştuk ki birden hemen arkamızdaki sık çalılardan gelen yüksek bir hırıltıyla irkildik. Büyük bir dehşetle ayağa fırladık, çünkü kayalara rahatça tırmanalım diye tüfeklerimizi adada bırakmıştık; yanımızda tabanca ve bıçaklardan başka silah yoktu. Daha birbirimize tek kelime etmeye vakit bulamadan bir gül ağacı kümesinin arasından fırlayan iki dev boz ayı (yolculuğumuz sırasında bunlarla ilk kez karşılaşmıştık) ağızları açık halde bize doğru hızla koşmaya başladı. Kızıldireniler bu hayvanlardan çok korkar ve bunda haklıdır. Çünkü gerçekten korkutucu hayvanlardır. Mithisi güçlü ve ehilileştirilemeyecek kadar vahşi, inanılmayacak kadar da dayanıklıdır. Tam beyne ateş etmedikçe bu ayıları tabanca kurşunuyla öldürmek mümkün değildir. Beyni de kalın bir alın kemigi ve alnın iki yanındaki kaim kaslar korur. Çiğerlerinde yarım düzine mermiyle, hattâ kalplerinde ciddi hasarla güncere yaşadıkları bilinmektedir. Ayak izlerini sık çamurda ya da kumda görmüş olsak da şimdiye kadar hiçbir boz ayıyla karşılaşmamıştık; şimdi gördüğümüz ayaklarsa pençeler hariç neredeyse otuz santim boyunda ve tam yirmi santim genişliğindediydi.

Mesele şimdi ne yapacağımızdı. Elimizdeki silahlarla durup dövmek çılgınlık olurdu. Çayırılık yönünde kaçmak da aptallık olurdu; çünkü hem ayılar bize o taraftan yaklaşıyordu, hem de tepelerin biraz arkasındaki sık yaban gülleri ve üçte söğütler vs. öyle sıkı ki buradan geçemezdik. Bitki üstüyle kayalıkların tepesi arasında, nehrin paralel koşacak hayvanlar bize anında yetişirdi, çünkü buradaki toprak çamurluşu ve baz zar zar ilerleyebilen ayılar iri düz ayakları sayesinde hızlı hızlı koşabilirler. Bu düşünceler (sözcüklere dökülmesi biraz zaman alsa da) hepimizin aklından bir anda geçmiş olmalı - çünkü herkes aynı anda, oradaki tehlikeye aldırmandan kayalıklara doğru atıldı.

İlk iniş yeri dokuz on iki metre yüksekliğindeydi ve fazla dik değildi. Burada kil yukarıdaki verimli toprakla karşılaştı. Bu yüzden ilk sete inmekte fazla güçlük çekmedik. Ayılar büyük bir öfkeyle bize doğru koşuyordu. Buraya varınca bir an bile duraksamadık. Şimdi ya üstünde durduğumuz dar platformda o gözü dönmüş hayvanlarla dövüşecek, ya da ikinci yarıdan inecektik. Bu yar neredeyse dimdikti. On sekiz-yirmi metre kadardı ve tamamını son yağmurların cam gibi kayganlaştırmış olduğu o mavi kıldendi. Korkudan kendini kaybetmiş olan Kanadalı hemen kenardan aşağı sıçradı, büyük bir hızla kayd ve o hızla üçüncü setin üstüne yuvarlandı. Onu gözden kaybettik; öldüğünden kuşumuz yoktu. Çünkü yardım yara korkunç şekilde yuvarlanmaya devam edeceğinden ve sonunda nehrin düşeceğinden emindim. Yükseklik kırk beş metreden fazlaydı.

Jules bu şekilde inmemiş olsa herhalde hepimiz çaresizlik içinde inmeyi deneyecektik. Ama onun başına gelenler bizi duraksattı ve canavarlar bize yetişti. Hayatımda ilk kez güçlü ve vahşi bir hayvanla yüz yüze geliyordum. Sinirlerimin tamamen bozulmuş olduğunu itiraf etmekte duraksamıyorum. Birkaç saniye bayılacak gibi oldum, ama öndeki ayınca yalakladı Greeley'nin çığlığı beni kendime getirdi ve mücadeleden çinim, vahşice bir hızla almaya başladım.

Hayvanlardan biri üstünde durduğumuz dar kaya tabakasına varır varmaz Greeley'nin üstüne atılmış ve onu yere sermişti, iri dişlerini Greeley'nin kalın paltosunun göğüs kısmına geçirmişti - Greeley, hava soğuk olduğu için bu paltosu büyük şans eseri giymişti. Diğer ayı tepeden yuvarlanarak öyle hızlı indiki bize ulaşınca duramadı ve gövdesinin yarısı yarıdan aşağı sarkar halde kaldı. Yan yan yukan çıkmaya çalışırken sağ bacakları aşağıdaydı ve sol bacaklarıyla tutunuyordu. Böyle bir haldeyken ağızyla Wormley'nin topuğunu kavradı ve bir an en kötüsünün olacağından korktum. Çünkü dehşete kapılmış olan Wormley kurtulmaya çabalarken ayının yukarı çıkmasına yardım ediyordu. Ben yukarıda tarif ettiğim şekilde dehşetenden donakalmış halde olanları çaresizce, en ufak bir yardımda bulunamadan izlerken W'nin mokeseni ayağından çıktı ve hayvan aşağıdaki sete yuvarlandı, ama iri pençelerinin sayesinde burada kendini durdurmayı başardı. Greeley yardım çığlıklarına atmaya devam ediyordu. Peygamberle birlikte koştuk, ikimiz de tabancalarımızla ayının kafasına ateş ettik. Benim mermimin kafatasından içeri girmiş olduğundan eminim, çünkü silahlı kulağının yakınından atışleştirdim. Ancak ayı yaralanmaktan çok

öfkelenmiş gibi görünüyordu. Atışlarımızın tek faydası Greeley'i bırakması oldu, ama onu bırakır bırakmaz (yaralanmamıştı) üstümüze atladı. Kendimizi savunacak sadece bıçaklarımız kalmıştı. Artık aşağıdaki sete de kaçamazdık, çünkü orada bir başka ayı bulunmaktaydı. Sırtımızı kayalara dayamış bir ölüm kalmı mücadelesi vermeye hazırlanıyorduk. Greeley'den yardım beklemiyorduk, çünkü onun ölümcül bir şekilde yaralanmış olduğunu sanıyorduk. Hayvanın sıcak ve korkunç derecede pis nefesini yüzlerimizde hissettik. Hayatı boyunca pek çok kez ayılarla boğuşmuş olan kurtarıcımız, tabancasını canavarın gözüne dayayıp ateş etmiş, kurşunu canavarın beynine saplanmıştı.

Sonra aşağı bakınca yardım düşmüş olan ayının yukarı çıkıp bize ulaşmaya boşuna çalıştığını gördük. Yumuşak kil pençelerinin altında ufalanıyordu. Peşpeşe düşüyordu. Defalarca ateş ettik, ama yaralayamadık. Sonunda olduğu yerde bırakmaya karar verdik; kargalara yem olsundu. Oradan kurtulamazdı. Üstünde bulunduğumuz kaya tabakası boyunca neredeyse bir kilometre kadar sürünerek ilerledikten sonra altımızdaki çayırığa inen elverişli bir patika bulduk. Kampa ancak gecenin geç bir vaktinde varabildik. Jules sağ salim oradaydı, ama korkunç yaralar almıştı. Öyle ki ne yaşadığı kazayı, ne de bizim nerede olduğumuzu anlatabilirdi. Üçüncü seteki koyaklardan birinin arasına sıkışmış, oradan nehir kıyısına inmişti.

Kalabalıkların Adanı

Ce grand malheur, de ne pouvoit être seul.
LA BRUYERE.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Belli bir Alman kitabı hakkında "es lässt sich nicht lesen" -okuyana açmıyor kendini— denirken ne güzel söylenmiştir. Bazı gizemler vardır ki, anlamınıza izin vermezler. Bir gece vakti, yatağında, hayaleti andıran papazın ellerini sıkarak ve papazın yüzüne acıklı acıklı bakarak ölenler vardır -kedisinin açığa vurulmasına izin *vermeyen o* korkunç gizemler yüzünden, kalplerinde umutsuzluk, boğazlarında kasılmalarla. Vicdanları öyle korkunç bir yükün altındadır ki bu yük ancak mezara götürülür. Böylece hiçbir suçun özü açığa vurulmaz.

Yakınlarda, bir sonbahar akşamüstü Londra'daki D— Otel'i'nin kahvesinde, kemerli geniş pencerenin yanında otuyordum. Birkaç ay boyunca hastaydım, ama artık iyileşmişim ve tekrar gücümü toplayınca can sıkıntısızım tam tersi **olan** o mutluluk hallerinden birine kapılmışım. Hani zihinsel görüşü örten zar kalker, - áxhtís η πρív έρτην- insanın içi şiddetli arzularla dolar ve heyecana kapılan akıl sıradan halinin çok üstüne çıkar, tıpkı Leibnitz'in güçlü ama **ıçten** mantığı, Gorgia'sın çılgınca ve zarif retorisi gibi. Sadece nefes almak bile bir hazdı. Acı kaynağı sayılan birçok şey bile bana büyük zevk veriyordu. Her şey karşı dingin, ama araştırmacı bir ilgi duyuyordum. Öğle sonrasının büyük kısmını ağzımda bir puro ve kucağımda bir gazeteyle oturup ilanları incelemekle, ıçerideki kalabalığın kargaşasını izlemekle ve buğulu camın arkasındaki sokağı seyretmekle geçirmişim.

Bu sokak şehrin en işlek caddelerinden biridir; gün boyunca da epey kalabalıktı. Ama karanlık çöktükçe kalabalık iyice arttı; lambalar yandığında, kapının

öntünden iki yöne doğru yoğun ve kesintisiz insan nehirleri hızla akıyordu. Akşamın bu saatinde böyle bir yerde bulunmamıştım hiç; bu yüzden insan kafalarından oluşan o galkantılı deniz içimi yepyeni ve hoş bir duyguyla doldurdu. Sonunda otefin içindekileri ilgilenmeyi bırakıp tüm dikkatimi dışardaki sahneye yönelttim.

İlk baştaki gözlemlerin oldukça genel ve belirsizdi. İnsan kitlelerine bakıyor, bu insanlar üzerine düşünenken onları bir bütün olarak ele alıyordum. Ancak kısa süre sonra ayrıntılara indim ve o sayısız farklı figürü, giysiye, edayı, yürüyüşü, çehreyi ve yüz ifadesini büyük bir dikkatle incelemeye başladım.

Geçip gidenlerin çoğunda halinden memnun işadamlarının havası vardı; kalabalığın arasından geçmek dışında bir şey düşünmüyor gibiydiler. Kaşları çatıktı ve gözleri fıldır fıldırdı. Birisi çatpıtında sabırsızlık belirtisi sergilemiyor, giysilerini düzeltip aceleyle yollarına devam ediyorlardı. Bazılarında huzursuzca hareket ediyordu; ki bunların da sayısı epey fazlaydı. Yüzleri kızarmış, kendi kendilerine konuşup el kol hareketi yapıyorlardı, sanki etraflarındaki yoğun kalabalık yüzünden kendilerini yalnız hissediyormuşçasına. İlerleyişleri durdurulduğunda birden mırıldanmayı kesiyor, ama el kol hareketlerini iki misline çıkarıyor ve dudaklarında dalgın ve abartılı bir gülümsemeyle karşılarındakinin bir sonraki hareketini bekliyorlardı. İltidklerinde kendilerini itene abartılı bir şekilde eğilip selam veriyor, büyük bir şaşkınlığa kapılmış gibi görünüyorlardı. Bu iki büyük sınıfın belirtilerinin dışında çok belargin özellikleri yoktu. Düztün kıyafetli olarak tanımlanan türdendir. Serbest çalışan soyular, tacirler, avukatlar, esnaf ya da borsa simsarlarıydılar; toplumun aristokratları ve sıradan insanları. Pek ilgimi çekmiyorlardı.

Katipler kabilesini seçmek kolaydı. Burada iki belargin sınıfa rastladım. Yeni iş sahalarında faaliyet gösteren fimalarda çalışan genç katipler vardı -dar ceketli, parlak çizmeli, saçları bryantianli, kibirli dudaklı delikanlılar. Hal ve hareketlerindeki zarıflığı bir kenara bırakırsak, ki buna başka bir sözcük olmadığında *masa başı zerafeti* diyebiliriz, bu kişilerin tavrı bana bir-bir buçuk yıl önce asilerin takındığı tavırnı tıpkısı gibi göründü. Yüksek tabakanın reddedici tavrına sahiptiler ve bence bu sınıfın en iyi tanımı da bu.

Koklu şirketlerde çalışan üst sınıf katipleri ya da "mazbut ihtiyarları" başkasıyla karıştırmak olanaksızdı. Bunlar oturdularında içinde ebedeceleri siyah ya da kahverengi ceket ve pantolonlarından, beyaz kravat ve yeleklerinden, geniş ve ağır görünümlü ayakkabılarından ve kalın çoraplarıyla tozlukla-

rından tanınabiliirdi. Hepsinin başı hafifçe keldi; uzun süre kalem taşımaktan kepeleşmiş sağ kulakları vardı. Şapkalarnı hep iki elleriyle birden çıkardıklarına ya da düzelttiklerine ve kısa, büyük, eski tarz zincirli saatler taşdıklarına dikkat ettim. Taklit bir saygınlığı onlarnmki -yapmacılığına böylesine bir onur bahşedilebilirse tabii.

Kıpır kıpır hareket eden pek çok kişi vardı. Bunların bütün büyük şehirlere yayılan usta yankesiciler soyundan olduğunu hemen anladım. Bu kişileri büyük bir dikkatle izledim ve centilmenler tarafından kendilerinden sanılmalarını hayret ettim. Yenerlinin gelişliği ve takındıkları aşırı samimi hava onları hemen ele vermediyi oysa.

Kumarbazları, ki onlardan epey gördüm, tanımak daha da kolaydı. Her türden giysi giyiyorlardı. Gözü dönmüş "üç kağıtçı" kabadayların kadife yelekli, şık boyun atkılı, yaldızlı zincirli ve altın ya da gümüş tel işlemeli düğmeli kıyafetlerinden tutun da, rahiplerin tütülikle sade kılınmış (ki hiçbir şey bunda daha az şüphe uyandıramazdı) elbiselerine dek. Yine de esmer ve terli ciltleri, donuk gözleri ve solgun dudaklarını kısmaları onları ele veriyordu. Onları iki başka özelliklerden daha hemen tanıyabiliyordum: Konuşurken dikkatle kullandıkları algaç ses tonundan ve başparmaklarının diğer parmaklarıyla yaptığı oldukça sıradışı, doksan derecelik açıdan. Bu dolandırıcıların arasındayken genellikle alışkanlıkları farklı olan, ama yine de benzer türden insanlara rastladım. Bunlara zekaları sayesinde yaşayan insanlar diyebiliriz. Bunlar halkın sırtından iki farklı şekilde geçinir - züppeler ve askerler olarak. Züppelerin belargin özelliği uzun büküklere ve gülümsemeleridir; askerlerin ise ilkleri sırmalı ve **çapraz** şeritlerle süslensmiş ceketleri ve çatik kaşlarıdır.

Yüksek tabakayı taklit edenler sınıfında alt düzeylere indikçe üzerinde konuşulacak daha karantık ve derin temalar rastladım. Yahudi seyyar satıcılar gördüm. Bunların yüzlerindeki, parlak ve atmacaya andran gözler dışındaki her şey sefilce bir alçağgönüllülüğün ifadesiydi. Gecenin içinde merhamet aramaya sadece umutsuzluktan dolayı çıkmış dilencilere kaş çatan iri yapılı, güçlü kuvvetli, profesyonel sokak dilencileri gördüm. Dermansız ve berbat görünümlü, ölüme iyice yaklaşmış sakatlar, gürnütakilerle korkarak ve usulca yaklaşıyor, herkesin yüzüne yalvarırcasına bakıyor; sanki rastlantsal bir tesellinin ya da unutulmuş bir umudun peşine düşmüşçesine. Gösterişsiz genç kızlar uzun ve geç saatlere kadar sürmüş bir iş gününden sonra neşesiz evlerine geri dönüyor ve kulhanbeylerinin kaçınılmaz bakışlarından öfkeden çok gözü yaş-

İl bir şekilde kaçınmaya çalışıyorlardı. Şehirdeki her türden ve her yaştan kadımlar görülebilirordu - kadımlığın doruğundakilerin çarpıcı güzelliği insana yüzeyi Paron mermerinden yapılma, içişye pislikle dolu Lucian heykelini anımsatıyordu -iğrenç ve tamamen mahvolmuş, paçavralar içinde cüzamlılar vardı — ciltleri kırs kırs, mücevherli ve boyalı kocakarlar genç görünmek için sen çabalarını sarf ediyordu - bedenleri olgunlaşmamış çocuklar, mesleğinin yıllardır icra eden ustalarla ahlaksızlıkta boy ölçüşebilecekleri için ağzına bir arzuyla yapıp tutuşuyordu. Sayısız ve tarifiş sarhoşlar vardı - kimi yurk partuk ve yamalı giysiler içinde kabaca sendeliyordu; yüzleri yara bere içinde, gözleri ışlıtsızdı -bazılarının giysisi kir pas içindeydi ama kalın dudaklı, kızarmış sağlam suratlarıyla gene de kasıntıyla, kabadayı gibi sallanarak yürüyorlardı - diğşerleri bir zamanlar iyi olan ve şimdi bile titizlikle temizlenmiş kıyafetler giyiyordu; bunlar doğal olmayacak kadar sert ve canlı adımlarla yürüten, ama yüzleri korkunç derecede solgun, gözleri iğrenç şekilde vahşi ve kırmızı, kalabalığın arasında hızla ilerleyen parmaklarla uzanabildikleri her nesneye tutunan adamlardı. Bunların yanı sıra börekçiler, hamalar, kömürütler, temizlikçiler; laternacılar, maymun sergileyenler, sokak şarkıcıları, bunlara para toplayanlar; her türden pejmürde zanaatkar ve yorgunluktan bitkin işçiler vardı. Bütün bunlar öyle yürütülür ve aşırı bir canlılık hali sergiliyordu ki, insanın kulaklarını tırmalıyor, gözlerini acıyordu.

Gece çıktıkça karşımızdaki sahneye karşı duyduğum ilgi arttı. Çünkü sadece kalabalığın niteliği belirgin bir şekilde değişmekle kalmamıştı (derli toplu insanlar giderek ortadan kaybolmuş, yerlerini daha kaba ve şimdi rahatlayıp cüretkarlaşmış insanlar almış, vakit ilerledikçe her türden rezil iminden çıkmaya başlamıştı), gaz lambalarının ilk başta sona eren geniş çamaşır zayıf ışıkları şimdi sonunda iyice parlamaya başlamıştı ve her şeyi titrek ve gösterişli bir şekilde aydınlatmaktaydı. Her şey karanlık, ama görkemliydi - tıpkı ustaca şekillendirilmiş bir Tertullian abanozu gibi.

İşğin yoğun etkileri beni insanların yüzlerini incelemeye yöneltti; gerçi pencerinin ötünden hızla akıp giden bu ışık dünyası her çeşreyle sadece bir anlığına bakabilme fırsatını veriyordu; ama yine de bana, o zaman içinde bulunduğum tuhaf zihinsel durumda o tek ve kısa bakışta bile uzun senelerin tarihini okuyabiliyormuşum gibi geldi.

Alınmu cama dayamış gürtütlü kalabalığı inceleyen bir an bir çeşre çarpıtı gözüme -altnmş beş yetmiş yaşlarındaki bir adamın ypranmış yüzüydü ki bu

bütün ilğim, bütün dikkatim bu yüzde toplandı - çünkü ifadesinde mutlak bir özgünlük vardı. Daha önce gördüğüm ifadelerden hiçbiriyele uzaktan yakından ilgisi yoktu. Onu görünce ilk düşüncemden şu olduğunmu anımsıyorum: **Retsch** bu adamı göreydi yaptığı resimlerdeki şeytanların görüntüsüne yeğledi onu. Barındığı ifadesi o bir an içinde analiz etmeye çabalarken zihnimde tuhaf ve paradoksal izlenimler uyardı -zengin bir zihinsel güce, ihtiyatlılığa, cimrilğe, açgözlülüğe, sakinliğe, kötülüğe, kana susamışlığa, zafere, neşeye, yoğun deşete, büyük ve aşırı bir umutsuzluğa ilişkin izlenimler. Tuhaf bir şekilde canlanmış, irkılmış, büyülenmişim. "Ne çılğınca bir tarih," dedim kendi kendime, "saklıyor kim bilir şu adam bağrında!" Sonra o adam daha fazla görmek -onu daha fazla tanımak arzusunu duydum. Hemen paltomu giyip şapkamla bastonumu kaptım ve sokağa fırladım; kalabalıkta insanları ite kaka ilerlemeye başladım onun gittiği yönde; çünkü gözden kaybolmuştu bile. Biraz güçlük yaşadktan sonra sonunda onu gördüm, biraz yaklaştım ve yakından, ama ihtiyatla, dikkatini çekmeyecek şekilde takip etmeye başladım.

Şimdi onu rahatça inceleyebiliyordum. Kısa boylu, çok zayıf ve son derece dermansız görünüşlüydü. Giysileri kirli ve eskiydi; ama arada sırada bir lambanın altından geçen kimselerinin kirli de olsa güzel olduğunmu görüyordum. Ya gözlerim beni yanılttı, ya da sarmış olduğu sıvaca ıllıklenmiş ve ikinci sınıf pelerinindeki bir aralıktan hem bir elmas, hem de bir haşer çarpıtı gözüme. Bunlar merakımı iyice artırdı ve yabancayı gittiği yere dek takip etmeye karar verdim.

Şimdi gece iyice çökmüştu ve şehrın üstünde kalın ve nemli bir sis aslı du ruyordu. Kısa süre sonra bir sağanak başladı. Yağmur kalabalık üstünde tuhaf bir etki yarattı; hareketlilik birden daha da arttı ve kalabalığın üstünde bir şemsiyeler dünyası belirdi. Dalgalanmalar, itip kâkmlar ve uğultu o misli çoğaldı Ben şahsen yağmura pek aldırmyordum. Bedenimde gizenen eski ateşli hastalık, nemi, oldukça tehlikeli bir şekilde hoş kılıyordu. Ağzıma bir mendil bağlayıp yürümeyi sürdürdüm. Yaşlı adam işlek caddede yarım saat boyunca güçlkle ilerledi. Ben onu gözden kaybetmekten korkarak bir adım gerisinden yürüyordum. Bir kez bile dönüp arkasına bakmadığından beni görmedi. Sonunda bir sokağa sapıtı. Burası yine kalabalık sayılsa da ayırlığı cadde kadar kalabalık değildi. Bu sokakta tavırlarında bir deşışiklik oldu. Daha yavaş ve hedefsizce yürümeye başladı - daha kararsızca. Sokağı karşdan karşıya, amaçsızca defalarca geçti. Kalabalık hällä öyle yoğundu ki, bunu her yaptığında onu ya-

kından takip etmek zorunda kalıyordum. Sokak dar ve uzundu. Burada bir saat kadar yürüdü. Bu arada sokaktakilerin sayısı azalmış, Broadway'de öğle vakti, Park'ın yakınında görünenler kadar olmuştu. Londra'nın kalabalığıyla en işlek Amerikan şehrindeki arasındaki fark böylesine fazladır. Tekrar sapınca son derece aydınlık ve hayat dolu bir meydana vardık. Yabancıların eski tavırları geri geldi. Başını öne eğdi, gözleri çatık kaşlarının altında çalınma her tarafı, üstüne gelenlere bakmaya başladı. Yolunda ısrarla ve azimle ilerliyordu. Ancak meydana kat edip tekrar aynı yere geldiğini görünce şaşırđım. Meydan defalarca turlaması beni iyice şaşırttı. Bir keresinde aniden dönünce beni az kalsın fark ediyordu.

Bu şekilde bir saat daha geçirdik; kalabalık epey seyrelemişti. Yağmur hızla yağıyordu. Hava serinlemişti. İnsanlar evlerine çekiliyordu. Gezinin sabırsızca bir hareket yaptıktan sonra meydana kıyasla boş olan bir yan sokağa saptı. Bu sokak boyunca yarım kilometre kadar öyle hızlı yürüdü ki, bu kadar yaşlı birinden bunu asla beklemiyordum ve takipte epey zorlandım. Birkaç dakika sonra büyük ve hareketli bir pazara vardık. Yabancıların burayı iyi bildiğini anlaşıyordu ve alıcılarla satıcıların arasında zorla, amaçsızca ilerlerken ilk hali tekrar belirginleşti.

Burada bir buçuk saat kadar yürüdük. Takibi sürdürürken beni fark etmesin diye epey ihtiyatlı davranmak zorunda kaldım. Neyse ki ayaklarımda lastik ga-loşlar vardı ve hiç ses çıkarmadan yürüyebiliyordum. Kendisine baktığımı hiç görmedi. Dükkanlara girip çıkıyor, hiçbir şeyin fiyatını sormuyor, tek kelime etmiyor ve etrafındaki nesnelere çılınca ve boş bakışlarla bakıyordu. Artık davranışları karşısında tamamen hayrete düşmüştüm ve onun hakkındaki merakımı bir dereceye dek tatmin etmeden takipten vazgeçmemekte kararlıydım.

Bir saat yüksek sesle on biri çaldı, insanlar pazarı hızla terk ediyordu. Dük-kancının biri bir kепenği indirirken yaşlı adam iteledi; o anda tepeden trna-ğa titrediğini gördüm ihtiyarın. Kendini yola atıp bir an kaygıyla etrafına ba-kındıktan sonra inanılmaz bir hızla koşmaya başladı ve pek çok eğri büğrü dar sokaktan geçti. Sonunda ilk baştaki işlek caddeye çıktık - D— Otel'in soka-ğna. Ancak sokağın görüntüsü artık aynı değildi. Gerçi hâlâ gaz lambalarıyla ışıl ışıldı ama, yağmur siddetle yağıyordu ve ortalıkta sadece birkaç kişi kalmış-tı. Yabancımı beti benzi attı. Bir süre önce kalabalık olan caddede huysuzca biraz yürüdükten sonra derin derin iç geçirip nehir yönünde saptı ve pek çok sokağa girip çıktıkdan sonra en sonunda büyük tiyatrolardan birinin önüne

vardı. Oyun bitmişti ve izleyiciler kapıldan dışarı akın ediyordu. Yaşlı ada-mın sanki boğulurcasına soluk alıp kendisini kalabalığın içine fırlattığını gör-düm. Yüzündeki o yoğun uzdrap hafiflemiş gibiydi. Başı yine göğsünün üstü-ne düştü. Onu ilk gördüğüm zamanki gibi görünüyordu. Şimdi izleyicilerin çoğunun gittiği yönde ilerlediğini gördüm. Bu değişken davranışlarına bir açıklama getiremiyordum.

O yürüdükçe kalabalık dağılıyordu. Huzursuzluğu ve bocalaması geri geldi tekrar. Bir süre on-on iki kişilik şamatacı bir grubu yakından takip etti. Ama bu gruptakiler teker teker ayrılıyordu. Sonunda, karanlık, dar ve ıssız bir so-kağa geldiklerinde insan sadece üç kişi kalmıştı. Yabancı durdu, bir an düşün-celere dalmış gördü ve sonra tüm endişe belirtilerini sergileyerek hızla bizi şehrin kenar semtlerine götüren bir yolu izlemeye başladı. Geçtiğimiz yerler daha öncekilerden çok farklıydı. Burası Londra'nın en iğrenç, en pis kokulu **bölgesi**ydi ve her şey en kötü yoksulluğun ve en ciddi suçların imalarını taşı-yordu. Yer yer rastlanan sokak lambalarının loş ışığında eski, yüksek, kurt ye-niği ahsap apartmanlar birbirinin üstüne öyle eğilmiş görüntüyü ki sanki aralarında geçit yok gibiydi. Kaldırım taşları yerlerinden çkmış sağda solda ya-tıyor, bıraktıkları boşluklardan gür otar fıskırıyordu. Tıkanmış kanallardan iğ-renç kokular yükseliyordu. Tüm ortama bir terk edilmişlik havası hakimdi. Yi-ne de ilerledikçe insan sesleri duymaya başladık ve sonunda Londra'daki kala-balıkların en sefillerinin oluşturduğu büyük grupların ileri geri gittiğini görme-ye başladık. Yaşlı adam yine neselendi, tıpkı sönmeğe üzere olan bir lambanın canlanışı gibi. Bir kez daha esnek adamlarla ilerlemeye başladı. Bir köseyi dö-nünce birden karşımızda bir işık parladı; ayasların varoşlardaki en büyük ta-pınaklarından birinin önündeydik - cin adlı içkinin, bu korkunç iblisin saray-larından birinin önünde duruyorduk.

Artık şafak sökmek üzereydi, ama o gösterişli kapıdan hâlâ epey sarhoş girip çıkıyordu. Yaşlı adam bir neşe çığılığıyla ite kaka içeri girdi, hemen ilk baştaki tavırını takındı ve kalabalığın arasında görüntüsüne amaçsızca ileri geri dolanmaya başladı. Ancak kısa süre sonra kapılara yapılan hücum mekânın kapanmakta olduğunu haber verdi. Öylesine ısrarla takip etmiş olduğum o tuhaf yaratığın yüzünde o zaman gördüğüm ifade umutsuzluktan bile daha yoğundu. Yine de duraksamadan, çılınca bir enerjikle gökzemi Londra'nın merkezine geri döndü. O uzun ve çevik adamlarla kaçarken ben onu hayretlerin en büyüğüyle takip ediyordum. Şimdi had safhada bir merakla sürdürdüğüm incelemeyi bi-

E. A. Poe

rakmamakta artık kararlıyım. Biz ilerlerken güneş yükseldi. Bu kalabalık şehrin en popüler kesimine, D— Oteli'nin sokağına vardığımızda buradaki insanların telaşı ve faaliyetleri dün akşamkinden az değildi. Ve burada, hızla artan karmaşanın içinde, yabancıyı uzun süre takip etmekte ısrar ettim. Ama her zamanki gibi ileri geri yürümeyi sürdürdü ve gün boyunca o sokağın karmaşasını terk etmedi. İkinci akşamın gölgeleri çökerken kendimi ölesiye bitkin hissettim ve gezginin tam karşısında durup yüzüne dik dik baktım. Beni fark etmedi ve vakarla yürümeyi sürdürdü. Ben ise takibi keserek düşüncelere daldım. "Bu yaşlı adam," dedim sonunda, "büyük suçları dahice işleyecek bir tip. Tek başına olmayı reddediyor. O *kalabalıkların adamı*. Onu takip etmem boşuna; çünkü ne bu adama ne de yaptıklarına ilişkin daha fazla bir şey öğrenebileceğim. Dünyanın en kötü kalbi 'Hortulus Animae'den' daha kötü bir kitaptır ve belki de *es lässt sich nicht lesen'* Tanrı'nın büyük lütuflarından biridir.

Ligeia

Ve o irade ki ölmez, içte kalır. İradenin, güçlü iradenin gizlerini kim bilebilir ki? Çünkü Tanrı da yönelimliliğinin doğası sayesinde her şeyin içinde bulunan büyük bir iradedir. İnsan kendisini meleklerle ya da ölüme tam anlamıyla ancak güçsüz iradesinin zayıflığından teslim eder. JOSEPHGLANVILL.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrix2030@hotmail.com

Leydi Ligeia ile nasıl, hattâ tam olarak nerede tanıştığımı kesinlikle hatırlamıyorum. Aradan çok yıllar geçti ve çıktığım acılar hafızamı köreltti. Veya belki de şimdi bunları anımsayamamamın sebebi sevgilimin kişiliğinin, engin bilgisinin, eşsiz ama sakın güzelliğinin, kısık sesli, ahenkli konuşmasındaki heyecan verici ve büyüleyici fesahatin kalbime son derece düzenli ve gizli adımlarla, fark edilmeyecek ve bilinmeyecek şekilde girmiş olması. Yine de onunla ilk tanıştığım ve en sık görüştüğüm yerin Ren Nehri yakınındaki büyük, eski, çürüyen bir şehir olduğunu sanıyorum. Ailesinden -bahsettiğini kesinlikle işittim. Son derece köklü bir aileden geldiği şüphesiz. Ligeia! Ligeia! Her şeyden çok dış dünyanın izlenimlerini zayıflatmayı gerektiren çalışmalara gömülmüşken, sadece o tatlı sözcük -Ligeia- gözlerimin önüne onun artık yaşamayan görüntüsünü getirmeye yetiyor. Ve şimdi yazarken, birden dostum ve nişanlım, çalışmalarımın ortağı, en sonunda da koyununda karım olmuş kişinin soyadını *hiç öğrenmemiş* olduğumu anımsıyorum. Bu Ligeia'mın bana yönelttiği şaka yollu bir suçlama mıydı? Yoksa bu konuda hiç soru sormamakla sevgimin gücünü mü kanıtlamış olacaktım? Veya bu benim bir kuruntum muydu - en tutkulu bağlılığın mabedinde çılğınca romantik bir adak mıydı? Gerçeğin kendisini hayal meyal hatırlıyorum zaten -ona yol açan ya da ondan kaynaklanan koşulları unutmam şartırcı mı? Ve gerçekten de, eğer Aşk denilen o ruh -put-

perest Mısır'ın soluk ve sis kanatlı Ashtophet'i -söylendiği gibi, sonu kötü bitecek evlilikleri yönetiyorsa, benimkini yönettiği kesindir.

Ancak hafızam beni yüz üstü bırakmadığı tek bir azız konu var. Ligeia'nın kendisi. Uzun boylu, biraz zayıf, hattâ son günlerinde bir deri bir kemik kalmış biriydi. Tavırlarındaki görkemi, sessiz rahatlığı, ya da adımlarının anlaşılmasız hafifliğini ve esnekliğini tasvirle kalkışınan boşuna olur. Bir gölge gibi gelip giderdi. Kapısı kapalı çalışma odama girdiğini memersi elimi omzuma koyduğunda tatlı, kısık sesinin sevgili müziği olmasa hiç fark etmezdim. Yüz güzelliği konusunda hiçbir kadın onunla yarışamazdı. Bir afyon rüyasında görülecek bir aydınlıktı -Delos'un kızlarının uyuklayan ruhlarının üstünde dolanıp duran fantezilerden daha çılğınca tansal, şen ve canlandırıcı bir görüntüyüdü. Ama yüz hatları putperestlerin eserlerine bakarak tapmayı selven öğrendiğimiz o klasik tarzdan değildi. "Orantısında bir tuhaflık taşımayan," der Bacon, Lord Verulam, güzelliğin tüm genel biçimlerinden ve *türlerinden* bahsederken haklı olarak, "mükemmel bir güzelliği yoktur." Yine de, Ligeia'nın yüz hatlarını klasik bir biçimliliğe sahip olmadığını görsen de -güzelliğinin gerçekten "mükemmel" olduğunu, ona egemen olan bir "tuhaflık"ın bulunduğunu algılasam da, yine de bu sradışılığın, kendi algılayışına göre "tuhaf olan yönlerin kaynağını bulmaya boşuna çabaladım. O uzun ve soluk alını - kusursuzdu - öylesine tansal bir görkemi tasvirde kullanılınca bu sözcük ne kadar soğuk geliyor! - en saf fidişiyse yarışan tenini, otoriter genişliği ve dinginliği, şakakların üzerindeki bölgelerin hafif kıvrımını inceledim; Ve sonra Homeros'un deyimiyile "stümbülsü" olan, kuzgun karası, parlak, gür ve kendiliğinden kıvrık o buklelere. Burunun zarif hatlarına bakıyordum -ve benzer bir kusursuzluğu sadece İbranilerin latif madalyonlarında görmüştüm. Aynı şekilde teni aynı göz kamaştıncı düzgünlükteydi, aynı şekilde hafifçe kıvrıktı, burun delikleri aynı şekilde uyumlu kıvrılarak özgür bir ruha işaret ediyordu. O tatlı ağza bakıyordum. O, gerçekten de tansal olan her şeyin bir zaferyidi - kısa üst du-dağın muhteşem kıvrılışı - altaktinin hafif, şehvetli uykusu - oyun oynayan o gamzeler ve çok şey anlatan renk - onun sakin ve durgun, ama en yoğun coş-kuyu uyandıran gülümsemesi sırasında üzerlerине düşene kutsal ışığın her hü-mesini neredeyse irtikici bir parlaklıkla yanstan o dişler. Çenenin yapısını in-celiyordum - ve burada da Yunanlıların zarif genişliğini, yumuşaklığını ve gör-kemini, dolgunluğunu ve ruhaniliğini buluyordum - tanrı Apollo'nun Cle-omenes'e, Atinalının oğluna bir rüyada gösterdiği yüz hattıydı bu. Ve sonra Li-

geia'nın iri gözlerine bakıyordum.

O gözlerin eski çağlardan güntümtüze kalan bir benzeri yok. Sevgilimin göz-lerinde Lord Verulam'ın gönderme yaptığı sırın barındığı da söylenebilir. Bi-zim ırkımıznkilerden çok daha büyük olduklarını düşünyüyorum. Hattâ Nour-jahad vadisinde yaşayan kabilenin ceylan gözlü mensuplarınınkinden bile iriy-diler. Ama Ligeia'nın bu özelliği yalnızca arada sırada -yoğun heyecan anlanl-da -belirginleşiyordu. Ve böyle anlarda güzelliği -belki de kızsızım hoyal gi-cüm onu böyle görmeme yol açıyordu- ya cennete, ya da bu dünyanın dışın-da yaşayan varlıkların güzelliği - Türklerin efsanesi Hurilerin güzelliği Kürelerinin rengi ışıl ışıl bir siyahı ve epey üstlerinde uzun, kapkara kirpikler uzanıyordu. Hatları hafifçe çarpık olan kaşları da aynı renkteydi. Ancak gözle-rinde fark ettiğim "tuhaflık" şekillerden, renklerden ya da parlaklıktan tama-men bağımsızdı ve sonuçta *ifadede* aranılmıydı. Ah, ne anlamsız söz! Bu sözün basit sesinin engin rahatlığının ardında biz ruhani şeylere dair cehaletimizi ko-ruruz. Ligeia'nın gözlerindeki ifade! Nasıl da saatterce bunu düşündüm! Nasıl da, bir yaz ortası gecesinin tamamı boyunca, derinliklerine inmeye çabaladım! Neydi - Democritus'un kuyusundan daha derin olan neydi - sevgilimin göz-bebeklerinin içlerinde yatan? *Neydi?* Bunu keşfetme tutkusuyla yapıp tutuşu-yordum. O gözler! O iri, o parlak, o ilahi küreler! Benim için Ledam'ın ikiz yıl-dızları oldular ve ben de onlar için müneccimlerin en sadığı oldum.

Zihin biliminin pek çok anlaşılmasız tuhaflığı arasında en heyecan verici ola-nı şudur ki -sanırım okullarda hiç fark edilmemiştir-, uzun süre önce unuttu-ğumuz bir şeyi hatırlamaya çalışırken, çoğunlukla hatırlamanın *esiğine* gelir, ama bir türlü hatırlayamayız. Ben de aynı şekilde, Ligeia'nın gözlerini büyük bir dikkate inceledim, ifadelerini anlamaya yaklaştığı - yaklaştığı sez-dim - ama bir türlü tamamen ele geçiremediğimi - ve sonra tamamen ettiğimi! Ve (ah, tuhaf gezimlerin en tuhafı!) evrendeki en sıradan nesne bu i-fadenin bir dizi benzerini buldum. Demek istediğim, Ligeia'nın güzelliğinin ru-huma geçtiği ve orada bir mabetteymişesine yaşadığı dönemden önce, özdek-sel dünyaya yaşadığım pek çok anda onun iri ve parlak gözlerinin bende uyan-dırdığı hissin aynısını yaşadım. Ancak bu hissi ne tanımlayabiliyor, ne analiz edebiliyor, hattâ ne de doğru dürüst inceleleyebiliyordum. Tekrarlayayım, onu bazen hızlı büyüyen bir asmayı incelece - bir pervaneyi, bir kelebeği, bir kri-zaliti, bir dereyi seyrederken buluyordum. Onu okyanusta hissettim; bir mete-orun düşüşünde hissettim. Çok yaşlı insanların bakışlarında hissettim. Ve gok-

yüzünde bir iki yıldız var ki - (biri özellikle Lyra'daki büyük yıldızın yakınında bulunan, altıncı boyuttan çift ve değişken bir yıldız) teleskopa baktığımda içimde o duyguyu uyandırdılar. Telli çalgılardan gelen bazı sesler ve kitaplardan okuduğum pasajlar da sık sık aynı etkiyi uyandırdı. Sayısız örnek arasında bir tanesini iyi anmıyorum. Joseph Glanvill'in bir kitabındaki bir pasaj (belki de sırf tuhaflığı yüzünden - kim bilir?) içimi her seferinde o hisle doldurdu; - "Ve o irade ki ölmek, içte kalır, iradenin, güçlü iradenin gizlerini kim bilmektedir ki? Çünkü Tanrı da istençliliğinin doğası sayesinde her şeyin içinde bulunan büyük bir iradedir, insan kendisini meleklerle ya da ölüme tam anlamıyla ancak güçsüz iradesinin zayıflığından teslim eder."

Uzun yıllar düşündükten sonra İngiliz ahlakçısının bu pasajıyla Ligeia'nın karakterinin bir yönü arasında bağlantı kurmayı başardım. Bir düşünce, eylem ya da konuşma *yoğunluğu*, ondaki o mitişiz iradenin muhtemelen sonucu ya da en azından göstergesiydi, ki uzun tanışılığımız süresince buna ilişkin daha açık başka bir belirtiyi rastlayamadım. Tanıdığım kadınlar içinde o, dıştan sakın ve uysal görünen Ligeia, şiddetli tutkuların coşkun akbalarına yem olmaya en uygun olanıydı. Ve bu tutkuların şiddeti hakkında sadece beni aynı anda hem büyüleyip hem korkutan o gözlerin mucizevi bir şekilde irileşmesi sayesinde - kısık sesinin neredeyse büyüü melodisi, tonlu geçişleri, açık seçikliği ve sakınlığı sayesinde ve -sık sık söylediği çılğınca sözlerin vahşi enerjisi (ki söyleyiş tarzıyla aralarında tezati iyice etkili olmalarını sağlıyordu) sayesinde bir tahminde bulunabiliyordum.

Ligeia'nın bilgisinden bahsettim: Engindi -hiç bu kadar bilgili bir kadın tanımamıştım. Klasik diller konusunda büyük bir uzmanı ve Avrupa'nın modern diyalokleri üstündeki bilgine dayanarak onun bu konuda hiç hata yapmadığını görmediğimi söyleyebilirim. Aslında, en çok hayranlık duyulan, çünkü akademinin böbürlendikleri içinde kavranması en güç olan konular hakkında Ligeia'nın yanıldığını hiç gördüm mü? Karımın doğasındaki bu noktanın ancak böyle geç dikkatimi çekmesi ne tuhaf- ne heyecan verici! Onun kadar bilgili başka bir kadın tanımadığımı söylemişim - ama etik, fizik ve matematik bilimlerinin *tüm* sahalarnı başarıyla kat etmiş bir erkek tanıdım mı ki şimdiye kadar? Ligeia'nın başarılarının devasa, şartırcı olduğunu ancak şimdi açıkça görebiliyorum. Yine de bana karşı olan üstünlüğünün, evliliğimizin ilk yıllarında ilgilediğim metafizik araştırmaların kaotik dünyasında kendimi çocukku bir güvenle onun rehberliğine teslim edecek kadar bilincindeydim. Beni az il-

gilenilen - az bilinen - konularda eğitirken nasıl büyük bir zafer hissi - nasıl yoğun bir haz - nasıl cennetsi bir umut hissedirdim - o nefis manzara yavaşça önüme serilirken ve ben onun uzun, muhteşem, kimsenin geçmediği yollarında, yasaklanamayacak kadar değerli olan tanrısal bir bilgeliliğin hedefine doğru ilerlerken!

O halde birkaç sene sonra, böylesine sağlam temelli beklentilerimin kanatlanarak uçup giderdiğini görünce nasıl yaktık bir keder hissine kapıldığımı bir düşünün! Ligeia'sız karanlılık o yordamıyla ilerleyen bir çokaktan farksızdım. Aşkncılığın kendimizi kapırdığımız pek çok gizmini aydınlatan yalnızca onun varlığı, okumalarıydı. Onun gözlerinin ışıltısı olmayınca alev gibi parlayan, altın renkli harfler Sattım kurşunundan daha donuk bir hal aldı. Ve şimdi o gözler üstünde düşünüp taşındığım sayfalara üzerinde giderek daha ender parlıyordu. Ligeia hastalandı. Vahşi gözleri fazla - fazla görkemli bir ışıkla parıldamaya başladı. Soluk parmakları mezarın saydam, balmumsu rengini aldı ve azametli alındaki mavî damarlar en ince duygularla hızla şişip sönmeye başladı. Öleceğini anlamdım - ve amansız Azrak'le ruhsal bir mücadeleye giriştim. Ve tutkulu karımın mücadelesinin benimkinden bile daha enerjik olduğunu görünce hayrete kapıldım. Katı doğası yüzünden ölümün ona deşsetlerini bir kenara bırakıp geleceğine inanmıştım; - ama böyle olmadı. Gölge'ye karşı sergilediği direnişin ateşliliğini anlatmakta kelimeler aciz kalır. Bu acıklı görüntü karşısında inim inim inliyordum. Onu teselli edebildim - onunla mantıklı bir şekilde konuşabilirdim; ama onun yaşama - yaşama - sadece yaşama - karşı duyduğu tutkunun yoğunluğu karşısında - hem teselliler, hem de mantık budalalığın son noktası gibi görünürdü. Yine de son ana dek, vahşi ruhunun en şiddetli kıvransları arasında bile, dıştaki sakınlığını korudu. Sesi iyice inceldi - alçaldı - kıskılcıktı - yine de o usulca söylenen sözlerin çılğınca anlamı hakkında düşünmek istemiyordum. Büyülenmiş bir şekilde ölümlükten daha fazlasını içeren bir melodinin anlattıklarını -ölümlerinin hiç bilmediği kabullenişleri ve hevesleri- dinlerken beynim dönüyordu.

Beni sevdiğinden şüphem yoktu; ve onunki gibi bir yürekte aşkın sıradan bir tutkudan çok daha fazlası olacağını tahmin etmem zor değildi. Ama sevgisinin gücünü ancak ölürken anladım. Uzun saatler boyunca elimi tutarak tutkulu bağlılığı putperestliğe varan, dolup taşan yüreğini döküyordu bana. Böyle itirafını dinlemek gibi kutsal bir ayrıcalığı nasıl edindiğim? -Sevgilimin bu itirafını ettiği saat içinde ölmesi gibi bir durumla lanetlenmeyi nasıl hak etmiş-

E. A. Poe

tim? Ama bu konuda uzun uzadıya konuşamayacağım. Şu kadarını söyleyeyim ki, Ligeia'nın bir kadının gücünü aşan ve ne yazık ki hak etmeyen, değersiz bir-rine ihvan edilmiş sevgisinde, en sonunda, artık hızla uçup gitmekte olan yaşama karşı öylesine çılgin bir içtenlikle duyduğu tutkulu özlemin ilkesini tanıdım. Yaşama - sadece yaşama - karşı duyduğu bu vahşice özlemi - bu ateşli arzuyu betimleyecek gücüm, anlatabilecek sözlerim yok.

Vefat ettiği gecenin yarısında beni otoriter bir el işaretiyle yanına çağırıyor ve birkaç gün önce yazmış olduğu dizeleri tekrarlamamı istedi. Ona uydum. -Dizeler şunlardı:

İşte! Bu bir gala gecesi
Yalnız geçen bu son yıllardaki!
Peçelerle donanmış, gözyaşlarına boğulmuş
Bir kanatlı melekler topluluğu
Bir tiyatrodadır oturmuş, izlemek için
Umutlar ve korkular üstüne kurulu bir oyunu,
Ve ara ara çalıyor orkestra
Müziğini gezegenlerin
Yüce Tanrı'nın kılığında mimler,
Mırıldanıp fısıldıyor alçak sesle,
Ve sağa sola uçuşuyor—Kukladan
başka bir şey değil, gelip giden,
Sahneyi değiştirip duran
Engin şekilsiz şeylerin emriyle,
Kondor kanatlarını çırparken
Görünmez kederler yayarı!
O rengarenk drama! -Ah, kesinlikle
Unutulmayacak!
Hayaleti kovalanacak
Onu tutamayan bir kalabalık tarafından.
Hep aynı noktaya dönen
Bir çember boyu,
Konunun özyine
Çılgınlık, Günah ve Korku.
Ama bakın, taklitçiler gürünlüğün arasında,

Bütün Hikayeleri

Sürünen bir şekil giriyor davetsizce!
Sahnedeki tenhalıktan
Kıvrılarak çıkan kan kırmızı bir yaratık!
Kıvrıyor! - Kıvrıyor! - Ölümcül sancılar!
Mimler ona yem oluyor,
Ve melekler sivri başarat dişlerinin
İnsan kanına bulandığını görünce, hüçürüyor.
Sönüyor - sönüyor ışıklar - hepsi sönüyor!
Ve her titreşen formun üstüne
Perde denen tabut örtüsü,
Bir fırtınanın hızıyla iniyor,
Ve beti benzi atmış melekler,
Ayağa kalkıp peçelerini atıyor ve doğruluyor
"Bu tragedyanın adı "insan",
Kahramanıysa Fatih solucan.

"Ey Tanrım!" diye haykırmasına konuştu Ligeia, ben son dizeleri okurken ayağa kalkıp kollarını kasıtlı bir hareketle yukarı kaldırarak - "Ey Tanrım! Ey Yüce Baba! - Bu durum değiştirelemez mi? - Bu Fatih bir kez olsun yenilemez mi? Biz Senin parçan ve Sana dahil değil miyiz? İradenin, güçlü iradenin gizlerini kim - kim bilebilir ki? İnsan kendisini meleklerle *ya da ölüme tam anlamıyla* güçsüz iradesinin zayıflığından teslim eder."

Ve sonra, sanki bu duygu patlamasıyla tükenmişçesine, beyaz kollarını iki yana bıraktı ve çüdüyet içinde ölüm yatağına döndü. Ve son nefeslerini verirken dudaklarından alçak bir mırıltı çıktı. Eğilip ona kulağına verdim ve tekrar Glanvill'in kitabındaki pasajın sözlerini şittim -"İnsan kendisini meleklerle *ya da ölüme tam anlamıyla ancak* güçsüz iradesinin zayıflığından teslim eder."

Ligeia öldü; -ve ben, kederden yıkılmış bir halde artık Ren Nehri'nin yanındaki kasvetli ve çürüyen şehirdeki meskenimin yapayalnız terk edilmişliğine katlanamaz oldum. Dünyanın servet dediği şeyden yana sıkıntım yoktu. Ligeia bana genelde ölümlülerin payına düşenden çok, çok daha fazlasını vermişti. Bu yüzden birkaç ay bezgin ve hedefsizce gezindikten sonra güzel İngiltere'nin en yaban ve ıssız bölgelerinden birinde adımı vermemem gereken bir manastırı satın alıp onarımını yaptırardım. Binanın kasvetli ve iç karartıcı görkemi, bölgenin neredeyse vahşi doğası, her ikisiyle bağlantılı, melankolik ve eski anılar beni ülkenin o ücra, ıssız köşesine yönelten mutlak bir kendini salıverme hissiyle epey

örtüyordu. Buna karşın, yeşillikler arasında çürüten manastır dıştan pek değişikliğe uğramasa da, iç kısmını çokluğu bir sapsıklıkla ve belki de aclarımı biraz hafifletmeyi umarak, muhtesem bir şekilde döşedim. -Böyle çlgünlüklerden çocukken bile hoşlanırdım ve sanki şimdiki, kederimin bunaklığıyla birlikte geri geliyorlardı. Heyhat, Mısır'ın debdebeli ve olağanüstü drapelerinde, görkemli oymalarında, harika kornişlerinde ve eşyalarında, altın püsküllü halıların çılğınca desenlerinde nasıl da yeni bir deliğin keşfedilebileceğini öyle iyi hissediyordum ki! Afyonun kölesi olmuştum ve yaptıklarında, emirlerimde düşerimden esinleniyordum. Ama bu absürdlüklerden bahsetmekle vakit kaybetmemeliyim. Yalnızca zihinsel bir yabancılaşma anında - sarışın ve mavi gözlü, Tremaine'li Leydi Rowena Trevonion'u eşim olarak - unutulmaz Ligeia'nın hafeli olarak - kabul edip sunaktan alarak götürdüğüm odadan bahsedeyim.

O düğün odasının mimarisinin ve dekorasyonunun her ayrıntısını şu anda anmıyorum. Gelinin mağnür ailesinin ruhları, o çok sevdikleri sevdikleri kızlarının *öylesine* süslü bir dairenin eşliğinden adımı atmasına altın hırslı yüzünden izin verirken neredeydi? O odanın bütün ayrıntılarını unuttuğum söylediğim - yine de büyük önem taşıyan konuları ne yazık ki unuturum - ve oradaki fantastik görüntüde hafızada yer edecek bir sistem, bir düzen yoktu. Mazgallı manastırın yüksek kulelerinden birinde yer alan oda besgen ve oldukça genişti. Besgenin güney yüzü tamamen pencereydi - Venedik'ten gelmiş devasa bir camdı - kurşunu bir rengi olan tek bir pencere camıydı, bu yüzden güneş ya da ay ışınları içerideki nesnelere korkutucu bir loşluk veriyordu. Bu dev pencerenin üst kısmında kulenin duvarına tırmanan yaşlı bir asma uzanıyordu. Kasvet verici bir meşeden yapılmış olan tavan son derece yüksek ve tonozluydu; üstü yarı-Gotik, yarı-Druidik, en çılğınca ve tuhaf, karmasık desenlerin örnekleriyle kaplıydı. Bu melankolik tavanın tam ortasında iri halkalı tek bir altın zincirin ucunda, yine aynı metalden yapılmış bir tüstülük sarkmaktaydı. Desenleri Arap tarzındaydı ve deliklerinin bazıları öyle bir şekilde açılmıştı ki, içlerinden rengarenk alevler adevata yılanlara özgü bir canlılıkla donanımlaracasına sürekli girip çıkıyordu.

Doğu tarzı birkaç kanepe ve altın şamdan odanın çeşitli yerlerinde durmaktaydı - yatak da vardı - zıfaf yatağı - Hint modeliydi, alçaktı ve abanozdan oyulmuştu, üstünde tabut örtüsünü andıran bir gölgelik vardı. Odanın her köşesinde Luxor'daki kralları mezarlarından alınmış, siyah granitten yapılmış dev birer lahit durmaktaydı ve asırlık kapaklarında çok eski bir heykeltıraşlık

stiline izleri vardı. Ama asıl fantezi (heyhat!) dairenin perdelerindeydi. Devasa - hattâ orantsızca - bir yükseklikteki duvarlara - boydan boya ağır ve dev bir goblen asılıydı - kumaşının ayınısı yerdeki halıda, kanepelerin ve abanoz yatağın örtüsünde, yatağın sayınısı ve pencereyi kısmen örten, göz alıcı kıvrımlı perdelerde de bulunan bir goblen. Bu kumaş altın bakımından en zengin olan türdü. Üstü düzensiz aralıklarla, yaklaşık otuz santim çapındaki ve simsiyah arabesk figürlerle kaplıydı. Ama bu figürler ancak tek bir açıdan bakıldığında gerçekten arabesk bir nitelik kazanıyordu. Şimdi yaygın bir şekilde bilinen ve aslında kökleri çok eskkiye dayanan bir yöntemle, farklı şekillerde görünecek bir biçimde yapılmışlardı. Odaya giren birine basit canavarlıklar gibi görünüyordular; ama biraz daha ilerlediklerinde bu izlenim giderek değişiyordu; ve ziyaretçi odada durduğu yeri değiştirdikçe kendini Norman batıl inançlarına ait ya da keşişin suçlu uykularında gördüğü türden korkuk şekillerle bitmemecesine sarılmış halde buluyordu. Bunların uyandırdığı fantazmagorik etki perdelerin arkasındaki kesintisiz, güçlü bir hava akımı tarafından daha da pekiştirilirdi - hepsine iğrenç ve rahatsız edici bir canlılık katıyordu. Tremaine Leydisiyle evliliğimizin ilk uğursuz ayım böyle salondarda - böyle bir gerdek odasında - pek huzursuzlanmadan geçirdik. Karımın ruh halindeki şiddetli dalgalanmalardan ödünüm patladığını - benden uzak durduğunu ve beni pek sevmediğini - fark etmemek elde değildi; ama bundan rahatsızlık değil, tersine hay duuyordum. Ondan, insandan çok şeytana yakışır bir tiksintiyle nefret ediyordum. Hafızam geriye, (ah, nasıl da yoğun bir pişmanlıkla!) Ligeia'ya, yitce, güzel, mezardeki sevgilime uçuyordu. Onun sağlığını, bilgeliğini azametli ve ruhani yapısını, tutkulu, putperestçe aşkını anımsamaktan zevk alıyordum. Bazen ruhumda onunkinden de güçlü ateşlerin serbestçe yandığı oluyordu. Afyon düşlerimin heyecanı içinde (çünkü bu uyuşturucunun zincirlerini boynuma geçirmiştim) gecenin sessizliğinde, ya da gündüz vakti küçük vadilerin gözlerden uzak köşelerinde ismini sesleniyordum, sanki vahşice arzum, kutsal tutkum, ona karşı duyduğum özlemin şekviyle onu ayırdığı yola -ah, sonsuza dek olabilir mi?- dünyaya geri döndürebilmişim gibi.

Evliliğin ikinci ayının neredeseyse başında Leydi Rowena ani bir hastalığa yakalandı ve iyileşmesi uzun sürdü. Yüksek ateşi gecelerini rahatsız geçirmesine yol açtı; ve yarı uykulu, aklı karmakarışık bir haldeyken kulenin içindeki ve etrafındaki sesler, hareketlerden bahsediyordu ki, bunların sadece vehminden ya da odanın fantazmagorik etkisinden kaynaklandığına karar vermiş-

tim. Sonunda kendini toparlamaya başladı - ve nihayet tamamen iyileşti. Ama kısa bir aradan sonra tekrar, bu kez daha hasta bir halde yatağa düştü; ve zaten zayıf olan bedeni bu saldırıdan sonra toparlanamadı. Hastalığı bu noktadan sonra endişe verici bir nitelik kazandı ve sık sık tekrarlanmaya, doktorlarının hem bilgisine, hem de büyük çabalarına meydan okumaya başladı. Görünüşe bakılırsa onları insanı yıllarla terk etmeyecek biçimde kronikleşen hastalık ağırlaşınca, sinirlerinin de giderek bozulduğunu ve önemsiz şeylerden korktuğunu fark etmemek mümkün değildi. Şimdi daha önce sadece değindiği seslerden -hafif seslerden- ve goblinlerdeki tuhaf hareketlerden git gid artan bir azim ve sıklıkla bahsediyordum.

Eylülün sonlarına doğru bir gece bu rahatsız edici konuya her zamankinden yoğun bir ısrarla dikkatimi çekti. Huzursuz bir uykudan yeni uyanmıştı ve ben yarı endişeli, yarı belirsiz korkulu, iyice zayıflamış yüzünü izlemiştim. Abanoz yatağının yanına, Hint kanepelerinden birine oturdum. Biraz doğruldu ve ciddi, kısıp kır fısıltıyla bana duymakta olduğum, ama benim duymadığım seslerden bahsetti - o *anda* görmekte olduğum, ama benim algılayamadığım hareketlerden. Rüzgar goblinlerin arkasında hızla esiyordu. Ona o kesik kesik soluk sesleriyle duvardaki figürlerin hareketlerinin rüzgarın doğal sonucu olduğunu göstermek istedim (ama, itiraz edeyim ki, buna ben de *tamamen* inanmıyordum). Ama benzi ölü gibi sararanca, şüphelerini giderme çabalarımın boşuna olacağını anladım. Bayılıyor gibiydi ve ortalıkta yardım edecek hizmetçi yoktu. Doktorlarının tavsiyesi olan bir sırahı dolusu bez yaz şarabın nerede olduğunu anımsadım ve onu almak üzere koşarak odayı geçtim. Ama tütsülüğün işğmin altından geçenken iki tuhaf şey dikkatimi çekti. Görünmez, ama dokunulabilir bir cismin hafifçe içimden geçtiğini hissettim; ve alim halim üstünde, tütsülüğün yaydığı parlak ışığın tam ortasında bir gölgenin -hafif, belirsiz, meklesi bir gölgenin- sanki bir gölgenin gölgesinin durmakta olduğunu gördüm. Ama aşırı miktarda afyon almış olduğumdan bunlara pek dikkat etmedim. Rowena'ya da bahsetmedim. Şarabı bulduktan sonra geri dönüp bir kadehi doldurdum ve kendinden geçen şeydin dudaklarına uzattım. Ancak şimdi biraz kendine gelmişti ve kadehi kendisi aldı, ben de gözlerimi ondan ayırmadan yanındaki bir kanepeye çıktım, işte o zaman halimn üzerinde, yatağın yanındaki hafif ayak sesini açık seçik işittim; ve bir saniye sonra, Rowena şarabı dudaklarına götürürken, kadehin içine sanki odanın atmosferindeki görünmez bir pınardan, parıltılı ve yakut rengi bir sıvının üç dört iri dam-

lasının düştüğünü gördüm ya da gördüğümü hayal ettim. Buna ben gördüysem bile -Rowena görmedi. Şarabı duraksamadan içti ve ben ona sonuçta korkusunun, afyonun ve saatin gelişiminin hareketi geçirdiği bir hayal gücünün ürünü olarak ele alınması gereken bu olaydan bahsetmedim.

Yine de o yakut rengi damlaların düşmesinden hemen sonra karımın durumunun birden kötüleştiğini gözardı edemiyordum; öyle ki, bundan sonraki üçüncü gecede hizmetçileri onu mezara hazırlamaya başladı ve döndürdü gece kefeneye sarılmış bedeniyle birlikte, onu karım olarak kabul ettiğim olağandışı odada tek başıma otuyordum. -Afyonun yol açtığı çılgınca görüntüler ölümdede gölgeler gibi hızla uçuyordu. Odanın köşelerindeki lahitlere, goblinin üstündeki değişken figürlere ve tepedeki tütsülüğün renk renk alevlerine huzursuz gözlerle bakıyordum. Derken, başka bir gece olanları hatırlayınca, gözlerim o gölgenin belli belirsiz izini görmüş olduğum noktaya takıldı. Ama artık orada yoktu; ve rahatlamış bir halde yataktaki solgun ve kaskatı bedene döndüm. O zaman Ligeia'ya ilişkin binlerce anı üstüme akın etti -ve yüreğimi, *onu* böyle kefeneli gördüğümde hissettiğim o tarif edilemez keder bir sel gibi, tüm şiddetiyle doldurdu. Gece yerini sabaha bıraktı; ve ben hâlâ tek aşkama ilişkin acı düşüncelerle dolu halde, Rowena'nın bedenine bakmayı sürdürüyordum.

Hafif, yumuşak, ama oldukça belirgin bir hicrıkır beni uyukundan uyandırdığında vakit gece yarısı, biraz daha erken ya da daha geç olabilirdi, çünkü saatte bakmamıştım. - Abanoz yataktan geldiğini hissettim - ölüme döşüğünden. Batıl bir dehşetin gözlemleri dinledim - ama tekrarlanmadı. Cesette bir hareket görmek için gözlerimi zorladım - ama en küçük bir hareket bile fark edemiyordum. Yine de yanılmış olamazdım. Sesi, ne kadar hafif olursa olsun, duyduğum ve içimde ruhum uyanmıştı. Dikkatimi kararlılıkla ve sebatla cesedin üstünde yoğunlaştırmayı sürdürdüm. Sonunda yanaklarına ve gözkapaklarına küçük damarlarına hafif, zayıf ve neredeyse fark edilemez bir kızarıklık yayılmış olduğunu fark ettim. Ölümlülerin dilinin yeterince ifade edemeyeceği, anlatılmaz bir dehşet ve hayretle kalbimin durduğunu, oturduğum yerde uzulmalarının kaskatı kesildiğini hissettim. Yine de bir görev duygusu kendimi toparlamama sağladı. Artık hazırlıklarımızda aceleci davranmamış olduğumuzdan şüphem yoktu - Rowena hâlâ yaşıyordu. Hemen bir şeyler yapılımalıydı: Ama kule manastırın hizmetçilerin kaldığı bölümünden epey uzaktaydı - seslenebileceğim kadar yakında değillerdi - ve onları ancak odadan beş on dakikalığına

çıkarak yardıma çağırabilirdim - ve bunu yapamazdım. Bu yüzden hâlâ ortalarda gezinen ruhu geri çağırmaya tek başıma çabaladım. Ancak kısa süre sonra durumu tekrar kötüleşti; renk hem yanaklarımdan, hem de gözkapaklarımdan gitti ve geride mermerden daha solgun bir beyazlık bıraktı. Dudaklar ölümün o korkunç ifadesiyle iki kat buruşup büzüldü. Bedenin yüzeyine iğrenç, yapışkan bir ıslaklıkla sogukluk hızla yayıldı; ve her zamanki katılık hemen geri geldi. Anızın uyanınca yerimden fırlıştım ve sonra tekrar, ürpererek kendimi kanepeye attım ve yine Ligeia'ya ilişkin tutkulu düşler kurmaya başladım.

Bir saat kadar sonra (mümkün müydü bu?) yatağın bulunduğu taraftan gelen belirsiz bir sesin ikinci kez farkına vardım. Dinledim - yoğun bir dehşetle. Ses tekrar geldi - bir iç çekişti bu. Cesedin yanına koşunca dudakların titrediğini gördüm - açıkça gördüm. Bir dakika sonra gevşeyip bir dizi parlak, inci gibi dişin üzerine kapandılar. Şimdi yüreğimde şaşkınlık daha önce orada tek başına hüküm sürmüştü olan derin dehşetle mücadele ediyordu. Görüşümün bulanıklaştığını, mantığımın dizginlerinden boşandığını hissettim; ve yapmak gereken şey için gerekli gücü ancak büyük bir çabayla toplayabildim. Şimdi alında, yanakta ve boğazda kısmi kızarıklıklar vardı. Bütün gövdeye hissedilir bir sıcaklık yayılmıştı. Kalp atışları bile hafifçe hissediliyordu. Leydi *yazıyordu*; ve onu hayata döndürme çabalarım iki misli şevkle devam ettim. Şakakları ve elleri ovarak ısıttım ve ıslattım, epey derin tıbbi bilgimle tecrübelerimin aklma getirdiği her şeyi yaptım. Ama hepsi boşunaydı. Birden renk kayboldu, nabız durdu, dudaklar tekrar ölü bir ifadeye büründü ve anında bütün gövdeye o buz gibi sogukluk, o kursunî renk, o kaskatılık, o çökmüştük ve günlerdir ölü birizden görülen bütün o iğrenç tuhafılıklar yayıldı.

Ve ben tekrar Ligeia'yı düşünmeye başladım —ve tekrar, (bunu yazarken titremem şartırcı mı?) *tekrar* abanoz yatağın bulunduğu taraftan gelen hafif bir hıçkırık işittim. Ama o gecenin ağza alınmaz dehşetlerini niye ayrıntılarıyla anlatayım ki? Niye bu iğrenç yeniden canlanma dramının şafak sökene dek ara ara tekrarlandığını; her birinin giderek daha geri dönüşüz gibi görünen ölümlerle son bulunduğunu; her zıdırabımın sanki görünmez bir düşmanla boğuşuyormuş izlenimini verdiğini; ve her mücadelenin sonunda cesedin görüntüsünde anlayamadığım vahşice bir değişikliğin olduğunu anlatmak için duraksayayım ki? Hemen sonuca geleyim.

O korku dolu gecenin büyük kısmı bitmişti ve bir ara ölmüş olan o tekrar

kimliyordu — şimdi daha öncekinden de şiddetli bir şekilde, her ne kadar mutlak umutsuzluğuyla her şeyden daha tiksinti verici olan bir ölüm uykusundan uyanıyor olsa da. Uzun süredir çabalamaya ya da hareket etmeyi kesmiş, bir vahşi duygular girdabının pençesinde, ki yoğun bir dehşet bunların belki en az korkuncu ya da tüketiciydi, çaresizce kanepede kaskatı oturmaya devam ediyordum. Ceset, söylediğim gibi, şimdi her zamankinden şiddetli kıpırtılarla hareket ediyordu. Vahşin renklere geresine alışılmadık bir enerjiele doluyor - uzuvlar gevşiyordu - ve gözkapakları hâlâ sımsıkı kapalı olmasa ve o kefen bedene hâlâ mezarı bir hava vermese, Rowena'nın Ölümün zincirlerinden tamamen kurtulmuş olduğuna inanabilirdim. Ama bu fikri o zaman tam olarak benimsememişsem bile, kefenli yaratık yataktan kalkıp zayıf adımlar ve kapalı gözlerle, bir rüyanın içinde şaşkınlıkla ilerlercesine, cesaretle ve kararlılıkla odanın ortasına doğru yürürken artık şüphe etmeyi sürdürmezdim.

Titremedim - kımıldamadım - çünkü karşımdaki figürün genel havasına, görünüşüne, davranışlarına ilişkin bir ağza alınmaz hayaller ordusu beynimin içinde hızla hareket ederek beni felç etmiş - dondurup taşla çevirmişti. Kımıldamadım - o hayaletle bakmayı sürdürdüm. Düşüncelerimde delice bir karmaşa vardı - yatıştırılmamış bir kargaşa. Karşımdaki gerçekten *yaşayan* Rowena mıydı? O gerçekten Rowena olabilir miydi - sarışın, mavi gözlü, Tremaine'li Leydi Rowena Trevanion? Ama bundan niye, *niye* şüphe duyuyordum ki? Ağza sarılıydı - ama bu soluk alıp veren Tremaine'li Leydi'nin ağzı olamaz mıydı? Ve yanaklar - tıpkı en sağlıklı zamanlarındaki gibi gül pembesiydiler -evet, bunlar gerçekten de *yaşayan* Tremaine'li Leydi'nin güzel yanakları olabilir. Ve tıpkı sağlıklı zamanlarındaki gibi gamzeli olan bu çene ona ait olamaz mıydı? -*Ama o halde hastalığı sırsınca boy mu atmıştı?* Hangi anlatılmaz delilik bu düşünceyi sokmuştu kafama? Bir hamleyle ayaklarına doğru atıldım! Dokunuşumdan kaçarken başını örtün o korkunç kefeni düşürdü ve odanın atmosferine uzun ve dağınık saç yığınları yayıldı; *gece yarısının kızgın kanallarından daha karayıldılar!* Ve şimdi öntimde duran figürün *gözleri* yavaşça açılıyordu. "İşte, en sonunda," diye haykırdım yüksek sesle, "asla - asla yanılmış olamaz - bu iri, kara ve vahşi gözler - kaybettiğim aşkımla - Leydi - LEYDİ LIGEIA'nın gözleri."

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrix2030@hotmail.com

Metzengerstein

Pestis eram vivus - moriens tua mors ero.
MARTIN LUTHER

Dehşet ve ölüm asırlardır ortaklıkta kol geziyor. Öyleyse anlatmam gereken öyküye niye bir tarih vereyim ki? Bahsettiğim dönemde, Macaristan'ın iç kı-sımlarında ruh göçü doktrinlerine ilişkin bir inancın gizli, ama yerleşik bir şe-kilde var olduğunu söylemem yeterli olacaktır. Doktrinlerin kendisi hakkında -yani yanlışlıkları ya da doğrulukları hakkında- hiçbir şey söylemiyorum. Ama kuşkularımızın çoğunun "vient de ne pouvoir être seuls"dan [Mercier, "L'an deux mille quatre cent quarante"sinde ruh göçünün doktrinlerini ciddi-yletme savunun ve İ. D'Israeli "mantığa bu kadar basit ve az tiksincil gelen başka bir sistem yoktur," der. Albay Ethan Allen'in, "Yeşil Dağ Çocuğu"nun da ciddi bir tenasüdü olduğu söylenir.] (ki La Bruyere bunun bütün mutsuzluklarını-zın sebebi olduğunu söyler) kaynaklandığına eminim.

Ama Macar batıl itikatlarında abstrüdüğün eşliğinde gezinen bazı noktalar vardı. Onlar -Macarlar- temelde Doğulu otoritelerden epey farklıydılar. Örneğin Macarlara göre "Ruh," -zeki ve kavrayış keskin bir Parislinin sözlerini aktarıyorum- "ne demeure qu'un seule fois dans un corps sensible: Au reste - un cheval, un chien, un homme méme, n'est que la ressemblance peu tangible de ces animaux."

Berlitzing ve Metzengerstein aileleri yüzyıllardır ihtilaf içindeydi. İki aile-nin birbirlerine karşı böylesine meşhur ve karşılıklı nefretle perçinlenmiş bir düşmanlık beslemesi duyulmuş şey değildi. Bu düşmanlığın kaynağı eski bir kehanette yatıyordu galiba -"Yüce bir isim korkulu bir düşüş yaşayacak, Metzengerstein'in ölümlülüğü Berlitzing'in ölümsüzlüğünü yendiğinde."

Bütün Hikayeleri

Aslında bu sözün kendi içinde pek bir anlamı yoktu. Ama daha önemsiz se-beplerin -çok eskiden de değil- aynı derecede ölümcül sonuçlara yol açtığı gö-rülmüştür. Ayrıca yayılmacı bir politika izleyen iki hanedan uzun süredir çal-kanlı bir hükümete rakip konumdaydılar. Dahası, yakın komşuların dost ol-duğu pek enderdir. Berlitzing Şatosu sakinleri yüksek paydanelerinden, Metzengerstein Sarayı'nın pencerelerinin içine bakabiliyorlardı. Böylesine feodal bir görkem, kökleri daha yakın zamanlara dayanan ve daha az varlıklı, sinirli mizaçlı Berlitzinglileri tahrik etmişti. Öyleyse o kehanetin, ne kadar saçma da olsa, zaten kalıtsal kıskançlık tarafından kıskırtılan, bozuşmaya hazır iki aileyi birbirine düşürmesinde şaşılacak bir şey var mı? Kehanet daha güçlü olan ailenin kazanacağı ima ediyordu -eğer bir şey ima ediyorduyorsa-, ve bu elbet-te daha zayıf ve nüfuzsuz olan tarafın kinini artırıyordu.

Berlitzing Kontu Wilhelm, gençliğinde azametli biri olmasına karşın bu anlatıdaki olayların geçtiği dönemde tek özelliği rakibinin ailesine karşı duy-duğu aşırı ve kökleşmiş bir kin ve atlara ve avelığa karşı duyduğu büyük bir tutku olan (her gün ava çıkmasını ne fiziksel ve zihinsel yetersizlikleri, ne de ilerlemiş yaşı engelleyebiliyordu) zayıf ve bunak bir ihtiyardı.

Metzengerstein Baronu Frederick ise henüz reşit değildi. Babası Bakan G----- genç yaşta ölmüştü. Annesi Leydi Mary de kısa süre sonra onun peşin den gitmişti. Frederick o sırada on sekizindeydi. Bir şehirde geçirilen on sekiz sene uzun bir dönem değildir: Ama kırlarda -o prestijli bulunduğu görmek li kırlar gibi yerlerde sarıca daha derin bir anlama sallanır.

Genç Baron, babasının idaresine ilişkin bazı tuhaf koşullar sonucunda onun ölümünden hemen sonra o büyük servetini ele geçirdi. Bir Macar soylu-sunun bu kadar çok mülke sahip olması pek rastlanmaz şey değildi. Şatoları say-ılamayacak kadar çoktu. En görkemli ve büyük olanıysa "Metzengerstein Sa-rayı"ydı. Arazilerinin sınırı asla kesin olarak belirlenmemişti; ama ana parkı seksen kilometre boyunca uzanıyordu.

Böylesine genç, karakteri bilindik bir mal sahibinin böylesine benzersiz bir serveti ele geçirmesi şimdiden sonra ne yapacağı konusunda pek spekülasyona yol açmadı. Gerçekten de varis üç gün içinde zulümde babasına taş çıkarttı. Utanç verici ahlaksızlıklar -pervasızca hanlıklar- duyulmamış canavarlıklar -titreyen kölelerinin uysalca boyun eğmenin - fazla titiz bir vicdanın - artık kendilerini adı bir Caltıgula'ya karşı koruyamayacağıı çabucak anlamalarına yol açtı. Dördüncü günün gecesinde Berlitzing ahlurları yannmaya başladı;

ve civardaki herkes Baron'un kabahatlerinin ve kötülüklerinin zaten tiksincin olan listesine kundakçılığa da ekledi.

Ama bu olayın yol açtığı kargaşa esasında, genç soylu Metzengerstein aile sarayının geniş ve boş bir üst kat daairesinde oturup derin düşüncelere dalmıştı. Duvarlarda kasvetle asılı duran zengin, ama solmuş goblenler bin bir ünlü atanın gölgesi ve görkemli formlarını temsil ediyordu. Burada otokratlarla ve hükümdarlarla yan yana, arkadaşça oturan, zengin kâğıtlı rahipler ve kodaman din adamları geçici bir kralın isteklerini veto ediyor ya da papanın emriyle şeytanın asi kralını dizginliyordu. Şurada Metzengerstein prenslerinin esmer, uzun figürleri -düşmüş düşmanların cesetlerini çiğneyen kaslı atları- enerjik ifadeleriyle en sağlam sınırları bile sarsıyordu: Ve yine burada, eski günlerin kadınlarının cinsellik yayan, kuğu gibi figürleri hayali melodiler eşliğinde gerçek dışı bir dansın labirentlerinde süzülüyordu.

Ama Baron Berlifting'in ahırlarından gelen, giderek yükselen sesleri dinlerken ya da dinler gibi yaparken -veya belki de daha yeni ya da etkili bir cüretkarlık gösterisi üstüne düşünen- gözleri rakip ailenin Müslüman bir atasına ait bir goblendeki devasa ve rengi doğal olmayan bir ata çevrildi. At on planda heykel gibi, hareketsiz duruyordu. Arka planda yenilmiş binicisi bir Metzengerstein'in hançeriyle can vermektedir.

Bakışlarının farkında olmadan nereye çevrildiğini görürce Frederick'in dudaklarında şeytani bir gülümseme belirdi. Ama bakmayı sürdürdü. Duyularının üstüne bir tabut örtüsü gibi çoktan aşırı huzursuzluğu anlamı veremiyordu. Düşü ve tutarsız duygularını uyanıklıkla bağdaştırmakta zorlanıyordu. Bakınca daha fazla büyüyeliyordu sanki -bakışlarını o goblenin ilginçliğinden ayırmak giderek daha zor geliyordu. Ama içindeki kargaşa iyice büyümeyen dikkatini zorla dairenin camlarına vuran kızıl ışıklara çevirdi.

Ancak bu eylem anlıktı. Bakışları mekanik bir şekilde tekrar duvara döndü. Bu arada dev atın başının pozisyon değişmiş olduğunu görünce büyük bir dehşete ve hayrete kapıldı. Hayanın daha önce sanki sevgiyle, yüzükoyun yatan lorduna eğilmiş olan başı şimdi dimdik Baron'a doğru çevrilmişti. Daha önce seçilemeyen gözlerinde şimdi enerji ve insanca bir ifade vardı ve sıradışı bir kuzulluğa parlıyordu. Orkeye kapıldığı belli olan atın gerilmiş dudakları mezarı ve iğrenç dişlerini sergiliyordu.

Dehşete kapılan genç soylu sendeleyerek karıya doğru gitti. Onu açarcan içeri dolan ve odayı aydınlatan kızıl, parlak bir ışık bir gölgeyi titreşen goble-

nin üstüne büyük bir netlikle düşürdü; ve o gölgenin Müslüman Berlifting'in amansız ve muzafler katilinin hatlarını tamamen doldurduğunu ve tam onun pozisyonuna büründüğünü görünce -eşikte bir süre hayretler içinde dururken- tepeden tırnağa ürperdi.

Baron biraz neşelenmek için hemen açık havaya çıktı. Sarayın ana kapısını da üç seysile karşılaştı. Dev ve alav rengi bir atı büyük güçlüklerle, canları pahasına dışınlemeye çalışıyorlardı.

"Kimin atı bu? Nereden bulduunuz?" diye sordu delikanlı, huysuz ve boğuk bir sesle, o gobleni odadaki o gizemli atın, önündeki bu öfkeli hayanın utapatı aynı olduğunu fark edince.

"Bu at size ait efendim," diye yanıtladı seysilerden biri, "en azından sahibi olduğunu iddia eden başka kimses yok. Onun Berlifting'in yanar ahırından dumanlar içinde ve öfkeden köpürerek çıkararak yakaladık. Eski Kont'un yabancısı aygırlarından biri olduğunu düşünerek geri götürdük. Ama oradaki kimsede ata sahip çıkmadı. Bu çok tuhaf, çünkü taşdığı izlerden avelerden kılıpayı kurtulduğu belli oluyor."

"Alınma dağlanmış V. V. B. harfleri de açık seçik görülmüyor," diye araya girdi ikinci bir seys. "Tabii ki bunların Wilhelm Von Berlifting'in baş harfleri olduğunu düşündüm - ama şatodaki herkes at hakkında herhangi bir şey bildiğini inkar ediyor."

"Çok garip!" dedi genç Baron düşünceli bir havayla ve sözlerinin anlamından açıkça habersiz olarak. "Söylediğin gibi, bu oldukça güzel bir at -müthiş bir at! Gerçi senin de çok haklı olarak söylediğin gibi, nereden geldiği şüpheli, ama benim olsun." diye ekledi, bir duraksamadan sonra. "Belki Frederick Metzengerstein gibi bir binici Berlifting'in ahırlarından gelen bir şeytani bile ehlileşebilir."

"Yanıtlıyorsunuz lorum. Söylediğimiz gibi, at Kont'un ahırlarından gelmedi. Durum böyle olsaydı, onu ailenizden bir soylunun karşısına asla çıkarmazdık."

"Doğru!" dedi Baron kuru bir sesle; ve o anda yatak odası uşaklarından biri kıpkırmızı bir yüz ve huzul adamlara çıkageldi. Efendisinin kulağına tasarrımı kendisinin yapmış olduğunu bir dairedeki goblenden küçük bir parçasının ansızın ortadan kaybolduğunu fısıldadı. Aynı zamanda ayrıntılara da girdi; ama bunlar çok açık sesle söylendiğinden seysiler meraklarını gideremediler.

Genç Frederick bu esnada oldukça huzursuzlanmış göründü. Ancak kısa

sürede kendini toparladı ve yüzünde kararlı bir fesatlik ifadesiyle söz konusu dairenin kapısını hemen kilitlenmesini ve anahtarının kendisine verilmesini emretti.

Uşağın gitmesinden sonra, Baron'un artık kendisine ait olarak kabul ettiği at iki misli öfkeyle ıleri atılıp şaha kalkarak saraya Metzengerstein ahırları arasındaki uzun yoldan götürülürken kölelerinden biri Barona "Yaşlı avcı Berlifitzing'in talihsiz ölümünü izlediniz mi?" diye sordu.

"Hayır!" dedi Baron, birden konuşan kişiye dönerek. "Öldü mü dedin?"

"Evet lordum, ve bu haberin sizi üzmemeyeceğinden eminim."

Dinleyicinin yüzünde bir gülümseme belirip kayboldu. "Nasıl ölmüş peki?" diye sordu.

"Av aygırlarından en sevdiklerini kurtarmaya çalışırken alevlerin ortasında kalmış ve korkunç bir şekilde ölmüş."

"D-e-m-e-k ö-y-l-e-!" dedi Baron, sanki heyecan verici bir düşüncenin gerçekliliğinin yavaşça ve kararlılıkla bilincine voryormuşçasına.

"Evet," dedi köle.

"Şok edici!" dedi delikanlı istifini bozmadan ve sessizce saraya girdi.

Bu tarihten sonra sefih genç Baron Frederick Von Metzengerstein'in dışsal tavırlarında belirgin bir değişiklik gözlenmeye başlandı. Davranışları her beklentiyi hayal kırıklığına uğrattı ve pek çok hileci annenin görüşleriyle pek az ortak yön sergiliyordu. Alışkanlıktan ve tavırları konuşu aristokratlara karşı eskisinden de soğuktu. Kendi bölgesinin dışına asla çıkmıyordu ve bu engin ve sosyal dünyada tamamen tek başına yaşıyordu - sahiplendikten sonra sürekli bindiği o sıradışı, atılğan ve alev rengi atla gizemli bir şekilde arkadaşlık etmiyordu diyse tabii.

Ancak komşuları uzun süre periyodik olarak davetlerde bulunmayı sürdürdü. "Baron varlığıyla festivallerimizi onurlandı mı acaba?" "Baron yabandonmuza avımıza katılır mı?" -"Metzengerstein avlanmaz," "Metzengerstein gelmeyecek," kibirli, kısa ve öz yanıtlardı.

Buyurgan socular bu sürekli yinelenen hakaretlere katlanamazlardı. Davetler resmîleşti - seyrekleşti - zamanla tamamen kesildi. Talihsiz Kont Berlifitzing'in dul eşinin "Umurum Baron evde olmak istemediği zaman evde olur, çünkü eşiterinin varlığını horgörüyor, ve ata binmek istemediği zaman ata biner, çünkü bir atın arkadaşlığını tercih ediyor," dediği bile işitildi. Bu kalıtsal gücenikliğin son derece aptalca bir şekilde ifadesiydi elbette; ve sadece her za-

mankinden fazla enerji olmaya karar verdiğimizde sözlerimizin ne kadar tuhaf bir şekilde anlamsızlaştığını göstermeye yaradı.

Ancak iyi niyetiler genç soylunun davranışlarındaki değişimi ebeveynlerini vakitsizce kaybetmiş olmasına bağlılardı. Ama onları kaybettikten hemen sonraki, canavarca ve pervasızca yaşadığı kısa dönem unutuluyordu. Bazıları onun kendisini fazla önemediğini ve aşırı kibirli olduğunu söyledi. Yine bazıları (mesela aile doktoru bunlardan biriydi) tuhaf bir melankoliden ve kalıtsal bir sağlıksızlıktan bahsetmekte duraksamadı. Bu arada halk arasında daha karanlı ve üstü kapalı imalar ediliyordu.

Sonunda Baron'un yeni cenk atna karşı gösterdiği sapkınca bağlılık -hayvanın vahşi ve şeytani niteliklerini her sergileyişiyle güçleniyor gibi görünen bir bağlılık- aklı başında herkes tarafından içreç ve anormal bir tutku olarak görülmeye başlandı. Genç Metzengerstein ögüle güneşinin altında - gecenin karanlığında - hastalıkta ya da sağlıktta - iyi ya da kötü havada - inatçı küstahlığıyla kendi doğasına son derece benzerlik gösteren o devasa atın sırtında yürütüyordu sürekli.

Son olaylarla birleşince binicinin aşırı tutkusuna ve atın yeteneklerine doğuştan ve mucizevi bir nitelik katan başka olaylar da vardı. Atın bir sıçrayışta kat ettiği mesafe özenle ölçülmüş ve sonuç hayal gücü en kuvvetlilerin bile beklentilerinden çok daha fazla çıkmıştı. Ayrıca Baron hayvana belirli bir isim vermemişti, oysa koleksiyonundaki geri kalan tüm atların ismi vardı. Bu atın ahır da diğerlerinden uzaktıydı; ve tımar etme işini ve diğer gerekli işleri sadece atın sahibi görüyor, hattâ o atın ahırına ondan başka kimsede giremiyor. Ayrıca, atı Berlifitzing'teki büyük yangından kaçarken yakalayan üç seyis her ne kadar atı bir başlık ve ip halkısına durdurmayı başarmış olsa da - üçünden hiçbirini o tehlikeli mücadele sırasında elini atın gödesinin üzerine koyduğundan emin değildi. Soylu ve atılan bir atın davranışlarında sergilenen tuhaf zeka genellikle fazla heyecan uyandırmaz, ama öyle durumlarda vardi ki en kuşkucu ve soğukkanlı kişileri bile etkiliyordu; ve bazen atın ayaklarını korkunç ve derin anlamlar gizler şekilde, hızla yere vurarak, toplanmış kendisini izleyen kalabalığın korkuyla geri çekilmesine yol açtığı oluyordu. Böyle zamanlarda genç Metzengerstein'in beti bezni aytor, atın bir insan gibi ciddiyette bakan, hızlı ve aracı gözlerinden kaçınıyordu.

Ancak Baron'un tüm maiyeti içinde kimsede o genç soylunun vahşi atma karşı duyduğu o sıradışı tutkuya paylaşılmıyordu; en azından çirkinliğiyle herke-

sin sınırını bozan ve görüşlerine kesinlikle kimsenin almadığı önemsiz ve biçimsiz, ufak tefek bir uşak dışında kimse. O (eğer fikirleri bahsedilmeye değerse) efendisinin ata binerken hep açıklamamaz ve neredeyse fark edilmeyecek bir şekilde titrediğini öne sürme küstahlığında bulunuyordu; ve her gün uzun gezintisinden geri döndüğünde muzaffer bir kötülük ifadesinin yüzünün tüm hatlarını çarpıttığını.

Fırtınalı bir gecede derin bir uykudan uyanan Metzengerstein odasından çıkıp deli gibi aşağı indi ve atın sırtına atladığı gibi ormana dalıp gözden kayboldu. Böylesine sık yaşanan bir olay ilgi çekmedi, ama birkaç saat sonra, Metzengerstein Sarayı'nın muazzam ve görkemli kale burçları güçlü ve dizginsiz bir yangının etkisiyle temellerinden çatırdayıp sarsılmaya başlayınca saraydakiler geri dönüşünü büyük bir endişeyle beklemeye başladı.

Alevler ilk fark edildiğinde öyle ilerlemişti ki binanın herhangi bir kısmını kurtarma çabalarının boşuna olduğu açıktı. Şaşkınlık içindeki komşular kayıtsız olmasa bile sessiz bir hayretle durup yangını izlemeye başladı. Ama kalabalığın dikkati yeni ve korkutucu bir objeye yöneldi ve bu insan acısının bir kalabalığın hislerindeki heyecanı nasıl cansız maddenin en afallatıcı görüntülerinden bile çok uyandırdığını kanıtladı.

Ormanla Metzengerstein Sarayı arasındaki, yaşlı meşelerin oluşturduğu uzun yolda bonesiz ve panik içindeki bir biniciyi taşıyan bir atın Fırtına Şeytanı'nımkini bile aşan bir süratle sıçrayarak ilerlediği görüldü.

Binicinin atın kontrolünü tamamen yitirdiği açıktı. Yüzündeki ızdırıp, bedeninin kasılmaları insanüstü bir çaba harcadığını gösteriyordu; ama duyduğu dehşetin yoğunluğuyla defalarca ısırıldığı, kanayan dudaklarının arasından tek bir çığlık dışında hiç ses çıkmadı. Toynakların takırtısı alevlerin gürlemesini ve rüzgarın çığlıklarını tiz ve keskin bir şekilde bastırdı. Bir an sonraysa at bir sıçrayışta kapıyı ve kale hendeğini aştıktan sonra sarayın sarsılan merdivenlerini çıkıp binicisiyle birlikte o kaotik alev girdabının içinde gözden kaybolmuştu.

Fırtına bir anda dindi ve ortalığa ölü, sessiz bir dinginlik çöktü. Beyaz bir alev hâlâ binayı bir kefen gibi sarmalıyor ve sessiz göğe doğru yükselirken doğaüstü parıltılar saçıyordu. Bir duman bulutu mazgalı siperlerin üstüne belirin ve devasa bir şekil oluşturarak çöküyordu -bir atın şeklini.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN

matrixx2030@hotmail.com

Morella

(*Avro kaθ avró meθ avróo, μovoeiðeSaei ov*)

Kendisi, yalnızca kendisi, sonsuza dek BİR ve tek.

PLATON: *Şölen*, [211, XXIX.]

Dostum Morella'ya karşı derin, ama son derece tuhaf bir sevgi duyuyordum. Yıllar önce onun arkadaş topluluğuna rastlantı eseri girmiştim ve ilk tanışmamızdan itibaren ruhum daha önce hiç bilmediği alevlerle yanmaya başlamıştı; ama bunlar Eros'un alevleri değildi ve onların sıradışı anlamlarını hiçbir şekilde tanımlayamadığımı ya da belirsiz yoğunluklarını ayarlayamadığımı giderek kabullenmek ruhuma acı veren bir işkence olmuştu. Yine de göriştük; ve kader bizi kilisede birleştirdi. Ne şehvetten bahsettim, ne de aşkı düşündüm. O ise kendini toplumdun soyutlayarak yalnızca bana bağlandı ve beni mutlu etti. Hayret etmek bir mutluluktur; -düş görmek bir mutluluktur.

Morella'nın bilgisi derindi. Benim de olmayı ümit ettiğim üzere, yetenekleri oldukça sıradışıydı -zihinsel güçleri muazzamdı. Bunu hissettim ve pek çok konuda öğrencisi oldum. Ancak kısa süre sonra, belki de aldığım Presburg eğitimi yüzünden, önüme genelde erken dönem Alman edebiyatının değersiz türleri olarak görülen o mistik yazılardan koymaya başladığımı gördüm. Bunların üstünde anlayamadığım bir sebepten dolayı sürekli çalışıyordu -ve zamanla benim de aynı şeyi yapmaya başlamam, alışkanlıkların ve taklit etmenin basit ama etkili tesirine bağlanmalıdır.

Bütün bunların, eğer yanılmıyorsam, zihnimle pek ilgisi yoktu. İnançlarım, eğer kendimi unutmadıysam, kesinlikle idealler üstüne kurulu değildi ve ey-lemlerimde ya da düşüncelerimde, büyük bir yanlış içinde değilsem, okuduğum mistik yazıların en küçük bir izine bile rastlanmıyordu. Bundan emin ol-

dugumdan eşimim kilavuzluğuna teslim oldum ve onun çalışmalarının ince ayrıntılarına sarılmaya bir inançla girdim. Ve sonra - sonra, yasaklanmış sayfaları dikkatle okurken yasaklanmış bir ruhun içimde tutuştuğunu hissettiğimde - Morella soğuk elini benimkinin üstüne koyup elcağı seşle, ölü bir felşefenin küllerinden, garip anlamlar hafızama dağlanmış olan tuhaf sözcükler çıkardı. Sonra saatlerce yanmda oyalanır, kendimi sesinin musiksine kapırdırmd - ta ki egzisi deşdet bir tonla alaalana dek, - o zaman ruhumun üzerime bir gölge düştü - betim benim sarardı ve o dünyadış tonlar içimi ürperti. Ve böylece neşşe birden solup korkuya dönuştü ve en güzel olan en iğrenç oldu, tıpkı Hinnon'un Ge-Henna'ya dönuşmesi gibi.

Çok uzun bir süre boyunca Morella'yla aramdaki neredeyse tek konu olan, bahsettiğim o kitaplardan gelişen sohbetlerin içeriklerini tam olarak anlatmam gereksiz. Teolojik etik diye adlandırılabilircek şey konusunda bilgili olanlar onları hemen anlayacak, bilgisizler tarafmdansa zaten hiçbir şekilde anlamayacaklar. Fichte'nin¹⁴ vahşî Panteizmi; Pisagorcuların biraz değiştirilmiş *Πάλη-yeve*ma'sı; ve hepsinden öte Schelling'in ısrarla üstünde durduğu *kimlik* doktrinleri hayal gücü kuvvetli Morella'nın en sevdiği tartışma konularıydı. Bence Bay Locke kişisel olarak nitelendirilen kimliğin mantıklı bir varlığın aklı başındalığında var olduğunu söylerken haklı. Ve kişiden mantık sahibi zeki bir özü anladığımızı göre ve düşünceye eşlik eden bir bilinç hep var olduğuna göre, hepimizi *biz* dediğimiz şey yapan da bu - bizi düşünün değer varlıklardan ayrılan ve bize kişisel kimliğimizi veren de. Ama *principium individuationis* - kimliğin ölümlle *birlikte yok olup* olmadığı fikri, benim için - her zaman daha ilgi çekiciydi; kafa karıştırıcı ve heyecanlandırıcı sonuçlarındanki çok Morella'nın onlardan bahsederekkeni belirgin ve huzursuz tavır yüzündendi.

Ama sonunda eşimim tavırdaki gizemin beni sanki büyülenmişçesine sıkıttığı zaman gelip çatmıştı. Artık solgun parmaklarının dokunuşuna, ahenkli dilinin alçak tonlarına ya da melankolik gözlerinin parıltısına dayanamıyordum. Ve bütün bunlar bildiği halde beni azartmıyordu. Zayıflığımın ya da budalalığımın farkında gibiydi ve gülümseyerek bunu kader olarak adlandırdıyordu. İlgimin giderek azalışının bile sebebinin, ben bilmezken, farkında gibiydi; ama bana bu konu hakkında hiçbir ipucu vermiyordu. Yine de bir kadını ve gündendüne güne sararıp soluyordu. Zamanla kırmızı benek yanığına tamamen yerleşti ve soluk alınıdaki mavî damarlar göze çarpmaya başladı. Bazen yumuşayıp ona acıyordum, ama sonra, anlamlı gözlerine bakınca ruhum bulaniyor ve kor-

kunç, dipsiz bir uçuruma bakan bir adam gibi başımı dönuştürdü.

Oylseye Morella'nın ölüm anını içten ve büyük bir arzıyla beklediğimi söylemem gerek var mı? Evet, bekliyordum; ama narin ruhu kilden evine günlerce tutundu - haftalarca ve usandırdıcı aylar boyunca - ta ki acı duyan çeken sinirlerim zihrimi ele geçirene ve gecikme içimi ofkeyle doldurana ve, narin yasamı giderek solariken sanki uzayan, günün ölümü sırasında gölgelerin uzaması gibi uzayan günlere ve saatlere ve acı anlara bir şeytanın kalbiyle lanet okuyana dek.

Ama bir sonbahar akşamı, rüzgarlar hâlâ gökyüzündeyken, Morella beni yatağına, yanı başına çağırdı. Toprağı donuk bir sis, suları sıcak bir parıltı kaplamıştı ve ormandaki güre Ekim yapraklarının üstüne gökkubbeden bir ebemkuşağının düştüğü kesindi.

"Bugün en önemli gün," dedi, ben yaklaşıırken; "yaşamak ya da ölmek için en önemli gün. Toprağın ve yaşamın oğullan için güzel bir gün -ah, göğün ve ölümün kızları için daha da güzel!"

Alnımı öptim ve devam etti:

"Ölüyorum, ama yaşayacağım."

"Morella!"

"Beni asla sevedim, ama yaşamda tiksindiğin kişiye ölünce tapacaksın."

"Morella!"

"Yeniden söyleyeyim, ölüyorum. Ama içimde bana, Morella'ya karşı hissetmiş olduğun şefkatin -ah, ne kadar da azdı!- Bir işareti var. Ve ruhum ayrılmıca çocuk yaşayacak - senin ve benim çocuğumuz. Ama günler kederli olacak - keder ki, izlenimlerin en kalıcı olanıdır, nasıl ki servi en dayanıklı ağaçtır. Çünkü mutlu günlerin sona erdi; ve mutluluk hayatta iki kez edilemez, nasılı ki Paestum'un¹⁵ gulleri yılda iki kez toplanmaz. Yani artık zamanla Teian'ı oynamayacak, mersinden ve asmadan habersiz olduğundan yeriyüzünde kefenini sırtında taşıyacaksın, tıpkı Mekke'deki Müslümanlar gibi."

"Morella!" diye haykırdım, "Morella! Bunu nereden biliyorsun?" -Ama yasıtıkta başımı öte tarafa çevirdi ve hafifçe titredikten sonra öldü ve sesini artık duymaz oldum.

Yine de kehaneti gerçekleştire ve çocuğu -onu ölürken doğurmuştu ve çocuk annesinin soluması kesilmeden nefes almaya başlamamıştı-, bir kız çocuğu hayata gözlerini açtı. Fiziksel ve zihinsel açıdan tuhaf bir şekilde büyüdü ve ölmüş annesinin tıpatıp aynısıydı. Onu mümkün olabileceğine inanmamış oldu-

gum kadar büyük bir sevgiyle, herkesten fazla seviyordum.

Ama kısa süre sonra bu saf sevginin göğü karardı ve kasvet, dehşet ve keder bulutları kapladı. Çocuğum fiziksel ve zihinsel olarak tuhaf bir şekilde büyütüğünü söylemişim. Bedeninim hızla büyümeye gerçekten tuhaftı - ama zihinsel gelişimini izlerken kafama üşşen fırtınalı düşünceler korkunçtu. Ah! Korkunçtu. Çocuğum fikirlerinde her gün bir yetişkinin güçlerini ve bir kadının yeteneklerini keşfederken başka türüstü olabilir miydi zaten - deneyimin dersleri bir çocuğum dudaklarından dökülürken? İri ve araştıran, parlak gözleri olgunluğun bilgeliği ya da tutkularıyla parlarlarken? Bunları fark ederek affaladığımda - gerçeği artık ruhumdan gizleyemez ya da onu almak için titreyen algılarımdan uzak tutamaz olunca - korkutucu ve heyecan verici şüphelerin ruhumu süzülmesi ya da düşüncelerimin mezardaki Morella'nın çilginca öykülerine ve heyecanlandırıcı teorilerine dehşetle geri dönmeye şartırcı mı? Kaderin beni tapmaya ve evimdeki katı münzevi yaşamında yaptıği her şeyi acı verici bir huzursuzlukla izlemeye yönlendirdiği bir varlığı dünyanın gözlerinden sakladım.

Ve yıllar geçtikçe, ben her gün onun kutsal, uysal ve zarif yüzüne bakıp olgunlaşan fiziyi üstüne düşünürken, sürekli annesine, melankolik ve müteveffa annesine benzeyen yeni yönlerini keşfediyordum. Ve bu benzerlik gölgeleri her geçen saat daha da koyulaştı, yoğunlaştı, belirginleşti, daha şartırcı ve iğrenç, korkutucu oldu. Annesinin gülmüşeyişine sahip olmasına katlanabilir-dim; ama tıpatıp aynı olması beni ürpertiyordu - gözlerinin Morella'ninkilere benzemesine dayanabilirim; ama ruhumun derinliklerine sık sık Morella'nın yoğun ve şartırcı ifadesiyle bakıyorlardı. Ve o yüksek alın biçiminde, ipeksi saçların lülelerinde, onların arasına gömülen solgun parmaklarda, konuşmasındaki kederli müzikal tonda ve, hepsinden öte -ah, hepsinden öte- sevilen ve yaşayan kişinin dudaklarından çıkan, bir ölüye ait sözler ve anlatımlarda saplantılı düşüncelerin ve dehşetin - *ölmeyecek* bir kurtçuğum besimini buluyordum.

Böylece ömrünün on yılı geçti ve kızım hâlâ isimsizdi. "Çocuğum" ve "hayatım" genellikle bir baba sevgisinin kullanmaya yönelttiği sözcüklerdi ve günlerinin katı inzivasi diğer konuşmalara engel oluyordu. Morella'nın adı kendisiyle birlikte ölmüştü. Kıza hiç annesinden bahsetmemiştim - bahsetmek olanaksızdı. Aslında kız kısa varoluş süresi içinde dış dünyadan, mahremiyetinin dar sınırları içinde alabilecekları dışında hiçbir izlenim edinmemişti. Ama so-

nunda, sınırlı ve huzursuzken, bir vafız töreninin beni kaderimin dehşetlerinden kurtarabileceği aklıma geldi. Ve vafız kurusamın öntündeyken bir ad bulmakta duraksadım. Ve bekleyen dudaklarım eski ve modern zamanların, kendimkinden ya da yabancı ülkelerin, bilge ve güzel insanlara ait, zarif, mutlu ve iyi kalplilere ait pek çok ad geldi. Beni yer altında yatan bir ölüntü anısını rahatsız etmeye iten ne oldu peki? Sadece anımsanışı bile mor kanı şakaklardan kalbe çekmeye yeten o sesi fisiltıyla söylemeye beni hangi şeytan teşvik etti? Hangi iblis ruhumun gizli köşelerinden konuştu, ben o loş şeytanların arasında, gecenin sessizliğinde, rahibin duyabileceği şekilde o heceleri fısıldarken - Morella derken? Çocuğumun yüz hatlarını allak bullak eden, onları ölümlük renklerine bürüten, o neredeyse duyulmaz sesi işitince donuk gözlerini yerden göğe kaldırıp, atalarımızdan kalma kilisenin kara taşları arasında yere kapanarak karşılık vermesine sebep olan, iblislerden de güçlü şey neydi? O birkaç basit ses kulaklarımdan soğuk ve sakin bir belirginlikle girdi ve erimiş sıcak kurşun gibi tıslayarak beynime aktı. Yıllar - yıllar geçebilir, ama o dönemin anısı - asla yitmeyecek! Çiçeklerden ve asmanın habersiz değildiği - ama baldıran ve servî beni gece gündüz gölgeler içinde yaşatıyordu. Ve ne zamanın, ne de mekânın farkındaydım. Kaderimin yıldızları gökyüzünden silindi ve bu yüzden yeryüzü karanlığa gömüldü ve figürleri titreşen gölgeler gibi yanımdan geçip gitti ve onların arasından ben bir tekini gördüm - Morella'yı. Gökkuşbenin rüzgarları kulduğuma tek bir ses fısıldıyordu ve denizin üstündeki dalgacıklar ilelebet mırıldıyordu - Morella. Fakat o öldü; ve onu kendi ellerimle mezara götürdüm; ve ikinci Morella'yı gömduğüm mahzende birincisinden hiçbir iz göremeyince uzun ve acı bir kahkaha attım.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrix2030@hotmail.com

Nefesini Yitirmek "Blackwood"a Ne Uygun Olan, Ne de Olmayan Bir Öykü

Ah nefes alma, vs. - MOOREUN MELODİLERİ

Adı ne çok kötüye çıkmış talihsizlik bile eninde sonunda felsefenin yorulmak nedir bilmec cesaretine boyun eğer - tıpkı en inatçı şehrin bir düşmanın ardu arkası kesilmez saldırılarına boyun eğmesi gibi. Kutsal kitapta yazdığına göre, Salmanazer, Samaria'nın ölümlüde üç sene beklemiştir; ama sonunda şehir düşmüştür. Sardanapalus ise -bkz. Diodorus- Ninova'nın ölümlüde yedi sene beklemiştir; ama boşuna. Truva'nın fethi yaklaşık on sene almıştır; ve Azoth, Aristaeus'un şerefi üstüne yemin ederek söylediğine göre, kapılarını Psammiticus'a ancak yirmi sene sonra açmıştır.

"Seni serseri seni! - Seni şirret seni! - Seni cadaloz seni!" dedim karıma, düğünümüzün etesi sabahında, "Seni cadi seni! - Seni kocakarı seni! - Kendini bir halt zannediyorsun! - Seni edepsiz seni! - Sen iğrenç olan her şeyin alev yüzlü özüsün! - Seni - seni -" ve bu noktada ayak parmaklarımın ucunda yük-selip boğazını kavradım ve ağzımı kulağına yaklaştırarak onu önemsizliği konusunda ikna edecek daha sert hakaretlerde bulunmaya hazırlanıyordum ki büyük bir dehşet ve hayretle *nefesimi yitirdiğimi* fark ettim.

"Nefesim kesildi" ya da "nefesimi yitirdim" sözleri vb. gündelik konuşmalarda sık sık kullanılır ama başıma gelen o korkunç kazanın *shahiden* gerçekleşebileceğini hiç düşünmemiştim! Şaşkınlığı — korkumu — umutsuzluğumu hayal edin - hayal gücü kuvvetli biriyseñiz tabii!

Ama neyse ki beni asla terk etmeyen bir iyi huyum var. En zaptedilmez ruh hallerimdeyken bile görgü kurallarına en azından biraz uymayı sürdürürüm, et

Bütün Hikaveleri

le chemin des passions me conduit -Lord Edouard'ın "Julie"de söylediği gibi- *à la philosophie véritable*.

İlk başta bu durumun beni hangi ölçüde etkilediğini anlayamasam da, bu benzersiz felaketin boyutlarını deneyimle öğrenene dek onu her halükarda karımdan gizlemeye karar verdim. Bu yüzden çarpık yüz ifademini bir anda çapkınca, cilveli, yumuşak huylu bir ifadeye dönüştürüp zevcemini bir yanığına hafifçe, muhabbetle vurup diğeri ni öptüm ve tek kelime etmeden (zaten edemezdim) topuğumun üstünde döndüm ve onu tuhaf davranışlarıyla hayretleri içinde bırakarak bir *Pas de Zéphyr*'le odadan çıkıp gittim.

Beni sınırlılığın kötü sonuçlarının bir örneğiyle özel *boudoir'ima* kapanmış halde hayal edin - yaşıyordum, ama bir ölümlü nitelikleriyle - ölüydüm, bir canlının eğilimleriyle - yeryüzündeki anormal bir yaratıktım - son derece sakin, ama nefessizdim.

Evet! Nefessizdim. Nefesimi tamamen yitirmiş olduğumu söylerken ciddi-yim. Yaşamım söz konusu olsa bile onunla bir tütyü kupaıdatamazdım, bir ayrıyı bile buğulandıramazdım. Kalphe felek! - yine de kaderimin ilk anı ve şiddetli nöbetini hafifleten bir etken vardı. Karımla konuşmam olunca tamamen yitirdiğimi sandığım konuşma yetimi aslında yalnızca kısmen yitirmiş olduğumu ve o kriz anında sesimi tuhaf, derin bir şekilde gırtlaktan çıkarsam, ona duygularımı ifade etmeyi sürdürülebileceğimi fark ettim. Bu ses tonunun (gırtlaks) nefes akımına değil, boğaz kaslarının kasılmasımla bir hareketine bağlı olduğumu keşfettim.

Kendimi bir koltuğa atarak bir süre derin düşüncelere daldım. Düşüncelerim kesinlikle rahatlattıcı değildi. Ruhumu bin bir türlü belirsiz ve ağırlatıcı hayali ele geçirmişti - ve intihar etmek bile geçti aklımdan; ama apaçık ve hazır olanı reddedip uzaktaki ve belirsiz olanı yeğlemek insan doğasının sapkınlığının bir özelliğidir. Böylece, siyah çizgili tekir kedi halının üstünde şekle mirlarken ve köpek masanın altında şiddetle hırıldarken, ciğerlerinin gücünden gurur duyar ve akciğer yeterliliğiyle açıkça alay ederlerken, intihar bana cinayetlerin en korkunçu gibi göründü.

Bir belirsiz umutlar ve korkular karmaşasıyla bunalmış haldeyken merdive-ni inen karımın ayak seslerini işittim. Şimdi onun gittiğinden emin olduğum için, küt küt atan bir yürekle felaketimin yaşandığı yere koştum.

Kapıyı dikkatle açerken kilitledikleri sonra gayretle her tarafı aramaya giriştim. Belki de bir köşede ya da bir çekmecenin veya dolabın içinde aradığım şeyi bulabileceğimi düşünüyordum. Buhar halinde olabilirdi - elle tutulur halde

bile olabildi. Filozofların çoğu, felsefeye ilişkin pek çok noktada, hâlâ felsefi yaklaşımlardan oldukça uzaktlar. William Godwin ise, "Mandeville"inde "görünmeyen şeylerin tek gerçeklikler olduğundan" bahsederek ve bunun yaşadığım durum için geçerli olduğu açıklı. Sağduyulu okurlar haksız ve absurd suçlamalarda bulunmadan, önce durup bir düşünstünler lütfen. Anaxagoras'ın karın sayış olduğunu söylediğini anmsayın, ki ben de bunun doğru olduğunu gördüm.

Araştırmamı uzun süre gayretle sürdürdüm: Ama çabalarımın ve sebatımın acınası ödülü yalnızca bir takma diş seti, dört adet gültöhumu, bir göz ve Bay Windenough'ın karına gönderdiği bir tomar aşk mektubu oldu. Burada eşimin Bay Windenough'a karşı beslediği muhabbetin bu kanıtının beni pek rahatsız etmediğini belirtmeliyim. Bayan Lacko'breath'in benden bu kadar farklı bir şeyi beğenmesi doğal ve gerekli bir kötülük. Gürbüz ve şışman, aynı zamanda da biraz ufak tefek görüntüslü biri olarak tanırım. Bu yüzden arkadaşışım tğ gibi inceğimin ve dillere destan boyunca. Bayan Lacko'breath'in beklentilerini karşılamasına şışmamalı. Ama konumuza dönelim.

Söylediğim gibi, çabalarım boşa çıkmıştı. Dolapları - çekmeceleri - köşeleri bir bir amaçsızca taramışım. Ancak bir ara, bir makyaj kutusunun altını üstüne getirirken kazayla bir Grandjean's Archangels parfümü şişesini kırdığımda ödülümü bulduğumu düşündüm - bu arada bu parfümü tavsiye ederim.

Kasvetle boudoir'ıma döndüm - orada ilkeyi terk etmeden önce karımın sırnımı öğrenmesine engel olmanın yolu üstüne düşündüm, çünkü bunu yapmaya çoktan karar vermişim. Tanınmadığım, yabancı bir ülkede başıma gelen felaketi gizlemeyi deneyebilirdim - dilencilikten bile daha çok çoğuluğun sevgisini uzaklaştırarak, biçareye erdemli ve mutlulukların hak edilmiş öfkesini çekecek bir felaketi. Fazla duraksamadım. Tezcanlı bir yapıp olduğundan, hemen "Metamora" tragedyasını tamamını aklıma getirmeye koyuldum. Talihim, bu dramın vurgulamalarında, ya da en azından kahramana ait olan kısmında, çıkaramadığımı fark ettiğim ses tonlarının tamamen gereksez olduğunu ve gırtlaktan gelen, boğuk bir sesin drama başından sonuna dek monoton bir şekilde hakim olduğunu anmsayacak kadar yaver gitmişti.

İşlek bir bataklığın sınırlarında bir süre pratik yaptım - ancak Demosthenes'inkine benzemeyen, titize ve dikkatle, bizzat tasarladığım bir yöntemi uyguluyordum. Böylece her açıdan silahlılandığıktan sonra, eşimin birinden içimde bir tiyatro aşkının uyandığını sanmsız sağlamaya karar verdim. Bunda mucizevi bir şekilde başarılı oldum; ve her soruya ya da öneriye kurbagalarnkı gi-

bi, mezardan geliyormuşçasına bir sesle trajediden bir pasaj okuyarak karşılık vermekte hiç zorlanmadım - metnin herhangi bir kısmının herhangi bir konuya eşit ölçüde uyacağına örnek benim fazlasıyla sevindirmişti. Ancak böyle pasajları okurken şaşkı bakmayı - dışierimi göstermeyi - dizlerimi oynatmayı - ayaklarımı sürtmeyi - ya da güntümüzde haklı olarak popüler bir oyuncunun mutlaka sahip olması gerektiği düşünülen o daha başka, ağzı alınmaz incelikleri sergilemeyi ihmal ettiğimi sanıyorum. Bunda öyle başarılı oldum ki, bana deli gömleği giydirmekten bahsetmeye başladılar - ama, ulu Tanrım! Nefesimi kaybettikten kesinlikle şüphelenmediler.

Nihayet işlerimi düzene soktuktan sonra, bir sabah erkenden ----- 'ye giden posta arabasına bindim - arkadaşlarıma son derece önemli bir iş meselesi yüzünden hemen o şehre gitmek zorunda olduğumu söylemişim.

Arabanın içi tamamen doluydu, ancak loşlukta yol arkadaşlarımla yüzlerimi seçemiyordum. Etkili bir direnç göstermeden, iki devasa centilmenin arasında oturmak zorunda kaldım; daha iri yapılı bir üçüncüsyse yapacağı şey için özer diledikten sonra, boylu boyunca üstüme uzandı ve bir anda uykuya dalıp Phalaris boğasının güremelerini bile ataracak horultularıyla, rahatsızlığımı ifade eden tüm gırtlaksı seslerimi bastırdı. Neyse ki, solumun organlarımın durumu, boğulma tehlikesini tamamen ortadan kaldırıyordu.

Ancak, şehrin eteklerine vardığımızda, güneş yine yükselmeye başlarken, işkencecim kalkıp gometğinin yakasını düzelttikten sonra, bana son derece sıkak bir tavırla nezaketim için teşekkür etti. Hareketişi kalmayı sürdürdüğüme görünce (bütün uzuvlarını yerinden çıkmıştı ve başım yana çevriliydi) kaygılanmaya başladı; ve geri kalan yolcuları da uyandırdıktan sonra kendinden emin bir sesle yanlarına canlı ve sorumluluk sahibi bir yol arkadaşısı yerine bir ölünün verilmiş olduğuna ilişkin kesin kamsım dile getirdi. Bunu söylerken iddiasının doğruluğunu kanıtlamak için baş parmağımı sağ gözüme soktu.

Bunun üzerine hepsi teker teker (dokuz kişiydiler) kulağımı çekmeyi görev bildi. Genç bir pratisyen doktor da, cebinden bir ayna çıkarıp ağzıma tuttu - ve nefes almadığımı anladıktan sonra, işkencecimın iddiasının doğruluğuna kanaat getirdi; ve hep birden, gelecekte böyle hilelere kuzu kuzu katlanmaya ve yola devam etmeden önce cesetten kurtulmaya karar verdiler.

Böylece beni "Crow" tabelasının önüne attılar (o arada arabamın önden geçmekte olduğu meyhanenin adıydı bu) ve bu iki kolumun arabanın arka tekerleğinin altında kırılmasından başka kötü bir sonuç doğmadı. Sürtüçye de

arkamdan en büyük valizlerimden birini attığı için teşekkür etmeliyim; bu valiz ne yazık ki kafamın üstüne düştü benim ilginc, hem de sıradışı bir şekilde çatlamasına yol açtı.

Misafirperver bir adam olan "Crow"un sahibi valizimin içindekilerin benim için biraz zahmete girilmesini haklı çıkardığımı gördükten sonra tanıdığı bir cerrahı çağırttı ve beni on dolarlık bir fatura ve makbuzata onun eline teslim etti.

Cerrah beni dairesine götürür götürmez ameliyatlara başladı. Ancak kulaklarımı kestikten sonra hayat belirtileri keşfetti. Bunun üzerine çan çalıp, bu acil durum hususunda danışmak üzere komşusu bir eczacıyı çağırttı. Varoluşuma ilişkin şüphelerinin doğrulanması ihtimalini hesaba katarak, eczacıyı beklerken kamımı yardı ve içi organlarımdan birçoğumu kişisel incelemelerinde kullanmak üzere çıkardı.

Eczacı ölü olduğuma karar verdi. Var gücümle tekmele atarak ve çırpınarak, kıvrınarak bu fikrin yanlışlığını elimden geldiğince kanıtlamaya çalıştım - ne de olsa cerrahın ameliyatları beni bir nebeze kendime getirdi. Ama bütün bunları yeni bir galvanik pilin etkisi olarak yorumladılar ve bunun üzerine, gerçekten bilgili bir adam olan eczacı bir sürü tuhaf deneyle girişti ki, ben şahsen çok etkilendim. Ancak defalarca konuşmaya çalışıma karşın, başka koşullarda Hippocrates patolojisi konusundaki derin bilgimle rahataç çürütebileceğim boş teorilere yanıt vermediyi bırakın, ağzımı bile açamamam beni çileden çıkardı.

Pratisyenler bir sonuca varamayınca beni, daha sonra ayrıntılı bir şekilde incelemek üzere saklamaya karar verdi. Bir tavanarasına çıkarıldım, cerrahın kahrısı bana don ve çorap giydirdi, cerrah ise ellerimi bağladıktan sonra çemeni de bir çep mendiliyle bağladı - sonra kapyı üstüme kilitleyip aşkım yemeğine doğru koşturarak beni sessizlikte, derin düşüncelerle baş başa bıraktı.

Şimdi ağzım mendille bağlı olmasa konuşabileceğimi görecektim büyük bir sevinç yaşadım. Kendimi bu düşünceyle rahatlattıktan sonra uyumadan önce hep yaptığım gibi zihnimden "Tanrı'nın Gücü Her Şeye Yeter"den bazı pasajlar geçiriyordum ki, ağzımda ve saldırgan görüntümlü iki kedi gösterişli hareketlerle duvardaki bir delikten içeri atıldıktan sonra yüzüme çiktılar ve burnum gibi basit bir sebep-ten dolayı birbirleriyle saygısızca kavga etmeye başladılar.

Ama nasıl İran Mecusi'si ya da Mige-Gush'u kulaklarını kaybetmesi sayesinde Cyrus tahtına çıktıysa ve nasıl Zopyrus burnunu kaybederek Babil'i ele geçirdiyse, böylece yüzümden birkaç gram kaybetmiş olmam da kurtulmamı

sağladı. Acıyla uyarılmış ve öfkeden çılgına dönmüş halde tek bir hareketle iplerden ve sargıdan kurtuldum. -Odayı kaygacılarla hor götüyle bakarak geçtim ve pencereyi açarak büyük bir korku ve hayal kırıklığına kapılmalarına sebep olduktan sonra, kendimi büyük bir çeviklikle pencerenden dışarı fırlattım.

Posta arabası soyguncusu W -----, ki ona tuhaf bir şekilde benzemektiyim dim, tam o anda şehir cezaevinden çıkmış, kenar mahallelerde kendisi için ha zarlanmış olan daragaçma doğru ilerlemekteydi. Uzun süren bir hastalık sayesinde keleşsiz yürütme ayrıcalığı elde etmişti; ve üstünde darağacı giysisiyle -ki tuhaf bir şekilde benimkine benziyordu- celladın at arabasının arkasından da boylu boyunca uzanmış yatmaktaydı (ki bu araba tam kendimi dışarı attığım sırada cerrahın pencerelerinin altından geçiyordu). Arabanın muhafızları uyumuş olan sürücüyle altıncı piyade alayından iki sarhoş acemi erdi.

Talihsizlik eseri, arabanın içine, ayaklarımdan üstüne düştüm. Kurnaz bir herif olan W -----eline geçen fırsatı gördü. Hemen ayağa fırlayıp arabadan atladı ve göz açıp kapayıncaya kadar dar bir sokağa dalarak gözden kayboldu. Gürtlüden uyanan erler durumu tam olarak kavrayamadı. Ancak suçlunun aynı olan bir adamın arabada gözlerinin önünde ayakta dimdik durduğumu görünce o serserin (yani W -----'nin) kaçmaya çalıştığını sandılar (bu şekildeki görüşlerini bildirdiler) ve ben konuda karşılıklı fikir alışverişinde bulunduğundan sonra içkilerinden birer yudum alıp dipçikleriyle beni yere serdiler.

Gittiğimiz yere varmamız uzun sürmedi. Lehime hiçbir şey söyleyemezdi elbette. Asılmak kaçınılmaz yazgımdı. Bu yüzden bunu yarı aptallık, yarı hırçınlıkla kabullendim. Biraz kinik bir yapım olduğundan bir köpeğin tüm duygularına sahiptir. Cellat ise ipi boynuma geçirdi. Üstünde durduğum platform aşağı doğru açıldı.

Darağacında yaşadığım hisleri anlatmak istemiyorum; istesem bunu çok ayrıntılı bir şekilde yapabilecek olmama ve bu konuda doğru dürüst hiçbir şeyin söylenmemiş olmasına karşın. Aslında böyle bir konuda yazmak için asılmak şarttır. Her yazar kendisini deneyimlerle sınırlamalıdır. Mark Anthony bu şekilde sarhoşluk üzerine bir bilimsel inceleme yazmıştır.

Ama ölmediğimi söyleyebilirim. Bedenimin kesilecek nefesi yoktu; ve sol kulağımın altındaki düğümün saymazsak (bir asker düğümü olduğu belliydi) pek bir rahatsızlık hissetmiyordum. Düşmenin boynumdaki etkisine gelince, arabadaki şişman bayın yüzünden tutulmuş boynumun düzelmesini sağlamaktan başka bir etkisi olmadı.

Ancak oldukça geçeri sebeplerden dolayı, kalabalığa girdikleri zahmetin karışlığını vermek için elinden geleni yaptı. Kıvrınmalarının sıradışı olduğu söylendi. Spazmlarını geçmek zor olurdu. Halk "Bir daha!" diye *tempo tuttu*. Birçok beyefendi bayıldı; ve isteri krizine kapılan pek çok hanım evlerine götürüldü. Pin-xit fırsatın istifade edilip oracıkta zikirdiği taşığa dayanarak o takdire sayan "Diri Diri Derisi Yüzülen Marsyas" tablosuna çözüldü.

Halkı yeterince eğlendirdikten sonra, darağacından indirilmemin vaktinin geldiğine karar verildi; -bunun sebeplerinden biri de gerçek suçlunun bu arada tekrar yakalanmış ve tanınmış olmasıydı; ama benim ne yazık ki bundan haberi yoktu.

Bu bana epey sempati duyulmasını sağladı etbette ve, kimse cesedime sahip çıkmadığından, bir kamu mezarına gömülmem emredildi.

Bir süre sonra buraya gömüldüm. Zangoç gitti ve yalnız kaldım. Marston'un "Tatminsiz"inden bir dize-

Ölüm iyi biridir ve evinin kapısı hep açıktır

bana o anda bariz bir yalan gibi göründü.

Tabutunun kapağını darbelere açıp dışarı çıktım. Ortalık korkunç bir şekilde kasvetli ve rutubetliydi. Can sıkıntısına kapıldım. Kendimi eğlendirmek için sırayla dizilmiş çok sayıda tabutun arasında el yordamıyla ilerledim. Kapaklarını teker teker, kırarak açtıktan sonra içlerindeki fanilik üstüne düşüncelece dalarak oyalandım.

"Bu" dedim kendi kendime, şişkin, yuvrak ve yumuşak bir cesede takılıp üstüne düşerken - "bu hiç şüphesiz kelimenin tam anlamıyla mutsuz - talihsiz biriydi. Korkunç yazgısı titreşerek yürülmekti - hayatı bir insan gibi değil, bir fil gibi yaşamaktı - bir gergecan gibi.

"Kilo verme yönündeki çabaları boşa çıkmıştı, dolaşım sistemi de felaket haldeydi, ileri doğru bir adım atarken ne yazık ki iki adım sağa, üç adım sola gidiyordu. Çalışmaları Crabbe'nin şirileriyle sınırlıydı. Topuk üstünde dönmenin harikaları hakkında bir fikri yoktu, olamazdı-Onun için iki kişilik dans soyut bir kavramdı. Asla bir tepenin üstüne çıkmadı. Sivri uçlu bir kilise kulesinden asla bir metropolün görkemlerini seyretmedi. Sıcaklık can düşmanıydı. Yazın en sıcak günlerinde bir köpek gibi yaşadı. Bu yüzden alevlerin ve boğulmanın düşlerini gördü - yükselen dağların - Ossa'nın üstündeki Pelion'un. Solumakta zorlanıyordu - kısacası solumakta zorlanıyordu. Nefesli çalgılar çal-

mayı gereksiz buluyordu. Kendi kendine hareket eden yelpazelerin ve vantilatörlerin mucidiydi. Körtükçü Du Pont'u azarlayıp dururdu ve puro içme girişiminde bulunurken, berbat bir şekilde öldü. Onunki çok ilgimi çeken bir durumdu - içtenlikle anladığım pek çok şey vardı.

"Ama işte," dedim - "işte" - ve sıksa, uzun, tuhaf görüntüsü, nahoş bir şekilde tanıdık gelen birini nefretle tabutundan çekip çıkardım - "işte merhameti kesinlikle hak etmeyen rezil bir herif." Bunu söyledikten sonra, onu daha iyi görebilmek için baş ve işaret parmağımla burundan tutup çekerek, doğrultup oturma pozisyonuna getirdim ve monologumu sürdürürken ona kolumla destek verdim.

"Merhameti," diye tekrar ettim, "hak etmeyen biri. Bir gölgeye kim merhamet duyabilir ki? Hem ölümlülüğün nimetlerinden sonuna dek faydalanmadı mı? O büyük anıtların - kısa kulelerin - paratonerlerin - karakavakların mucidi. 'Tonlar ve Gölgele' üstüne yazdığı incelemeyle ölümsüzeleşti. 'Güneyde, Kemiklerin Üstünderin son baskısını büyük bir beceriyle yayına hazırladı. Genç yaşta üniversiteye gidip pnömatrik üstüne çalıştı. Sonra evine döndü, durmadan çalıştı ve Fransız komosu çaldı. Gaydada ustalaştı. Zamana meydan okuyan Kaptan Barclay ona meydan okuyamazdı. Windham ve Allbreath en sevdiği yazarlardı, - en sevdiği ressam Phiz'di. içine gaz çekerken görkemli bir şekilde öldü - *levique flatu corrumptur*, tpkı Hieronymus'taki *fama pudicitioe* gibi. O kesinlikle bir"-

"Nasil yapabilirsiniz? - Nasıl - yapabilirsiniz?" - diye sözümtü kesti eleştirilerimin hedefi, soluk almaya çalışıp gözü dönmüşçesine çenesindeki sargıyı çekip çıkarırken - "Bay Lacko'breath, nasıl burnumu öyle sıkacak kadar zalim olabilirsiniz? Ağzımı nasıl kapadıklarını görmediniz mi - ve biraz bilginiz varsa - içinde kurtulmam gereken ne kadar çok miktarda nefes olduğunu bilmeniz *gerekiirdi!* Bilmiyorsanız da oturun ve görün. - Benim durumumda ağzım açabilmek büyük bir rahatlık - etrafılla konuşabilmek - sizin gibi, bir centilmenin sözümtü kesmeyecek biriyile iletişime geçebilmek. - Araya girmeler rahatsız edici oluyor ve kesinlikle yasaklanmalıdır - siz de öyle düşünmüyor musunuz? - Yalvarın cevap vermemin, - teker teker konuşalım. - Biraz sonra benim sözlerim bitecek, o zaman siz başlayabilirsiniz. - Bayım, buraya nasıl geldiniz? - N'olur tek kelime etmeyin - ben de bir süredir buradayım - korkunç bir kaza! - Duymuşsunuzdur herhalde - büyük bir felaket! - Pencerenizin altından geçenler - bir süre önce - sizin aktörlük hevesine kapıldığınız sıralar-

da - korkunç bir şey oldu! - İnsanın "nefesini toplaması" deyimini duymuşu zurdur herhalde - dilinizi tutun yudurum size! - Ben bir başkasının nefesini topladım! - Kendiminki hep aşırı miktarda'yı zaten - Blab'la sokağın köşesin de karşılaştım - tek kelime ettirmede - araya bir hece bile sokuşturmادم - bu yüzden sara nöbetine tutuldum - Blab kaçıp gitti - o budalalara lanet olsun! - Beni ölü sanıp buraya getirdiler - iyi iş becerdiler! - Hakkimda söylediyimizin her şeyi duyudum - hepsi yalandı - korkunç! - Şarırcı! - Rezilce! - İğr enç! - Anlaşılmaz! - vesaire - vesaire - vesaire - vesaire -" -----

Böylesine beklenmedik bir konuşmanın bende uyandırdığı hayret tahayyül edilemez. Bu bayın (kısa sürede tanıdım; komşum Windenough'ti) büyük bir talih eseri yakaladığı nefesin benim karmıla konuşurken kaybettığım nefesin aynımsı olduğuna giderek ikna olunca hissettiğim sevinç de. Zaman, mekan ve koşullar bunu tartışmasız doğruluyordu. Ancak Bay W'nin uzun burnunu hemen bırakmadım -en azından karakavakların mucidinin beni açıklamaları boğmayı sürdürdüğü o uzun zaman zarfında.

Bunu yapmanın sebebi başlıca özelliğim olan ihtiyatlılığımdı. Önüme hâlâ, sağ kalmak istiyorsam aşmam gereken ve ancak aşırı gayretle üstesinden gelebileceğim pek çok güçlüğü'nün bulunabileceğini düşünüyordum. Pek çok insanın sahip olduklarının değerini - kendileri için ne kadar değersiz olursa olsun - ne kadar sıkıntı ya da huzursuzluk verici olursa olsun - başkalarına onu elde etmekle ya da kendilerinin onu bırakmaktaki kazançlarıyla ölçtüğünü biliyordum. Bu durum Bay Windenough için de geçerli olamaz mıydı? Şu anda kurtulmak ister gördüğünü o nefesi istediğimi belli edersen, onun para hırsının kurbanı olmaz mıydım? Bu dünyada komşularını bile kazıklamakta tereddüt etmeyecek hergeleler olduğunu ve (bu Epictetus'un sözüdür) insanların kendi derdlerinden kurtulmayı en çok istediği zamanların başkalarını kurtarmaya en az gönüllü oldukları zamanlar olduğunu bir iç çekişiyse anımsadım.

Bunlara benzer düşüncelerden sonra, ki bu arada Bay W'nin burnunu tutmayı sürdürüyordum, bir yanıt vermemin vakti geldiğine karar verdim.

"Canavar!" dedim haksızlığa uğramış birinin derin öfkesiyle, "canavar; çift nefesli budala! - Günahların yüzünden Tanrı tarafından iki nefese sahip olmakla cezalandırılmış sen - sen, benimle eski bir dost gibi sohbet etmeye mi kalkırıyorsun? 'Yatıyorum,' sahiden! Ve 'dilimi tutuyorum,' kesinlikle! -Tek nefesli bir centilmen için aslında hoş olan bir sohbet - seni hak etmiş olduğun bu felaketten kurtarabileceksen - senden sıkıntı veren solunununun fazla-

larımı alabileceksen."

Brutus gibi durup cevap bekledim - Bay Windenough da bir kasırğa gibi bu cevabı vermeye girişti. İtirazlar ve özlürler peşe peşe geldi. Razi olmayacağı ve benim sonuna dek istifa edemeyeceğim hiçbir koşul yoktu.

On hazırlıkları tamamladıktan sonra tanışım bana nefesimi verdi; ben de (iyice incedikten sonra) ona bir makbuz verdim.

Böylesine soyut bir işleme bu kadar üstünkörü değinmem yüzünden pek çok kişi tarafından suçlanacağımı biliyordum. Fiziksel felsefenin son derece ilginç bir dalına yeni bilgiler katabilecek bir olayı -ki bu gerçekten de doğru-daha ayrıntılarıyla anlatmam gerektiği düşünülebilir.

Ne yazık ki, bütün bunlara yanıt veremeyeceğim. Sadece bir ipucu vermeme iznim var. *Bazı son derece nazık* -ama bu meseleden olabildiğince az bahsetmem daha iyi- tekrar ediyorum, *son derece nazık* koşullar şeytanca öfkesini üstüme çekmeyi şu anda hiç mi hiç istemediğim üçüncü bir şahsın çıkarlılarıyla yakından ilgiliydi.

Bu gerekli işlemi tamamladıktan sonra o mezarlığın zindanından kurtulduk. Canlanmış seslerimizin birleşik gücü kısa sürede yeterince duyulur olmuştu. Scissor, Whig'in editörü, "yeraltından gelen seslerin doğası ve kökeni" üstüne bir inceleme'yi tekrar yayımladı. Bir demokrat gazetesinin sütunlarından bir yanıt - cevap - yalanlama - ve gerekçelendirme geldi. Bay Windenough'la benim ortaya çıkışımız iki tarafın da açıkça haksız olduğunu ancak mezar odası açıldktan sonra kanıtladı.

Her zaman olaylı geçen bir hayatın bazı çok tuhaf kesitlerine ilişkin bu ayrıntıların aktarmayı, okurum dikkatini göremeyen, hissedilemeyen ve tamamen anlamılamayan o felaketlere karşı kişiyi her zaman, mutlak bir şekilde koruyan o karışık felsefenin meziyetlerine tekrar çekmeden sonra erdiremem. Eski İbraniler bu bilgelik'in ışığında, cennetin kapılarının "Amin!" sözcüğünü, sağlam ciğerler ve mutlak bir kendine güvenle haykırkan günahkar veya ermişe mutlaka açılacağına inanır. Atına'yı büyük bir veba salgını kasıp kavurduğunda ve hiçbir şekilde ölüme geçilemediğinde Epimenides, Laertius'un bu filozofa ilişkin ikinci kitabında anlattığı gibi, "uygun Tanrı'ya" bir tapınak ve mabet inşa edilmesini bu bilgelik'in ışığında tavsiye etmişti.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Randevu (Vizyoner)

Orada beni bekle! O yankılı vadide
Mutlaka buluşacağım seninle.
(Chichester Piskoposu Henry King'in karşınm ölümü üstüne
yazdığı ağıt.)

Talihsiz ve gizemli adam! - Sen ki kendi hayal gücünün parlaklığıyla afaladın, gençliğinin alevleri arasında düştün! Hayalimde seni tekrar görüyorum! Bir kez daha öntimde duruyor siluetin! - Olduğum - ah olduğum gibi değil - soğuk vadide ve gölgelerin arasında değil - *olman gerektiği* gibi - o bulanık hayaller şehrinde, kendi Venedik'inde (o ki yıldızların seçgili cennetidir denizdeki, ve Rönesans tarzı sarayların pencereleri aşağı, denizin sessiz sularına derin ve acı bir ifadeyle bakar) muhteşem, derin düşüncelerle bir ömrü harcarken. Evet! Tekrarlıyorum - *olman gerektiği* gibi. Bu dünyadan başka dünyalar da var şüphesiz - çoğunluğum düşüncelerinden başka düşünceler - sofistin spekülasyonlarından başka spekülasyonlar. Senin davranışlarını kim sorgulayacak peki? Kim vizyonlar içinde geçen saatlerinden dolayı suçlayacak seni, ya da aslında senin sonsuz enerjinin taşkınları olan o uğraşları kim yaşamın harcanması olarak kötüleyecek?

Bahsettiğim kişiyle üçüncü ya da dördüncü kez Venedik'te, *Ponte di Sospiri* adlı kapalı, kemerli geçitte buluştum. O buluşmanın ayrıntılarını iyi anımsamıyorum. Yine de -ah! Nasıl unutulabilirim ki!- derin gece yarısını, iç Çekişler Köprüsü'nü, kadın güzelliğini ve dar kanal boyunca gidip gelen Aşk Ruh'u'nu anmıyorum.

Son derece kasvetli bir geceydi. Piazz'a'daki büyük saat İtalyan akşamın beşinci saatini ilan ediyordu. Çan Kulesi Meydam sessiz ve boştu. Eski Dük Sa-

Bütün Hikayeleri

ray'ndaki ışıklar hızla söniyordu. Piazzeta'dan Büyük Kanal yoluyla evime dönüyordum. Ama gondolüm San Marco kanalının ağzının ötüne yaklaşırken iç taraflarımdan gelen yabancı, isterik, uzun bir kadın çığlığı gecenin sessizliğini bozdu. Sesten irkilererek ayağa fırladım: Gondolcumunsa tek küreği elinden kaydı ve küreke zifiri karanlıkta gözden kayboldu. Bu yüzden kendimizi büyük kanaldan küçüğe doğru giden akıntıya bırakmak zorunda kaldık. İç Çekişler Köprüsü'ne doğru yavaşça, dev ve sivri tüylü bir kondor gibi sürtüklenirken, Dük Saray'ının pencerelerinde ve merdivenlerinde bir anda yanan bin meşale bütün o koyu karanlığı morumsu ve doğaüstü bir güne dönüştürdü.

Annesinin kolları arasından kayan bir çocuk görkemli binanın üst kat penceresinden derin ve loş bir kanala düşmüştü. Sakin sular kurbanımı usulca yutuvermişti; ve her ne kadar görüntüdeki tek gondol benimki olsa da, birçok gürbüz yüzücü şimdiden suya dalmış yüzeyde boşu boşuna o hazineyi aramaktaydı. Ama heyhat! O şimdi ancak dipsizliğin içinde bulunabilirdi. Sarayın girişindeki siyah mermerden geniş kaldırım taşlarının üstünde, suyun birkaç basamak yukarısında, o sırada gören kimsenin asla unutamayacağı bir figür durmaktaydı. Marchesa Aphrodite'ti bu - Venedik'teki herkesin hayran olduğu - neşelinin neşelisi - herkesin güzel olduğu bir yerdeki en hoş kadın - ama yine de yaşlı ve garip Menton'in karısı ve şimdi çamurlu suların derinliklerinde, onun tatlı okşamalarını acı acı düşünen ve minik yaşamını ona seslenme çabalarıyla tüketen o güzel çocuğun, ilk ve tek çocuğunun annesi.

Tek başına duruyordu. Küçük, çıplak ve gümüş gibi beyaz ayaklan altındaki mermerin kara aynasında parlıyordu. Balo için yapılmış ve henüz tamamen çözülmemiş olan saçları klasik bir güzelliğe sahip başının etrafında terü-taze bir sümbülünkine benzeyen buklelerle, bir elmas sağanacağının arasında kıvrım kıvrım toplanmıştı. Zarif bedenini neredeyse yalnızca kar beyazı, tülbent gibi bir elbise örtüyordu. Ama yaz ortası ve gece yarısı havası sıcak, ağır, durgundu ve o heykel gibi formun hareketleri üstünden Niobe'nin¹⁹ üstündeki ağır mermer gibi sarkan, o adeta buğudan elbisenin kıvrımlarını bile kıpırdatmıyordu. Ancak -ne tuhaf!- iri, ışıltılı gözleri aşağı, en parlak umudunun gömülü yattığı o mezara değil - gok daha farklı bir tarafa dönüktü! Eski Cumhuriyet'in haphişesinin tüm Venedik'teki en görkemli bina olduğunu düşünürüm - ama bu bayan tek çocuğu aşağıda boğulurken ona nasıl böylesine sabit gözlerle bakabiliyordu? O karanlık, kasvetli yer yatak odasının penceresinin tam karşısında yer alıyordu - gölgelerinde - mimarisinde - sarmaşık kap-

lı ve muhteşem pervazlarında - Marchesa di Montini'nin daha önce bin kez görmemiş olduğu ne olabilir? Şaçma! - Böyle bir zamanda gözün, çatlak bir ayna gibi, kederinin görüntülerini bütyüldü onu yanı başında olduğu halde sayısız uzak yerde aradığını kim anımsamaz ki?

Marchesa'nın birkaç basamak üstünde ve su kapısının kemerinin altında, tamamen giyinmiş halde, bir satırı andıran Mentoni durmaktaydı. Bazen gitarını tıngırdatıyor, arada sırada çocuğunun bulunması için talimatlar verirken ölüme karşı *kayıtsız* gibi görünüyordu. Ben şahsen sersemlemiş ve dehşetten donakalmış haldeydim ve çığlığı ilk duyduğumda geçtiğim dik durumu koruyor, kırmıldaymıyordum. Bembeyaz kesilmiş yüzüm ve kaskatı uzuvlarımla, aralarından o cenaze gondoluya geçerken heyecan içindeki bu insanlar için hayaletsi ve meşum bir görüntü teşkil etmiş olmalıyım.

Bütün çabalar boşa çıktı. Aramaya katılanların en enerjilerinden pek çoğu çabalarını azaltıyor, kasvetli bir kedere yenik düşüyordu. Çocuk için pek az umut varmış gibi görünüyordu; (çocuğun durumu anneninkinden ne kadar çok ümitsizdi!) ama şimdi, daha önce Eski Cumhuriyet hapishanesinin bir bölümünü oluşturan ve Marchesa'nın kafesli penceresinin önünde o karanlık yerin içinden, pelerine sarılmış biri ışığın altına çıktı, baş döndürücü yüksekliğin kenarında bir an durduktan sonra kanala daldı. Bir an sonraysa kollarında hâlâ yaşayan, nefes alan çocukla mermer kaldırım taşlarının üstünde, Marchesa'nın yanında duruyordu. Su çekip ağırlaşmış olan pelerini çözülüp ayaklarının dibine düşünce, hayretler içinde bakan seçiciler ortaya o zamanlar Avrupa'nın büyük kısmında meşhur olan bir delikanlının zarif figürünün çıktığını gördüler.

Kurtarıcı tek kelime etmedi. Ama Marchesa! Şimdi çocuğunu alacak - bağrına basacak - minik gövdesine tutunup okşamalara geçecek. Heyhat! Onu yabancından *bir başkasının* kolları alıyor - onu *bir başkasının* kolları usulca uzaklara, saraya götürüyor! Ve Marchesa! Dudağı - güzel dudağı titriyor: Gözlerinde yaşlar birikiyor - Pliny'nin kenger otu gibi "yumuşak ve neredeyse sıvı" olan gözlerinde. Eve! O gözlerde yaşlar birikiyor - ve bakın! Kadın ruhuyla birlikte tepeden tırnağa titriyor ve heykel canlanmaya başlıyor! O mermer çehrenin solukluğuna, mermer göğüslerin dolgunluğuna, mermer ayakların kususuzluğuna birden kontrol edilemez, kızıl bir dalganın yayıldığını görüyoruz. Zarif bedeni hafifçe titriyor, Napoli'de hafif bir esintinin salladığı, çimenterlerin arasındaki parlak, beyaz zambaklar gibi.

O kadın *neden* kızsarın! Bunun yanıtı yok - bir anne kalbinin telaşı ve dehşetyle *yatak* odasından çıkarırken minik ayaklarına terliklerini giymeyi ihmal etmiş, o elbiseyi de Venedikli sırta, ait olduğu yere geçirmeyi tamamen unutmamış olması dışında. Böyle kızsarmanın başka ne sebebi olabilir? - O vahşi, çekici bakışlarının? O hızla inip kalkan göğüsteki sıradaşı telaşın? - O titreyen elin ihtilacı baskısı mı? - O el ki, Mentoni saraya girerken kazayla yabancının eline dokundu. Bayanın ona aceleyle vade ederken söylediği o anlamsız sözlerin alçak - tuhaf bir şekilde alçak tonunun sebebi ne olabilir? "Sen kazandın-" dedi, veya suların minci tıstı beni yanlıttı - "sen kazandın - gündoğumun-dan bir saat sonra - buluşacağız - öyle olsun!"

Kargaşa dindi, sarayın içindeki ışıklar söndü ve şimdi tanıdığım yabancı, kaldırım taşlarının üstünde tek başına durdu. Anlaşılmaz bir heyecana titriyor ve etrafına bakıp bir gondol arıyordu. Ona en azından benimkini sunmalıydı. Bu nezaketimi kabul etti. Su kapısından bir kürek temin ettikten sonra birlikte evine gittik. Yolda kendisini hızla topladı ve daha önceki tanışıklığımızdan büyük bir sıcaklıkla bahsetti.

Bazı konularda ayrıntıcı olmayı severim. Yabancının vücudu -ondan böyle bahsedeyim, çünkü dünya için hâlâ bir yabancıydı- yabancının vücudu bu kollarından biri. Boy olarak uzundan çok kısa saraylı: Ancak bazı yoğun tutku anlarında bedeni irileşiyor, bu iddiaı yalanlıyordu. Gövdesinin hafif, neredeyse ince simetrisi, daha tehlikeli durumlarda çabasıza sergilediği bilinen o Her-kül gücünden çok iç Çekişler Köprüsü'nde sergilediği ani eyleme hazırlığı vaat ediyordu. Bir tanının ağzı ve çenesiyle - benzersiz, vahşi, iri, berrak, gölgeleri saf eladan yoğun ve parlak bir siyaha kadar değişen gözlerle - ve gir, kıvrıkcı siyah saçlarla, altlarında ara sıra ışıl ışıl, fildişi gibi parlıyan çok geniş alnyıla - yüz hatları, belki de İmparator Commodus'un mermerden olanları dışında görüldüklerinin en klasik anlamda muntazam olanıydı. Yine de çehresi bütün insanların yaşamlarının bir döneminde gördüğü ve bir daha da görmediği simalardı. Hafızaya yerleşecek özel - yerleşik bir ifadesi yoktu. Görülüp hemen arımdan unutulup bir çehreydi - ama belirsiz ve hiç bitmeyen bir anımsama hissini uyandıran bir unutuştı bu. Her ani tutkunun ruhunun herhangi bir vakitte belirgin imgesini o yüzün aynasına düşürmemesinden de dedildi bu - o aynada, ayna benzerinde tutku kaybolunca hiçbir izin kalmamasından.

Maceralı gecemizin sonunda ayrılırken benden, ısrarcı olduğunu düşündüğüm bir tavırla, onu ertesi sabahın çok erken bir saatinde ziyaret etmemi istedi. Bu yüzden gündüğümünden hemen sonra, Rialto civarında, Büyük Kana'nın suları üstünde yükselen o kasvetli ama fantastik görkeme sahip yapıların biri olan Palazzo'na gittim. Geniş, yankavli, mozaiikli bir merdivenden çıkartılıp benzersiz ihtişamı açık kapıdan gerçek bir parlıtlaya taşan, beni hazdan körelten, başımı döndüren bir daireye götürüldüm.

Tanışımın zengin olduğunu biliyordum. Servetinin öyle çok olduğu söyleyiyordu ki, bunun gülmünç bir abartı olduğunu iddia ettiğim zamanlar bile olmuştuydu. Ama çevreme bakarken Avrupa'daki herhangi birinin servetinin gücünü ni etrafımda yanan ve parıldayan, şahane görkemi karşılamaya yetebileceğini sanmıyordum.

Dediğim gibi, güneş yükselmişti, ama oda hâlâ ışıl ışıl aydınlatılıyordu. Bundan ve arkadaşımın yüzündeki bitkin ifadeden bir önceki gece hiç uyumamış olduğu sonucuna varıyorum. Dairenin mimarisindeki ve süslemelerindeki açık hedefin göz kamaştırmak ve şoke etmek olduğu şüphesiz. Teknik açıdan uyum olarak adlandırılan şeye ya da ulusal niteliklere *dekorasyonda* çok az önem verilmişti. Nesneden nesneye bakarken insanın gözü hiçbirine takılmıyordu - ne Yunan ressamların *grotesklerine*, ne İtalya'nın en iyi döneminden heykellere, ne de eğitimsiz Mısırlıların dev oymalarına. Odanın her yerindeki şatafatlı perdeler kaynağı belirsiz, hafif, melankolik bir müziğin titreşimleriyle sallanıyordu. Tuhaf, kıvrımlı tütsülerden yükselen karmaşık ve birbirine zıt, hoş kokular zürmüt yeşili ve menekşe rengi, titreşen, onayayan sayısız alevle birleşip duylulara akın ediyordu. Yeni doğan güneşin ışınları her biri açık kırmızı tek bir cam tabakasından oluşan pencerelerden girip her şeyi aydınlatıyordu. Doğal görkemli ışıkları kornişlerinden erimiş gülmüş şelaleleri gibi akan perdelere sağa sola bin bir aksile yansıyarak, en sonunda yer yer yapay ışıkla karşıtı ve parlak, duru görüntümlü, kızıl altın rengi bir halının üstünde donuk yğınlar halinde ağnarak uzandı.

"HA! HA! HA! - HA! HA! HA!" - diye güldü ev sahibi, ben odaya girince bir koltuğu gösterip oturmama işaret ederek ve bir kanepeye uzanarak. "Görürüm ki," dedi, böylesine tuhaf bir karşılanmanın faiencece'ne hemen alışmadığımı görerek - "Görürüm ki dairem sizi şaşkına çevirdi - heykellerim - tabloların - mimari ve döşemecilikteki orijinal tasarımı - sarhoş olduğun, değil mi? Görkemimden? Ama lütfen beni başlaştayın, (burada alçalan sesini sı-

caklık bürdü) zalim hakkahamı başlaştayın. Öyle şaşkın görünüyorsunuz ki. Hem bazı şeyler öyle komiktir ki insan ya gülmeli, ya da ölmelidir. Ölerək gülmek görkemli ölümlemin en görkemlisi olsa gerek! Sor Thomas More -mükemmel bir adamdı Sor Thomas More- Sör Thomas More gülerək öldü, anımsarınız. Ravisius Textor'un *Absürdülükhr*'inde de hayatları aynı muhteşem şekilde son bulan karakterlerin uzun bir listesi vardır. Ama biliyor musunuz," dedi kendisini düşüncelere kapıtararak, "Sparta'da (şimdiki Palaeochori'de), Sparta'da, hisarın batısında, ayırt etmesi güç bir yıkıntılar kaosunun ortasında bir tür *socle* vardır ve üstündeki ΔΑΣΜ yazısı hâlâ okunabilmektedir. ΓΕΔΑΣΜΑ'nın parçası oldukları şüphesizdir. Sparta'da binlerce farklı tanırya adanmış binlerce tapnak ve mabet vardı. Diğerleri yıkılmışken Kahkaha sunağının ayakta kalmış olması ne tuhaf! Ama şu andaki durumda," diye devam etti, sesini ve tavırını tuhaf bir şekilde değiştirerek, "sizle eğlenmeye hakkım yok. Şaşırmakta halksınız. Avrupa bunun kadar, küçük, muhteşem, özel odam kadar güzel bir şey üretemez. Diğer odaların kesinlikle buna benzemez; yavan modanın abartılmış halleridirler o kadar. *Bu* modadan daha iyi, değil mi? Ama bunun görülmeli bile öfkelenirmeye yeter - bana ancak babalarından kalma tüm mirası harçayarak sahip olabilecek kişileri. Ancak böyle bir küstahlığa karşı tedbirimi aldım. Benimle *uşağının* dışında, tek bir istisna haricinde, gördüğünüz şekilde döşendiğinden beri bu görkemli dairenin gizemlerinin içine ayak basmasına izin verilen tek insan sizsiniz!"

Başımı eğip anladığımı belirttim; çünkü görkemim, hoş kokuların ve müziğin yoğunluğu, beklemedik hitap tarzı ve tavırlarıyla da birleşince, takdirimi bir iftitafa dönüştürebilecek bir şekilde ifade etmekte alıkoyuyordu beni.

"Burada," diye devam etti, kalkıp koluna girerek ve dairenin içinde gezinerek, "burada Yunanlıların Cimabouellere ve Cimabouellilerin gününüzde dek ressamlarının tabloları var. Gördüğünüz gibi çoğu sanatsal bir zevk anlayışına bağlı kalmıyordandı. Ancak hepsi de böyle bir odaya uygun resimler. Burada adı bilinmeyen dahilerin bazı başyapıtları da var - burada zamanlarında ünlenmiş, akademisyenlerin keskin zekasının sessizliğe ve bana terk ettiği insanların bitmiş tasıkları var. Ne düşünüyorsunuz," dedi, konuşurken ansızın bana dönerək - "Bu Madonna della Pietà hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Bu Guido'nun!" dedim mızacımın tüm heyecanıyla, çünkü tistin güzelliğini dikkatle incelemekteydim. "Bu Guido'nun! - Bunu nasıl ele geçirebildiniz? - Ventus heykel için neyse bu da hiç tartışmasız resim için odur."

E. A. Poe

"Ha!" dedi düşünceci bir sesle, "Venüs mü - güzel Venüs mü? - Medicini Venüs mü? Mimik kafalı ve saçlı yaldızlı Venüs mü? Sol kolun bir kısmı ve sağ kolun tamamı (burada sesi öyle alçaldı ki, güç duyulur oldu) restorasyon. Bence o sağ kolun işvesinde tüm yapmacıklıkların özü yatıyor. *Bana Canova'yı verin! Apollo'yu da!* - Bu bir kopya - buna şüphe yok - Apollo'nun övünge ilhamını göremeyen, kör bir aptalım ben! Antonius'u yeğlemekten - yardım edin bana, Antonius'u yeğlemekten kendimi alamıyorum. Heykeltıraşın heykelini mermer bloğunun içinde bulunduğunu söyleyen Socrates değil miydi? O halde Michelangelo'nun şu beyti kesinlikle orijinal değil-

Non ha Fottimo artista alcun concetto Che
un mammo solo in se non circonscriva.

Gerçek centilmenlerin tavrında, bu farkın nerede olduğunu bir çırpıda tam olarak belirleyemsek de, bayağılık taşıyandan farklı bir yön olduğumun her zaman ayırıcında olduğumuz söylenegelmıştır veya söylenmelidir. Bu sözün içeriğini tanışımın tavırlarına tüm gücüyle uygularken, o olaylı sabahta ahlaki mizacına ve karakterine daha da uygun olduğumu hissettim. Onun temelde diğer bütün insanlardan ayırıcı görünen o ruh tıhaflığını da en iyi şekilde - Persepolis'in tapnaklarının kornişlerindeki maskelerin gözlemlerinden kıvrılarak dışarı çıkan engerekleri andıran - en küçük eylemine bile etki eden - boş vakitlerini elinden alan - onun mutluluk patlamalarıyla iyice karmaşıklaşan yoğun ve sürekli bir düşünce *alışkanlığı* olarak tanımlayabilirim.

Ancak önemsiz konuları çabuk çabuk, uzun uzadıya açıklaqların kullandığı iç içe geçmiş şakacı ve ağırbaşlı tondaki belli bir telaş havasını - eylemlerindeki ve konuşmasındaki sinirli bir aşırı tatlı dillilik halini - bana hep anlaşılmaz gelen ve bazen de endişelendiren huzursuz, heyecanlı tavırlarını ister istemez fark ediyordum. Ayrıca sık sık belli ki başını unuttuğu bir cümlemin ortasında durup büyük bir dikkatle, ya bir ziyaretçinin geldiği beklentisiyle ya da hayali seslere kulak kabartıyordu.

Bu hayallerin ya da zahiri dalgalık duraksamalarının birinde, yanımdaki bir kanepenin üstünde duran, şair ve bilgün Politian'ın güzel trajedisi "Orfeo"nun (ilk yerli İtalyan trajedisi) bir sayfasını çevirirken kurşunkalemle altı çizili bir pasaja rastladım. Üçüncü perdenin sonlarında yer alan bir pasajdı bu - son derece heyecanlandırıcı bir pasajdı - saf değil lekeli bile olsa, hiçbir erkeğin yepyeni bir hissini heyecanını hissetmeden - hiçbir kadının iç geçirmeden okuyamayacağı bir pasajdı. Bütün sayfa taze gözyaşı lekeleriyle doluydu ve karşı say-

fada aşağıdaki İngilizce dizeler vardı. Bunlar tanışımın karakterine öyle ters düşen bir yazıyla yazılmıştı ki, onun tarafından yazıldığını anlamakta zorlandım.

Sen benim için her şeydin, aşkım,
Ruhum yanardı özlemle-Sen
denizde yeşil bir adaydın, aşkım,
Bir mabet ve bir çeşme,
Peri meyveleri ve çiçekler bezele;
Ve tüm çiçekler benimdi.

Ah, uzun sürmeyecek kadar güzel rüya;
Ah, yıldızlı Umud

Karamak için doğmuş!
Gelecekte bir ses haykırsa da
"İleri!" diye - geçmişin (o loş, derin kanyonun!) üstünde
Ruhum tereddütle uzanıyor,
Dilsiz, hareketsiz, donakalmış halde!

Çünkü heyhat! Heyhat! tükendi.
Benim için yaşamın ışığı,
"Bitti - bitti - bitti," (Boyle
diyor yaşlı denizin sesi
Kryadaki kumlara,)

Yıldırım yiyen ağaç gonca vermez bir daha,
Vurulmuş kartal süzülmez gökyüzünde asla!

Şimdi bütün saatlerim translarla geçiyor;
Bütün gece düşlerimde Kara
gözlerin bakıyor, Ve adımların
parlıyor,
Semavi danslarla,
İtalyan deresinin yanında.

Yazıklar olsun! O lanetli zamana
Seni büyük dalganın üstüne koydukları,
Aşkın çekip aldıkları (ünvanlı yaşa ve suçta,
Ve uğursuz bir yastığa-
Benden aldılar seni, benden ve sili diyarımızdan,
Gümüşi söğüt ağlıyor orada!

Bu dizelerin İngilizce yazılmış olması -yazarın bildiğini sanmadığım bir dildi bu- beni pek şaşırtmadı. Başarılarının ve onları gözlerden gizlemekten aldığı tuhaf hazın çok iyi bilincinde olduğundan böyle bir keşif beni hayrete düşüremezdi. Ama şirin yazıldığı yer, itiraf etmeliyim ki, beni epey şaşırttı. Orijinal olarak *Londra'da* yazıldığı belirtilmiş, sonra bunun üstü karalamıştı - ancak dikkatli bir gözün okumasını engelleyecek kadar değil. Söylediğim gibi, bu beni epey şaşırttı; çünkü arkadaşımla yaptığım bu önceki bir konuşmada Londra'da herhangi bir zamanda Marchesa di Mentoni'yle (kendisi evliliğinden birkaç sene önce bu şehirde oturmuştu) tanışıp tanışmadığımı özellikle sorduğumu çok iyi anımsıyorum; ve yanılıyorsam bana verdiği cevaptan Büyük Britanya'nın başkentine hiç ayak basmadığımı anlamıştım. Burada bahsettiğim kişinin *İngiltere'de* yalnızca doğmakla kalmayıp, eğitimi de orada gördüğünü birden fazla kişiden işittiğimi de belirteyim (ihtimal dışı bu kadar yön içeren bir habere inanmadım elbette).

"Bir tablo var ki," dedi, benim trajediyi fark etmiş olduğumu anlamadan - "bir tablo var ki onu henüz görmediniz." Ve bir örtüyle çekerek Marchesa Aphrodite'in tam boy bir portresini gözler önüne serdi.

İnsan sanatı onun insanüstü güzelliğini ancak bu kadar betimleyebilirdi. Bir önceki gece Duk Sarayı'nın merdivenlerinde, ölüme durumu olan o göksel figür tekrar karşımdaydı. Ama gülümsemeye işli ışıl aydınlanmış yüzünde yine de güzellerin kursusuzluğunun ayrılmaz bir parçası olan (anlaşılabilir bir anormallik) bir melankoli gizliydi yer yer. Sağ kolu göğsünün üstünde kıvrılmıştı. Sol koluyla aşağıya, tuhaf şekilli bir vazoya işaret ediyordu. Tek bir küçük peri ayağı yere ancak dokunuyordu. Güzelliğini çevreler ve yüceltir gibi görünen parlak bir atmosferde hayal edilebilecek en narininden bir çift kanat havada belli belirsiz seçilmekteydi. Bakışımı tablodan arkadaşşıma çevirdim ve Chapman'ın *Bussy D'Ambois*'ün enerjik sözleri içgüdüsel olarak dudaklarımda titreyti:

"Ayakta duruyor
Orada bir Latin heykeli gibi! Ayakta duracak
Memere dönüştürene dek ölü kendisini!"

"Gelin!" dedi en sonunda, üstünde fantastik lekeli kadehler ve portrenin ölümlüğünün aynısı, Johannisbergerle dolu olduğunu düşündüğümü iki sıradsı

büyük Etrüsk vazosunun durduğu bol emayeli, som gümüşten bir masaya dökerek. "Gelin!" dedi birden, "içelim! Vakit erken - ama içelim. *Gerçekten* de erken," diye devam etti düşünceli bir şekilde, ağır altın çekiçli bir melaike daireyi gündeğumundan sonraki ilk saatle çınlatırken. - "*Gerçekten* de erken, ama ne önemi var ki? İçelim! Bu çiğ ışıklı lambaların ve tütsülüklerin bastırılma can attığı şu vakur güneşi selamlayalım!" Ve, benimle kadeh kaldırdıktan sonra, birkaç kadeh şarabı daha arka arkaya cubacak içti.

"Düşlemek," diye devam etti, tütsülüklerden birini kaldırıp yoğun ışığıyla o muhteşem vazolardan birini aydınlatırken — bağılantızsız konuşmasının tonunu tekrar benimseyerek - "düşlemek hayatımın uğraşı oldu. Bu yüzden gördüğünüz gibi kendime bir düşler çardağı yaptım. Venedik'in göbeğinde daha iyisini yapabilir miydim? Evet, etrafınızda karmakarışık mimari süslemeler görüyorsunuz. Tufan öncesi motifleri lonya'nın iffetine ters düşüyor ve Mısır'ın sfenksleri altın halıların üstünde uzanıyor. Ama bu etki yalnızca türkekler için bağdaşmazlık içeriyor. Yerlere ve özellikle de mekanlara uygunluk insanlığın görmek üstüne düşünmekten ödününü kopmasın sebep olan umacıdır. Ben bir zamanlar bir dekoratördüm: Ama o delilik yüceltisi ruhuma kara bir tabut üstüyle örttü. Şimdi bütün bunlar hedefime daha uygun. Bu arabesk tütsülere gibi, ruhum da alevler içinde kıvrılıyor ve bu sahnenin deliryumu beni şimdi hızla gitmekte olduğum o gerçek düşler diyarının daha çilgınca vizyonlarına hazırlıyor." Burada birden duraksadı, başını göğsüne eğdi ve duyamadığım bir sesi dinler gördü. En sonunda doğrularak yukarı baktı ve ağzından Chichester Piskoposuna'nun dizeleri döküldü:-

"Orada beni bekle! O yankılı vadide
Mutlaka buluşacağım senle."

Ardından şarabın üstündeki etkisini itiraf ederek bir kanepeye boyulu boyuna uzandı.

Şimdi merdivenden gelen hızlı ayak sesleri duyuluyordu ve bunu kapının gürültüsü çalınması izledi. Tam ikinci bir kargaşa beklerken Mentoni'nin evinden bir uşak odaya daldı ve duygu yoğunluğundan dolayı boğuk çıkan titreşim bir sesle, şu tutarsız sözleri söyledi: "Hanımım! - Hanımım! - Zehirlendi! - Zehirlendi! Ah güzel - ah güzel Aphrodite!"

Şaşkınlıkla kanepeye koşup uyuyan adamı uyandırmaya çalıştım. Ama

uzuvları kaskatıydı - dudakları mosmordu - az önce ışiltular saçan gözleri ölüme mıhlanmıştı. Sendeleyerek masaya doğru geriledim - elim atlık ve karar-mış bir kadehe değdi - ve korkunç gerçek ruhumda bir anda, bir şimşek gibi aktı.

Sessizlik Bir Masal: (Siope)

Εὐδοσιὺν δ' ὄρεσσιν κορφαί τε καὶ φαραγγεῖς
Προοῦντες τε καὶ χαράδραι
ALCMAN. [60 (10), 646.]

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Dağın zirveleri uyuyor, vadiler, sarp kayalıklar ve mağaralar sessiz.

"Dinle beni," dedi İblis, elini başının üstüne koyarak. "Bahsettiğim bölge Libya'daki, Zaire Nehri'nin kıyısındaki kasvetli bir bölgedir. Ve artık orada ne sessizlik var, ne de sükûnet.

"Nehrin suları hastalıklı bir safran rengine; denize doğru akıyor, güneşin kızıl gözünün altında çalkantılı ve çırpıntılı hareketlerle nabız gibi atıp duruyorlar. Çünkü nehrin balçıklı yatağının her iki yanında miller boyunca solgun bir dev nilüferler çölü uzanıyor. O ıssızlıkta birbirlerine iç geçirip, uzun ve solgun boyunlarını göğe uzatıyor ve başlarını hiç durmadan öne arkaya sallıyorlar. Ve aralarından yeraltı sularının akışını andıran bir mırıltı yükseliyor. Ve birbirlerine iç geçiriyorlar.

"Ama dünyaların bir sınırı var -bu sınırı karanlık, korkunç, ulu bir orman teşkil ediyor. Orada, tıpkı Hebrides'in etrafındaki dalgalara gibi, çalılar sürekli huzursuz ediliyor. Ama gökyüzünde hiç rüzgar yok. Ve tarih öncesinden kalma dev ağaçlar güçlü çatırtılarla durmadan sağa sola sallanıp duruyor. Ve yüksek tepelerinden birer birer ölümsüz çiyeler düşüyor. Ve diplerinde garip, zehirli çiçekler huzursuz uykularında kıvrılarak uzanıyor. Ve yukarda gri bulutlar büyük bir hışırtıyla sonsuza dek batıya gidiyor, ta ki birikip ufkun ateşli duvarı üzerinden bir şelale halinde dökülene dek. Ama gökyüzünde hiç rüzgar yok. Ve Zaire Nehri'nin kıyılarında ne sessizlik var, ne de sükûnet.

"Geceydi ve yağmur yağıyordu; ve düşerken yağmurdu, ama düştükten sonra kandı. Ve bataklıkta, iri nilüferlerin arasında duruyordum ve yağmur üstüne yağıyor -ve nilüferler yalnızlıklarının ağbaşlılığı içinde birbirlerine iç geçiriyordu.

"Ve birden ay ince, soluk sisin arasında yükseldi. Rengi kızıldı. Ve gözlerim nehrin kıyısında duran, ay ışığı tarafından aydınlatılan iri, gri bir kaya parçasını seçti. Ve kaya gri, soluk ve ıyıydı. -Ve kaya griydi. On tarafına bir takım harfler kazanmıştı; nilüferlerin bataklığının içinde yürüdüm, ta ki nehir kıyısına o yazıyı okuyacak kadar yaklaşına dek. Ama bilmediğim bir dille yazılmıştı. Ve tam bataklığa geri dönüyordum ki, ay kıpkırmızı kesildi ve dönüp kayaya, yazıya tekrar baktım; -ve orada ISSIZLIK yazıyordu.

"Ve yukarı baktım ve kayanın tepesinde bir adam duruyordu; ve adamın hareketlerini izlemek için nilüferlerin arasına gizlendim. Ve adam uzun boylu ve heybetliydi, üstünde omuzlarından ayaklarına dek eski Roma tarzı bir yün harmanı vardı. Ve vücut şeklini pek uzaktan seçemiyordum - ama yüz hatları bir tanrınkıydı; çünkü gecenin ve sisin ve ayın, çiyin örtüsü yüzünü açığa bırakmıştı. Alın geniş ve düşünceliydi ve çılgin gözleri endişeliydi; ve yanığın-daki birkaç kırışıkta kederin ve bezgınlığın ve insanlığa karşı duyulan tiksinti-nin ve yalnızlığa duyulan özlemin söylediklerini okudum.

"Ve adam kayanın üstüne oturdu, başını eline dayadı ve ıssızlığa baktı. Aşğıdaki huzursuz çallılara ve yukarıdaki uzun, çağlar öncesinden kalma ağaçlara ve daha yukarı, hışırdayan göğe ve kızıl aya baktı. Ve ben nilüferlerin arasında gizlenip adamın hareketlerini izledim. Ve adam yapayalnız halde titredi; -ama gecenin sonu yaklaştı ve adam kayanın üstünde oturdu.

"Ve adam dikkatini gökyüzünden o kasvetli Zaire Nehri'ne ve o sanı, korkunç sulara ve soluk nilüferler sürüsüne çevirdi. Ve adam nilüferlerin iç geçirmelerini ve aralarından yükselen mırıltıyı dinledi. Ve ben saklandığım yerde kalıp adamın hareketlerini izledim. Ve adam yapayalnız halde titredi; -ama gecenin sonu yaklaştı ve adam kayanın üstünde oturdu.

"Sonra bataklığın iç taraflarına çekildim ve nilüferler kıyında yürüdüm ve bataklığın iç kısımlarında yaşayan hipopotamlara seslendim. Ve hipopotamlar beni duydular ve suaygırlarıyla birlikte kayanın dibine geldiler ve ayın altında korku verici, yüksek seslerle gürlerdiler. Ve ben saklandığım yerde kalıp adamın hareketlerini izledim. Ve adam yalnızlıkta titredi; -ama gecenin sonu yaklaştı ve adam kayanın üstünde oturdu.

"Sonra öğeleri kargaşasının lanetiyle lanetledim; ve daha önce rüzgarsız olan gökyüzünde korkunç bir fırtına oluştu. Ve gökyüzü fırtınanın şiddetiyle kurşunleşti - ve yağmur adamın kafasına yağdı - ve nehir taştı - ve nehir çektiği işkeneyle köpük köpük oldu - ve nilüferler yataklarında çığlık attı - ve orman rüzgarının öntünde un ufak oldu - ve gök gürlüldü - ve yıldırım düştü - ve kaya temeline kadar sarıldı. Ve ben saklandığım yerde kalıp adamın hareketlerini izledim. Ve adam yapayalnız halde titredi; -ama gecenin sonu yaklaştı ve adam kayanın üstünde oturdu.

"Sonra öfkelenim ve nehrin ve nilüferleri ve rüzgarı ve ormanı ve gökyüzünü ve gök gürlültüsünü ve nilüferlerin iç geçirmelerini sessizliğin lanetiyle lanetledim. Ve lanetlendiler, ve hareketsiz kaldılar. Ve ay gökte titreyerek yükselmeyi kesti - ve gök gürlültüsü kesildi - ve şimşek çakmaz oldu - ve bulutlar havada hareketsiz asılı kaldı - ve sular eski seviyelerine inip öylece kaldı - ve ağaçlar sallanmayı kesti - ve nilüferler iç geçirmez oldu - ve aralarından mırıltı yükselmez oldu, ve o engin sınırsız çölde hiçbir ses duyulmaz oldu. Ve kayanın üstündeki harflere baktım, değişmişlerdi; -şimdi orada SESSİZLIK yazıyordu.

"Ve adamın yüzüne baktım. Adamın yüzü korku doluydu. Ve hemen başını kaldırdı ve kayanın üstünde durup dinledi. Ama o engin, sınırsız çölde hiç ses yoktu ve kayanın üstünde SESSİZLIK yazıyordu. Ve adam titredi ve başını çevirdi ve kaçıp uzaklara gitti, ve onu bir daha görmedim."

Büyüctülerin kitaplarında ilginç öyküler vardır - Büyüctülerin o demir kaplı, melankolik kitaplarında. Orada Cennet'e ve Dünya'ya ve ulu denize dair muhteşem öyküler vardır - ve denizleri ve yeryüzünü ve yüce göğü yöneten Cinlere dair. Sibellerin değişlerinde de epey bilgi vardır; ve Dodona'nın çevresinde titreşen sönük renkli yapıpraklar eskiden kutsal, kutsal şeyler duymuştur -ama Tanrı şahidimdir ki, mezarın gölgesinde yanı başımda otururken İblis'in anlattığı masal bence hepsinin en güzeliydi! Ve İblis öyküsünü bitirince mezar çukurunun içine düşüp güldü. Ve ben İblis'le birlikte gülemiyordum, ve beni gülemediğim için lanetledi. Ve ezelden beri mezarda yaşayan vaşak oradan çıktı ve İblis'in ayaklarının dibine uzandı ve yüzüne dik dik baktı.

Tarama ve Dzenleme: AYHAN

matrixx2030@hotmail.com

Şiçede Bulunan Not

Qui n'a plus qu'un moment a vivre Na plus rien à
dissimuler - QUINAULT-ATYS¹

Vatanım ve ailem hakkında söyleyecek pek bir şeyim yok. Kötü davranışlar ve uzun yıllar, beni birinden uzaklaştırdı, diğerineyse yabancılaştırdı. Bana miras kalan servet iyi bir eğitim almamı sağladı ve düşünmeye yatkın zihnim sayesinde gençliğimde yaptığım sıkı çalışmaların birikimini yönemsel bir temele oturtmayı başardım. -Bana en çok Alman törecilerinin eserleri haz verdi; onların o zarif deliliğine sakıncalı bir hayranlık duyduğumdan değil, katı düşünce alışkanlıklarım sayesinde onların hatalarını rahatlıkla saptayabildiğim için. Mizacımın kuruluğu yüzünden çok eleştiriyeye uğradım; hayal gücümün noksanlığı bana bir suçmuş gibi yansıtıldı; ve fikirlerimin pyrrhonist doğası bana sürekli kötü bir ün getirdi. Aslında fiziksel felsefeden aldığım yoğun haz bu çağın çok sık rastlanan bir hatasına düşmeme yol açtı -olayları bu bilimin ilkelelerine, en dolaylı yollardan bile olsa, bağlama alışkanlığımdan bahsediyorum. Bütüne bakıldığında, kimse batıl inançların ignes *fatuisi*² tarafından gerçeğin sınırları keskin bölgesinden uzaklaştırılmaya benim kadar az yatkın olamaz. Bunları baştan söylemeyi uygun buldum ki, anlatmam gereken inanılmaz öykü hayal gücünün ölü bir mektup ve bir hiçlikten ibaret olduğu bir zihnin kesin deyişine yerine çok kaba bir hayal gücünün hezeyanları olarak algılanmasın.

Yurtdışında yıllarca yolculuk ettikten sonra 18- yılında zengin ve yoğun nüfuslu Cava Adası'ndaki Batavia limanından Sunda Takımadalarına doğru yola çıktım. Tam anlamıyla bir yolcuydum -bir şeytan gibi peşimi bırakmayan sinirli bir huzursuzluktan başka bir yolculuk sebebi yoktu.

Gemimiz dört yüz tonluk, tahtadan bakırla tutturulmuş ve Bombay'da, Hint

meşesiyle inşa edilmiş güzel bir gemiydi. Lachadive Adaları'ndan yüklenen hidrofil pamuk ve yağ taşıyordu. Gemide bunların yanı sıra Hindistancevizi lifi, hurma suyundan yapılmış şeker, kaymaksız sığır sütü, Hindistancevizi ve birkaç sandık da haşhaş vardı. Yükleme işi beceriksizce yapılmıştı ve gemiden sürekli tangürtler geliyordu.

Çok hafif bir rüzgarla yola çıktık ve Cava'nın doğu kıyısında günlerce bekledik. Rotamızın monotonluğunu hafifleten tek olay güzitiymiş takımdalardan küçük parçalar görmektir.

Bir akşam, küçük vardavelasına yaslanmış bakarken, güneybatıdaki çok tuhaf, tek bir bulutu fark ettim. Hem rengi yüzünden, hem de Batavia'dan ayrıldığı-muzdan beri görülen ilk bulut olduğu için ilgi çekiciydi. Onu dikkate günbatımına dek izledim. Bu vakitte bir anda doğu ve batıya yayıldı, ufku ince bir buhar tabakası halinde kapladı ve alçak bir kumsalın uzun seridi gibi görünmeye başladı. Az sonra bulanık kırmızı bir renkle doğan ay ve denizin tuhaf görünüşü de dikkatimi çekti. Deniz hızla değişiyordu ve su her zamankinden saydamdı. Denizin dibini açık seçik görebilmeye karşın, iskandili çektiğimde derinliğin on beş kulaç olduğunu gördüm. Hava şimdi dayanılmazacak kadar ısınmıştı ve ısıtılan demirden çıkanlara benzeyen sarmal dumanlarla yüklüydü. Gece çoktükçe rüzgar dindi ve ortalığı hayal edilemeyecek kadar yoğun bir dinginlik kapladı. Pupada yanan mumun alevi hiç titemiyordu ve başla işaret parmaklar arasında tutulan bir saç teli en küçük bir hareket belirtisi sergilemiyordu. Kaptan, herhangi bir tehlike belirtisi görmediğinden ve kıyıya doğru sürüklenmekte olduğumuz için, yelkenlerin indirilmesini ve çapanın atılmasını emretti. Nöbetçi konulmadı ve esas olarak Malayalılardan oluşan tayfa güverteye uzandı. Aşağı inerken içimde kötü bir his vardı. Aslında bütün belirtiler beni bir sanyelinin² gelişinden endişelenmeye yöneltiyordu. Kaptana korkularından bahsettim; ama söylediklerimi dikkate almadı ve yanıt vermeye tenezill etmeden yanından ayrıldı. Ancak huzursuzluğum uyumama engel oldu ve gece yarısı civarında güverteye çıktım. -Ayağımı merdivenin en üst basamağına koyarken hızla dönen bir değirmen çarkınınkini andırان yüksek bir uğultuyla irkildim ve bunun ne anlama geldiğini kavrayamadan geminin her tarafının sarsılmaya başladığını fark ettim. Bir an sonra dev, köpüklü bir dalga bizi alabora etti, baştan koca doğru hızla ilerleyerek bütün güverteleri pruvadan pupaya yığdı.

O patlamamın aşırı şiddeti geminin kurtulmasını sağladı, iyice suyla dolmuş

olmasına karşın, direkleri yıkılıp yan tarafına düştüğü olduğundan, bir dakika sonra denizden ağır ağır kalktı ve fırtınanın yoğun baskısı altında bir süre yalpaladıktan sonra nihayet doğruldu.

Beni ölmekten hangi mucizenin kurtardığını bilmek olanaksız. Suyun şokuyla sersemledikten sonra, kendime geldiğimde küçük direğiyle dümenin arasında sıkışmış olduğumu fark ettim. Büyük bir çaba harcarayarak ayağa kalktım ve gözüm kararış bir halde etrafa bakınca önce büyük dalgalardan arasında olduğumuzu düşündüm. Bizi yutmuş olan dağ gibi ve köpüklü okyanusun girdabı hayal edilemeyecek kadar müthişti. Bir süre sonra, tam limandan ayrılmış gemiye binmiş olan yaşlı bir İsveçli'nin sesini işittim. Ona tüm gücümle seslendim ve en sonunda sendeleyerek kıç tarafına geldi. Az sonra bizden başka kurtulan olmadığını fark ettik. Güverte de bulunan bizim dışımızdaki herkes denize düştü. Kaptan ve yardımcıları uykularında ölmüş olmalıydı, çünkü kamaralar suyla dolmuştu. Yardım almadan geminin güvenliğine ilişkin pek az şey yapabilirlik ve çabalarmız ilk başlarda anlak batma korkularının yol açtığı donup kalmalara kesintiyi uğradı. Palamarımız kasırının ilk soluğuyla paket ipi gibi kopmuştu tabii, yoksa hemen ters dönerdik. Deniz önünde korkutucu bir hızla gidiyorduk ve gemideki birçok yanraktan içeri sular akıyordu. Geminin içinin iskeleti epey çatlamıştı ve her açıdan büyük darbeler almıştı; ama pompaların tıkanmamış ve safların fazla yer değiştirmemiş olduğunu görünce büyük bir sevince kapıldık. Fırtınanın ilk şiddeti azalmıştı ve rüzgardan fazla bir tehlike beklemiyorduk; ama yılmnlık içinde tamamen durmasını ümit ediyorduk. Deniz birazdan devasa bir şekilde kabarcacağandan, geminin su haliyle buna dayanamayacağından, kaçılmamız olarak öleceğimize emindik. Ama bu olayın yerinde kaygı kısa zamanda gerçeğe dönüşmeyecekmış gibi görünüyordu. Hantal gemi beş gün beş gece boyunca -bu süre içinde tek yiyeceğimiz baş kasarasından büyük güçlüklerle temin ettiğimiz az bir miktardaki hurma şekeriydi-, o sanyelinin ilk şiddetiyile boy ölçüşemesi de o zamana dek gördüğüm fırtınaların en şiddetlisini teşkil eden hızlı, peş peşe esen rüzgarların önünde hesaplamalara meydan okuyan bir hızla etim. İlk dört gün boyunca rotamız, küçük değişikliklerle, G.D. ve G. yönündeydi; Yeni Hollanda'nın³ kıyı seridi boyunca ilerlemiş olmalıyız. - Beşinci gün hava iyice soğudu, rüzgarın daha kuzeyden esmeye başlamış olmasına karşın. - Güneş hastalıklı, san bir parlılıkla doğuyor ve ağır ağır ufukun birkaç derece üstüne çıkıyordu - net bir ışık yaymadan. - Görünürde bulut yoktu, ama şid-

detini giderek artıran rüzgar kesik kesik ve düzensiz aralıklarla esiyordu. Tahminimize göre öğle vakti yine güneş dikkatimizi çekti. Adına yaraşır bir ışık saçmıyordu. Donuk ve kurşuni parlartısınm yanısması yoktu, sanki tüm ışınları kutuplanmışçasına. Kabarmış denizde batmadan önce ortasındaki ateş birden söndü, sanki açıklanamayacak bir güç tarafından aceleyle söndürülmüşçe-sine. Dipsiz okyanusa gömlürken söntük, gümtüşi bir halden ibaretti.

Ahtuncü günün gelmesini boşuna bekleedik - o gün benim için hâlâ gelişmiş değildi - İsvetçli için de hiç gelmedi. O vakitten sonra zifiri karanlığı gömtüldük, öyle ki geminin yirmi adım ötesini göremiyorduk. Sonsuz gece bizi kuşatmayı sürdürdü, denizin tropical kuşakta alışkın olduğumuz fosforlu parlartısınm da faydası dokunmuyordu. Fırtınanın şiddetinin azalmamış olmasına karşın, daha önceki köptüklerden eser kalmadığını da fark ettik. Etrafımız deşsetle, yoğun bir loşlukla ve kara, terletici, mat bir çölle çevriliydi. -Yaşlı İsvetçli'nin ruhuna yavaşça batıl bir korku sızdı, benim ruhumaysa sessiz bir hayret duygusu hakimdi. Gemiyile ilgilenmeyi, bunun faydasız olmasınm ötesinde zararlı olduğunu düşünerek, biraktık ve kendimizi olabildiğince sıkı şekilde mizana direğine bağlayıp, o okyanus dünyasına acı acı hakmaya başladık. Zamanın geçişini hesaplamamızın yolu yoktu, bulunduğumuz yer hakkında tahmin de yürütmiyorduk. Ama hiçbir denizcinin tımediyi kadar günyede bulunduğumuzun da farkındaydık ve karşımıza genelde rastlanılan buzdan engeller çıkmadığı için hayretler içindeydik. Bu arada, her an son anımız olma tehdidini savuruyordu -her devasa dalga bizi yutmak için acele ediyordu. Denizin böylesine kabarabildiğini hayal bile etmemişti ve sular altında kalmamızın bir mucizeydi. Arkadaşım yükümtüzün hafifliğinden bahsetti ve bana gemimizin mükemmel niteliklerini amınsattı. Ama umudun bile ne kadar umutsuzca olduğunu hissetmemek elde değildi ve, simsiyah azameli geminin kat ettiği her kilometreyle birlikte denizin kabarışı bütbüttün korkutucu oldukça, kendimi, gelişini hiçbir şeyin bir saatten fazla geciktiremeyeceğini inandığım ölüme karamsarlık içinde hazırlamaya başladım. Bazen albatosların çıkamayacağı yüksekliklerde havası kalıyordu -bazense havanın durgunlaştığı ve deniz canavarlarının uykularını hiçbir sesin bozmadığı sulu bir cehennemin içine iniş hızımız başlamış döndürüyordu.

Bu uçurumlardan birinin dibindeyken arkadaşımın attığı kısa, korkulu bir çığlık gecenin içinde yankılandı. "Bak! Bak!" diye haykırdı kulaklarımız dibinde, "Ulu Tanrım! Bak! Bak!" O konuşurken, içinde bulunduğumuz engin kan-

yonun kenarlarından akan ve güvertemizi kesintili olarak aydınlatan donuk, kurşuni-kurmuş bir ışığın farkına vardım. Gözlerimi yukarı kaldırıncaya gördüğüm sahne kanımı dondurdtu. Tam tepemizde, korkunç bir yükseklikte ve dik uçurumun tam kenarında, belki dört bin tonluk dev bir gemi duruyordu.⁷ Yüksekliğinin belki yüz katı bir dalğamn zirvesinde durmasına karşın, görünüşteki boyutu yine de var olan herhangi Doğu Hint gemisinininkini aşyordu. Dev gövdesinin rengi koyu, altı bir siyahı. Üstünde gemilerde genelde rastlanan oymalardan yoktu. Açık lomalardan tek bir piriñ top dizisi çıkıyordu ve bunların cilalı yüzeylerinden sarkan sayısız savaş fenerinin alevi armasının etrafında bir ıleriye bir geriye sallanıyordu. Ama özellikle deşsete ve hayrete kapılmamızın sebep olan şey, geminin o doğüstü denizin ve o kontrolsüz kasırganın ortasında yelken açmış olmasıydı. Onu ilk fark ettiğimizde yalnızca loş, derin ve korkunç kanyonun kenarında inip kalkan pruvası görüntüyordu. Yoğun bir deşset anından sonra baş döndürücü zirvenin tepesinde durakladı, sanki kendi yüceliği üstüne düşünelere dalınmışçasına, sonra da sallanıp yalpalamaya başladı ve -düştü.

O anda ruhumu nasıl bir soğukkanlılığın birdenbire ele geçirdiğini bilmiyorum. Olabildiğince uzağa sendeleyerek gittikten sonra, yaklaşan felaketi korkusuzca bekledim. Sonunda çabalaktan vazgeçmiş olan gemimizin burnu batıyordu. Üstüne düşen kilitenin şoku, bunun sonucunda geminin sualtında olan kısmına indi ve ben kaçılmılamz olarak, karşı konulmaz bir güçle yukarı, o yabancı geminin armasına fırladım.

Ben düşerken gemi yan yattı doğrudu; ve tayfalar tarafından fark edilmememi de bunun yarattığı kargaşaya bağliyorum. Fazla zorlanmadan, yan açık olan ana ambar ağzına vardım ve kısa sürede geminin içinde saklanma fırsatını buldum. Niye bunu yaptığımı ben de bilmiyorum. Belki de gizlenmemin temel sebebi gemideki denizcileri görünce hissettiğim tarifsiz, korkuyla karşış bir şaşkınlık duygusuydu. Kendimi üstünkörü bir bakışın sonucunda belirsizce yenilikleri, şüpheleri ve endişeleri böylesine çok aşkın uyardıran bir insan ırkına teslim etmek istemiyordum. Bu yüzden geminin içinde gizlenecek bir yer aramayı uygun buldum. Bunu yük sandıklarının bir kısmının yerini geminin dev kalasları arasında kendime uygun bir saklanma yeri açacak kadar de-ğıştirenerek yaptım.

İşimi yeni bitirmiştim ki, ambardaki ayak sesleri saklanmamı gerektirdi. Bir adam saklanma yerimin yanından zayıf, kararsız adımlarla geçti. Yüzünü göre-

miyordum, ama genel görüntüsünü inceleme fırsatı buldum. Oldukça yaşlı ve hasta olduğu belliydi. Yılların ağırlığı dizlerini büküyor ve tüm bedenini titretiyordu. Kendi kendine, anlamadığım bir dilde, alçak bir sesle, kesik kesik mırıldanıyordu. Tuhaf alellerden ve çürümüş deniz haritalarından oluşan bir yığın üstüne oturdu. Tavırları ikinci çocukluğun huysuzluğunun ve bir Tanrı'nın ağırbaşlı vakarının tuhaf bir karışımıydı. Sonunda güverteye çıktı ve onu bir daha görmedim.

Tarifsiz bir duygu ruhumu ele geçirdi -analize geçit vermeyen, geçmişin derslerinin karşısında yetersiz kaldığı ve geleceğin de bana anahtarını sunmayacağından korktuğum bir his. Benimki gibi bir zihin için bu sonucunu kötü bir düşünce. Düşüncelerimin doğasına ilişkin olarak asla —biliyorum asla— tatmin olmayacağı. Yine de bu düşüncelerin belirsiz olması şartırcı değil, çünkü yepyeni kaynaklardan doğuyorlar. Ruhuma yeni bir duyum -yeni bir varlık ekleniyor.

Bu korkunç geminin güvertesinde yürütemeyeli epey zaman oldu ve sınırlım kaderimin ışınları bir yerde odaklanmaya başlıyor. Anlaşılmaz insanlar! Seze-medğim konulara ilişkin derin düşüncelere dalmış olarak yanımda, beni fark etmeden geçiyorlar. Saklanmam tam bir budalalıktı, çünkü bu insanlar görüyor. Daha şimdi ikinci kaptanın gözlerinin önünden geçtim -ksa süre önce de kaptanın özel kamarasına girmeye cesaret ettim ve bunları oradan aldıklarınla yazıyorum. Daha öncekileri de bu sayede yazmıştım. Arada sırada bu günceye devam edeceğim. Evet, bunu dünyaya ulaştırmanın bir yolunu bulamayabilirim, ama en azından bu çabayı göstereceğim. En sonunda bu yazdıklarımı bir şişeye koyup denize atacağım.

Bana üzerinde düşünecek yeni bir konu veren bir olay oldu. Böyle şeyler kontrolsüz talihin işi mi? Güverteye çıkmış ve hiç dikkat çekmeden filikann dibindeki bir iskalarya ve eski yelken yığınının üstüne atlamıştım. Yazgımın tuhaflığı üstüne düşüncelere dalmışken bir katran fırcasının farkında olmadan, yanımdaki bir fiçimin üstünde özenle katlanmış halde duran bir cunda yelkeninin kenarlarına sardım. Cunda yelkeni şimdi geminin üstüne eğilmiş durumdaydı ve fırcanın rasgele dokunuşları KEŞİF sözcüğünü ortaya çıkardı.

Son zamanlarda geminin yapısı üstüne epey gözlemler buldum, iyi silah-

lanmış olsa da bir savaş gemisi olduğunu sanmıyorum. Armastı, yapısı ve genel donanımı bir savaş gemisi olduğunu gösterir nitelikte. Ne olmadığını kolayca anlayabiliyorum - ne olduğunu söylemeye korkarım olanaksız. Nasıl olduğunu bilmiyorum ama, o tuhaf modelini ve benzersiz direklerini, devasa boyutunu ve aşırı geniş yelkenlerini, son derece sade pruvasını ve köhne kıçını incelerken bazen zihinimde tamadık şeylerin parlıltısı beliriyor ve bu belirsiz anı gölgelerine hep eski tarihlerin ve asırlar öncesinin dile getirilemez anılar eşlik ediyor.

Geminin gövdesine bakıyorum. Bilmediğim bir malzemeden yapılmış. Tah-tanın tuhaf bir niteliği bana bu tür işlerde kullanılmaya uygun olmadığını dü-şündürüyor. Aşırı derecede gözenekli olduğundan bahsediyorum, ki bunun bu denizlerde yelken açmanın doğal bir sonucu olarak kurtlar tarafından yenmekle ya da eskimekten gelen çürümüşlükle ilgisi yok. Belki aşırı meraklı birinin gözlemi gibi gelebilir, ama bu tahta, İspanyol meşesinin her özelliğini taşırdı, şayet İspanyol meşesi doğa dışı bir yöntemle şişirilebilmiş olsaydı.

Yukarıdaki cümleyi okurken, her türlü kötü hava şartına maruz kalmış yaşlı bir Hollandalı denizcinin tuhaf bir vedicesini anmıyorum. "Bu," derdi, söylediklerinin doğruluğundan şüphe edilmediğinde, "geminin gövdesini bir denizcinin canlı gövdesi gibi büyüten bir denizin varlığı kadar gerçek."

Bir saat kadar önce cesaretimi toplayıp kendimi tayfadan bir grup adamın önüne attım. Bana hiç ilgi göstermediler ve, tam ortalarında duruma karşı, varlığımın farkında değilmiş gibi göründüler. Ambardaki ilk gördüğüm adam gibi bunlar da yaşlılığın izlerini taşıyor. Saçları kırdı, güçsüzlükten dizleri titriyordu; dermansızlıktan omuzları çökmüştü; bütüşmüş derileri rüzgarda ürperiyordu; sesleri laçlak, titrek ve kesik kesikti; gözleri yılların salgılarıyla parlılıyordu; ve kır saçları fırtınada korkunç bir şekilde dalgalanıyordu. Çevrelerinde, güvertenin her yanına, son derece tuhaf ve artık kullanılmayan matematiksel aletler saçılıydı.

Bir süre önce cunda yelkeninin eğik olduğundan bahsetmiştim. O zaman-dan beri rüzgarın içinde savrulan gemi, güneye doğru korkunç bir hızla ilerlemeyi sürdürdü. İçindeki her branda parçası direk şapkasından alt cunda yelkeni serelenlerine dek katlanmış durumda ve direklerinin tepelerini durmadan bir insanın hayal edilebileceği en dehşet verici su cehennemine sokuyor. Güvertede ayakta durmanın olanaksız olduğunu fark edince oradan az önce ayrıldım. Gerçi tayfalar pek sıkıntı çekiyormuş gibi görünmüyor. Devasa gemimi-

zin bir anda ve sonsuza dek deniz tarafından yutulmaması mucizelerin mucizesi gibi görünüyör bana. Sonsuzluğun kenarında, uçuruma doğru son adımı atmadan süreklî hareket etmeye mahkum edildüğümüz açıkça anlaşılıyor. Gör-düklerimizden bin kat büyük olan dalgaların ötünde ok gibi uçan bir martının rahatlığıyla süzülüyoruz; ve devasa dalgalar tepemizde derinlerden gelen, ama sadece basit tedhiltler savarabilen ve yok etmeleri yasaklanan iblisler gibi yükseliyor. Bu sık tekrarlanan kurtuluşları böyle bir etkisi yaratabilecek tek bir do-ğal sebebe bağlıyorum. -Geminin güçlü bir dalganın ya da şiddetli bir ters dip akıntısının etkisinde olduğunu farketmek zorundayım.

Kaptan'ın karşısına çıktım, hem de kendi kamarasında -ama, beklediğim gibi, bana hiç ilgi göstermedi. Görünüşünde dikkatsiz bir gözlemciye onun bir insandan fazlası ya da eksikliği olduğunu gösterecek bir şey olmasa da - yine de ona karşı bir hayranlık duygusuyla karşıık bastırılmaz bir huşu ve şaşkınlık duyuyorum. Boyu neredeyse benimki kadar; yani 170 cm. Bıçimli bir gövdesi var, ama ne gürbüz, ne de çelimsiz. Fakat yüzüne hakim olan şey, ifadesinde - ki tuhaflık -yaşlılığın yoğun, muhteşem, heyecan verici kanıtı bu. Öyle mut-lak, öyle uç noktada ki, içimde bir şeyleri kımlatıyor -arifsiz bir duyguy. Alın, pek kırışık olmasa da, sanki uzun yılların damgasını taşıyor. -Kır saçları geçmişin tutanakları ve daha da gri olan gözleri geleceğin kehanetleri. Kama-ranın döşemesi tuhaf, kalın, demir koptağı folyolarla, paslanıp çürüten bilim aletleriyle ve artık kullanılmayan, unutulmuş haritalarla kaplıdır. Başını eğip ellerinin arasına almış, ateşli huzursuz gözlerle, anladığım kadarıyla bir görev mektubu olan ve her halükarda bir hükümdarın damgasını taşıyan bir mektu-bu okuyordu. Ambarda gördüğüm o ilk denizci gibi, yabancısı bir dilin alçak sesle söylenen hırçın heceleriyle kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu ve yanı başımda olmasına karşın sesi sanki bana bir kilometre öteden geliyordu.

Gemi ve içindeki her şeyi yaşlılığın ruhu bürümüş. Tayfa geçmişe gömülü yüzyılların hayaletleri gibi öne arkaya süzülüyor. Gözlerinde hevesli ve rahat-sız bir ifade var; ve parmakları savaş fenerlerinin vahşi ışığında bana dokunma-ca çimi benzersiz bir his kaplıyor, her ne kadar yaşamım boyunca antikacılık yapmış ve Balbec, Tadmore ve Persepolis'teki yıkılmış sütunların gölgelerini, ruhum bir harabeye dönüşene dek içmiş olsam da.

Etrafıma bakınca ilk korkulanmdan utanıyorum. Daha önceki fırtına beni tepeden tırnağa titrettiyse, rüzgarla okyanusun savaşı karşısında, ki kasırga ve samyeli gibi kelimeler hakkında bir fikir vermekte yetersiz kalır, dehşetle do-

nakalmaz mıyım? Geminin civarı sonsuz gecenin karanlılığıyla ve bir köpüksüz sular keşmekeşiyle çevrili; ama her iki tarafımızda yaklaşık birer fersahlık me-safede ara sıra hayal meyal, boş göğe evrenin surları gibi yükselen devasa buz duvarlar görüyorum.

Düşündüğüm gibi, geminin bir akıntıyla kapıldığı ortaya çıktı; beyaz buzla-rın arasında uluyarak ve çığlık atarak güneye doğru bir şelenin olanca hızıyla gürleyerek ilerleyen bir dalğaya bu isim verilebilirse tabii.

Duyduğum dehşeti tasavvur etmek olanaksız olsa gerek. Yine de bu kor-kunç bölgenin gizemlerini çözmeye meraklı umutsuzluğuma dahi baskın çıkıyor ve beni ölümün en iğrenç şekline bile razı ediyör. Heyecan verici bir bilgiye doğru hızla ilerlediğimiz açık - asla paylaşamayacak, ulaşılması yok olmak demek olan bir gizeme. Belki de bu akıntı bizi güney kutbuna götürmektedir. Böylesine çılğınca görünen bir varsayımın son derece muhtemel olduğunu i-i-raf etmeliyim.

Tayfa güvertesi huzursuz ve titrek adımlarla arşınıyor; ama yüzlerinde umutsuzluğun verdiği kayıtsızlıktan çok, umudun canlılığı var.

Bu arada rüzgar hâlâ kuç tarafımızdan esiyor ve brandalarla yüklü olan ge-mi bazen denizin üstüne fırlıyor. - Ah, dehşetlerin en fecisi! Buzlar birden sa-ğa ve sola doğru açılıyor ve baş döndürücü bir hızla dev, eşmerkezli çember-ler çizerek duvarları karanlıklar ve uzaklıklardan kaybolan dev bir amfiteatrin çevresinde dönüyor. Ama kaderim üstüne düşünecek pek zamanım yok - çemberler hızla küçülüyor - girdabın içine delice atılıyor - ve gemi okya-nusla fırtınanın küremeleri, böğürtleri ve gürlemeleri arasında titriyor, ah Tanrım! Ve - aşağı iniyor.

NOT: "Şiçede Bulunan Not" ilk olarak 1831'de [1833] basıldı ve Mercator'un haritaların ancak yıllar sonra incelenebildim. Bu haritalarda okyanus (kuzey) Kutup Girdabı'na doğru dön aylık bir sürede akan ve cradan yer yüzünün derinliklerine inen hızlı bir akıntı olarak be-timleniyor. Kutub kendisiyse muazzam bir yüksekliğe sahip siyah bir kaya olarak gösterilmiş.

Tarama ve Düzenleme: AYHAN

matrixx2030@hotmail.com

Veba Kralı

Tannlar serserilerde nefret etiketleri şeyleri
Kraların yapmasına izin verir, aldırmazlar.
BUCKHURSTIN FERREX VE PORREX TRAGEDYASI (III).

Bir Kasım gecesi, on iki civarında, Üçüncü Edward'ın yiğit kralığı döneminde, Sluys ile Thames arasında işleyen ve sonra o nehirde demirleyen bir ticaret iskunası olan "Free and Easy"nin tayfasından iki gemici kendilerini Londra'da, St. Andrews'de bir birahänenin içki odasına oturur halde bulunca epey şaşırıldılar -bu birahänenin tabelasında bir "Jolly Tar" portresi vardı.

Oda, kötü döşenmiş, sigara dumanıyla karamış, basık tavanlı ve diğer her açıdan o dönemdeki böyle bir yerin genel özelliklerine sahip olmasına karşın yine de, içinde bulunan tuhaf gruplara göre, varoluş sebebine yeterince uygundu.

Bu gruplar içinde iki denizcimizinki, sanırım, en dikkat çekici olmasa bile -en ilginç olanıydı.

Daha yaşlı olan ve arkadaşının o tipik "Legs" takma adıyla hitap ettiği kişi, diğerinden çok daha uzundu. Boyu belki bir doksan beş vardı ve böylesi bir uzunluğun gerekli sonucu sürekli kambur durmakmış gibi görünüyordu. -Ancak boy fazlalığı diğer pek çok açıdaki eksiklikleriyle dengeleniyordu. Son derece zayıftı; ve, arkadaşlarının da doğrulayacağı gibi sarhoşken, gemi direğinde flama, ayıkken de flok yelkeni direği vazifesini görebilirdi. Ancak bu ve buna benzer şakaların denizcinin gülme kasları üzerinde bir etki yapmadığı söylenebilirdi. Çıkkı elmacık kemikli, iri kaanca burunlu, geriye çekik çene, sarkık gerdanlı ve iri, pörtlek gözülü suratının ifadesi, her ne kadar her şey karşı genel bir kayıtsızlık içerse de, ne taklit, ne de tasvir edilebilecek ölçüde ağır-

Bütün Hikaveleri

başlı ve ciddiymi.

Daha genç olan diğer denizci ise dış görüntüsü itibarıyla arkadaşının tam tersiydi. Boyu bir yirmiden fazla olamazdı. Bodur, hantal gövdesini bir çift kısa ve çarpık bacak taşıyordu. Yine sıradışı bir kısıklık ve kalınlıkta olan, uçlarında oldukça tuhaf eller taşıyan kolları iki yanında bir deniz kaplumbağasının yüzgeçleri gibi sallanıyordu. Belirgin bir rengi olmayan parlak küçük gözleri başının içine gömülüydü. Burnu da yuvarlak, dolgun ve mor yüzünü kaplayan et yığınının arasında gömülü kalmıştı; ve kalın üst dudakları daha da kalın olan alt dudaklarının üstünde büyük bir kendinden hoşnutluk havasıyla duruyordu, ki bu izlenim sahiplerinin onları ara ara yalamasıyla daha da güçlenmekteydi. Uzun boylu gemicinin arkadaşına yarı hayret, yarı alayla baktığı belliydi; ve arada sırada başını kaldırıp yüzüne, Ben Nevis'in sarp kayalıklarına bakan akşamın kızıl güneşi gibi bakıyordu.

Bu değerli ikili gecenin erken saatleri boyunca semtteki pek çok birahaneye gitmiş ve epey olaylı, maceralı saatler geçirmişti, insanın parası ne kadar çok olursa olsun sonunda tükenir: Dostlarımız da bu hana boş ceplerle gelmişlerdi.

Bu öykünün tam olarak başladığı sırada, tam o anda Legs ve arkadaşı Hugh Tarpaulin direklerini ortadaki geniş meşe masaya, birer ellerini de yanaklarına dayamış oturmaktaydılar. Parası ödenmemiş büyük bir içki şişesinin arkasından, kapının üstünde asılı duran uğursuz "Tebeşir Yok" yazısına bakmaktaydılar; bu kelimelerin varlığını inkar ettikleri minerallerle yazılmış olmaları onları hem öfkelenmiş, hem de hayrete düşürmüştü. O deniz çözümleri zanlı harfleri okuyabildiklerinden değil -o zamannın sıradan insanların arasında bu neredeyse yazı yazma sanatı kadar zor ve gizemli bir yetenekti-, ama doğruyu söylemek gerekirse harflerin kıvrımlarındaki bir şeyler -tanımlanamaz, genel bir acıklık havası- iki denizciye göre de hava koşullarının uzun süre iyi olacağını gösteriyordu; bu yüzden birden, Legs'in alegorik deyişle, "gemiye pompalayıp, yelkenleri hisa edip, rüzgarın öntünde ayak sürümte"ye karar verdiler.

Bu yüzden, biranın geri kalanını da bitirdikten sonra, kısa ve dar ceketlerini ilikleyip sokağa doğru hamle ettiler. Tarpaulin ocağı kapı sınıp iki kez içine yuvarlandysa da, kaçma girişimleri mutlu sonla noktalandı - ve saat yarımında kahramanlarımız haylazlığa hazır halde ve canlarını kurtarmak için, "Jolly Tar"ın sahibesinin yakın takibinde St. Andrew's Stair yönünde, karanlık bir ara sokakta koşmaktaydılar.

Bu maceralı öykünün geçtiği çağda ve ondan önceki ve sonraki çağlarda bütün İngiltere'de, ama özellikle de metropolde periyodik olarak korkulu "Veba!" çığlıkları yankılanıyordu. Şehir nüfusu büyük ölçüde azalmıştı - ve Thames civarındaki, karanlık, dar ve pis ara sokaklarında Hastalık Şeytanı'nın doğduğu söylenen o korkunç mahallelerde, yalnızca Korku, Dehşet ve Batıl İnanç kol geziyordu.

Kralın emriyle böyle mahallelere giriş çıkış yasaklanmıştı ve onların kasvetli ıssızlığını bozanlar ölüm cezasına çarptırılıyordu. Ama eşyasız ve insansız evlere gece vakti hırsızlar tarafından soyulmaktan, satılabilecek demir, pirinç, kurşun gibi materyallerden yapılmı ne var ne yok her şeylerinin çalınmasından ne hükümdarın fermantı, ne sokakların girişlerine konan dev bariyerler, ne de hiçbir tehlikenin maceradan alıkoymayacağı zavallıyı mutlak bir kesinlikle bekleyen o korkunç ölümün olasılığı alıkoymuyordu.

Her şeyden öte de, her kuş bir kerkeline bariyerler açıldığında, genellikle bu mahallelerde dükkanları olan tacirlerin çoğunun sürgün dönemi sırasında, riskleri ve taşma gücünü göz önüne alarak, zengin şarap ve likör stoklarını korumak için güvencikleri kilitlerin, sürgülerin ve gizli mahzenlerin pek bir koruma sağlamadığı ortaya çıkıyordu.

Ama bu hırsızlıklar insanların yaptığını düşünen dehşete kapılışların sayısı pek azdı. Taun ruhları, veba cinleri ve humma iblisleri popüler küçük şeytanlardı. Durmadan öyle tiyler üretipci öyküler anlatıyordu ki, sonunda bütün yasaklanmış binaların üstüne korku bir kefen gibi çökmüştü ve hırsızın kendisi kendi yağmalarını yarattığı dehşetlerden korkup kaçıyor, bütün o yasaklanmış bölgeyi kasvetle, sessizliğe, vebaya ve ölüme terk ediyordu.

Legs ve saygıdeğer Hugh Tarpaulin dar bir sokaktan kaçarlarken karşılarındaki bölgenin veba yasağı altında bulunduğunu belirten o bariyerlerden biri çıkıverdi. Geri dönmek söz konusu olamazdı ve takipçileri de hemen arkalarında olduğundan kaybedecek zamanları yoktu. Safkan denizciler için üstünkörtü yerleştirilmiş kalesalara tırmanmak çocuk oyuncağıydı; ve idmanla içkinin verdiği heyecan ile hiç duraksamadan diğer tarafta atlayıp, sarhoş halde, bağıra çağırma yürütmeye başladılar ve bölgenin gürültüsü ve karmaşık içi tarafları karşısında kısa sürede başına döndüler.

Gerçekten kendilerinden geçecek ölçüde içememiş olsalar durumlarının korkunçluğu karşısında, sendeleyerek yürütme keser ve dururlardı. Hava soğuk ve sisliydi. Yerlerinden çıkmış olan kaldırım taşları, ayak bileklerine kadar

çıkan yabani otların arasında tam anlamıyla rasgele duruyordu. Yıkılan evler sokağı tıkamıştı. Her yerde son derece pis ve zehirli kokular vardı; ve gece yarısı bile buharlı ve hastalıklı bir atmosferden eksik olmayan o soluk ışık, soygun eylemleri vebanın eli tarafından durdurulmuş pek çok gece yağmacısının ara sokaklarda yatan ya da penceresiz evlerde çürüten cesetlerini sergiliyordu.

-Ama böyle görüntüler, duyular ya da engeller, doğuştan cesur olan ve o sırada özellikle de midelerini epey cesaretle ve "şarkı söyleten sıvırlarla!" doldurmuş olan adamlar, durumlarının el verdiğince düz adamlarla Ölüm'e doğru gitmekten alıkoymazdı. Asık suratlı Legs ilerliyor -ilerliyordu, ıssızlığın ağırbaşlılığında Kızıldelilerin savaş çığlıklarını andıran haykırışları defalarca yankılandırarak: Ve tıknaz Tarpaulin de daha aktif olan arkadaşının dar cekeci-tutunarak onun vokal müziği konusundaki en yoğun çabalarını bastracak bir şekilde, güçlü ciğerleriyle *bas bir tonda*, bir boğa gibi kükrüyordu.

Şimdi vebanın kalesine varmış oldukları anlaşılıyordu. Buldukları yer her adımlarında ya da öne atılışlarında daha yankılı ve korkunç bir hal alıyordu - sokaklar daralıyor ve karmaşıklaşıyordu. Tepelerindeki çürüten çatılardan ansızın düşüveren iri taşlar ve kirşirler, ağır ve sert inişleriyle etraftaki evlerin ne kadar yüksek olduğunu kanıtıyordu; ve sık sık karşılına çıkan çöp yığınlarının arasından geçmek için ellerini kullandıklarında bir iskelete ya da daha etli bir cesede dokundukları ender değildi.

Birden, denizciler Legs ve korkunç görüntüsü bir binanın önünden geçerken, heycene kapılmış Yegs'in attığı her zamankinden tiz bir çığlığa karşılık olarak içeriden bir dizi vahşit, kahkahayı andıran ve şeytansı haykırış geldi. Böyle bir yerde ve zamanda duyulan, yüreklerinin alevi daha zayıf ruhların kanını dondurabilecek bu seslerden hiç mi hiç gözleri korkmayan sarhoş çift, kapıya saldırıp kırdı ve sendeleyerek, küfürler ederek içeri daldı.

Girdikleri yerin bir cenaze levazimatçısının dükkanı olduğunu gördüler. Ama giriş kapısının yakınında, yerdere açık bir kapaktan uzun bir şarap mahzeni görüldü ve buradan arada sırada gelen patlayan şişe sesleri de gerekli maddeyle bihakın doldurulmuş olduklarını gösteriyordu. Odanın ortasında bir masa duruyordu -masanın tam ortasında da koca bir fiç, anlaşılan o ki, punç. Çeşitli şekil ve kalitede sarahim, maşrapalar ve içki şişeleri birlikte, tırlı şaraplar ve likörler bolca sıralmıştı masanın üzerine. Etrafında, tabut otakları üzerine altı kişi oturmuştu. Bu altı kişiyi tek tek tasvir edeceğiz.

Yüzü kapıya dönük halde arkadaşlarından biraz yüksekte oturan kişi masa-

dakilerin başkanı gibi görüntüyordu. Stska ve uzun boyluydu ve Legs kendisinden daha zayıf birini görünce epey şaşırdı. Yüzü safran gibi sarıydı - ama sadece tek bir kısmı özellikle bahsetmeye değerdı. Alını öyle iğrenç bir şekilde genişletti ki, sanki doğal kafanın üstüne oturtulmuş etten bir bere ya da taçtı. Büzülmüş ve gamzeli ağzı tiksineç bir dostluk ifadesini taşıyordu ve gözlerine bakılınca, tıpkı masadaki diğer herkesin gözlerinden anlaşıldığı gibi, sarhoş olduğu görülüyordu. Bu bayın üstünde bir İspanyol pelerinini tarzı, tepeden tırnağa rasgele sarıldığı, zengin işlemeli siyah bir ipek-kadifce tabut örtüsü vardı. - Neşeli ve çok bilmiş bir havayla öne arkaya sallayıp durduğu başına çok sayıda cenaze çiçeği iliştirilmişti; ve sağ elinde tuttuğu, bir insana ait iri bir uyluk kemiğiyle masadakilerden birine, anlaşıldığı kadarıyla şarkı söylemesi için, vurup durmaktaydı.

Karşısında, sırtı kapıya dönmüş halde, ilginçlikte kesinlikle ondan aşağı kalmayan bir bayan oturuyordu. Az önce bahsedilen kişi kadar uzun boylu olmasa da, anormal zayıflığından şikayet etmeye hakkı yoktu. Ödemın son safhasında olduğu açıktı; ve görüntüsü kafası içeri çekilirse, neredeyse yakınında, odanın bir köşesinde duran büyük Kasım birası fiçisini andırıyordu. Suratı son derece yuvarlak, kırmızı ve dolgundu; ve yüzünde tıpkı başkanıki gibi bir tuhaflık, daha doğrusu bir tuhaflık eksikliği hissediliyordu - yani yüzünün sadece bir kısmı belirgin bir özelliğe sahipti: Gözünden bir şey kaçmayan Tarpaulin hemen aynı şeyin masadaki herkes için söylebileceğini fark etti; her biri fizyonominin belli bir parçasını tekeline almış gibiydi. Söz konusu bayanın tuhaflığı ağzındaydı. Sağ kulaktan başlayarak sol kulağa doğru korkunç ve derin bir yarık şeklinde gidiyordu - kulaklarından sarkan küpelerin kısa süsleri o açıklığa çarpıp duruyordu. Ancak ağzını kapalı tutmak ve ağırbaşlı görünmek için, çenesinin altına gelen, patiskadan muslınleri buruşmuş, yeni kolalanmış ve ütlenmiş bir kefenden ibaret elbisesinin içinde elinden gelen çabayı sarf ediyordu.

Sağında himayesi altında gibi görünen ufak tefek bir bayan oturmaktaydı. Bu zarif minik yaratıcı, erimiş parmaklarının titreyişinden, dudaklarının morlugundan ve kurşunu renkli tenindeki hafif kızarıklık naktadan, veremini ilerlemiş bir safhasında bulunduğu anlaşılıyordu. Ancak genel görünüşüne mutlak bir *haut ton* havası hakimdi. Üstündeki büyük ve güzel kefen en iyi Hint patiskasından yapılmıştı. Saçlarının bukleleri boynuna düşüyordu. Dudaklarında hafif bir gülümseme oynasıyordu. Ama son derece uzun, ince, kıvrımlı, esnek ve

sivilceli olan burnu alt dudagının çok aşasına dek sarıyor ve her ne kadar bayan onu arada sırada diliyle zarifce sağa sola itse de görüntüsüne biraz çift anlamlı bir ifade veriyordu.

Karşısında ve ödemli bayanın solunda, yanakları Orpoto şarabıyla dolu iki torbaymışçasına sarkmış, omuzlarının üstünde duran şişman, hırıltılı sesli, gutlu bir ihtiyar adam oturmaktaydı. Kollarını kavuşturmuş ve sargılı bir bacağı masanın üstüne atmıştı. Dikkate değer biri olduğunu düşündüğü gibi bir havası vardı. Kişisel görüntüsünün her zerresinden gurur duyduğu belliydi, ama özellikle de çiğ renkli paltonusa dikkat çekmekten haz alıyordu. Bu palto ona gerçekten de epey pahalıya mal olmuş olmalıydı ve üstüne tam oturacak şekilde dikilmişti -İngiltere'de ve başka yerlerde genellikle ölen aristokratların mezarlarında göze çarpmak bir yere asılan o muhteşem armalı kalkanların bir parçası olan işlemeli ipek kumaştan yapılmıştı.

Yanında ve başkanı sağında uzun beyaz çoraplar ve pamuklu don giymiş bir bay oturmaktaydı. Tarpaulin'in "korkunç" olarak nitelendirdiği gülünç bir tavırla titreyip duruyordu. Yeni taş edilmiş çenesi bir muslin sargısıyla bağlıydı. Kolları da benzer şekilde bileklerinden bağlı olduğundan, masadaki diğerleri tüketmekte aşırıya kaçamıyordu; Legs adamın bir ayağı ya da şarapçıyı andıran görünüşünden bu önlemin gerekli olduğuna karar verdi. Ama hiç şüphesiz zaptedilmesi olanaksız bulunmuş olan bir çift devasa kulak direnini tavasına doğru iki kule gibi yükseliyor ve bazen, bir şişe mantarın çıkarılma sesiyle beraber bir kasılmaya dikeliyordu.

Ötünde, altın ve sonunca olarak, kaskatı duran biri oturmaktaydı. Felçli olan bu kişinin, ciddi konuşmak gerekirse, kıyafeti içinde son derece rahatsız olduğu belliydi. Emsalsiz bir şekilde, yeni ve göz alıcı bir maun tabutun içinde uzanmaktaydı. Üst ya da baş kısmı içindedekin kafasına baskı yapmakta ve üstünde bir kukuleta gibi uzanıp yüze tarifsiz bir ilginçlik katmaktaydı. İki yanında, zerafetten çok rahatlık kaygılarıyla kol delikleri açılmıştı; ama kıyafet yine de sahibinin arkadaşları gibi dik oturmasına engel oluyordu. Kırk beş derece-lik bir açıyla yatarken bir çift iri, patlak göz korkunç akları morileyecek biçimde tavana dönmüş, kendi devasaklıklarına afillanmış halde bakıyordu.

Her birinin öntünde kadeh olarak kullandıkları birer kafatası vardı. Tepede bacaklarının birinden biriple Tavandaki bir halkaya bağlanmış bir iskelet sarkmaktaydı. Diğer bacak gevşek ve takırdayan gövdeyle dik bir açı yaparak sarıyor, onun içeri giren en küçük bir esintiyle sallanmasına ve dönmesine yol

açıyordu. Bu tiksindirici şeyin kafatasının içinde bir miktar yanık kömür vardı ve tüm sahneyi titrek, ama güçlü bir ışıkla aydınlatıyordu. Tabutlar ve bir cenaze levazımâtının dükkânına ait diğer eşyalar da odanın içinde ve pencerelerin önünde üst üste yığılmış, dışarı ışık girmesini engelliyordu.

Bu sradışı topluluğu ve daha da sradışı eşyaları gören iki denizcimiz hiç de beklenilebileceği kadar terbiyeli davranmadı. Legs, yanında durduğu bir duvara yaslandıktan sonra alt çenesini her zamankinden de aşağı sarkıttı ve gözlerini dört açtı: Hugh Tarpaulin ise, eğilip burnunu masayla aynı seviyeye getirdikten ve ellerini dizlerine dayadıktan sonra uzun, yüksek sesli, yaygaracı, zamanlaması son derece kötü ve ölçüştü bir kahkaha attı.

Ancağ, uzun boylu başkan böylesine kaba bir davranıştan alınmadan, davetsiz misafirlere büyük bir kibarlıkla gülümsemedi - samur kürklü başıyla onlara, ağırbaşlı bir havayla hafifçe selam verdi - ve ayağa kalkıp her birinin koluna girerek onları topluluktan başka birilerinin bu arada getirmiş olduğu sandalyelere oturttu. Legs buna kesinlikle karşı koymadı, gösterildiği üzere oturdu; yığıt Hugh ise, masanın başına yakın yerdeki sandalyesini küçük, veremli, kefenli bayanın yanına büyük bir neşeyle çektiikten sonra, bir kafatasına kırmızı şarap doldurdu ve birbirlerini daha yakından tanımları dileğiyle içti. Ama bu cüretkarlık tabutun içindeki kaskatı beyefendiyi epey sinirlendirmiş gibiydi; ve başkan masanın üstüne kısa, kalın sopasıyla vurup, herkesin dikkatini aşağıdaki konuşmaya çekme, ciddi sonuçlar doğabilirdi:

"Bu mutluluk verici durumda görevimiz"-

"Dur bakalım!" diye söze karşı Legs, son derece ciddi bir ifadeyle. "Orada dur biraz. Hepiniz bize kim olduğunuzu, burada ne yaptığınızı, niye böyle zebaniler gibi giyindiğinizi ve gemiden arkadaşım olan dürtüst cenaze levazımâtçısı Will Wimple'in kiş için stokladığı içkileri neden mideye indirdiğinizi anlatın bakalım!"

Bu bağışlanamaz görgüsüzlük üzerine masadaki herkes yarı ayağa fırladı ve daha önce denizcilerin dikkatini çekmiş olan o vahşiçe, şeytani çığlıkları atmaya başladı. Ancağ ilk kendini toparlayan başkan oldu ve onunda büyük bir vakarla Legs'e dönerek konuşmayı sürdürdü:

"Böylesine ünlü kişiler olan konuklarımızın sorunları, davetsiz gelmiş de olsalar seve seve yanıtlanmaz. Şunu bilin ki, bu bölgenin hükümdarı benim ve imparatorluğum 'Birinci Veba Kralı' unvanıyla yönetiyorum.

"Cenaze levazımâtçısı Will Wimple'a ait olduğunu sanmakla kutsallığına

saygısızlık ettiğiniz bu yer -o adamın ismini hiç duymadık ve avam tabakasından olduğunu belli eden ismi de soylu kulaklarımız bu geceye dek hiç rahatsız etmemiştir- bu yer, dediğim gibi, Sarayımızın Taht Odası'dır ve krallığımıza ilişkin toplantılar ve diğer kutsal, yüce amaçlar için kullanılmaktadır.

"Karşıda oturan soylu bayan Yüce Zevcemiz Veba Kraliçesi'dir. Gördüğünüz diğer saygıdeğer kişilerin tamamı da ailemizdendir ve soylu kanın nişanlarını sırayla şu unvanlarla taşımaktadırlar: 'Arşidük Vebalı' - 'Dük Vebacı' - 'Dük Veba Fırtnası' - ve 'Yüce Arşidüşes Tekrar Veba.'

"Burada toplanıp," diye devam etti, "ne yaptığımız konusundaki sorunuza gelince, bunun yalnızca ve yalnızca bizi ilgilendiren kişisel ve krallığa ilişkin bir mesele olduğunu ve bizim dışımızda kimse için kesinlikle önem taşımadığını söyleyebiliriz. Ama konuklar ve yabancılar olarak sahip olduğunuzu düşünebileceğiniz hakları göz önüne alarak bu gece bu güzel metropolün şaraplıardan, içkilerden ve likörlerden oluşan o paha biçilmez damak hazinelerini - akıl almaz nitelikleri ve kokularını derinlemesine ve dikkatle incelemeye hazırladığımızı söyleyebiliriz: Böylece kendi hedeflerimizden çok, hepimizi yöneten, ülkesi uçuz bucaksız olan ve 'Ölüm' ismini taşıyan o doğüstü hükümdarınkilerin gerçekleşmesini kolaylaştırmayı umuyoruz."

"Onun adı Davy Jones'tur!" diye haykırdı Tarpaulin, yanındaki bayana bir kafatası dolusu likör uzattıktan sonra kendisine de koyarken.

"Adi kafir!" dedi başkan, simdi tüm dikkatini saygıdeğer Hugh'a çevirecek. "Pis, akak kafir! - Kaba ve mantıksız sorularına senin gibi aşağılık birinin bile sahip olduğu haklara saygı duyarak yanıt vermeneye zettül ettiğimizi söylemiş-tik. Yine de meclisimiz böylesine saygısızca dalmanın bedeli olarak sana ve arkadaşına birer galon Black Strap içirmeyi - bir yudumda - krallığımızın refahı şerefine - dizlerinizin üstünde - uygun buluyorum. Ondan sonra isterseniz yolunuza gitmekte, isterseniz kalıp masamızın ayrıcalıkların paylaşmaya kabul edilmekte serbest olacaksınız."

"Bu kesinlikle imkansız," diye yanıtladı, Birinci Veba Kralı'nın sözleri ve vakarı karşısında içinde biraz saygı uyanmış olduğu belli olan ve ayağa kalkıp konuşurken masaya tutunan Legs -"majesteleri, bahsetmiş olduğunuz miktardan dörte birini bile içmeye imkan yok. Gövdeme daha önce safraya niyetine yüklenmiş olan yemekleri ve bu aşamada değişik limanlarda yüklenmiş çeşitli içkileri ve likörleri bir kenara bırakalım, 'Jolly Tar'da ambarımı kurusu kurusuna parasını ödediğim bir 'şarıkı söylenen sıvı' kargosuyla tamamen doldurmuş du-

rumdayım. Bu yüzden majesteleri, lütfen eylemin kendisi yerine iyi niyetimi kabul edin - çünkü istesem de daha fazla bir damla bile içemem - hele 'Black Strap' adı verilen o ambar suyundan hiç içemem."

"Kapa çeneni!" diye araya girdi, arkadaşının konuşmasının uzunluğu kadar reddedişine de şaşırması olan Tarpaulin - "Kapa çeneni, beceriksiz herif! - Legs, palavra sıkıl! *Benim* teknen hâlâ hafif, ama seninkinin biraz ağır göründüğüne kabul ediyorum; veargonun senin payına düşen kısmına gelince, bir yaya-gara çıkmasındansa, seninkine de kendi ambarımda bir yer bulabilirim"-

"Bu, cezamn ya da hükümün," diye araya girdi Başkan, "değiştirilemez ya da geri alınmaz doğasına kesinlikle uymuyor. Buyurduğumuz koşullar hemen, harfiyen yerine getirilmeli -bunda başarısız olursanız ayaklarınız boyunlarınızı bağlanıp asilere uygun şekilde, şu Kasım birası fıçısının içinde boğulacaksınız!"

"Bir hüküm! - Bir hüküm! - Adil ve doğru bir hüküm! Muhteşem bir karar! - Son derece değerli, dürtüstçe ve kutsal!" diye haykırdı Veba ailesi hep bir ağızdan. Kral ailesi kırıştıracı sayısız kırışıklık belirdi; gutlu ufak tefek ihti-yar körtük gibi nefes alıp vermeye başladı; kefenli bayan burnunu bir aşağı bir yukarı salladı; pamuklu donlu beyefendi kulaklarını dikti; kefenli diğer bayan ölen bir balık gibi soludu; ve tabutun içindeki bay kaskatı durup gözlerini yukarı kaldırdı.

"Öf! Öf! Öf!" diye kıkrıkdadı Tarpaulin, genel heyecana altdırmadan, "Öf! Öf! Öf! - Öf! Öf! Öf! Öf! - Öf! Öf! Öf! - Bay Veba Kralı," dedi, "Bay Veba Kralı ka-vilyasıyla masaya vurduğunda benim gibi ambartı tam dolmamış sağlam bir ge-mi için iki üç galon Black Strap azmız fazlayız fark etmez diyordum - ama iş Şeytan'ın sağlığına içmeye (Tanrı günahlarını bağışlasın) ve şu huysuz majes-telerinin keyfi için, ki bir günahkar olduğumdan nasıl eminsem onun da aktör Tim Hurlygurly'den başkası olmadığma eminim, iliklerine kadar ıslanmaya gelince - vallah! Bu epey farklı bir mesele ve kavrayışının tamamen ötesinde."

Bu konuşmayı sakinlik içinde bitirmesine izin verildi. Tim Hurly-gurly'nin adı duyulur duyulmaz bütün topluluk ayaklandı.

"İhanet!" diye bağırdı Majesteleri Birinci Veba Kralı.

"İhanet!" dedi gutlu ufak tefek adam.

"İhanet!" diye haykırdı Arşidüşes Tekrar Veba.

"İhanet!" diye mırıldandı çenesi bağlı beyefendi.

"İhanet!" diye hırladı tabuttaki bay.

"İhanet! İhanet!" diye çığlık attı büyük ağızlı majesteleri; ve tam o sırada kendisine bir kafatası dolusu içki koymakta olan talihsiz Tarpaulin'i pantolo-nunun arkasından kavradıktan sonra, havaya kaldırdı ve çok sevdiği birayla dolu açık dev fıçının içine bir çırpıda atıverdi. Tarpaulin bir kase dolusu viski - konyanın içindeki bir elma gibi birkaç kez batıp çıktıktan sonra en sonunda, çırpınmalarıyla zaten köpüklü olan içkide yaratmış olduğu köpük girdabının içinde gözden kayboldu.

Amma uzun boylu denizci arkadaşının çektiği sıkıntıları, kuzu gibi seyretme-di. Yiğit Legs Veba Kralı'nı yerdeki açık mahzen girişinden aşağı ittikten ve ka-pağı bir kütürle üstüne kapadıktan sonra, uzun adımlarla odanın ortasına doğ-ru ilerledi. Buraya varınca, masanın üstünden sarkan iskeleti çekip indirdikten sonra, onu öyle büyük bir enerji ve şevkle savurdu ki, içerideki son ışıklar sö-nerken gutlu ufak tefek beyefendinin kafasını patlatmayı başardı. Sonra Kasım birasıyla ve Hugh Tarpaulin'le dolu o ölümelî fıçıya doğru bütün gücüyle ko-şup onu bir anda devirdi. Dışarı öyle şiddetli - öyle hızlı - öyle ezici bir içki tufanı boşaldı ki, odanın içini duvardan duvara sel götürdü - üstü dolu masa devrildi - oturmaclar geriye - punç teknesi ocağın içine düştü - bayanlar isteriyi kaplıdı. Ortalıkta levazımcı gereçleri, bata çıka salınmaya başladı. Testiler, sürahiler ve damacanalar *meylan kavgasına* gelişigüzel katıldı ve hasır şarap testileri içki şişeleriyle umutsuzca kavgaya girişti. Korkunç kulaklı adam he-men oracıkta boğuldu - küçük kaskatı beyefendi tabutun içinde ortalıkta yüz-meye başladı - ve muzaffer Legs, kefenli şişko bayanı belinden kapıldığı gibi onunla birlikte sokağa fırlayıp "Free and Easy"ye doğru koşarken peşinden de yaman Hugh Tarpaulin, üç dört kez hapsirdikten sonra, göç bela Arşidüşes Tekrar Veba'yı sürükleyerek, ağır ağır yerken açmış geliyordu.

Kötü Bir Durum: Zamanın Tırpanı

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

Sevgili bayan, sizi hallere düşüren hangi talihdir? -COMUS.

Sessiz ve dingin bir öğle sonrasında güzel Edina şehrinde geziniyordum. Sokaktaki kargaşa ve telaş korkunçtu. Erkekler konuşuyordu. Kadınlar cıvıklıyor. Çocuklar boğazlarına bir şey tıkanmış, boğuluyordu. Domuzlar ıslık çalıyordu. At arabaları takırdıyordu. Boğalarla inekler böğürüyordu. Atlar kişniyordu. Kediler miyavlıyordu. Köpekler dans ediyordu. Dans *ediyordu!* Bu mümkün olabilir miydi? Dans *ediyordu!* Heyhat, diye düşündüm, *benim* dans ettiğim günler geride kaldı! Hep böyledir zaten. Ne kadar çok kasvetli anılar uyanır sık sık dahi ve imgelemsel düşünceli zihinde, özellikle de haklı olarak kıskanılışı, *gerçekten* en kıskanılışı - hayır! En iyi kalpli güzellikteki, en nefis ruhanilikteki ve adeta dünyadaki en *güzel* (bu cüretkar ifade için beni bağışlayın) *şeyin* (bağışla beni, seçkin okur!) yüce ve tanrısal ve ilahi ve yüceltici ve ululanmış ve arındırıcı etkisinin bitimsiz ve sonsuz ve süregelen ve, birilerinin diyebileceği üzere, süregelmis, evet, süregelmis ve süregelen, acı, hırpalayıcı, rahatsız edici ve, eğer bu ifadeyi kullanmama izin verilirse, son *derece* rahatsız edici tesirine mahkum olan bir dahinin zihninde - ama kendimi hislerime kapıtırıyorum. *Böyle* bir zihinde, tekrarlıyorum, önemsiz bir olay ne çok anı uyandırır! Köpekler dans ediyordu! Ben - ben *edemiyordum!* Onlar mutlulukla sıçrayıp oynadı - ben ağladım. Onlar hoplayıp zıpladı - ben hiçkıra hiçkıra ağladım. Ne dokunaklı bir sahne! Tabii ki klasik okurun aklına hemen o takdire şayan, büyük Çin romanı *Jo—Go—Siow*'un üçüncü cildindeki, olguların uygunluğuna ilişkin o nefis pasaj gelecektir.

Şehirdeki yalnız yürüyüşlerim sırasında yanımda iki mütevazı, ama sadık refakatçim vardı. Kanişim Diana! Yaratıkların en sevimlisi! Tek gözünün üstü-

ne tüyleri düşüyordu ve boynunda oldukça sık bir mavi kurdele vardı Diana'nın boyu on beş santimden fazla değildi, ama kafası gövdesinden büyüktü ve kuyruğu, gereğinden fazla kesilmiş olduğundan, o ilginç havayana yaralı bir masumiyet havası katıp herkesin gözdesi olmasını sağlıyordu.

Ve Pompey, benim zencim! -Tatlı Pompey! Seni nasıl unuturum? Pompey'in koluna girmiştim. Bir metre boynunda (ayrıntısı olmayı severim) ve yetmiş seksen yaşlanıyordu. Çarpık bacaklı ve şişmandı. Ağzı küçük değildi, kulakları da kısa sayılmazdı. Ama dişleri iki giydi ve iri dolgun gözleri nefis bir şekilde beyazdı. Doğa ana boyun vermemiş ve ayak bileklerini (bu trkta sık görüldüğü gibi) ayaklarının üst kısmının ortasına yerleşirmişti. Çarpıcı bir sadelik giymişti. Üstünde yalnızca yirmi santimlik bir boyunbağı ve eskiden uzun boylu, haşmetli ve meşhur Dr. Moneypenny'ye hizmet vermiş olan neredeyse yeni, çamur sarısı bir pardösü vardı. Güzel bir pardösüydü. Kesimi iyiydi, iyi yapılmıştı. Neredeyse yeniydi. Pompey onu çamurların arasından iki eliyle çıkarıp almıştı.

Grubumuzda üç kişi vardı ve ikisinden bahsettim. Üçüncü biri daha vardı ki -bu kişi bendim. Ben Senyora Psyche Zenobiyam. Ben Suky Snobbs *değilim*. Etikleyici bir görüntüşüm var.

Bahsettiğim o anımlaya değer olayın olduğu gün gök mavisini Arap harmaniyeli, kızıl, saten bir elbise giymiştim. Elbisenin yeşil *agraffas* süslemeleri ve portakal rengi yedi zarif *auricula* fırırını vardı. Böylece gruptaki üçüncü kişi bendim. Kanış vardı. Pombey vardı. Ben vardım. Üçükt. Eskiden üç ceza tanrıçası ruh varmış ya - Melty, Nimmy ve Hetty - Düşünce, Hafıza ve Aylaklık.

Yiğit Pompey'in kolunda ve peşimde saygılı bir mesafeden izleyen Diana'yla artık tenhalaşmış olan Edina'nın en kalabalık ve hoş sokaklarından birinde yürümeye başladım. Birden karşıma bir kilise çıktı - Gotik bir katedral - devasa ve etkileyiciydi, göğe uzanan sivri uçlu bir kulesi vardı. Nasıl bir çığlıktı, beni şimdi ele geçiren? Niye kaderime doğru koştum? O baş döndürücü kuleye çıkıp oradan şehrin muazzam büyüklüğüne bakmak için karşı konulmaz bir arzu duymaya başlamışım. Katedralin kapısı davetkar bir şekilde açıldı. Yazgım galip geldi. O uğursuz kemerli yola girdim. Korumacı meleğim o zaman neredeydi? - Gerçekten böyle melekler varsa tabii. *Varsa!* Ne acıklı bir sözük! İki hendecne ne büyük bir sırlar ve anlamlar ve kararsızlıklar ve belirsizlikler dünyası gizli! O uğursuz kemerli yola girdim. Girdim; ve portakal rengi *auricula*larına bir zarar gelmeden geçitten geçip girişe adım attım! O engin nehir

Alfred'in de sağ salım ve islanmadan denizin altından geçtiği söylenir.

Merdivenler hiç bitmeyecek sandım. *Dönüyordular!* Evet, done, done, done, done yukanı çıkarıyordı, öyle ki aklı Pompey'in koluna eski sevgilerinin verdiği tüm güvenle yaslanırken düşünmeden edemedim - o bitmek tükenmek bilmeyen samal merdivenin üst ucunun kazayla ya da tasarınasal olarak kaldırılmış olduğunu düşünmeden *edemedim*. Solulanmak için durdum; ve bu arada ahlaki ve metafiziksel açıdan gözardı edilemeyecek kadar önemli bir olay gerçekleşti. Diana'nın - ki bu konuda yanlış *olamazdım* - kesinlikle emindim - hayır! Çünkü bir süredir Diana'nın hareketlerini dikkatle ve endişeyle izlemekteydim - yani kesinlikle yanlış *olamazdım* - *Diana fare kokusu almıştı!* Hemen Pompey'in dikkatini buna çektim ve o - o da bana katıldı. Artık bun dan şüphe etmenin olanacağı kalmamıştı. Farenin kokusu almıştı - ve de. Di ana tarafından. Tanrım! O dakikanın yoğun heyecanını unutmam mümkün mü? Heyhat! İnsanoglunun o göklere çıkarılan aklı nedir ki? Fare! - Oradaydı - yani, bir yerlerdeydi. Diana farenin kokusunu almıştı. Ben - ben *alamamıştım!* Prusya süseninin de kimilerine göre çok hoş ve güçlü bir koku yayarken kimilerine göre kesinlikle kokusuz olduğu söylenir.

Merdiven çıkılmış ve zirveyle aramızda sadece birkaç basamak kalmıştı. Hala çıkıyorduk ve şimdi sadece bir basamak kalmıştı. Bir basamak! Küçük, küçük bir basamak! İnsan yaşamının merdivenindeki böyle küçük bir basamak ne kadar da büyük bir mutluluğun ya da acının belirleyicisi olur sık sık! Kendimi, sonra Pompey'i, sonra da etrafıma saran o gizemli ve anlaşılmaz yazgıyı düşündüm. Pompey'i düşündüm! -Heyhat, aşkı düşündüm! Çıkılmış olan ve tekrar çıkılabilecek pek çok yanlış *basamağı* düşündüm. Daha tedbirli, daha ağız sıkı olmaya karar verdim. Pompey'in kolunu bıraktım ve onun yardım olmaksızın kalan tek basamağı çıkıp çan kulesine girdim. Hemen arkamdan ka-nişim geliyordu. Pompey tek başına arkada kalmıştı. Merdivenin başında durup onu çıkması için teşvik ettim. Bana elini uzattı ve bunu yaparken maalesef pardösüsünü tutmayı bırakmak zorunda kaldı. Tanrılar ziyetlerinden hiç vazgeçmeyecek mi? Pardösü düştü ve Pompey yerlerde sürten uzun eteğine bastı. Sendeleyerek yere yıkıldı -bu kaçılmıyordu. Öne doğru yıkıldı ve kahrolası kafasıyla bana - göğsüme şiddetli bir darbe indirdi ve ikimizden de çan kulesinin sert, kirlili ve iğrenç zeminine boylu boyunca uzanmamıza yol açtı. Ama intikamım kesin, çabuk ve tamdı. İki elimle o siyah ve gevrek ve kıvrık sacna yapıpş epey bir kısmını kopardım ve onu aşağıladığımy her halimle belli ede-

rek fırlatıp attım. Saçlar çan kulesindeki halatların arasına düşüp öylece kaldı. Pompey ayağa kalktı ve tek kelime etmedi. Ama bana iri gözleriyle içler acısı bir bakış fırlattı - ve iç çektim. Ah tanrılar - o iç çekiş yok mu! Yüreğim çöktü. Ve saç - o yumak! Ulaşabilesem pışmanlığımın kantu olarak gözyaşlarıyla yıkardım. Fakat heyhat! Artık ulaşamayacağım bir yerdediy. Çanın ipleri arasında sallanırken hâlâ canlı olduğumu düşündüm. Ofkleye dimdik durduğunu düşündüm. Cava'daki *happy-dandy Flos Aeris*'in de güzel bir çiçeğinin olduğu ve bu çiçeğin kökleriyle sökülürse yaşamayı sürdürdüğü söylenir. Yerliler onu tavandan bir iple asıp hoş kokusundan senelerce faydalanır.

Tartışmamız artık sona ermişti ve odada Edina şehrinin seyretmemize olanak tanıyacak bir açıklık bulmak için etrafımıza bakmıyorduk. Pencere yoktu. Tek ışık loş odaya yalnızca zeminden yaklaşık iki metre yükseklikteki, otuz santim çapındaki dörtgen bir açıklıktan giriyordu. Ama gerçek bir dehann emerjisinin yapamayacağı ne vardır ki? Bu deliğe tırmanmaya karar verdim. Deliğin karşısında ve yakınında bir sürü çark, telek ve gizemli görünümlü diğer düzenek vardı; ve deliğin içinden düzenekten çıkan demir bir çubuk geçiyordu. Çarklarla deliğin bulunduğu duvar arasında benim sığabileceğim kadar bir açıklık ancak vardı - yine de gözüm dönmüştü ve sebat etmekte kararlıydım. Pompey'i yanına çağırırdım.

"Şu deliği görüyorsanız, Pompey. Onun içinden bakmak istiyorum. Burada, tam deliğin altında dur - işte böyle. Şimdi bir elini uzat, Pompey, ki üstüne basayım - işte böyle. Şimdi diğer elini de uzat, Pompey, onun yardımıyla omuzlarına çıkacağım."

İstedğim her şeyi yaptım ve yukarı çıkınca başımı ve boynumu delikten rahatça geçirebildiğimi fark ettim. Manzara muhteşemdi. Hiçbir şey daha görkemli olamazdı. Sadece bir an, Diana'ya uslu durmasını söylemek ve Pompey'i omuzlarına elimden geldiğince hafif basacağım konusunda benim etmek üzere durdum. Onun duygularını incitmeyeceğimi söyledim - *ossi tender que beefsteak*. Sadık dostuma böylece hakkını teslim ettikten sonra gözlerimin öntünde öylesine yardımseverce uzanan o manzarayı büyük bir haz ve ilgiyle seyretmeye başladım.

Ama bu konudan uzun uzadıya bahsedecek değilim. Edinburgh şehrinin tasvir etmeyeceğim. Edinburg'u herkes görmüştür - klasik Edina'yı. Bu yüzden kendi özütü maceranın önemli ayrıntılarını anlatmakla yetineceğim. Şehrin boyutlarına, durumuna ve genel görüntüsüne ilişkin merakımı bir ölçüde gi-

derdikten sonra içinde bulunduğum kiliseyi ve kulenin zarif mimarisini inceleyerek vaktim oldu. Başımı içinden geçirdiğim deliğin en az bir saatin kadranında bulunduğunu ve sokaktan bakılınca muhtemelen Fransız saatlerindeki gibi büyük bir anahtar deliği olarak görüldüğünü fark ettim. Bir görevlinin gerektiğinde saatin akrebiyle yelkovanını içinden ayarlamasına yaradığı belliydi. Akreple yelkovanın büyüklükleri beni şaşırttı; yelkovan en az üç metre uzunluğunda ve en geniş kısmında yirmi yirmi beş santim enindeydi. Görünüşe bakılırsa çelikten yapılmışlardı ve kenarları keskin görünüyordu. Bu ayrıntılar ve başkalarını fark ettikten sonra gözlerimi tekrar aşağıdaki muhteşem manzaraya çevirdim ve kısa sürede düşüncelere daldım.

Birkaç dakika sonra Pompey'in sesi beni kendime getirdi; buna daha fazla dayanamayacağımı ve lütfen aşağı inmemi söylüyordu. Bu mantıksızdı ve ona bunu uzun uzadıya anlattım. Bana bu konudaki fikirlerimi kesinlikle anlamadığımı ortaya koyan bir karşılık verdi. Ben de kızdım tabii ve ona açık açık bir aptal olduğumu, bir *ignoramus e-clench-eye* yaptığımı, fikirlerimin sadece *insommary Bovis* olduğumu ve sözlerimin bir *enemysverrybor'em den* çok da iyi olmadığını söyledim. Bunun üzerine tatmin olmuş göründü ve ben de tekrar düşüncelerime devam ettim.

Bu atışmadan belki yarım saat sonra, akımdaki ilahi manzaraya dalıp gitmişken, ensemble hafifçe bastırın soğuk bir şeyi hissederek irkildim. Büyük bir korkuya kapıldığımı söyleyememe gerek yok elbette. Pompey'in ayaklarının altında olduğunu ve Diana'nın kesin talimatına uyarak odanın en uzak köşesinde arka ayakları üstünde oturduğunu biliyordum. Bu ne olabilirdi öyleyse? Heyhat! Anlamam uzun sürmedi. Başımı yavaşça yana çevirince saatin dev, ışıldayan, palaya benzeyen yelkovanının attığı tur sırasında *ensemble gelip dayanmış* olduğunu göreyerek büyük bir dehşete kapıldım. Kaybedecek bir saniyem bile olmadığını biliyordum. Hemen kendimi geri çektim -ama çok geçti. Tam anlamıyla kısılmış olan başımı hayal edilemeyecek kadar dehşet verici bir hızla daralan o korkuncu kapanın ağzından kurtarmam bir yolu yoktu. O anın istirabı tahayyül edilemez. Ellerime o ağır demir çubuğu var gücümle kaldırmaya çalıştım. Katedralin kendisini kaldırmaya çalışsam aynı sonucu alırdım. İniyor, iniyor, iniyor; yaklaşıyor, gitgide yaklaşıyordu. Haykırarak Pompey'den yardım istedim; ama onu "cahil, şaşkınlık moruk" olarak andlandırmakla duygularımı incitmiş olduğumu söyledim. Diana'ya seslendim; ama sadece "hav-hav-hav," dedi ve "ona ne olursa olsun oradan ayrılmanımı tembih et-

miş olduğumu" söyledi. Böylece arkadaşlarımdan yardım alamıyordum.

Bu arada o hantal ve korkunç *Zaman Turpanı* (şimdi bu klasik terimin gerçek anlamını kavriyorum) ilerleyişini durdurmuştu ve durduracağı da benzeriyordu. Hâlâ immeyi sürdürüyordu. Şimdiden enseme bir iki santim batmıştı bile ve duyumlarını belirsizleşmeye, bulanmaya başlıyordu. Bir ara kendini haşmetli Dr. Moneypenny ile birlikte Philadelphia'da sandım, bir ara da Bay Blackwood'la birlikte arka odasında oturup onun paha biçilmez derslerini alıyormuşum gibi geldi. Ve sonra eski ve güzel zamanların tatlı anıları tekrar hatırlama geldi ve dünyanın bir çöl olmadığı ve Pompey'in bu kadar zalimce davranmadığı o mutlu dönemi düşündüm.

Düzenğin tıklamaları beni eğlendiriyordu. *Eğlendiriyordu*, diyorum, çünkü duyumlarım artık kusursuz mutluluğa yaklaşmıştı ve en önemsiz olaylar bile bana haz veriyordu. Saatin o bitimsiz tik-tak, tik-tak, tik-takları bana en melodik müzik gibi geliyor ve bazen Dr. Ollapodun o uzun, hoş, vaaızı tiradlarını anımsatıyordu. Sonra kadrandaki o büyük şekiller vardı - hepsi de ne kadar zekice ve entelektüelce görüntüyü! Ve bir mazurka yapmaya başladılar ve sanırım en çok V'in dansı hoşuma gitti. İyi yetiştirilmiş hanımefendi olduğu belliydi. Kesinlikle kasıtlı değildi ve hareketlerinde kaba hiçbir şey yoktu. Tek ayak üzerinde mükemmel dönüşler yaptı - tepesi üzerinde dönüp durdu. Ona bir sandalye uzatmaya çalıştım, çünkü yorulduğunu görmüştüm - ve acınası durumumu ancak o zaman gerçekten fark ettim. Acınasıydı gerçekten! Çubuk enseme beş santim kadar gömülmüştü. Nefis bir acı duyuyordum. Ölmek için dua ediyor ve anın ıstırahî içinde şair Miguel De Cervantes'in o mükemmel dizelerini yinelemekten kendimi alamıyordum:

Vanny Buren, tan escondida
Query no te senty venny Pork
and pleasure, delly morry
Nonmy, tommy, darry widdy!

Ama şimdi gerçekten sınırları en sağlam kişileri bile irkiletecek yeni bir deşetle karşı karşıyaydım. Makinenin zalim baskısı gözlerimi yerlerinden uğratmıştı. Onlarsız nasıl idare edeceğimi düşündürken biri dışarı fırlayıverdi ve dik kuleden aşağı, ama binanın saçakları boyunca uzanan su oluğunun içine düştü. Asıl üzücü olan gözümü kaybetmem değil, onun dışarı çıktıktan sonra küstahça bir bağımsızlık ve horgörü havasıyla beni süzmesiydi. Su oluğunda, he-

men burnumun dibinde duruyordu ve takındığı hava şayet tiksinc olmasa komik denilebilirdi. Böylesine göz kırpmalar daha önce hiç görülmemiştir. Su oluğundaki gözümlerim bu tavır sadece apaçık küstahlık ve utanç verici nankörlüğü yüzünden sınır bozucu değildi, aynı baştaki iki göz arasında, birbirlerinden ne kadar uzak olsalar da var olan o duyguduşluk yüzünden son derece rahatsızlık veriyordu. Yani burnumun dibindeki o serseriyeler aynı anda göz kırpmaya zorlanıyordum. Ama diğer gözümler de çıkmassıyla rahatladım. Düşerken heмпasyıla aynı yönde gitti (herhalde bunu planlamışlardı). İksisi birlikte oluktan dışarı yuvarlandılar ve doğruyu söylemek gerekirse onlardan kurtulduğuma çok memnandım.

Şimdi çubuk boynuma on iki santim kadar gömülmüştü ve geride keseceği sadece bir parça deri kalmıştı. Büyük bir mutluluk hissi içindeydim, çünkü en fazla birkaç dakika içinde bu rahatsızlık verici durumdan kurtulacaktım. Ve bu beklentim kesinlikle boşa çıkmadı. Akşamüstü saat tam beşi yirmi beş geçe dev yelkovan korkunç turu esnasında başımla gövdem birbirine bağlayan o deriyi de kesti. Beni o kadar utandırmış olan o başım sonunda bedenimden ayrılmamasından üzüntü duymadım. Kuleden su oluğuna düşüp birkaç saniye orada kaldıktan sonra sokağın ortasına indim.

İçtenlikle itiraf edeyim ki, şimdi çok tuhaf-hayır, çok gizemli, kafa karıştırıcı ve anlaşılmaz- duygular hissetmeye başlamıştım. Hislerim almış başını gidiyordu. Bir ara başımın gerçek Senyora Psyche Zenobia olduğundan emin oldum -bir ara da bedenimin gerçek ben olduğuna karar verdim. Bu meseleyi açıklığa kavuşturmak için cebimde enfye kutumu arandım, ama onu bulup da içindekinden her zamanki şekilde bir çekmeye kalkınca tuhaf noksanlığımın hemen farkına vardım ve kutuyu başıma doğru fırlattım. Başım enfyeyi büyük bir hazla içine çektiikten sonra bana gülümsedi. Sonra bir konuşma yaptı, ama kulaklarım olmadığından bunu çok net işitemedim. Ancak bu koşullar altında yaşamayı sürdürmek isteyişime şarışmış olduğunu anlayacak kadarmı duydum. Sözlerini Ariosto'nun o soylu sözleriyle notkaldı-

Il pover hommy che non sera cotry
And have a combat tenty erry morry,

w böylece beni kendim savaşta kapırmışken öldürüldüğün farkına varmadan ölü bir halde bitmek tükenmek bilmez bir yiğitlikle çarpışmaya devam

E. A. Poe

eden o kahramana benzetti. Artık aşığı inmeme bir engel kalmadığından bunu yaptım. Pompey'in görünüşümü niye o *kadar* şaşırtıcı bulduğunu kesinlikle anlayabilmiş değilim. Adam ağzını kulaklarına kadar açıp sanki ceviz kır-yormuşçasına gözlerini kapadı. Sonunda pardösüsünü üstünden atıp bir sıçra-yışta merdivene ulaştı ve gözden kayboldu. Serserinin ardından Demosthe-nes'in o öfkeli sözlerini savurdum-

Andrew OPhelegethon, kaçmakta hiç duraksamıyorsun,

ve sonra tek gözlü, kaba tüylü biricik Diana'na döndüm. Bir de ne göreyim! Deliğine sıvışan bir fare mi vardı baktığım yerde? Şunlar o canavar tarafından zalimce yenmiş minik meleğin kemikleri *miydi?* Ey tanrılar! Ne görüyorsunuz? - Köşede melankolik bir zerafetle oturan sevgili yavru köpeğimin bedeninden ayrılmış ruhu, gölgesi, hayaleti *mi?* Dinleyin! Çünkü konuşuyor ve, ulu Tan-rım! Hem de Schiller'in Almcasıyla-

"Unt stubby duk, so stubby dun
Duk she! Duk she!"

Heyhat! Söyledikleri doğru değil mi?

Ve öldüysem, en azından öldüm
Senin için - senin için.

Tatlı yaratık! O *da* kendini benim için feda etmişti. Köpeksiz, zencisiz, baş-sız! Talihsiz Senyora Psyche Zenobia'dan geriye artık ne kaldı? Heyhat *-hiçbir şey!* Bitirdim.